

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
RADYO-TV VE SİNEMA ANA BİLİM DALI

**3 EKİM AVRUPA BİRLİĞİ'NE GİRİŞ SÜRECİNDE ULUSAL
TELEVİZYON KANALLARINDA YER ALAN HABER VE
YORUMLARIN İZLEYİCİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMANI

Yrd. Doç. Dr. Mustafa YAĞBASAN

HAZIRLAYAN

Nida AŞKIN

ELAZIĞ 2007

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
RADYO-TV VE SİNEMA ANA BİLİM DALI

3 EKİM AVRUPA BİRLİĞİ'NE GİRİŞ SÜRECİNDE ULUSAL
TELEVİZYON KANALLARINDA YER ALAN HABER VE
YORUMLARIN İZLEYİCİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Bu tez ... / ... / tarihlerinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Mustafa YAĞBASAN

Üye

Üye

Bu tezin kabulü, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun... / ... / 2007 tarih ve sayılı kararıyla onaylanmıştır.

ÖZET**Yüksek Lisans Tezi****3 EKİM AVRUPA BİRLİĞİ'NE GİRİŞ SÜRECİNDE ULUSAL TELEVİZYON
KANALLARINDA YER ALAN HABER VE YORUMLARIN
İZLEYİCİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ****Nida AŞKIN****Fırat Üniversitesi****Sosyal Bilimler Enstitüsü****Radyo- TV ve Sinema Anabilim Dalı****2006; Sayfa: 146**

Avrupa Birliği'ne tam üyelik konusu Türkiye için 31 Temmuz 1959 yılından başlayıp 3 Ekim 2005 yılına ve günümüze kadar süre gelmiştir. Avrupa Birliği başlangıçta 6 üyeli bir birlik olarak başlayıp geçen yıllarda genişleme süreçleriyle 27 üyeli bir oluşum haline gelmiştir. Türkiye, bu süreçte çeşitli zamanlarda üyelik başvurularında bulunmuş ve içinde bulunduğu ekonomik ve sosyal aksaklıklar nedenleriyle geri çevrilmiş ya da yarım kalmıştır. 3 Ekim 2005 tarihi Türkiye açısından tam üyelik müzakerelerine başlama tarihi olması sebebiyle oldukça önemlidir.

Kitle iletişim araçları üstlendiği işlevleri açısından oldukça önemli bir yere sahiptir. Bu anlamda kitle iletişim araçlarının haber verme, bilgilendirme, eğitime, eğlendirme, denetim, eleştiri, ekonomik yaşama katkı sağlama, köprü olma, kamuoyu oluşturma, yönlendirme ve kamuoyunu yansıtma gibi önemli görevleri bulunmaktadır.

Tez çalışmasında araştırma için 3 Ekim 2005 tarihinde Türkiye ile Avrupa Birliği arasında gerçekleştirilen tam üyelik müzakereleri ile ilgili haberler örnek olay olarak seçilmiştir. Kitle iletişim araçlarından televizyonda yer alan haberlerin bu süreçte kamuoyu oluşturma biçimleri, kullandıkları ifadeler ve bu ifadelerin halkın üzerindeki etkisini tespit etmek amacıyla yönelik olarak haberlerin analizi ile birlikte anket çalışması yapılarak 3 Ekim sürecinde izlenen haberlerin toplumun üzerindeki kanaat oluşturma ve değiştirme anlamındaki gücü ölçülmeye çalışılmıştır. Ulusal televizyon

kanallarından en çok izlendiği tespit edilen Kanal D, ATV ve Show TV'nin haber içerikleri incelenerek; 3 Ekim Avrupa Birliği müzakere sürecinde kamuoyunda bu süreci destekler nitelikte ve olumlu bir kanaat oluşturma amacına yönelik ifadeler yer verildiği, ayrıca Türkiye'nin karşısına sunulan şartlar ve engeller açısından ise diğer ülkelerle eşit olduğu yönünde fikir oluşturulmaya yönelik haberlere yer verildiği ve buradaki amacın ise kamuoyunda hâkim olan “eşit davranılmadığı” yönündeki düşüncelerin değişmesi olduğu söylenebilir. Bunun birlikte Türkiye açısından 3 Ekim’de büyük bir zafer kazanıldığı ve bu sürecin ülke için tarihi bir dönemeç olduğu, Avrupa Birliği ’ne üyelik ile birlikte Türkiye’de gerek ekonomik ve gerekse sosyal açıdan birçok alanda ilerleme ve genişleme kaydedileceği yönünde mesajlar verildiği görülmektedir. Araştırmanın devamında anket çalışmasına yer verilerek haberlerde yer alan ifadelerle ve oluşturulmaya çalışılan kamuoyu ile izleyicinin düşünceleri karşılaştırılarak; kitle iletişim araçlarının haber ve bilgi verirken bilgilendirme işlevi açısından toplumun beklentilerini karşılayamadığı, toplumu yönlendirici ifadeler yer verdiği ancak bu ifadelerle belirli bir eğitim ve bilgi birikimine sahip olan kitle üzerinde daha önceden oluşmuş fikirleri değiştirme ve yönlendirme açısından etkili olamadığı ancak gündemdeki olay ve olgular ile ilgili gelişmeler hakkındaki düşüncelerin şekillenmesinde etkili olabildiği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, Kitle İletişim Araçları, Kamuoyu, Yönlendirme .

ABSTRACT

Master Thesis

**THE EFFECTS ON THE AUDIENCE OF THE NEWS AND COMMENTS
TAKE THE NATIONAL TELEVISION CANALS' PLACE
DURING OCTOBER 3rd 2005 EUROPEAN UNION
ENTRY PROCESS OF TURKEY**

Firat University

Social Sciences Institute

Radio-TV and Cinema Main Branch

2006; Page: 146

The subject of full membership to European Union continue from July 31th 1959 to October 3rd 2005 and today. At beginning, European Union had been a formation to twenty seven member with expand process. Turkey had recourse for membership at various time to EU but, it was rejected because of economics and social reasons. The October 3rd 2005 date is important because of start date for full membership discussions to European Union.

The mass media have an important place with taking functions. In this meaning, mass media has got duties like giving news, informing, educating and entertaining, checking and criticism, building a bridge, contributing to economic life, constituting, canalizing, reflecting public opinion... etc.

In this thesis, the news relevant to the full membership negotiations between Turkey and EU that realized in October 3rd 2005 have been chosen as a case study. In this study, was tried measuring to power of the news at the meaning of reflecting and changing public opinion at October 3rd process and making inquiry to gether analysis of

the news with aiming determined for forming public opinion, explanations for canalizing public opinion and effect on people of this explanations. News of the most watching television canals Canal D, ATV and Show TV are examined carefully; this canals give place to explanations which is opinion and agree October 3rd process. They aimed changing common public opinion which is not behaved equal to Turkey with others can be said. Furthermore, messages are given at direction of a large triumphed in the October 3rd and this process is historic turning point for Turkey and if Turkey be member of EU, it will be advanced social and economic areas. At the continue of research, ideas of audience and public opinion are compared with result of inquiry. At the end, when the mass media give news and informing, it doesn't successful as people's expectation and give place to canalizing people explanation but this explanations, the mass media isn't effectual on the people who have got information and education for changing ideas from being before. However, the mass media can be effectual giving shape to the opinion about event and phenomenon at the agenda.

Key Words: European Union, Mass Media, Public Opinion, Canalizing.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	I
TABLolar LİSTESİ.....	V
ÖNSÖZ.....	X
KISALTMALAR.....	XI
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1.AVRUPA BİRLİĞİ’NİN TARİHÇESİ, KURUMLARI VE GENİŞLEME SÜRECİ.....	3
1.1. Avrupa Birliği ’nin Tarihçesi.....	3
1.2. Avrupa Birliği ’nin Kurumları.....	4
1.2.1. Avrupa Komisyonu.....	4
1.2.2. Avrupa Birliği Konseyi.....	5
1.2.3. Avrupa Parlamentosu.....	7
1.2.4. Avrupa Adalet Divanı ve Asliye Mahkemesi.....	8
1.2.4.1. Avrupa Adalet Divanı.....	9
1.2.4.2. Asliye Mahkemesi.....	10
1.2.5. Avrupa Birliği Sayıştayı.....	10
1.2.6. Avrupa Konseyi (Zirve).....	11
1.2.7. Ekonomik ve Sosyal Komite.....	11
1.2.8. Bölgeler Komitesi.....	12
1.3. Avrupa Birliği ’nin Genişleme Süreci.....	12
1.3.1. İngiltere, İrlanda ve Danimarka’nın Tam Üyeliği.....	14
1.3.2. Avrupa Birliği ’nin İkinci Genişlemesi; Yunanistan.....	15
1.3.3. Avrupa Birliği ’nin Üçüncü Genişlemesi; İspanya ve Portekiz.....	16
1.3.3.1. İspanya’nın Tam Üyeliği.....	16
1.3.3.2. Portekiz’in Tam Üyeliği.....	17
1.3.4. Avrupa Birliği ’nin Dördüncü Genişlemesi; İsveç, Finlandiya ve Avusturya.....	17
1.3.5. 1993 Kopenhag Zirvesi’ne Bağlı Genişleme Süreci.....	19
1.3.5.1. Kopenhag Kriterleri.....	19
1.3.5.2. Lüksemburg Zirvesi.....	20

1.3.5.3. Cardiff ve Viyana Zirveleri.....	22
1.4. Avrupa Birliği 'nin Tam Üyeliği Kabul Yöntemi.....	23
1.5. Avrupa Birliği Müktesebatı.....	24
1.6. Müktesebatın Analitik İncelemesi.....	24
1.7. Türkiye- Avrupa Birliği İlişkilerinin Tarihsel Gelişimi.....	27
1.7.1. Siyasi Nedenler.....	27
1.7.2. Ekonomik Nedenler.....	29
1.7.3. Kültürel Nedenler.....	31
1.7.4. Ankara Antlaşması	32
1.7.4.1. Hazırlık Dönemi.....	32
1.7.4.2. Geçiş Dönemi.....	32
1.7.4.3. Son Dönem.....	33
1.8. Avrupa Birliği 'ne Tam Üyeliğin Türk Vatandaşlarına Sağlayacağı Faydalar.....	36
1.8.1. Demokratik ve Şeffaf Devlet Anlayışının Güçlendirilmesi.....	36
1.8.2. Yerel Yönetimlerin Etkinliğinin Artması.....	37
1.8.3. Sivil Toplum Kuruluşlarının Güçlenmesi.....	38
1.8.4. Avrupa Birliği Vatandaşlığı.....	38
1.8.5. Alt Yapı Eksikliğinin Giderilmesi.....	39
1.8.6. Eğitim Standartlarının Yükselmesi.....	40
1.8.7. Tüketicinin Hakları ve Korunması.....	42
1.8.8. Serbest Dolaşım.....	42

İKİNCİ BÖLÜM

2. KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARI, İŞLEVLERİ VE KAMUOYU

OLUŞTURMA SÜRECİ.....	44
2.1. Kitle İletişim Araçlarının Tasnifi.....	44
2.1.1. Görsel Araçlar.....	44
2.1.2. İşitsel Araçlar.....	44
2.1.3. Görsel- İşitsel Araçlar.....	45
2.2. Kitle İletişim Araçlarının İşlevleri.....	45
2.2.1. Haber ve Bilgi Verme İşlevi.....	45
2.2.1.1. Haber Kavramı.....	46

III

2.2.1.2. Haber Değerleri.....	47
2.2.1.3. Haberde Objektiflik.....	52
2.2.2. Toplumsallaştırma İşlevi.....	54
2.2.3. Denetim Ve Eleştiri İşlevi.....	54
2.2.4. Eğitim ve Eğlendirme İşlevi.....	55
2.2.5. Kültürün Gelişimine Katkı İşlevi.....	55
2.2.6. Ekonomik Yaşama Katkı İşlevi.....	55
2.2.7. Köprü İşlevi.....	56
2.2.8. Gündem Oluşturma İşlevi.....	56
2.3. Kitle İletişim Araçlarının Kamuoyu Oluşturma İşlevi, Yönlendirme (Manipüle) Süreci Ve Bu Süreci Açıklayan Kuramlar.....	59
2.3.1. Gündem Oluşturma Kuramı.....	61
2.3.2. Suskunluk Sarmalı.....	62
2.3.3. Bilgi Boşluğu.....	62
2.3.4. Bağımlılık Modeli.....	63

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. KANAL D, ATV VE SHOW TV KANALLARINDA YER ALAN HABER VE YORUMLARIN ANALİZİ..... 68

3.1. Araştırmanın Genel Çerçevesi.....	68
3.1.1. Araştırmanın Amacı.....	68
3.1.2. Araştırmanın Hipotezi.....	68
3.1.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi.....	69
3.1.4. Araştırmanın Metodolojisi.....	69
3.1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	70
3.1.6. Alan Çalışması ve Verilerin Değerlendirilmesi.....	70

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. HABER ANALİZLERİ VE ANKET VERİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ..... 71

4.1. Kanal D, Show TV ve ATV’de Yer Alan AB ile İlgili Haber ve Yorumların İçerik Analizi.....	71
4.1.1. Kanal D’de Yer Alan Haber ve Yorumların Analizi.....	71

4.1.2. Show TV’de Yer Alan Haber ve Yorumların Analizi.....	85
4.1.3. ATV’de Yer Alan Haber ve Yorumların Analizi.....	89
4.2. Anket Sorularından Elde Edilen Veriler ve Değerlendirmesi.....	96
4.2.1. Demografik Özellikleri.....	96
4.2.2. Frekans Dağılımları- Tanımlayıcı Bulgular.....	102
4.2.3. Ankette Yer Alan Bazı Soruların Çapraz Karşılaştırmasından Elde Edilen Veriler ve Analizi.....	117
SONUÇ.....	140
KAYNAKÇA.....	143
ÖZGEÇMİŞ	
EKLER	
Ek–1 Anket soruları	
Ek–2 Avrupa Birliği Türkiye İlişkilerinin kronolojisi	
Ek–3 Kanal D, ATV ve Show TV kanallarının 30 Eylül – 6 Ekim tarihlerinde Avrupa Birliği ile ilgili haberleri	

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Deneklerin Yaş Aralığına İlişkin Bulgular.....	96
Tablo 2. Deneklerin Cinsiyetine İlişkin Bulgular.....	96
Tablo 3. Deneklerin Medeni Durumuna İlişkin Bulgular.....	97
Tablo 4. Deneklerin Eğitim Duruma İlişkin Bulgular.....	97
Tablo 5. Deneklerin Görev ve Konumlarına İlişkin Bulgular.....	98
Tablo 6. Deneklerin Görev Yaptıkları ya da Okudukları Fakültelere İlişkin Bulgular.....	99
Tablo 7. Deneklerin Gelir Durumuna İlişkin Bulgular.....	100
Tablo 8. Deneklerin İzledikleri TV Kanallarına İlişkin Bulgular.....	100
Tablo 9. Türkiye'nin AB'ye İlk Hangi Tarihte Üyelik Başvurusunda Bulunduğuna İlişkin Deneklerden Alınan Yanıtlar.....	102
Tablo 10.a. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Girmesine “Evet” Cevabı Veren Deneklerden Elde Edilen Bulgular.....	103
Tablo 10.b. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Girmesine “Hayır” Yanıtını Veren Deneklerden Elde Edilen Bulgular.....	104
Tablo 11. Türkiye'nin AB'ye Tam Üye Olarak Girebilmesi Konusunda Deneklerden Elde Edilen Bulgular.....	105
Tablo 12. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Hangi Tarihte Gireceği İle İlgili Deneklerden Elde Edilen Bulgular.....	106
Tablo 13. 3 Ekim Tarihinin Türkiye Açısından Ne İfade Ettiği Konusunda Deneklerden Elde Edilen Bulgular.....	107
Tablo 14. Deneklerin Avrupa Birliği İle İlgili Bilgilerini Hangi Kaynaktan Öğrendiklerine İlişkin Elde Edilen Bulgular.....	108
Tablo 15. Basının AB Konusunda Halkı Manipüle Edip Etmediği Konusunda Deneklerden Elde Edilen Bulgular.....	109
Tablo 16. Basın Manipüle Etmeye Çalışırken Etkili Olup Olmadığı Konusunda Deneklerden Elde Edilen Bulgular.....	109
Tablo 17. TV'de Yer Alan Haber Ve Yorumların Halkın Düşüncesinin Değişmesinde Etkili Olup Olmadığı Konusunda Deneklerden Elde Edilen Bulgular.....	110

Tablo 18. Deneklerden Televizyonda Yer Alan AB İle İlgili Haber ve Yorumların Tarafsızlığına İnanıp İnanmadıklarını Konusunda Elde Edilen Bulgular.....	111
Tablo 19. TV’nin Türkiye- AB Sürecini Yeterince İşleyip İşlemediği Konusunda Deneklerden Elde Edilen Bulgular.....	112
Tablo 20. 3 Ekim Sürecinde TV Bilgilendirme İşlevini Yerine Getirip Getiremediği Konusunda Deneklerden Elde Edilen Bulgular.....	113
Tablo 21. 3 Ekim Tarihinin Basında Yansıtıldığı Gibi Tarihi Bir Dönemeç Olup Olmadığı Konusunda Deneklerden Elde Edilen Bulgular.....	114
Tablo 22. AB sürecinde diğer ülkelerle Türkiye’ye eşit davranılıp davranılmadığı konusunda deneklerden elde edilen bulgular.....	115
Tablo 23. 3 Ekim Sürecinin Başarılı Olarak Tamamlanıp Tamamlanmadığı Konusunda Deneklerden Elde Edilen Bulgular.....	115
Tablo 24. 3 Ekim sürecinde Avusturya ve Kıbrıs Rum yönetimi gibi sorunlarla müzakerelerin başlamayacağı konusunda deneklerden elde edilen bulgular.....	116
Tablo 25. “Hangi görevde çalışıyorsunuz” ve “En çok izlediğiniz televizyon kanalları hangileridir?” sorularının karşılaştırması.....	117
Tablo 26. “Hangi görevde çalışıyorsunuz” ve “ Türkiye AB’ye ilk hangi tarihte üyelik başvurusunda bulundu?” sorularının karşılaştırması.....	118
Tablo 27. “Hangi görevde çalışıyorsunuz” ve “ Türkiye AB’ye girmeli mi?” sorularının karşılaştırması.....	118
Tablo 27.a “Evet” cevabını verenler ve nedenleri.....	118
Tablo 27.b Türkiye AB’ye girmeli mi? sorusuna öğretim görevlisi ve öğrenciler arasında “Hayır” cevabı verenler ve nedenleri.....	119
Tablo 28. “Hangi görevde çalışıyorsunuz” ve “Türkiye AB’ye tam üye olarak girebilecek mi?” sorularının karşılaştırması.	120
Tablo 29. “Hangi görevde çalışıyorsunuz?” ve “ Türkiye’nin AB’ye gireceği tarih” sorularının karşılaştırması.....	121
Tablo 30. “Hangi görevde çalışıyorsunuz” ve “3 Ekim tarihi Türkiye için neyi ifade ediyor?” sorularının karşılaştırması.....	121
Tablo 31. “Hangi görevde çalışıyorsunuz” ve “ AB ve 3 Ekim tarihi ile ilgili bilgilerinizi hangi kaynaktan öğrendiniz?” sorularının karşılaştırması... 	122

Tablo 32. “Hangi görevde çalışıyorsunuz” ve “Basının AB konusunda halkı manipüle ettiğini yani belli bir görüşe yönlendirdiğini düşünüyor musunuz?” sorularının karşılaştırması.....	123
Tablo 33. “Hangi görevde çalışıyorsunuz” ve “Basının manipüle etme işlevini yerine getirirken halkın üzerinde etkili olduğuna inanıyor musunuz?” sorularının karşılaştırması.....	123
Tablo 34. “Hangi görevde çalışıyorsunuz” ve “Televizyonda yer alan AB ile ilgili haber ve yorumların düşüncenizin değişmesinde etkili oldu mu?” sorularının karşılaştırması.....	124
Tablo 35. “Hangi görevde çalışıyorsunuz?” ve “Televizyonda yer alan haber ve yorumların tarafsız olarak yansıtıldığına inanıyor musunuz?” sorularının karşılaştırması.....	124
Tablo 36. “Hangi görevde çalışıyorsunuz?” ve “Sizce televizyon AB sürecini yeterince işleyebildi mi?” sorularının karşılaştırması.....	125
Tablo 37. “Hangi görevde çalışıyorsunuz?” ve “Sizce 3 Ekim süreci hakkında televizyon bilgilendirme işlevini yerine getirebildi mi?” sorularının karşılaştırması.....	125
Tablo 38. “Hangi görevde çalışıyorsunuz?” ve “Sizce 3 Ekim tarihi basında yansıtıldığı gibi tarihi bir dönemeç miydi?” sorularının karşılaştırması.....	126
Tablo 39. “Hangi görevde çalışıyorsunuz?” ve “AB ülkelerinin 3 Ekim sürecinde diğer ülkelerle eşit davrandığına inanıyor musunuz?” sorularının karşılaştırması.....	127
Tablo 40. “Hangi görevde çalışıyorsunuz?” ve “Türkiye Cumhuriyeti devleti olarak 3 Ekim sürecini başarı ile tamamladığımızı düşünüyor musunuz?” sorularının karşılaştırılması.....	127
Tablo 41. “Hangi görevde çalışıyorsunuz?” ve “3 Ekim sürecinde Avusturya ve Kıbrıs Rum yönetimi gibi sorunlarla müzakerelerin başlamayacağını düşündüğünüz oldu mu?” sorularının karşılaştırması.....	128
Tablo 42. “En çok izlediğiniz televizyon kanalları hangileridir?” ve “Türkiye AB’ye ilk hangi tarihte üyelik başvurusunda bulundu?” sorularının karşılaştırması.....	129

Tablo 43. “En çok izlediğiniz televizyon kanalları hangileridir?” ve “Sizce Türkiye Avrupa Birliği ’ne girmeli mi?” (evet) sorularının karşılaştırması.....	129
Tablo 44. “En çok izlediğiniz televizyon kanalları hangileridir?” ve “Türkiye Avrupa Birliği ’ne girmeli mi?” (hayır) sorularının karşılaştırması.....	130
Tablo 45. “En çok izlediğiniz televizyon kanalları hangileridir?” ve “Sizce Türkiye AB’ye tam üye olarak girebilecek mi? sorularının karşılaştırması.....	131
Tablo 46. “En çok izlediğiniz televizyon kanalları hangileridir?” ve “Türkiye’nin AB’ye hangi tarihte gireceğini tahmin ediyorsunuz? sorularının karşılaştırması.....	132
Tablo 47. “En çok izlediğiniz televizyon kanalları hangileridir?” ve “3 Ekim tarihi Türkiye için ne ifade ediyor? sorularının karşılaştırması....	132
Tablo 48. “En çok izlediğiniz televizyon kanalları hangileridir?” ve “AB ve 3 Ekim tarihi ile bilgileriniz hangi kaynaktan öğrendiniz?” sorularının karşılaştırması.	133
Tablo 49. “En çok izlediğiniz televizyon kanalları hangileridir?” ve “Basının halkı manipüle ettiğini yani belli bir yönlendirdiğini düşünüyor musunuz? sorularının karşılaştırması.....	133
Tablo 50. “En çok izlediğiniz televizyon kanalları hangileridir?” ve “Basının manipüle etme işlevini yerine getirirken halkın üzerinde etkili olduğunu düşünüyor musunuz?” sorularının karşılaştırması.....	134
Tablo 51. “En çok izlediğiniz televizyon kanalları hangileridir?” ve “Televizyonda yer alan haber ve yorumlar AB ile ilgili düşüncelerinizin değişmesinde etkili oldu mu?” sorularının karşılaştırması.....	135
Tablo 52. “En çok izlediğiniz televizyon kanalları hangileridir?” ve “Televizyonda yer alan haber ve yorumların tarafsız olarak yansıtıldığına inanıyor musunuz?” sorularının karşılaştırması.....	135
Tablo 53. “En çok izlediğiniz televizyon kanalları hangileridir?” ve “Sizce televizyon 3 Ekim sürecini yeterince işleyebildi mi? sorularının karşılaştırması.	136

Tablo 54. “En çok izlediğiniz televizyon kanalları hangileridir?” ve “Sizce TV 3 Ekim süreciyle ilgili bilgilendirme işlevini yerine getirebil mi?” sorularının karşılaştırması.....	136
Tablo 55. “En çok izlediğiniz televizyon kanalları hangileridir?” ve “Sizce 3 Ekim tarihi basında yansıtıldığı gibi tarihi bir dönemeç miydi?” sorularının karşılaştırması.	137
Tablo 56. “En çok izlediğiniz televizyon kanalları hangileridir?” ve “AB ülkelerinin 3 Ekim sürecinde Türkiye’ye diğer ülkelerle eşit davrandığına inanıyor musunuz?” sorularının karşılaştırması.....	137
Tablo 57. “En çok izlediğiniz televizyon kanalları hangileridir?” ve “Türkiye Cumhuriyeti devleti olarak 3 Ekim sürecini başarı ile tamamladığınızı düşünüyor musunuz?” sorularının karşılaştırması.....	138
Tablo 58. “En çok izlediğiniz televizyon kanalları hangileridir?” ve “3 Ekim sürecinde Avusturya ve Kıbrıs Rum yönetimi gibi sorunlarla müzakerelerin başlamayacağını düşündüğünüz oldu mu?” sorularının karşılaştırılması.....	139

ÖNSÖZ

Türkiye'nin Avrupa Birliği ile ilişkileri 31 Temmuz 1959 tarihinde, Türkiye'nin ilk üyelik başvurusunda bulunmasıyla başlamış ve uzun yıllar devam etmiştir. 3 Ekim müzakerelerin başlama tarihi olması nedeniyle bu süreç büyük öneme sahiptir. Araştırmanın kapsamını 3 Ekim sürecinde ulusal televizyon kanallarında yer alan haber ve yorumlar ile bu sürecin hemen arkasından anket yöntemi kullanılarak kamuoyunun Avrupa Birliği ile ilgili düşünceleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu süreçte televizyonda yer alan haber ve yorumların izleyici olarak kamuoyu üzerindeki etkisi analiz edilmiştir. En etkili kitle iletişim aracı olarak kabul edilen televizyonun Avrupa Birliği sürecinde toplumu yönlendirme amaçlı ifadeleri ile hangi yönde ortak bir düşünce oluşturmaya çalıştığı ve bu amaca televizyonda yer alan haberler ise ulaşıp ulaşamadığı tespit edilmeye çalışılmıştır.

Araştırma sürecinde yardımlarını esirgemeyen, fikir ve eleştirileri ile büyük katkılarda bulunan değerli tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Mustafa YAĞBASAN'a teşekkür ederim.

Nida AŞKIN
ELAZIĞ 2007

KISALTMALAR

AAET (EURATOM): Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu

AB: Avrupa Birliği

AET: Avrupa Ekonomik Topluluğu

AKÇT: Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu

AT: Avrupa Topluluğu

ECU: European Currency Unit, Avrupa Para Birimi

EPU: European Payment Union, Avrupa Tediye Birimi

GATT: General Agreement on Tariffs and Trade, Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması

OEEC: Organization for European Economics Co-Operation, Avrupa Ekonomik İşbirliği Teşkilatı

GİRİŞ

Türkiye ile Avrupa Birliği ilişkileri neredeyse 48 yıllık geçmişe sahip bir süreçtir. Türkiye uzun yıllardır Avrupa Birliği'nin genişleme politikası içinde yer almaya çalışmış ve birçok tarihte gerek 'Ortaklık' gerekse 'Tam Üyelik' için başvurularda bulunmuştur. Avrupa Birliği üye ülkeler arasında siyasi ve ekonomik olarak bütünleşme amacıyla kurulmuştur. Türkiye'nin içinde bulunduğu ekonomik ve sosyal durumu, anayasal düzenlemeleri ile politik koşulları Avrupa Birliği'ne uyum sağlayamayacağı nedenleriyle Türkiye'nin adaylık hedefi uzun yıllardır Türk kamuoyunda ve AB ülkelerinde gündem oluşturmuş ve oluşturmaya devam etmektedir.

Türkiye'de kitle iletişim araçları önceleri AB sürecine yüzeysel yaklaşmış, son yıllara gelindiğinde ise bilinçlenen ve daha fazla bilgi sahibi olan kitle iletişim araçları konuyu daha derin ele almaya başlamıştır.

Araştırmada Avrupa Birliği'nin kısa bir tarihçesine değinilerek, Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri incelenecektir. Kitle iletişim araçlarının genel olarak işlevleri irdelenerek Türkiye'nin Avrupa Birliği sürecinin kitle iletişim araçlarına yansımaları araştırılacak ve kitle iletişim araçlarının Türk kamuoyunu nasıl oluşturdukları ve hangi şekilde yönlendirdiklerine dikkat çekilerek, toplumun bu sürece bakış açısı incelenecektir.

Bir kitle iletişim aracı olarak ulusal televizyon kanalları, haber ve bilgi verme, eğitim ve eğlendirme, denetim, eleştiri ve gündem oluşturma gibi işlevlerini yerine getirirken, haberlerin önemlilik derecelerini belirleyerek ve haberlerde yer alan ifadeler ile kamuoyunu yönlendirici söylemler kullanarak, toplumun gündemde yer alan olay ve olgular hakkında ne düşüneceği, nasıl bir fikir oluşturacağı yönünde etkileme amacı gütmektedir.

Televizyonda yer alan haberlerin kamuoyu üzerindeki etkisinin araştırılması amacıyla alan araştırması olarak anket çalışması yapılarak toplumun bu süreçte kitle iletişim aracı olarak televizyondan etkilenme derecesi araştırılmaya çalışılmıştır.

3 Ekim Avrupa Birliği sürecinde en çok izlenen televizyon kanalları olarak tercih edilmiş olan Kanal D, Show TV ve ATV'de yer alan haber ve yorumların analizi yapılarak; bu süreçte televizyonun kamuoyunda olumlu bir fikir oluşturmaya yönelik ifadeler kullandığı ve "tarihi bir dönemeç", "büyük bir zafer kazanıldı", "tüm Türkiye nefeslerini tutarak bu sürecin sonunu beklemekte" gibi toplumu büyük bir heyecan ve

başarı havasına sokmayı amaçlayan ifadeler kullandığı görülmüştür. 3 Ekim sürecinde ulusal televizyon kanallarının haber verme işlevini yerine getirirken toplumu bilgilendirme işlevinde beklentileri karşılayamadığı ankette yer alan veriler sonucunda ortaya çıktığı söylenebilir.

Araştırmanın evrenini Fırat üniversitesi son sınıf öğrencileri ile öğretim elemanlarını kapsamaktadır. Anket çalışması üniversite genelinde 1052 deneğe uygulanmış ve her bir deneğe birebir ulaşılarak tamamlanmıştır.

Avrupa Birliği sürecinde Türkiye için önemli bir yere sahip olan 3 Ekim 2005 tam üyelik müzakereleri örnek olay olarak seçilmiştir. Araştırmanın örneklemini ise 3 Ekim tarihinin üçer gün öncesi ve sonrasında televizyonda yer alan haber ve yorumlar oluşturmaktadır.

Araştırmada incelenen haberler ile anket sorularına verilen yanıtlar karşılaştırılarak, kitle iletişim araçlarının Avrupa Birliği sürecine bakış açıları ile kamuoyunda hâkim olan görüşler birbiriyle karşılaştırılarak, toplumu etkileme ve kamuoyu oluşturma gücü tespit edilmeye çalışılmıştır.

Ulusal televizyon kanalları belirli bir konuda kamuoyu oluştururken sahip oldukları ve oluşturmak istedikleri düşünceler doğrultusunda yayın yapmaktadırlar. Dolayısıyla; Türkiye-AB süreci farklı ulusal Televizyon kanallarında farklı bakış açılarında ele alınmıştır. Ulusal televizyon kanalları yönlendirme hedefini Türkiye-AB sürecinde tam olarak yerine getiremediği ve Ulusal televizyon kanallarının AB sürecine bakış açısı ile halkın bakış açısının birbiriyle çeliştiği görülmektedir. Medyanın AB konusunda sadece haber verme işlevini yerine getirdiği, ancak bilgilendirme işlevini beklenen ölçüde yerine getiremediği araştırmanın hipotezini oluşturmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. AVRUPA BİRLİĞİ'NİN TARİHÇESİ, KURUMLARI VE GENİŞLEME SÜRECİ

1.1. Avrupa Birliği'nin Tarihçesi

Avrupa Birliği ekonomi, sanayi, siyaset, yönetim ve politika alanlarını kapsayan çok-sektörlü bütünleşmenin en ileri biçimidir. Avrupa Birliği barışı korumak ve ekonomik ve sosyal ilerlemeyi pekiştirmek amacı ile bir araya gelmiş 27 üye devletten oluşur. Avrupa Birliği'nin hedefleri genel olarak dört başlıkta toplanabilir (www.ntvmsnbc.com, 2003);

- Avrupa vatandaşlığı kavramının oluşturulması,
- Özgürlük, güvenlik ve adaletin güvence altına alınması,
- Ekonomik ve sosyal gelişmenin desteklenmesi,
- Dünya'da Avrupa'nın rolünün vurgulanması,

Avrupa Birliği'nin içinde ortak kurumları bulunan üç topluluk yer alır. Bunların içinde ilk kurulanı, Paris Antlaşmasıyla 1951 tarihli Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT) olmuştur. AKÇT'nin kurulmasının nedeni, Avrupa'daki güçleri ve bunlar arasındaki ihtilafları, özellikle Franco-Germen anlaşmazlığını, bunların sahip oldukları kömür ve çelik gibi stratejik endüstri dallarını, ortak kontrol altına alarak, birbirlerine karşı savaşma ihtimalinin ortadan kaldırılması düşüncesidir. Yani Avrupa entegrasyonunun temelinde yatan düşünce sadece ekonomik kaynaklı değil aynı zamanda politik kaynaklıdır (Bozkurt, 2001: 16).

Daha sonra 1957 tarihli Roma Antlaşmasıyla Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (AAET) kurulmuştur. AET'nin asıl hedefi Avrupa'nın siyasal bütünlüğe ulaşmasıdır. Bu hedefe varmak için öngörülen ekonomik dengeyi sağlamak üzere, ilk araç olarak üye ülkeler arasında malların, hizmetlerin, sermayenin ve emeğin serbestçe dolaştığı bir ortak pazar ve gümrük birliği kurulması öngörülmüştür. Topluluğun görevi, ortak pazarın kurulması ve üye ülkelerin ekonomik politikalarının giderek yaklaştırılması suretiyle, topluluğun bütünü içinde ekonomik etkinliklerin uyumlu olarak gelişmesini, sürekli ve dengeli bir yayılmayı, artan bir istikrarı, yaşam düzeyinin hızla yükseltilmesini ve birleştirdiği devletler arasında daha sıkı ilişkileri gerçekleştirmektir (Bozkurt, 2001: 16).

Roma antlaşmasıyla kurulan AAET (EURATOM)'un amacı ise, atom enerjisinin barışçı amaçlarla kullanımını geliştirmektir. EURATOM' un temel hedefi, nükleer endüstrinin süratle kurulması ve gelişmesi için gerekli şartların gerçekleştirilmesi, uydu ile üye ülkelerin hayat seviyelerinin yükseltilmesi ve diğer ülkelerle ilişkilerin geliştirilmesidir. Bu üç topluluk birlikte Avrupa Topluluklarını oluşturur. Topluluklar bu sürecin sonunda üye devletler arasındaki bütün iç sınırları kaldırarak tek bir pazar kurmuşlardır. 1992'de Maastrich'te imzalanan Avrupa Birliği Antlaşması ile ekonomik ve parasal birlik doğrultusunda ilerleyen ve belirli alanlarda hükümetlerarası işbirliğini içeren bir Avrupa Birliği kuruldu (Pazarcı, 1991:14).

1.2. Avrupa Birliği'nin Kurumları

Avrupa Birliği “uluslarüstü bir birim” olarak tanımlanır. Merkezi Brüksel'dir. Avrupa kurumları Avrupa bütünleşmesinin çekirdeğidir, birbirini tamamlar. Her birinin Avrupa Birliği karar alma sürecinde üstlendiği bir rol vardır (Dura, 2003:159).

Üye devletler ulusal egemenliklerinin bir bölümünü AB kurumlarına devretmişlerdir. Ortak çıkarları doğrultusunda, egemenlik haklarının ortak yönetimi yoluyla birlikte çalışırlar. Birlik ayrıca “yetki ikamesi” ilkesine göre işler. Birlik kurumlarının demokratik temelleri zamanla güçlendirilmiş, karar alma usulleri daha etkin hale getirilmiştir. Örgütlenme henüz son biçimini almamıştır (a.g.e. :159).

Avrupa Birliği tıpkı bir ulusal devlette olduğu gibi, birbirinden bağımsız yasama, yürütme ve yargı organlarıyla donatılmıştır. Bu organların uluslarüstü yetkileri vardır. Birliğin yönetim organları; Avrupa Komisyonu, Avrupa Birliği Konseyi, Avrupa Parlamentosu, Avrupa Adalet Divanı ve Asliye Mahkemesi ile Avrupa Birliği Sayıştay'ıdır. Roma Antlaşması'nda belirtilen kurumlarla sınırlı kalmamış; zaman içinde gerekli görüldükçe yeni kurumlar eklenmiştir.

1.2.1. Avrupa Komisyonu

Avrupa Komisyonu Belçika'nın başkenti Brüksel'de faaliyet göstermektedir. Komisyonu kısaca AB'nin hükümeti olarak tanımlamak mümkündür. Avrupa Birliği'nin politika oluşturma sürecinin merkezinde yer alır. AB'nin adeta can damarı niteliğindedir.

a) Temel Fonksiyonu, Yetki ve Sorumlulukları

Avrupa Komisyonu, Avrupa Birliği'nin temel yürütme organıdır. Mevzuat hazırlama ve uygulama yetkisine sahiptir. Ortak pazarın iyi işlemesinden ve gelişmesinden sorumludur. Diğer Topluluk kurumlarının, hedeflerine ulaşmasını sağlar. Konsey'in aldığı kararları, kararlaştırılmış politikaları, AB antlaşmalarını ve bunlardan doğan yasal düzenlemeleri uygular (Dura, 2003: 161).

Yönergelerin ulusal yasalara aktarılmasını denetler. AB hukukunun (Antlaşmaların ve Topluluk mevzuatının), devletler, örgütler, firmalar ve Topluluk kurumları tarafından doğru uygulanmasını sağlar (a.g.e. ; 161).

AB'nin yıllık bütçe tasarısını hazırlar. Yönergeler çıkartır. Konsey'e önerilerde bulunur, kararlarının taslağını hazırlar. Önerisi olmadan, Topluluk yasaları çıkarılamaz. AB politikalarına ilişkin ilk adımı atma yetkisine sahip olan tek kurumdur (a.g.e:161).

b) Oluşması

Komisyon'un üyeleri; ulusal hükümetlerce gösterilen adaylar arasından, ortak uzlaşmayla Konsey tarafından atanırlar. Komisyon'un bir bütün olarak atanması Avrupa Parlamentosu tarafından onaylanır. Üyelik süresi 5 yıldır. Üyeler süre sonunda yeniden atanabilir. Nüfusu fazla olan beş ülke (Almanya, Fransa, İngiltere, İtalya ve İspanya) Komisyon'a ikişer üye, diğer ülkeler birer üye verir (a.g.e. ;162).

c) Çalışma Yöntemi

Avrupa Komisyonu antlaşmaların sağladığı güç ve Konsey'in verdiği yetkiler nedeniyle, önemli bir özerkliğe sahiptir. Komiserler; kendilerini aday olarak gösteren ulusal hükümetlerden bağımsız olarak, birliğin çıkarlarını temsil ederler. Her üyeye bir veya birkaç politika alanında sorumluluk verilir. Üyeler haftada bir kez toplanır. Toplantı kapalı oturum olarak gerçekleşir. Kararlar oy çokluğuyla alınır (a.g.e. ;162).

1.2.2. Avrupa Birliği Konseyi

Üye devlet temsilcilerinin -genellikle bakanların- bir araya geldiği, üye devletlerin, doğrudan kendi çıkarlarını korudukları ve taahhüt altına girdikleri bir organdır. Avrupa Birliği'nin geleceğini belirler. Daha önce adı Bakanlar Konseyi

olmasına karşın Maastricht Antlaşması'nın yürürlüğe girmesinden sonra adı Avrupa Birliği Konseyi olmuştur (Dura, 2003: 163).

a) Temel Fonksiyonu, Yetki ve Sorumlulukları

Avrupa Birliği Konseyi AB kurumsal yapısı içinde en önemli görevi üstlenen ve tüm konularda nihai karar verme gücünü elinde bulunduran organdır. AB Konseyi, yasama ve karar alma organı olarak işlev görmektedir (Ülger, 2003: 17–18).

AB'nin yasalarını çıkarır: Komisyon'un önerilerini temel alarak, uygulanacak politikalarla ilgili yasal düzenlemeler yapar ve kararlar verir. Öneriler ancak Konsey'in kararından sonra uygulamaya konabilir (Dura, 2003: 163).

Konsey AB'nin politik hedeflerini belirler. Üye ülkelerin genel ekonomi politikalarının eşgüdümünü, uyumlaştırılmasını, Roma Antlaşması ve diğer antlaşmaların belirlediği amaçların gerçekleştirilmesini ve uygulanmasını sağlar. Bu çerçevede ortak politikalara ilişkin temel kuralları belirler (Dura, 2003: 163).

b) Oluşması

Avrupa Birliği Konsey'i 1974'de kurulmuştur. Merkezi Brüksel'dedir. AB'nin son genişlemesiyle 27 üye devletin ilgili bakanlarından oluşur. Her bakan, hükümetini taahhüt altına sokmaya yetkili kılınmıştır. Toplantılara Komisyon'dan en az bir üye daha katılır (a.g.e. ;164).

AB konsey'inin katılımcıları, toplantı gündemine göre değişmektedir. Ele alınan konuya göre, Bakanlar Konseyi'ni oluşturan temsilciler kişi olarak değişmekte, ilgili gündeme göre, kimi zaman Dışişleri bakanları, kimi zaman Maliye veya Sağlık bakanları AB Konseyi'ni oluşturmaktadır (Ülger, 2003: 25).

c) Çalışma Yöntemi

AB Konsey'i konulara bağlı olarak kararlarını “nitelikli çoğunluk” ya da “oybirliği” ile alır. İç pazar, çevre, araştırma ve geliştirme gibi çoğu konuda Komisyon'un önerisi gerekir. Öneri üzerine, Konsey nitelikli çoğunlukla (62 oyla) kararını alır. Oybirliği koşulu aranan bazı konular ise; yeni bir ortak politikanın uygulamaya konulması, Birliğe yeni bir üye devletin kabulü, yeni bir ortak dış politika

ve güvenlik politikası geliştirilmesi ve vergilendirme,... gibi alanlardır (Dura, 2003: 165).

1.2.3. Avrupa Parlamentosu

1979 yılından beri üyeleri tek dereceli ve doğrudan seçimle belirlenen Avrupa Parlamentosu, Avrupa Birliği'nin danışma organı'dır. Avrupa Parlamentosu AB halklarının politik iradesini temsil eder. AB yurttaşları Avrupa bütünleşme sürecine, parlamento aracılığıyla katılır. AP'nin merkezi Strasbourg'dadır.

a) Temel Fonksiyonu, Yetki ve Sorumlulukları

Avrupa Parlamentosu kurulduğu yıllarda yalnızca danışma organı niteliği taşıırken Maastricht Antlaşması ile ortak karar usulü'nün kabulü ile yasama alanındaki yetkileri artırılmıştır.

Parlamento aynı zamanda denetim işlevi görmektedir. Avrupa Komisyonu üyelerinin tayinlerini onaylama ve üçte iki oy çokluğuyla Komisyon'u görevden alma yetkisine sahiptir. Konsey ve Parlamento bütçe konusundaki yetkileri paylaşırlar. Parlamento yıllık bütçeyi oylar ve bütçe uygulamasını izler (Bulaç, 2001: 52).

Birlik mevzuatı üçlü bir süreç izleyerek hazırlanır: mevzuat önerilerini Komisyon hazırlar, Parlamento ve Konsey ise bu mevzuatı yürürlüğe koyma yetkisini paylaşırlar (Bulaç, 2001: 52).

b) Oluşması

Avrupa Birliği'nin seçimle oluşan tek organıdır. Her ülkeye belirli sayıda üyelik ayrılmıştır. Süresi 5 yıldır. Sağdan sola belli başlı tüm politik akımlar Parlamentoda temsil edilir (Dura, 2003: 166).

Parlamento üyeleri seçtikleri ülkelerin çıkarlarını temsil etmezler. Parlamenterler arasındaki ayrım, siyasi grup üyeliğine dayanmaktadır. Avrupa Parlamentosunda yer alan siyasi gruplar; Sosyalistler, Hristiyan Demokratlar, Liberaller, Yeşiller, Avrupa Birleşik Solu, Avrupa için Birlik, Radikal Avrupa İttifakı, Halklar Avrupası ve Bağımsızlardır. Bu gruplar içinde en güçlü olanlar ise Sosyalistler ve Hristiyan Demokratlardır (Ülger, 2003: 23).

c) Çalışma Yöntemi

Parlamento Topluluk düzeyinde alınan kararlara 4 usul çerçevesinde katılır (Dura, 2003:167) :

1. Danışma usulü
2. İşbirliği usulü
3. Uygun görüş usulü
4. Ortak karar usulü.

Bunlardan en önemlisi “ortak karar” usulü’dür.

i) “Danışma usulü”nde Parlamento tarımsal fiyatlar gibi kimi mevzuat öneriler hakkında Konsey’e görüş bildirir.

ii) “İşbirliği usulü”nde araştırma-geliştirme ve çevre alanları gibi mevzuat önerilerini düzeltip değiştirebilir.

iii) “Uygun görüş” usulünde yeni üye ülkelerin Birliğe üye olması gibi kimi önemli kararlarda Parlamento’nun mutabakatı alınır. Yani Parlamento uygundur diye görüş bildirir. Bu koşul Parlamento’nun uluslararası antlaşmaları onaylama ya da reddetme yetkisi olduğunu gösterir.

iv) “Ortak karar usulü” Avrupa Parlamentosu’nu Konsey’le eşit düzeye getirir. Maastricht Antlaşmasıyla kabul edilmiş ve Amsterdam Antlaşmasıyla yaygınlaştırılmıştır.

Ortak karar usulü’nde, Avrupa Parlamentosu; ilgili mevzuatın kabulü konusunda Konsey’le ortaklaşa ve eşit koşullarda hareket etme yetkisine sahiptir. Başka bir deyişle, Parlamento Konsey’in karar alma yetkisine eşit oranda katılır. Konsey Parlamento’nun resmi bir mutabakatı olmadan, herhangi bir metni kabul edemez. Parlamento belirli politika alanlarındaki mevzuat önerilerini veto edebilir (Dura, 2003: 167).

1.2.4. Avrupa Adalet Divanı ve Asliye Mahkemesi

Avrupa Birliği’nin, Topluluk hukukunu uygulamak ve korumakla yükümlü iki organı, Avrupa Adalet Divanı ve Asliye Mahkemesi’dir.

1. 2.4.1. Avrupa Adalet Divanı

Avrupa Birliği ulusal hukuktan ayrı ve üstün olan, bağımsız, yeni bir hukuk, Topluluk hukuku geliştirmiştir. Avrupa Birliği'nin bu yeni hukuku korumak için kurduğu organ, Adalet Divanı'dır. Adalet Divanı Topluluğun "Yüksek Mahkemesi", bir "Anayasa Mahkemesi" olarak nitelenebilir (Dura, 2003: 168).

a) Temel Fonksiyonu, Yetki ve Sorumlulukları

Adalet Divanı, Avrupa Birliği'nin en yüksek yargı organıdır (a.g.e., 169). AB Adalet Divanı, kurucu antlaşmaların ve ikincil hukuk normları olarak adlandırılan tüzük ve yönergelerle alınan kararların uygulaması ve yorumlanması işlevini görür (Ülger, 2003: 27). Adalet Divanı başlıca altı alanda sorumluluk taşımaktadır (Karluk, 2002:169):

- Üye ülkeler arasındaki anlaşmazlıklar,
- AB ile üyeler arasındaki anlaşmazlıklar,
- Kurumlar arasındaki anlaşmazlıklar,
- Topluluk ile şahıslar arasındaki anlaşmazlıklar,
- Uluslararası anlaşmalar hakkındaki görüşler,
- Topluluk hukukunun bütün üyelerce aynı şekilde anlaşılmasını sağlayan divan görüşleri.

b) Oluşması

Avrupa Adalet Divanı, üye ülkelerin anlaşmasıyla atanmış 27 hâkimden oluşmaktadır. Her üye ülke Divan'a bir hâkim gönderir. Adalet Divanı başkanı 3 yılda bir hâkimler tarafından seçilir. Ayrıca başsavcılar vardır ve Konsey tarafından atanır. Görev süresi biten, yeniden atanabilir. Süreleri 6 yıldır (Dura, 2003:169).

c) Çalışma Yöntemi

Adalet Divanı, AB hükümetlerinin doğrudan denetimi dışındadır. Üyeler bağımsız ve tarafsızdır. Avukatlar Divan'da açılan davalara bağlayıcı olmayan görüşler bildirir, kamu çıkarlarını güderler (a.g.e.; 170).

Fransız idari yargı usulünü esas alarak çalışmalarını yürüten Adalet Divanı'nın kararları özel ve tüzel kişileri ve devletleri doğrudan bağlayıcı nitelik taşımaktadır. Divan kararları ulusal yasalarla çeliştiği takdirde dahi doğrudan uygulanmaktadır. Lüksemburg'da görev yapan Adalet Divanı'nın kararları nihaidir ve bu kararlara karşı temyiz yoluna başvurulamamaktadır (Ülger, 2003: 27).

1. 2.4.2. Asliye Mahkemesi

Adalet Divanı'nın iş yükünü hafifletmek amacıyla 1989 yılında kurulmuştur. Divan en önemli davalarda Topluluk hukukunun homojen yorumu üzerine yoğunlaşmıştır. Asliye Mahkemesi bireylerin yararlanabileceği adli koruma mekanizmalarını güçlendirir. Kararları Adalet Divanı'nda temyiz edebilir (Dura, 2003: 170).

1.2.5. Avrupa Birliği Sayıştayı

Her üye devlet ödeme gücü ölçüsünde Topluluk bütçesine katkıda bulunur. Topluluğun başka gelirleri de vardır. Bu fonların, bütçe kurallarına uygun olarak harcanması işlevini yerine getiren organ, Avrupa Birliği Sayıştay'ıdır (a.g.e.; 170).

a) Temel Fonksiyonu, Yetki ve Sorumlulukları

Sayıştay, AB'nin mali yönetiminin hukuka uygunluğunu denetlemek amacıyla 1975'de kurulan hesap mahkemesidir. AB'nin gelir ve giderlerini incelemeye yetkilidir. Gelirlerin tam olarak toplanıp toplanmadığı, harcamaların yasalara uygun olup olmadığı Sayıştay tarafından incelenmektedir (Ülger, 2003: 28).

b) Oluşması

Sayıştay 22 Temmuz 1975 tarihli Brüksel Antlaşmasıyla kurulmuştur. Maastricht Antlaşmasıyla da Sayıştay Topluluk Kurumu haline getirilmiştir. Üye ülke temsilcilerinden oluşan üyeler Avrupa Konseyi'nin oybirliği kararı ile atanır. Her 3 yılda kısmi yenileme yapılır. Yeniden atanma mümkündür (Tezcan, 2001: 118).

c) Çalışma Yöntemi

1997 yılında imzalanan Amsterdam Antlaşmasıyla Sayıştay'a Avrupa Birliği Konseyi ve Avrupa Parlamentosuna rapor sunma yetkisi verilmiştir. Her yıl fonların yönetimiyle ilgili gözlemlerini bir rapor halinde yayınlar. AB'nin üçüncü ülkelerdeki

temsilcilikleri ve Avrupa Yatırım Bankası tarafından yönetilen fonları denetler. Bunun dışından Sayıştay, gündemdeki konular hakkında re'sen görüş açıklama hakkına sahiptir (Ülger, 2003: 28).

1.2.6. Avrupa Konseyi (Zirve)

a) Temel Fonksiyonu, Yetki ve Sorumlulukları

Birliğin en üst düzeyde yetkili siyasi organıdır. Birliğin temel politik ve stratejik eğilimlerini belirler. Önemli politik girişimlerde bulunmak, AB'nin gelecekteki gelişmesi için politika önceliklerini belirlemek, itici güç sağlamak gibi görevleri vardır. Siyasal ve ekonomik konularda kılavuzluk eder, yapıcı uyarılarda bulunur, dış ilişkilerde birliğin ortak tavrını belirler (Dura, 2003: 171).

AB Konseyi, dünyayı ve Toplulukları ilgilendiren geniş kapsamlı ekonomik ve politik konularda, tamamen özel nitelikte, resmi karar almaya yöneliktir. Yönetmeliklerin öngörüşmeleri yapılır. Konsey'in çözümleyemediği konular, AB zirvesinde bir sonuca bağlanır (Karluk, 2002:125).

b) Oluşumu ve Çalışma Yöntemi

Avrupa Tek Senedi ile kurumlaşmıştır. İlk kez 1975'de toplanmıştır. Devlet ve hükümet başkanları ile Komisyon başkanından oluşur. Yılda en az iki defa toplanır. Başkanlık üye devletlerce sırasıyla üstlenilir. Süresi 6 aydır. Mali konular dışında bütün kararlar çoğunlukla Avrupa zirvesinde alınır (Dura, 2003: 172).

1.2.7. Ekonomik ve Sosyal Komite

AB kurumlarından Konsey ve Komisyon'a yardımcı olması amacıyla kurulmuş danışma organı niteliğinde bir organdır. Komite ekonomik ve sosyal hayatın çeşitli kesimlerinin, özellikle üreticiler, çiftçiler, işçiler, küçük esnaf ve zanaatkârlar, serbest meslek sahipleri ve kamu yararına çalışan küçük ve orta ölçekli işletmelerin temsilcileri ile tüketiciler, çevreciler ve dernek temsilcilerinden oluşur (Karluk, 2002: 173).

Komite, bir danışma organı olduğundan çalışma düzeni görüş bildirme şeklindedir. Komitenin görüşleri, Avrupa Parlamentosu, Bakanlar Konseyi ve Komisyon'a iletilmektedir. Öte yandan Ekonomik ve Sosyal Komite, AB üyesi olmayan ülkelerin sivil toplum kuruluşları ile yakın ilişki ve diyalog içerisinde (Ülger, 2003: 29).

1.2.8 Bölgeler Komitesi

Bölgeler Komitesi AB oluşumuna bölgesel ve yerel kimlikleri yansıtmaya gereksiniminden doğmuş bir danışma organıdır. Yurttaşlara en yakın olan kamu yönetimlerinin (belediye başkanlarının, il ve ilçe meclisleri üyelerinin,...), Topluluk karar alma süreçlerine katılımlarını sağlamak amacıyla kurulmuştur (Dura, 2003: 177).

Bölgeler Komitesi, Avrupa halkları arasında daha sıkı bir birlik oluşturma sürecini sürdürme, Avrupa kurumları kararlarının olabildiğince yurttaşlarla yakın ilişki içinde alınması ve iktidarın ve yapıların merkeziyetçilikten arındırılması hedeflerini gerçekleştirme aracıdır (a.g.e. ; 177).

Bölgesel çıkarların söz konusu olduğu eğitim, gençlik, kültür, toplum sağlığı, ekonomik ve toplumsal bütünleşme ve Avrupa ölçeğinde ulaşım, telekomünikasyon ve enerji ağları gibi konularda Bakanlar Konseyi ve Komisyon Bölgeler Komitesinin görüşüne başvurmak zorundadır. Bölgeler Komitesi bunun dışında re'sen de görüş bildirebilir (Ülger, 2003: 31).

1.3. Avrupa Birliği 'nin Genişleme Süreci

Avrupa Ekonomik Topluluğuna temel oluşturan Roma Antlaşması 25 Mart 1957'de AKÇT'yi oluşturan 6 ülke (Fransa, Federal Almanya, İtalya, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg) tarafından imzalanmıştır. Anlaşma, üye ülkeler arasındaki gümrük duvarlarını kaldırıp, birlik dışı ülkelere karşı tek bir dış gümrük politikası düzenlemeyi, emek, mal ve hizmetin ve sermayenin üye ülkeler arasında serbest dolaşımını gerçekleştirmeyi ve ulaşım, enerji, tarım ve sanayi alanlarında ülkeler arasında uyum sağlamayı hedeflemiştir. İlhami Alkan'a göre, AET Antlaşmasını imzalayan 6 üyenin, aralarında gelişen işbirliği ve bütünleşmeden beklentilerinde kimi önemli farklılıklar olduğu söylenebilir. AET ile Fransa, Almanya'nın güçlü demir-çelik endüstrisi üzerinde "ulus-üstü" bir sistemle politik olarak denetleme olanağına kavuşuyordu. Ayrıca, önemli ölçüde tarıma dayalı bir ulusal ekonomiye sahip olan Fransa, Avrupa pazarlarının kapısının Fransız tarımsal ürünlere açılmasını da sağlıyordu. Federal Almanya ise, savaşı kaybeden taraf olarak, Avrupa'dan dışlanma korkusunu AKÇT ile geride bırakırken, AET ile hızla gelişen sanayi ürünleri için geniş bir pazara ulaşma olanağına kavuşuyordu. Geleneksel olarak ekonomilerinde ticaretin çok önemli bir yer tuttuğu Benelüks (Belçika, Hollanda ve Lüksemburg) ülkeleri ise AET ile hem ticaret

hem de güvenlik kaygılarına yanıt arıyorlardı. Yeni dönemin en dikkate değer politikalarından birisini ise, 1962 yılında yürürlüğe giren *Topluluk Tarım Politikası* oluşturuyordu (Alkan, 2004: 32-33).

İstatistikler, 1973 yılında İngiltere, İrlanda ve Danimarka'nın topluluğa katılmalarına kadar geçen süre içinde, AET üyesi altı ülkenin İngiltere'ye kıyasla çok daha büyük bir büyüme sağlamayı başardıklarını gösteriyor. Bu dönemde özellikle Federal Almanya'nın kısmen Marshall yardımlarından en büyük payı elde etmesi sayesinde, askeri harcamalarının silahlanma yasağından dolayı daha az olması, AET politikalarından başarıyla yararlanma becerisi ve önemli ölçüde de işgücünün değişen kompozisyonu (gerek kırdan kente göçün hızlanması, gerekse Türkiye ve Yugoslavya gibi ülkelerden sağlanan işçi göçleri sayesinde, savaş sonrası yaşanan büyük oranlardaki işgücü gereksinimini sağlamada sıkıntı çekmemesi) sebebiyle, batı Avrupa'nın en güçlü sanayi ülkesi olmayı başardığı görülmektedir (a.g.e: 33).

Avrupa Topluluklarında ilk genişleme süreci oldukça sancılı olmuştur. Başlangıç yıllarında AT'nin dışında kalmayı tercih eden ve o günkü adıyla Avrupa Ekonomik Topluluğu'na alternatif olarak EFTA'nın (Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi) kurulmasında başı çeken İngiltere, kısa bir süre içinde fikir değiştirerek başvuruda bulunmuştur. AB'nin ilk genişleme halkasını İngiltere, İrlanda, Danimarka ve Norveç oluşturmaktadır. 1973 yılında Norveç dışında diğer üç ülke Avrupa Birliğine katılmıştır. Norveç'in halk oylamasında AB'ye girmesi reddedilmiştir. Böylece "Altılar"ın üye sayısı 9'a yükselmiştir. Avrupa Topluluğu'nun ikinci genişlemesi 1981 yılında Yunanistan'ın katılımıyla gerçekleşmiştir. Üçüncü genişleme 1986 yılında İspanya ve Portekiz'in katılımıyla, dördüncü genişleme de 1995 yılında gerçekleşmiş, İsveç, Finlandiya ve Avusturya'nın katılımı ile Avrupa Birliği'nin üye sayısı 15'e yükselmiştir. Avrupa Birliği'nin en geniş kapsamlı genişleme süreci 1 Mayıs 2004'de tamamlanmış ve Macaristan, Polonya, Litvanya, Letonya, Çek Cumhuriyeti, Slovakya, Estonya, Slovenya ve Kıbrıs Rum Yönetimi'nin tam üyeliği gerçekleşmiştir. Bulgaristan ve Romanya ise Ocak 2007'de tam üye olarak birliği'ne dâhil olmuştur.

1.3.1. İngiltere, İrlanda ve Danimarka'nın Tam Üyeliği

İngiltere'nin AET'ye tam üyeliği iki kez Fransa'nın vetosu ile karşılaşmıştır. Bu durum İngiltere'nin tam üyelik sürecinin, İrlanda ve Danimarka'nın tam üyelik süreçlerine göre daha sancılı olmasına yol açmıştır.

İngiltere'nin AET'ye ilk başvurusu 1961 yılında olmuş; 10 Ekim 1961 tarihinde İngiltere ve AET arasında görüşmeler başlamıştır. Fransa Cumhurbaşkanı General de Gaulle 14 Ocak 1963 tarihinde yaptığı basın toplantısında, İngiltere'nin Roma Antlaşması şartlarını uygulamaya istekli olmadığını belirtmiş; İngiltere ile bir “ortaklık” antlaşması imzalanabileceğini ifade etmiştir. Böylece, de Gaulle İngiltere'nin ilk başvurusunda AET'ye girmesine engel olmuştur. İngiltere ikinci başvurusunu 10 Mayıs 1967'de İrlanda ile beraber yapmıştır. Bu ülkeleri 11 Mayıs 1967'de AET'ye başvuran Danimarka izlemiştir. Aynı yıl AET'ye başvuran başka bir ülke Norveç'tir. Norveç'in AET'ye başvurma tarihi ise 21 Temmuz 1967'dir (Dura, 2003: 206–207).

1969 yılında de Gaulle'ün ardından Fransa'nın yeni Cumhurbaşkanı seçilen Georges Pompidou, sefine göre daha ılımlı bir politikacıydı. Nitekim 1969 yılında toplanan Lahey zirvesinde Fransa, AT genişleme sürecindeki vetosunu kaldırmış, Avrupa bütünleşmesinin derinleşme ekseninde gelişimine yeşil ışık yakmıştır. Lahey zirvesi'nin ardından Avrupa Topluluğu'nun ilk genişleme müzakereleri başlamış, İngiltere, İrlanda, Danimarka ve Norveç ile müzakereler yürütülmüştür. (Ülger, 2003: 62).

İngiltere, 1967–1970 yılları arasında AET'na giriş için pek istekli davranmamıştır. 1970 yılında kurulan Heath hükümetinde AET'ndan yana olanların çoğunlukta olması, İngiltere ile görüşmelerin yeniden başlamasına yol açmıştır. 23 Haziran 1971'de görüşmeler tamamlanmış; 22 Ocak 1972'de İngiltere ile katılma antlaşması imzalanmıştır. Aynı yıl İrlanda, Danimarka ve Norveç de AET ile katılma antlaşması imzalamışlardır. 22 Eylül 1972'de Norveç'te yapılan halk oylamasında “hayır” oylarının çoğunlukta olması, bu ülkenin AET'na katılmama kararı almasına neden olmuştur. Böylece, 1 Ocak 1973'de yürürlüğe giren katılma antlaşmalarıyla AET'nun üye sayısı dokuza yükselmiştir (Dura, 2003: 207).

İrfan Kaya Ülger'in tespitlerine göre, Avrupa Topluluğu'nun ilk genişlemesi ilk bakışta nispeten sorunsuz görülebilir. Benzer yönetim dokularına sahip, benzer kalkınma seviyesine ulaşmış ülkelerin AT çatısı altındaki entegrasyonlarının kolay

olduğu düşünülebilir. Topluluk müktesebatının o günkü yapısına bakıldığında, bugüne oranla prematüre bir görüntü çizdiği de ileri sürülebilir. Bütün bu yargılar doğru olmakla birlikte, Avrupa Topluluğu'nun ilk genişlemesi, yaşanan konjonktüre bağlı olarak sancısız gerçekleşmemiştir. Öncelikle 1970'li yılların ekonomik kriz ortamı, AT'yi yeni genişlemenin getirdiği sorunlarla birlikte yakalamıştır. Dolar ve petrol şoklarının etkisi, Topluluk ülkelerini korumacı politikalar izlemeye sürüklerken, AT hedeflerinden uzaklaştırıcı bir rol oynamış, yeni üye devletlerin katılımı ile birlikte, sorun daha da ağırlaşmıştır. İkinci olarak, karar alma sürecinin giderek daha ağır işlemesine neden olmuştur. Altı üyeli bir Topluluk için öngörülen mekanizmaların, dokuz üye devlete uyarlanması, karar alma süreci üzerinde ciddi sorunlara yol açmış, sorun genişlemeyle daha karmaşık hale gelmiştir (Ülger, 2003: 63).

1.3.2. Avrupa Birliği'nin İkinci Genişlemesi: Yunanistan

Yunanistan, AET'na ilk başvurusunu 1959 yılında yapmıştır. Yapılan görüşmeler sonunda Topluluk ile Yunanistan arasında 9 Temmuz 1961 tarihinde bir ortaklık antlaşması imzalanmıştır. 1 Kasım 1962'de yürürlüğe giren antlaşmaya göre, Yunanistan 22 yıl sonra Topluluğa tam üye olabilecekti. Yani antlaşma Yunanistan'ı tam üyeliğe hazırlayacaktı (Dura, 2003: 209).

Yunanistan; Karamanlis önderliğinde demokrasiye geçtikten sonra demokrasisinin teminatı olarak gördüğü Avrupa Ekonomik Topluluğu'na tam üyelik başvurusu yapmıştır. Yunanistan'ın tam üyelik başvurusu sonucunda hazırlanan Komisyon görüşü aslında olumsuzdu. Buna karşılık, Bakanlar Konseyi, ekonomik gerekçeleri geri plana atarak, siyasi gerekçelerle Yunanistan ile tam üyelik müzakerelerinin başlamasına yeşil ışık yakmıştır. Uzun süren müzakerelerin sonucunda 1 Ocak 1981 tarihinde Yunanistan Avrupa Topluluklarına bugünkü adıyla AB'ye tam üye olarak katılmıştır (Ülger, 2003: 64–65).

Yunanistan'ın ekonomik yönden tam üyelik için gerekli şartları taşıyamaması, tam üyelikten sonra çok fazla sorun yaratmamıştır. Nüfus ve yüz ölçümü bakımından küçük bir ülke olması, tam üyeliğin ilk yıllarında bazı ekonomik problemlerine rağmen, daha kolay hazmedilmesine yol açmıştır. Bununla beraber, ilk yıllarda ortaya çıkmayan ekonomik problemler, 1990'lı yıllarda belirginleşmiştir. Komisyon ve Avrupa Para Enstitüsü tarafından 1996 ve 1998 yıllarında yapılan değerlendirmeler, Yunanistan'ın

Euro'ya geçiş için belirlenen kriterleri yerine getirmeyen tek AB lkesi olduğunu ortaya koymuştur (Dura, 2003: 210).

Yunanistan'ın tam üyeliğinin yarattığı siyasi sorunlar, her zaman ekonomik sorunlardan daha ağır basmıştır. Türkiye'nin 1987 yılında AB'ne yaptığı tam üyelik başvurusu, Yunanistan'ın sürekli siyasi sorun yaratan bir ülke olmasına neden olmuştur. Türkiye ile AB arasındaki ortaklık ilişkisinin geliştirilmesini engellemiş, Türkiye söz konusu olduğunda AB'nin genişleme sürecini veto edebileceğini belirtmiştir (a.g.e: 210).

1.3.3. Avrupa Birliği'nin nc Genişlemesi: İşpanya ve Portekiz

Avrupa Birliği'nin nc genişleme dalgası, yine Avrupa'nın güney ekseninde gerçekleşmiştir. Bu erevede, Avrupa'da iki önemli faşist diktatörün siyaset sahnesinden çekilmesiyle demokrasiye kavuşan iki ülkenin, demokrasilerini teminat altına alma amacını ön plana çıkartarak tam üyelik kapısını aldıkları görülmektedir. Bu lkeler Franco'dan kurtulan İşpanya ile Salazar'dan kurtulan Portekiz'dir.

Yunanistan'ın tam üyelik başvurusunda olduğu gibi İşpanya ve Portekiz'in tam üyelik başvuruları için de, Komisyon, ekonomik gerekçeleri ne çıkarak olumsuz görüş bildirmiştir. Buna karşılık Bakanlar Konseyi, siyasi gerekçeyi ne sürerek İşpanya ve Portekiz ile tam üyelik sürecini başlatmıştır (lger, 2003: 65).

1.3.3.1. İşpanya'nın Tam yeliği

İşpanya'nın Topluluk ile ilişkileri Haziran 1970 tarihinde imzalanan "Tercihli Ticaret Antlaşması" ile başlamıştır. 20 Kasım 1975'de diktatör Franco'nun lm, İşpanya'nın yeniden demokratik rejime geçmesini sağlamıştır. İşpanya, 28 Temmuz 1977'de Topluluğa tam ye olmak için başvurmuştur. İşpanya, Franco'nun ölümü sonunda geçilen demokratik rejimi garanti almak amacıyla tam üyelik başvurusunda bulunmuştur. Komisyon ekonomik nedenlerle bu ülkenin tam yeliği konusunda olumsuz görüş bildirmiştir. İşpanya'nın Topluluk ortalamasının gerisinde kalan gelir seviyesi ve kalabalık nüfusu, bu ülke ile olan tam üyelik görüşmelerinin sık sık kesilmesine neden olmuştur. Görüşmeler sırasında ortaya çıkan güçlükler, İşpanya'nın Tam yeliğe dört elle sarılmasıyla aşılmıştır. Bakanlar Konseyi, bu ülkenin tam üyelik başvurusu altında yatan siyasi nedenle Topluluğa alınmasını kabul etmiştir. Komisyon'un ekonomik gerekçelerle ileri sürdüğü olumsuz görüş, dikkate alınmamıştır.

12 Haziran 1985 yılında Madrid'te imzalanan katılma antlaşmasıyla İspanya 1 Ocak 1986'da Topluluğa tam üye olmuştur (Dura, 2003: 211).

1.3.3.2. Portekiz'in Tam Üyeliği

Portekiz, İspanya ile karşılaştırıldığında daha az gelişmiş bir yapıya sahiptir. Portekiz'in Topluluk ile olan ilişkileri, EFTA'nın bir üyesi olması nedeniyle, AT ve EFTA arasında imzalanan antlaşmalarla başlamıştır.

Portekiz'de 1974 yılında diktatörlük rejimi yıkılmış, demokrasiye geçiş süreci başlamıştır. Portekiz, 28 Mart 1977 tarihinde İspanya'nın dayandığı siyasi sebeple tam üyelik başvurusunda bulunmuştur. Avrupa Topluluğu, İspanya ve Yunanistan'ın tam üyelik başvurularında olduğu gibi Portekiz'in başvurusuna da siyasi sebeple olumlu bakmıştır. Bu ülkede demokratik rejimin yeniden kurulması, tam üyelik müzakerelerinde ekonomik problemlerin göz ardı edilmesini sağlamıştır (a.g.e. :211).

Öte yandan İrfan Kaya Ülger'e göre, bu ülkelerin tarıma bağlı yapıları, hem ortak tarım politikasına uyumları hem de Topluluk bütçesinden yararlanmaları göreceli olarak uzun süreli geçiş dönemlerine tabi kalmalarına yol açmıştır (2003: 66).

Sonuçta, 1984 yılı içinde tamamlanan müzakerelere bağlı olarak, İspanya ve Portekiz, 1 Ocak 1985'den itibaren tam üye olarak AT bünyesine katılmışlardır. İspanya ve Portekiz'in katılımları ile birlikte AT'nin üye sayısı, başlangıçtaki rakamın iki katına çıkmıştır. Özellikle İspanya'nın katılımı, AT' de beşinci büyük ülkenin varlığına yol açmış ve bu durum karar alma sürecinin daha da atıl hale gelmesine neden olmuştur (Ülger, 2003: 66).

1.3.4. Avrupa Birliği'nin Dördüncü Genişlemesi: İsveç, Finlandiya ve Avusturya

Avrupa Birliği'nin dördüncü genişlemesi, Avusturya, İsveç ve Finlandiya'nın tam üyeliği ile gerçekleşmiştir. AT, bu ülkelerin tam üye olmasından önce, iki Almanya'nın 3 Kasım 1990'da birleşmesiyle zorunlu olarak genişlemiştir. Bu genişlemede üye sayısı artmamış; ancak daha geniş bir Almanya, Topluluk içinde yer almıştır.

Almanya'nın birleşmesi ile 1990'ların başında zorunlu olarak genişleyen Avrupa Birliği, 1995 yılında Finlandiya, Avusturya ve İsveç'in katılımıyla dördüncü genişlemesini tamamlamıştır. Son katılan ülkelere Avusturya, 17 Temmuz 1989 tarihinde tam üyelik için Konsey'e başvurmuştur. Aynı dönemde, Topluluğa başvuran

Finlandiya ve İsveç'in başvuruları da dikkate alınmış, 1 Şubat 1993'de üç ülke ile Topluluk arasında katılma müzakereleri başlamıştır (Dura, 2003: 214).

Kasım 1993'de Maastricht Antlaşması'nın yürürlüğe girmesinden bir süre sonra, 1 Ocak 1995 tarihinde Avusturya, İsveç ve Finlandiya'nın Avrupa birliğine katılmalarında fazla sorun yaşanmamıştır. Müzakereleri tamamlayan Norveç'te ise, tıpkı 1973 genişlemesinde yaşananlar tekrarlanmış, referandum neticesinde Norveç halkı AT'ye katılmayı reddetmiştir. Tüm bu gelişmelerin neticesinde AT'nin üye sayısı 1995 başında 15'e yükselmiştir (Ülger, 2003: 68).

İsveç, Finlandiya ve Avusturya'nın ekonomik gelişmelerini tamamladıktan sonra Avrupa Birliği'ne katılmaları, dördüncü genişlemeye en sorunsuz genişleme özelliği kazandırmıştır. İsveç'in Euro alanına girmekten kaçınması, bu genişlemenin tek pürüzü olmuştur (Dura, 2003: 214).

Gerek siyasi, gerekse ekonomik açıdan bakıldığında her genişleme Topluluğa yeni zorluklar getirmiştir. Topluluğa tam üye olan devletlerde, eski ulusal yaklaşımlarıyla sınırlı idari ve hukuki yapılarından, AT ile entegrasyonun getirdiği yaşam biçimine ayak uydurma güçlükleri ortaya çıkarmıştır.

İrfan Kaya Ülger'in araştırmasına bakıldığında, Topluluğa yeni üye olan devletler, Topluluk müktesebatına uyuma bağlı olarak, ülkelerinin bir hukuk istilasıyla karşı karşıya geldiğinden yakınmışlardır. Topluluk hukukunun özelliğine bağlı olarak, bu hukukun üye devletlerde doğrudan uygulanır nitelikte olması ve bireyler nezdinde doğrudan hak ve yükümlülükler yaratması, Avrupa entegrasyonu içinde yer alan ülkelerin alışık olmadığı bir durumdur. Doğal olarak, müzakerelerde bu durum hep ön planda tutulsa dahi, teoriden pratiğe geçiş noktasındaki, ulusal egemen yetkilerin kısmen kaybı, yeni katılan devletlerin önemli baş ağrılarının kaynağını oluşturmuştur (2003: 69-70).

Buna karşılık her katılım, Topluluk açısından da yeni idari sorunları beraberinde getirmiştir. Topluluk içindeki kurumlarda da her yeni ülke ile birlikte üye sayısı artmıştır. Altı üye devletli bir Topluluk için düzenlenen ve büyük oranda nitelikli çoğunluk ilkesine dayanan karar alma sürecinin dengeleri, her katılımımla birlikte biraz daha bozulmuş, süreç giderek karmaşık bir görünüm kazanmıştır.

1.3.5. 1993 Kopenhag Zirvesi'ne Bağlı Genişleme Süreci

AB, 1993 yılı Haziran ayı içinde yapılan Kopenhag Zirvesi'nde, tam üye olmak isteyen adaylar için yeni kriterler belirlemiştir. Bu kriterleri, Lüksemburg Zirvesi, Cardiff Zirvesi ve Viyana Zirvesi'nde belirlenen yeni kriterler izlemiştir. 1993 yılından itibaren yapılan bu zirveler, AB'nin yeni genişleme süreci üzerinde belirleyici olmuş; Türkiye'nin tam üyeliği bu kriterler çerçevesinde yeniden değerlendirilmiştir.

1.3.5.1.Kopenhag kriterleri

Kopenhag Zirvesi'nde belirlenen kriterler üç başlıkta toplanmıştır (Dura 2003:214):

- i) Demokrasiyi, hukukun üstünlüğünü, insan haklarını, azınlıklara saygıyı ve azınlıkların korunmasını teminat altına alan kurumların istikrarını sağlamak,
- ii) İşleyen bir Pazar ekonomisine sahip olunmasının yanı sıra, AB içindeki rekabet baskısı ile piyasa güçleri karşısında durabilme yeteneğine sahip olmak,
- iii) Siyasi, ekonomik ve parasal birlik de dahil olmak üzere tam üyelikten kaynaklanan yükümlülüklerle uyum yeteneğine sahip bulunmak.

Bu kriterlerin ayrıntılı açıklaması, 20 Temmuz 1996'da Avrupa Komisyonu tarafından açıklanan "Gündem 2000" adlı raporda yer almıştır. Bu rapora göre:

a) Tam Üyeliğin Siyasi Kriterleri

i) Demokrasi ve Hukukun Üstünlüğü

Aday ülkelerin, demokrasi ve hukukun üstünlüğünü günlük hayata bütün unsurları ile geçirmeleri istenmektedir. Buna göre belirleyici temel faktörler şu şekilde sıralanmıştır:

- Siyasal çoğulculuk, ifade özgürlüğü ve din seçme özgürlüğünü kapsayacak anayasal garantinin bulunması,
- Kamu kurumlarının normal işlevlerini yerine getirmelerini sağlayan demokratik kurumların, bağımsız yargının ve anayasal kurumların varlığı,
- Seçimlerin farklı siyasi partilerin iktidara gelmesini sağlayacak şekilde özgür ve dürüst bir şekilde yapılması.

ii) İnsan Hakları

Aday ülkelerin Avrupa Konseyi'nin İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin korunması hakkındaki sözleşmesine taraf olunması istenmektedir. Ayrıca, Avrupa Konseyi İnsan Hakları Mahkemesi'ne bireysel başvuru hakkının da tanınması gerekmektedir.

iii) Azınlıklara Saygı

Tam üyelik başvurusunda bulunan ülkelerde çeşitli azınlıkların bulunduğu iddia edilmektedir. Bu nedenle, Avrupa Konseyi'nin Ulusal Azınlıkların Korunması Hakkında Çerçeve Sözleşmesi ile Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi tarafından kabul edilen 1201 sayılı tavsiyeye uyulması gerektiği belirtilmektedir.

Cihan Dura'ya göre AB'nin tam üye olacak adaylarda azınlıklara önem vermesinin nedeni, azınlıklarla ilgili problemler sonunda demokratik istikrarın tehlikeye girebileceği endişesidir. Azınlıklara gerekli hakların verilmemesi, tam üye olacak ülkelerin komşularıyla olan ilişkilerinin bozulmasına da yol açabilecektir (2003:216).

b) Tam Üyeliğin Ekonomik Kriterleri

İkinci grupta yer alan Kopenhag Kriterleri, ekonomik kriterler olarak bilinmektedir. Tam üye olacak aday ülkelerde aranacak iki ekonomik kriter vardır. Bunlardan birincisi, işleyen bir Pazar ekonomisinin varlığıdır. İkincisi ise, AB içindeki rekabet baskısı karşısında durabilme yeteneğidir.

1.3.5.2. Lüksemburg Zirvesi

12–13 Aralık 1997 günleri gerçekleştirilen Lüksemburg Zirvesinde Gündem 2000'in önerileri kabul edildi. Zirvede, tam üyelik başvurusunda bulunan aday ülkeler üç ana kategoriye ayrılmıştır:

i) Birinci Grup: Macaristan, Polonya, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Slovenya, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi,

ii) İkinci Grup: Slovakya, Romanya, Bulgaristan, Litvanya, Letonya,

iii) Üçüncü Grup: Türkiye.

Lüksemburg Zirvesi'nde alınan kararlara göre, birinci grupta yer alan ülkelerle tam üyelik müzakereleri 1998 yılında başlayacaktı. Türkiye, tam üye adaylar içinde üçüncü sırada yer almasına rağmen, Lüksemburg Zirvesi'nde Türkiye ile ilgili önemli

görüşler ileri sürülmüştür. Bunlardan birincisi, Türkiye'nin AB'ye her alanda yaklaşmasını sağlayacak bir Avrupa Stratejisi oluşturulması önerisiydi. Avrupa Stratejisi şu konuları içermekteydi (Dura, 2003:216):

- Ankara Antlaşması'nın ortaya koyduğu olanakların geliştirilmesi,
- Gümrük birliğinin yoğunlaştırılması,
- Mali işbirliğinin artırılması,
- Mevzuatların yakınlaştırılması ve AB müktesebatına uyum,
- Türkiye'nin AB'deki bazı programlara katılımı.

Türkiye ile ilgili ikinci konu, Ankara Antlaşması'nın 28. maddesine atıf yapılmasıydı. Bu maddeye göre, “Antlaşmanın işleyişi, Topluluğu kuran Anlaşma'dan kaynaklanan yükümlülüklerin tümünün Türkiye tarafından üstlenilebileceğini gösterdiğinde, akit taraflar, Türkiye'nin Topluluğa katılması olanağını inceler” (Ankara Antlaşması, 1964, Madde 28). Cihan Dura'ya göre, “Antlaşmadan kaynaklanan yükümlülükler” ifadesinden kastedilen, sadece AB'nin kurucu antlaşmalarından ya da Ankara Antlaşması'ndan kaynaklanan yükümlülükler değildir. Bu ifade ile kastedilen, daha önce antlaşmalarla ifade edilen şartlara ilave olarak, AB'nin günümüzde tam üyelik için istediği şartlardır (2003:217).

Lüksemburg Zirvesi'nde kaydedilen başka bir gelişme de, Türkiye'nin diğer aday ülkelerle ve üye ülkelerle beraber Avrupa Konferansı'na davet edilmesi idi. Bütün bu olumlu gelişmelere rağmen, Türkiye ile ilgili görüşlerin yer aldığı raporun 35. paragrafı, AB ile siyasi ilişkinin kesilmesine yol açan ifadeler taşımaktaydı. Buna göre, AB'nin Türkiye'den istedikleri şunlardı (Ülger, 2003: 72):

- AB seviyesinde insan hakları standartlarına ulaşılması,
- Azınlıklara saygı ve azınlıkların korunması,
- Yunanistan ile Türkiye arasındaki ilişkilerin tatminkâr ve istikrarlı bir çözüme kavuşturulması,
- Birleşmiş Milletlerin ilgili kararları doğrultusunda Kıbrıs'ta siyasi bir çözüm bulunması.

Türk hükümeti Zirve'nin hemen ardından 14 Aralık 1997 yılında AB ile olan ilişkilerini askıya aldığını açıklamıştır. Bu kararın gerekçesi, AB'nin yukarıda yer alan istekleriydi. İki taraf arasındaki ilişkiler, iki yıl aradan sonra 1999 Aralık ayında toplanan Helsinki Zirvesinde Türkiye'nin yeniden aday ilan edilmesiyle normalleşti.

1.3.5.3. Cardiff ve Viyana Zirveleri

Cardiff Zirvesi, 15-16 Haziran 1998 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Zirve'de Lüksemburg Zirvesi ile Kopenhag Zirvesi'ne atıf yapılmış, tam üyelik için bu zirvelerde istenen şartlara uyulması gerektiği belirtilmiştir. Her aday ülke aynı kriterler çerçevesinde değerlendirilecek; buna göre tam üyeliğe daha fazla hazır olan adayların tam üyelik süreci hızlanacaktı (Dura, 2003:217).

Cardiff Zirvesi'nde Türkiye'nin tam üyelik süreci ile ilgili açıklamalara da yer verilmiştir. Buna göre, AB, diğer tam üye adaylarından olduğu gibi Türkiye içinde bir izlemem raporu hazırlayacaktı. Ayrıca, Türkiye'nin Topluluk mevzuatına uyum amacıyla yaptığı çalışmalara hız vermesi gerektiği belirtilmiştir (a.g.e. :217).

Viyana Zirvesi, 11-12 Aralık 1998 tarihlerinde yapılmıştır. Viyana Zirvesi'nde genişleme süreci yeniden ele alınmış; Türkiye ile ilgili bazı değerlendirmeler yapılmıştır. Buna göre; Türkiye'yi tam üyeliğe hazırlamak için Avrupa Stratejisi ilerletilmeli; AB ile Türkiye arasındaki ilişkiler daha fazla geliştirilmeliydi (a.g.e. :218).

Yapılan zirveler sonucu Avrupa Birliği'ne tam üyelik için yeni kriterler belirlenmiş ve bu kriterlerin yerine getirilmesi istenmiştir. Avrupa Birliği'ne tam üyelik başvurusu yapan ülkeler üç grupta ele alınmış ve AB Komisyonu 2002 ilerleme raporunda Türkiye dışındaki aday ülkelerin AB'ne tam üye olabilecekleri tarihler açıklanmıştır. Buna göre; aday ülkeler iki grupta değerlendirilmiştir. Kıbrıs, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Macaristan, Letonya, Litvanya, Malta, Polonya, Slovakya ve Slovenya ilk grupta yer alırken; Bulgaristan ve Romanya ikinci grupta yer almıştır. İlk grupta yer alan ülkelerin 2004 yılı başından itibaren tam üyeliğe hazır olabilecekleri dile getirilmiş ve bu grupta yer alan ülkelerde üyelik siyasi kriterlerinin tam olarak yerine getirildiği belirtilmiştir. Sonuç olarak da Avrupa Birliği'nin en büyük genişleme süreci 1 Mayıs 2004'de Kıbrıs, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Macaristan, Letonya, Litvanya, Malta, Polonya, Slovakya ve Slovenya'nın AB'ye tam üyeliği ile gerçekleşmiştir. Böylece AB'nin üye ülke sayısı 25'e yükselmiştir. İkinci grupta yer alan Bulgaristan ve

Romanya'nın tam üyeliği ise tam üyelik kriterlerinin yerine getirilmediği gerekçesiyle 2007 yılına bırakılmıştır.

1.4. Avrupa Birliği'nin Tam Üyeliği Kabul Yöntemi

Avrupa Birliği üyeliği'nin ne şekilde gerçekleşeceğine ilişkin temel hükümler AET Antlaşmasının 237, Paris Antlaşmasının 98. ve AKÇT'yi kuran Antlaşmanın 205. maddelerinde düzenlenmiştir. Öncelikle her Avrupa devleti tam üye olarak başvurma hakkına sahiptir.

İrfan Kaya Ülger'in araştırmasına göre, tam üyelik başvurusu Avrupa Konseyi'ne yapılmakta ve Konsey bu başvuruyu Avrupa Komisyonu'na sevk etmektedir. Konsey, Komisyon'un ve Avrupa Parlamentosu'nun mutlak çoğunlukla "uygundur" görüşünü aldıktan sonra oybirliği ile tam üyeliğe karar vermektedir. Roma Antlaşmasında başvuran ülkenin birlik üyesi ülkelerle aynı ideali paylaşması zorunlu görülmektedir. Bu şart, Avrupa Birliği'ne katılmaya aday ülkelerin, batılı anlamda demokratik yönetimlere sahip olmaları anlamındadır. Buna göre, Avrupa kıtasında toprağı olmayan, batılı demokratik kurumlar ile demokratik yönetimlere sahip olmayan ülkeler, Avrupa Birliği'ne üye olamazlar. Nitekim bu temel şartı taşımadığı için Fas'ın başvurusu Konsey tarafından Komisyona havale edilmeden reddedilmiştir (2003: 81).

Avrupa Birliği'ne katılma, Paris ve Roma Antlaşmaları ile 1950'li yılların başından itibaren Avrupa'da gerçekleştirilmeye çalışılan ekonomik ve siyasi birleşmeye dahil olmak anlamındadır. Bu çerçevede ekonomik birleşme, Topluluk Antlaşmaları ile öngörülen yükümlülüklerin yerine getirilmesi ile bu Antlaşmaların uygulanması sırasında oluşmuş Topluluk müktesebatının üstlenilmesidir. Avrupa Birliği'ne katılan ülke, birliğin bütün mevzuatını avantaj ve yükümlülüklerini kabul etmektedir. Siyasal bütünleşme ise, Avrupa ülkelerinin çeşitli dünya sorunları karşısında ortak bir tutum oluşturmasıdır. Ekonomik ve siyasi birleşme konularında üyeler arasında ortaya çıkan sorunlar Avrupa Birliği Devlet ve Hükümet Başkanları zirvesinde çözümlenmektedir.

Avrupa Birliği'ne tam üye olarak katılan bir ülke, Birliği kuran Antlaşmaların oluşturduğu hukuk düzenini aynen benimsemekte ve egemenlik yetkilerinin bir kısmının birlik organları tarafından kullanılmasını kabul etmektedir. Bu organların tasarrufları arasında tüzük, yönetmelik, karar, tavsiye ve görüşler yer almaktadır. Bunların üye ülkelerin tümünde yürürlüğe girmesi için AB Resmi Gazetesinde

yayınlanması yeterli olmaktadır. Yayınlanan mevzuatlar, ilgilileri doğrudan bağlayıcı nitelik taşımaktadır. Ayrıca ulusal bir tüzük veya yasa ile iç hukuka uygulanmasına gerek yoktur. AB müktesebatı, anayasa dâhil iç hukukun üstündedir.

1.5. Avrupa Birliği Müktesebatı

Avrupa Birliği müktesebatı olarak tanımlanan hukuksal düzenlemeler bütünü beş bölümden oluşturmaktadır ve günümüzde 100 bin sayfayı aşmıştır. AB'ye katılmak isteyen aday ülkelerin uymakla yükümlü olduğu Avrupa Birliği müktesebatı içeriğinde şunlar yer almaktadır (Ülger, 2003: 82):

- Avrupa Birliği'ni kuran, değiştiren ve kurucu antlaşmalara eklenen anlaşmalar. (Paris, Roma, Maastricht, Amsterdam ve Nice Antlaşmaları ile Avrupa Tek Senedi).
- Avrupa Birliği'nin üçüncü ülkelerle yaptığı anlaşmalardan doğan mevzuat (bunun dışında üye devletlerin üçüncü ülkelerle yaptıkları anlaşmaların AB konularını kapsayan alanları)
- İkincil hukuk olarak adlandırılan ve Komisyon tarafından hazırlanarak çeşitli karar alma mekanizmaları aracılığı ile tüzük, yönetmelik vb. gibi haline gelerek yürürlüğe giren mevzuat.
- İkincil hukuk kapsamına giren diğer mevzuat, üye devletlerin Konsey ile vardıkları kararlar, Kurucu Antlaşmalar kapsamında üye devletlerin imzaladıkları uluslararası sözleşmeler.
- Birincil ve ikincil hukuk açısından oluşmuş bulunan içtihat hukuku, yani Avrupa Toplulukları Adalet Divan kararları.

1.6. Müktesebatın Analitik İncelemesi

Aday ülkelerle katılım müzakerelerinin başlamasından önce topluluk müktesebatının bölümler halinde detaylı bir incelemesi gerekmektedir. Bu işleme Screening (Topluluk Müktesebatının analitik olarak incelenmesi) adı verilir. Bu süreçte aday ülkeler Topluluk Müktesebatının üstlenmesindeki temel noktalar ve AB'nin temel kuralları hakkında bilgilendirilirler. Screening prosedürüne tabi tutulacak ve ardından taraflar arasında müzakereye konu olacak Topluluk Müktesebatının bölümleri şu başlıkları içermektedir (Ülger, 2003: 83):

- o Malların serbest dolaşımı
- o Kişilerin serbest dolaşımı
- o Hizmet serbestisi
- o Sermayenin serbest dolaşımı
- o Şirketler Hukuku
- o Rekabet Politikası
- o Tarım
- o Balıkçılık
- o Ulaştırma Politikası
- o Vergilendirme
- o Ekonomik ve parasal Birlik
- o İstatistikler
- o Sosyal politika ve İstihdam
- o Enerji
- o Sanayi Politikası
- o Küçük ve orta ölçekli işletmeler
- o Bilim ve Araştırma
- o Eğitim ve öğretim
- o Telekomünikasyon ve Bilgi teknolojileri
- o Kültür ve İşitsel-Görsel Politikaları
- o Bölgesel politikalar ve yapısal araçların koordinasyonu
- o Çevre
- o Tüketici ve halk sağlığı
- o Adalet ve içişleri alanlarında işbirliği
- o Gümrük Birliği
- o Dış ekonomik ilişkiler

- o Ortak dış ve Güvenlik politikası
- o Mali kontrol
- o Maliye ve Bütçe
- o Kurumlar
- o Diğer konular

Teknik bir prosedür olan Screening ile esas olarak Topluluk hukukuna açıklık getirilmesi ve aday ülkelerin ulusal hukuk sistemlerine uyarlanmasının kolaylaştırılması, dolayısıyla da söz konusu ülkelerin üyeliğe hazırlanma süreçlerinin hızlandırılması hedeflenmektedir. Screening ayrıca taraflara olası problem alanlarının erken teşhisi ile beraber, aday ülkelerin Topluluk hukukunu ulusal hukuklarına uyarlama ve yürütme alanında Komisyonun elindeki verilerin güncelleştirilmesini (düzenli raporlar kanalıyla) ve böylece de kaydedilen ilerlemeden Topluluk organlarının hızlı bir biçimde haberdar edilmesi imkânı tanımaktadır (Ülger, 2003: 84).

Özellikle bazı adayların ortak vadede Kopenhag Kriterlerini karşılayamayacakları hususu dikkate alınarak, farklılaşma (esneklik, çok hızlilik) ilkesi doğrultusunda genişleme sürecinin şekillendirilmesi, bu bağlamda da müzakerelerin başlatılmasına aday ülkelerin bireysel olarak kaydettikleri gelişim göz önünde bulundurularak karar verilmesi görüşü ağırlık kazanmıştır (a.g.e.: 84).

Genişleme sürecinin önemli bir özelliği de “Tek Pazar”ın tamamlanmasını müteakip, AB’nde dolaşım serbestîsinin sağlanmış olmasıdır. Gündem 2000’de istisna olarak geçiş dönemlerinin uygulanması ülke olarak kabul görmüştür. Bu bağlamda Tek Pazar’ın genişletilmesine yönelik düzenlemelerde uyumun kısa sürede gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Aday ülkelerin uyum çalışmalarının, gerekli yatırımlar da dâhil olmak üzere, detaylı ve gerçekçi programlar dâhilinde başlatmaları ve söz konusu uyum çalışmalarının önemli mali kaynak aktarımı gerektiren alanlar olması dâhilinde geçiş dönemi saptanabilmektedir. Örneğin kimi durumlarda Tam üye olarak katılan ülkelerin Gümrük Birliği veya başka işbirliği programlarına katılmaları için ilave süreler verilebilmektedir. Özellikle iş gücünün serbest dolaşımında bu uygulamaya sıklıkla başvurulmaktadır (Ülger, 2003: 85).

1.7. Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerinin Tarihsel Gelişimi

Türkiye ile AB ilişkileri 48 yılı aşkın bir süreyi kapsamaktadır. Türkiye, Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun 1958 yılında kurulmasından kısa bir süre sonra Temmuz 1959'da Topluluğa tam üye olmak için başvurmuştur. Türkiye'nin Avrupa Toplulukları ile söz konusu yakınlaşması, farklı nitelikteki pek çok faktörün belirleyiciliği altında gerçekleşmiştir. Türkiye'yi Avrupa Ekonomik Topluluğu'na üyelik başvurusuna iten nedenler, siyasi, ekonomik ve kültürel nedenler olarak sınıflandırılabilir.

1.7.1 Siyasi Nedenler

Türkiye'yi Avrupa Ekonomik Topluluğu ile ortaklık ilişkisi kurmaya iten iki önemli siyasi nedenden söz edilebilir. Bunlardan birincisi Sovyetler Birliği'nin Türkiye üzerinde artan baskısı, ikincisi ise Yunanistan'ın Avrupa Ekonomik Topluluğu'na yaptığı ortaklık başvurusudur (Can ve Özen, 2005: 2).

i) Türkiye Üzerinde Artan Sovyet Tehdidi

Sovyetler Birliği'nin İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Türkiye üzerindeki toprak istekleri ve Boğazlar konusunda hak iddialarında bulunması, Türkiye'yi önemli bir güvenlik sorunuyla karşılaştırmıştır. Hacı Can ve Çınar Özen'in aktardığı bilgilere göre, Sovyetler Birliği'nin, işgal altında tuttuğu Doğu Avrupa ülkelerinde, kendine bağlı Marksist yönetimleri iktidara getirmesi ve izlediği yayılmacı politika, Türkiye'nin şüphelerinin artmasına neden olmuştur. Türkiye'nin Sovyetler Birliği'ne karşı güvensizlik duyduğu bu dönem içinde başta ABD olmak üzere, Batılı devletlerde, Sovyetler Birliği'nin yayılmacı politikası ve bu emellerine karşı harekete geçilmesi görüşü ağırlık kazanmış ve dünya "Soğuk Savaş" ortamına girmiştir (2005: 3).

Türkiye'de Sovyet tehdidi karşısında büyük bir güvenlik boşluğu hissedilmiştir. Türkiye bu boşluğu gidermek için Batılı Blok'unun kurduğu tüm örgütlerin içinde yer almak amacıyla girişimlere yönelmiştir. Bu bağlamda esas hedef olarak NATO üyeliğini görmüş; bununla birlikte, NATO'nun ekonomik ve siyasi alanda tamamlayıcısı olarak algıladığı OEEC ile Avrupa Konseyi'ne de katılmıştır. Avrupa Toplulukları da Türkiye'nin üye olmaya çalıştığı bir başka örgüt olmuştur (a.g.e. :3). Bir başka ifadeyle, ikinci dünya savaşı sonrasında Sovyet baskısının Türkiye'yi tehdit etmesi, Türkiye'yi Batı Bloğu içinde güvenli bir yer edinmeye yöneltmiştir. 1950'li yıllarda soğuk savaşın hızlanması Türkiye'nin NATO üyeliği gibi Avrupa

Topluluklarını da güvenlik boyutundan algılamasına neden olmuş, 1959 yılında yaptığı tam üyelik başvurusu da Avrupa Topluluklarına tam üyeliğin ilk adımı olarak görülmüştür.

ii) Yunanistan Faktörü

Bilindiği gibi Türkiye ile Yunanistan arasında tarihten bugünlere gelen bir uyuşmazlık söz konusudur. Türkiye ile Yunanistan arasındaki bu uyuşmazlık Yunanistan’a karşı dikkatli bir politika izlenmesi sonucu doğurmuştur. Ural Ayberk’in araştırmasına göre, Türkiye, özellikle batı devletlerinin oluşturduğu siyasi platformlarda Yunanistan’ın tek başına kalmasını, kendi çıkarları açısından olumsuz bir durum olarak değerlendirmiştir. Türkiye, Yunanistan’ın bulunduğu veya bulunacağı uluslararası siyasi platformlarda yer alarak, bu ülkenin yeni diplomatik hareket alanları kazanmasını, dolayısıyla Türkiye’yi yalnızlığa iterek kendi tezlerine yeni destekçi ülkeler bulmasını önleme stratejisi izlemiştir (CAN ve Özen, 2005: 4).

Zamanın Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu’nun açıklamalarına bakıldığında, Türkiye’nin tam üyelik başvurusunda Yunanistan’ın önemli bir siyasi neden olduğu anlaşılmaktadır. Günver Mülakat’ın anlatımıyla, bürokratlarına hemen harekete geçmelerini ve onlara başvuru için gerekli hazırlıkları biran önce yapmaları talimatını veren Fatin Rüştü Zorlu şu açıklamaları yapmıştır (Çalış, 2001: 41);

“Bizim için bu, ekonomik olmaktan ziyade, siyasi bir meseledir. Eğer Yunanistan’ın böyle bir organizasyona yalnız başına girmesine müsaade edersek, bu, Türkiye’nin dışarıda kalması demektir. Yani, Türkiye’nin böyle bir batılı organizasyona girme şansı, büyük ölçüde, “Avrupa’nın altın çocuğu”, “medeniyetin beşiği” denilen şu Yunanistan’a bağlıdır. Yunanlılar harekete başladığında, siz, başka hiçbir şey düşünmeden, yanlarında koşmaya başlamalısınız. Eğer onlar bir havuza atarlarsa, siz de atlamalısınız. Vele ki bu havuz içi boş, susuz bir havuz olsa bile”.

Yunanistan’ın 15 Mayıs 1959’da Avrupa Topluluklarına ortaklık anlaşması yapmak için başvurması, Türkiye’yi bu anlamda harekete geçirmiştir. Avrupa Topluluklarını gelişen önemli bir siyasi zemin olarak algılayan Türkiye, Topluluğu Yunanistan’a terk etmenin yanlış olacağını düşünmüş ve Yunanistan’ın bu yöndeki girişiminin hemen ardından 31 Temmuz 1959’da aynı nitelikte bir başvuru yapmıştır.

(Can ile Özen 2005: 4). Dolayısıyla Yunanistan'ın bu yöndeki girişimi Türkiye'nin de Avrupa Ekonomik Topluluğu'na üyelik için ilk adımı atmasına neden olmuştur.

1.7.2. Ekonomik Nedenler

Türkiye, Avrupa Ekonomik Topluluğu ile Gümrük Birliği temeline dayalı ve tam üyelik hedefi taşıyan bir ortaklık ilişkisi kurmak için başvurduğu dönemde oldukça önemli yapısal ekonomik sorunları olan bir ülke konumundaydı. Avrupa Ekonomik Topluluğu ile kurulan ilişkilerin başlangıcı, Türkiye'nin ekonomik açıdan dışa açılma sonrasında, tekrar içe dönük, korumacı ve ithal ikameci bir politika izlediği döneme rastlamıştır (a.g.e: 5). Korkut Boratav'ın anlatımıyla, 1950'li yılların başları, Türkiye'nin kapalı korumacı, dış dengeye dayalı ve içe dönük ekonomi politikalarının adım adım gevşetildiği, ithalatın özgür kılınarak büyük ölçüde artırıldığı, bunun sonucu olarak da dış ticaret dengesindeki açıkların kronikleşmeye başladığı, dolayısıyla dış yardım, kredi ve yabancı sermaye yatırımlarının önem kazandığı bir dönem olmuştur (Can ve Özen, 2005: 5).

Türkiye'de bu dönemde bulunan mevcut ekonomik olumsuzlukların yanı sıra, Türkiye'yi Avrupa Ekonomik Topluluğu'na yakınlaştıran bazı ekonomik nedenlerin de bulunduğu Hacı Can ve Çınar Özen'in araştırmasında belirtilmektedir. Bu nedenler, Türkiye'nin Avrupa pazarına olan bağımlılığı ve Yunanistan'ın AET'ye olası ortaklığının doğuracağı olumsuz ekonomik sonuçlardır (2005: 6-7).

i) Türkiye'nin Avrupa Pazarına Ekonomik Bağımlılığı

Türkiye ortaklık anlaşması yapmak için Avrupa Ekonomik Topluluğu'na başvurduğu dönemde, Altılar'ın Türkiye'nin dış ticaretindeki payı %35'e ulaşmış, bu Pazar payı ile Altılar, Türkiye'nin birinci öncelikli dış ticaret partneri özelliğini kazanmış, bu açıdan Türkiye'nin, gelişmekte olan Avrupa Ekonomik Topluluğu pazarından kopması, oldukça olumsuz ekonomik sonuçlar doğurabilecek bir gelişme olarak değerlendirilmiştir.

1950'li yılların sonları Türkiye'nin mali sıkıntı içine düştüğü bir dönemdir. Türkiye'yi ortaklık anlaşması yapma yönünde harekete geçiren bir başka ekonomik faktör de, bu dönem içinde artan dış kredi bulma sıkıntısı olmuştur. ABD'den istediği miktarda dış yardım alamayan Türkiye, Avrupa Ekonomik Topluluğunu uygun koşullarda dış yardım sağlayabileceği önemli bir finansal merkez olarak

değerlendirmiştir. Türkiye bir yandan yeni yatırımlar yapmak diğer yandan kronikleşen ödemeler dengesi açığını dengeleyebilmek için ABD dışında yeni kredi kaynakları arayışına girmiştir.

ii) Yunanistan'ın Ortaklık İlişkisinin Türkiye Üzerine Olumsuz Ekonomik Sonuçları

Yunanistan'ın Avrupa Ekonomik Topluluğuna yaptığı ortaklık başvurusunun, siyasi etkileri olduğu gibi, Türkiye'nin girişimini hızlandıran ekonomik etkileri de olmuştur. Bu bağlamda Yunan başvurusunun Türkiye üzerinde doğuracağı ekonomik etkiler göz önünde bulundurularak, Yunanistan'la birlikte ortaklık anlaşması yapmak için başvuruda bulunulması uygun görülmüştür.

M. Ali Birand'ın tespitlerine göre, Türkiye'nin Avrupa Ekonomik Topluluğu ile ortaklık anlaşması yapılması yönündeki girişimine neden olan ekonomik nedenlerin başında, Yunanistan'la rekabette geriye düşmeme yaklaşımı gelmektedir. Türkiye, Yunanistan gibi bir Akdeniz ülkesidir ve özellikle o dönem, Türkiye'nin ihraç ürünleri, başta tarım ürünleri olmak üzere, Yunanistan'ın ihraç ürünleri ile büyük benzerlik göstermektedir. Bu nedenle Türkiye, Yunanistan'ın Topluluk ile yapacağı bir ortaklık anlaşmasının, Türk ihraç ürünlerinin Topluluk pazarına girme şansını önemli ölçüde azaltacağını düşünmüştür (Can ve Özen, 2005:7).

Bütün bu ekonomik nedenlere rağmen Türkiye'nin AET'na 1959 yılında ilk başvurusunu yapmasının altında yatan asıl neden siyasi bir faktör olarak Yunanistan'ın üyeliği'dir. Ekonomik gerekçeler ikincil derecede rol oynamış faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır. Şaban Çalış'ın araştırmasına göre, Türkiye eğer yardım talebinde bulunacaksa, hem batılı ülkelerle doğrudan ilişkisi olan ve hem de IMF, OEEC; GATT ve EPU üyesi olarak zaten bunu mevcut bağlantılarını kullanarak da yapabilecek bir ülkedir. Yani 1959 yılında AET'ye Türkiye müracaat ederken bunu öncelikle yardım alabileceği bir örgüt olarak görmemiştir. Ayrıca AET'nin de henüz daha o dönemde ne bir ortak dış politikası vardır, ne herhangi bir üyenin bu konuyla ilgili deklarasyonu olmuştur, ne de Roma Antlaşmalarında ortak üyelere finansal destek sağlanacağına ilişkin hükümler yer almaktadır (2001: 49). Görüldüğü üzere aslında Türkiye'nin AET'ye başvurusunda o dönem için etkin olan ekonomik nedenler değildi, ekonomik faktörler gelecekte etkin olacak faktörlerdi. Etkili olan ve Türkiye'nin

AET'ye üyelik için başvurması sonucunu doğuran aslında Yunanistan'ın yaptığı başvuru olmuştur.

1.7.3. Kültürel Nedenler

Türk toplumunda, daha Osmanlı Döneminde 1808 tarihli “Senedi İttifak”, 1839 “Tanzimat Fermanı” ve 1856 “Islahat Fermanı”yla başlayan Batı'ya açılma süreci, Atatürk'ün çizdiği çerçeve içinde yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin de kabul ettiği ilkelerden biri olmuştur. 20. yüzyılda da Türkiye, çağdaş medeniyetler olarak tanımladığı Batılı devletlerin arasında yer almak istemiştir. Mustafa Kemal Atatürk'ün çizdiği yolda Türkiye, bir devlet olmak yolunda Batı modelinde yasaların alınması dâhil, gerçekleştirilen tüm reformlar ve ulus devlet olma yolundaki dönüşüm ile “Batılı devlet modeli”ni örnek almıştır. Nitekim Atatürk, 29 Ekim 1923 tarihli bir söylevinde;

“Memleketimizi asrileştirmek istiyoruz. Bütün çalışmamız Türkiye’de asri binaenaleyh batılı bir hükümet vücuda getirmektir. Medeniyete girmeyi arzu edip de Batıya yönelmemiş millet hangisidir?”

Diyerek bu konudaki seçimini açık ve net bir biçimde ortaya koymuştur (Can ve Özen, 2005: 8).

Türkiye'nin modernleşme ve batılılaşma hareketi, dış politikada da yansımalarını bulmuştur. Türkiye'nin batılı kurumlar içinde yer alma çabası bir anlamda Türkiye'nin söz konusu modernleşme çabasının doğal sonucu olarak görülmüştür. Mustafa Kemal Atatürk, askeri ve politik alanda zafer kazandığı Batı'ya mağlup olmamak için onun maddi gücüne ulaşılması gerektiğine inanmıştır. Ekonomik ve politik bağımsızlığın ancak eşit düzeydeki devletler arasında korunabileceği tespitine bağlı olarak, çağdaş uygarlık olarak kabul edilen Batı ile ilişkilerin geliştirilmesi o dönemde öncelikli gündem maddesi olarak belirlenmiştir (a.g.e. :8).

Yukarıdaki değerlendirmeler ışığında Türkiye'nin Batılı devletlere yaklaşması modernleşme çabası olarak görülebilir. Avrupa Ekonomik Topluluğu'na tam üyelik hedefiyle başvurmasında ise, ekonomik nedenler ikincil planda rol oynamış, bunun yanında Yunanistan'ın tam üyelik başvurusu Türkiye'yi AET'ye yaklaştıran asıl neden olmuştur. Türkiye'nin Avrupa Topluluklarına tam üye olmak istemesi ve bu amaçla ilk adım olarak ortaklık anlaşması yapma girişiminde bulunması, Batılı devletlere yakınlaşması için bir girişim olarak değerlendirilebilir.

Türkiye'nin tam üyelik başvurusunda o zamanki adıyla Avrupa Ekonomik Topluluğu tarafından verilen cevapta, Türkiye'nin kalkınma düzeyinin tam üyeliğin gereklerini yerine getirmeye yeterli olmadığı bildirilmiş ve tam üyelik koşulları gerçekleşinceye kadar geçerli olacak bir ortaklık anlaşması imzalanması önerilmiştir. Söz konusu anlaşma 12 Eylül 1963 tarihinde Ankara'da imzalanmıştır ([www.euturkey.org.tr: 27.03.2005](http://www.euturkey.org.tr:27.03.2005)).

1.7.4. Ankara Antlaşması

Türkiye ile Topluluk arasında ortaklık kuran Ankara antlaşması'nın ilkeleri, anlaşmanın 2. maddesinden yararlanılarak şu şekilde belirtilebilir (Karluk, 2002: 481):

- Türkiye'nin ekonomik kalkınma ve halkının yaşama düzeyinin yükseltilmesi amacıyla taraflar arasındaki ticari ve ekonomik ilişkileri aralıklı ve dengeli olarak güçlendirmek,
- Toplulukla Türkiye arasında Gümrük Birliğini kurmak,
- Türkiye'nin uzun vadede Topluluğa tam üyeliğini kolaylaştırmak,
- Türk halkı ile Topluluk üyesi halklar arasındaki bağı güçlendirmek; Demokrasiyle barışı güvence altına almak.

Ankara Antlaşması temel ilkelerini ve ideolojik esaslarını Roma Antlaşmasından almıştır. Roma Antlaşmasına uygun olarak Ankara Antlaşması hazırlık dönemi, geçiş dönemi ve son dönem şeklinde üç aşamada düzenlenmiştir (Bozkurt, 2001: 264–265).

1.7.4.1. Hazırlık Dönemi: Bu dönem Ankara Antlaşmasının yürürlüğe girmesiyle başlamıştır. Anlaşmanın 3. maddesinde de öngörüldüğü gibi 5 yıl olarak düzenlenmiştir. Ancak gerektiği takdirde 10 yıla kadar çıkartılabilir (a.g.e. 264). Türkiye, hazırlık aşamasında, topluluğun yardımlarıyla, geçiş ve son aşamada yüklenmek zorunda kalacağı yükümlülükleri yerine getirmek üzere ekonomisini güçlendirmek durumundadır (Bozkurt, Özcan ve Köktaş, 2004: 348).

1.7.4.2. Geçiş Dönemi: Geçiş dönemine ilişkin kuralların yer verildiği Katma Protokol 1973 yılında yürürlüğe girmiştir. Bu dönem hazırlık döneminden farklı olarak karşılıklı ve dengeli yükümlülükleri öngörmüştür. Türkiye'nin Toplulukla arasındaki gümrük

birliğinin kurulması için Türkiye'nin ekonomik politikalarının topluluğunkilere yakınlaştırılması amaçlanmıştır. Ancak, 1970'li yıllarda içine düştüğü ekonomik krizin de etkisi ile Türkiye, üzerine düşen yükümlülükleri yerine getiremez hale gelmiştir. Protokol hükümleri Antlaşmada öngörüldüğü şekilde işletilememiştir.

Topluluk ise Türkiye'den ithal ettiği bazı sanayi mallarında gümrük vergilerini ve kısıtlamalarını kaldırmıştır; ancak, Topluluğun daha sonra üçüncü ülkelerle yapmış olduğu antlaşmalarda benzer kolaylıkları onlara sağlaması, Türkiye'nin ortaklık antlaşmasını anlamsız hale getirmiştir. Hatta Topluluğun sağlamayı taahhüt ettiği gümrük indirimleri de düşünülürse anlaşmanın Türkiye aleyhine dahi işlediği belirtilebilir (Bozkurt, 2001: 263).

1.7.4.3. Son Dönem: Bu dönemde taraflar arasında artık gümrük birliği kurulmuştur. Bundan sonra gümrük birliğinin de ötesine geçilerek, tam üyelik için ekonomik politikaların uyumlaştırılması öngörülmüştür.

Türkiye'nin 1980 yılında, Avrupa Topluluğu'na tam üyelik hazırlıkları, 12 Eylül'le birlikte askıya alınmıştır. Türkiye'nin toplulukla ilişkileri oldukça kötüleşmiş, 600 milyon ECU tutarındaki yardımın Türkiye'nin kullanımına sunulmasını öngören 4. Mali Protokol uygulanmamıştır. Türkiye'nin özellikle demokrasi ve insan haklarına ilişkin uygulamalar, Avrupa Parlamentosunda oldukça sert eleştiriler almıştır (Gümrükçü, 2002: 105).

Türkiye, özellikle de Amerika'ya yönelik olarak Türk kamuoyunun tepkisinin arttığı bir dönemde 14 Nisan 1987'de bugünkü adıyla Avrupa Birliği'ne tam üyelik başvurusunda bulunmuştur.

Rıdvan Karluk'un ifadesiyle; Komisyon, 1989 tarihinde Türkiye'nin tam üyelik başvurusundan 2.5 yıl sonra görüş raporu açıklamıştır. Rapor'da 1993'e kadar Tek Senet hedeflerine ulaşmadan tam üyelik başvurularını işleme koyamayacaklarını, ancak 1992 yılından sonra Topluluğun 15 veya 18 üye ile işleyip işlemeyeceğinin değerlendirilebileceğini, dolayısıyla Türkiye'nin durumun da bu tarihten sonra ele alınabileceği belirtilmiştir. Türkiye'nin Topluluğa yaklaşma çabalarına yardımcı olmak, ilişkileri güçlendirmek ve derinleştirmek için; gümrük birliğinin tamamlanması, mali işbirliğinin yeniden başlatılarak yoğunlaştırılması, sınaî ve teknolojik işbirliğinin geliştirilmesi gerektiği, Rapor'da önerilen dört önemli tedbirdir (2002: 501). İki yıl

süren müzakereler sonunda 5 Mart 1995 tarihinde yapılan Ortaklık Konseyi toplantısında alınan karar uyarınca Türkiye ile AB arasındaki Gümrük Birliği 1 Ocak 1996 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Gümrük Birliği Çerçevesinde alınan kararlar ana başlıklarıyla şu konuları içermektedir (Bozkurt, 2001: 328):

— **Malların Serbest Dolaşımı ve Ticaret Politikası:** Avrupa Birliği ve Türkiye arasında, gümrük birliğinin başlangıç tarihinden itibaren, sanayi mallarının dolaşımında gümrük vergileri ve eş etkili vergilerin kaldırılması öngörülmektedir. Ayrıca ticaretin önündeki miktar kısıtlamaları ile eş etkili vergilerde kaldırılacaktır.

— **Yasaların Yakınlaştırılması:** Fikri, sınaî ve ticari mülkiyetin korunması ve rekabet kurallarına uyulması için karşılıklı yasaların yakınlaştırılması öngörülmüştür. Türkiye içeride de AB menşeli mallara fazla vergi uygulamayacak ve iki yıl içinde de devlet tekelleri kalkacaktır.

— **Kurumsal Hükümler:** Taraflar arasında bilgi ve görüş alışverişini sağlayarak, Avrupa Toplulukları-Türkiye ortaklık komitesi gümrük birliği kurulacaktır. Ortaklığın geliştirilmesinde taraflar arasında siyasi diyalogun ilerlemesini sağlamak için tarafları karşılıklı olarak bir araya getirmek amaçlanmaktadır. Tüketicinin ve çevrenin korunması, haberleşme, bilim ve kültür gibi alanlarda işbirliği; uyuşturucuya karşı da ortak mücadele öngörülmektedir.

— **Mali Yardımlar:** AB'nin Gümrük Birliği çerçevesinde Türkiye'ye sağlaması öngörülen mali yardımlar ise şunlardır:

- Avrupa Birliği'nin bütçe kaynaklarından 1 Ocak 1996 tarihinden başlamak üzere 5 yıl süre için 375 milyon ECU,
- Akdeniz programı çerçevesinde 300–400 milyon ECU,
- Avrupa Yatırım Bankası kaynaklarından 1 Ocak 1996 tarihinden başlayarak 750 milyon ECU proje kredisi.

Ancak gümrük Birliği sonrası geçen süre içinde mali işbirliği çerçevesinde tarafların altına imza attıkları bu yardımlar, Avrupa Parlamentosunun, Türkiye'nin insan

haklarına yeterince duyarlı olmadığı gerekçesiyle, engellemeleri dolayısıyla Türkiye'ye verilmemiştir (Bozkurt, 2001: 329).

12–13 Aralık 1997 tarihlerinde Lüksemburg'da yapılan Avrupa Birliği Zirvesinde kabul edilen sonuç bildirisi Türkiye açısından önemli bir içerik taşımaktadır. Bildiride, Türkiye'nin tam üyeliğe ehliyeti bir kez daha teyit edilmiştir. Avrupa Birliği, Türkiye'yi tam üyeliğe hazırlamak için bir strateji tespiti kararlaştırmıştır. Bu stratejide Ankara anlaşmasında öngörülmüş bulunan imkânların geliştirilmesi, Gümrük Birliği'nin güçlendirilmesi, mali işbirliği ve mevzuat uyumu gibi unsurlara yer verilmesi öngörülmüştür. Bunlara karşılık, Türkiye ile AB arasındaki ilişkilerin güçlendirilmesinin aynı zamanda Türkiye'deki siyasi ve ekonomik reformların sürmesine, Yunanistan ile iyi ve istikrarlı ilişkilere sahip olunmasına ve Kıbrıs sorununa çözüm bulunması amacıyla BM gözetimindeki müzakerelerin desteklenmesine bağlı olduğu vurgulanmıştır. 1998 yılında gerçekleşen Cardiff ve Viyana zirvelerinde ise pek ilerleme kaydedilememiştir. 3–4 Haziran 1999'da Köln'de yapılan AB hükümet ve Devlet Başkanları Zirvesinde Almanya tarafından hazırlanan ve Türkiye'nin beklentilerini karşılayabilecek nitelikteki taslak metin, İngiltere ve Fransa'nın desteğine rağmen, Yunanistan'ın ve diğer bazı üye ülkelerin olumsuz tutumları sonucunda kabul edilmemiştir (www.euturkey.org.tr: 2005).

Türkiye, 10–11 Aralık 1999 tarihlerinde Helsinki'de yapılan AB Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi'nde oybirliği ile Avrupa Birliği'ne aday ülke olarak kabul ve ilan edilmiş, diğer ülkelerle eşit konumda olacağı ifade edilmiştir. Helsinki zirvesi kararlarına göre, Türkiye; diğer aday ülkeler gibi bir Katılım Öncesi Stratejisinden yararlanacaktır. Böylece, Türkiye Topluluk programları ve ajansları ile aday ülkeler ile Birlik arasında, katılım süreci çerçevesinde yapılan toplantılara katılma imkânına sahip olacaktır. Türkiye'nin AB'ne adaylığının hukuki zeminini oluşturan Katılım Ortaklığı Belgesi ve Çerçeve Yönetmeliği 2001 yılında Avrupa Birliği Konseyince onaylanmış, bu gelişmeleri takiben, 26 Haziran 2001 tarihinde 40. Ortaklık Konseyi, Lüksemburg'da toplanmıştır. Ortaklık Konseyi toplantısında, Türkiye'nin AB'ye katılım-öncesi stratejisi çerçevesinde kaydedilen gelişmeler değerlendirilmiştir. 15 Aralık 2001 Laeken zirvesi sonucunda Türkiye'nin katılım müzakerelerine yaklaştığı ve AB'nin geleceği ile ilgili konvansiyonun çalışmalarına katılacağı resmen ilan edildi (a.g.e: 2005). Türkiye ile üyelik müzakerelerinin başlatılması, Kopenhag siyasi kriterlerinin yerine getirilmesi

koşuluna bağlanmıştır. Türkiye, 2001 yılından itibaren, Kopenhag siyasi kriterlerini yakalamaya dönük, anayasal ve yasal düzenlemeler gerçekleştirmiştir. Bu çerçevede, 3 Ekim 2001 tarihinde TBMM tarafından anayasada gerçekleştirilen toplam 37 maddelik değişiklikten sonra, 3 Ağustos 2002 tarihinde de, Kopenhag siyasi kriterlerini yakalamaya dönük geniş kapsamlı yasal düzenlemeler TBMM tarafından kabul edilmiştir (Ülger, 2003: 91). 12–13 Aralık 2002 gerçekleşen Kopenhag Zirvesinde 10 aday ülkenin 2004 yılında birliğe katılacağı ilan edildi. Türkiye için 2004'deki gelişmeler sonucuna bakılacağı bildirildi. 17 Aralık 2004'de Brüksel zirvesinde Türkiye'nin 3 Ekim 2005 tarihinde müzakerelere başlayabileceği kararlaştırıldı (www.euturkey.org.tr, 2005). Nitekim 3 Ekim 2005 tarihinde Türkiye ile AB arasında müzakereler resmi olarak başlatıldı ve bu kararla Türkiye uzun bir sürece girmiş oldu.

1.8. Avrupa Birliği 'ne Tam Üyeliğin Türk Vatandaşlarına Sağlayacağı Faydalar

Avrupa Birliği üyelik süreci ve bu sürecin ayrılmaz bir parçası olan müktesebat uyumu Türkiye'ye güvenlik, siyasi yapı, sosyo-ekonomik kalkınma ve kültürel çeşitlilik gibi geniş bir alanda önemli getiriler sağlayacaktır. Türkiye'nin AB müktesebatına uyumu, AB mevzuatına yasal uyumun çok daha ötesinde bir ilke, kural, uygulama ve içtihat bütünlüğüne, tam anlamıyla işleyen bir “model sisteme” uyum anlamına gelmektedir. Söz konusu uyum süreci ve üyelik Türkiye vatandaşlarının günlük hayatlarına çok çeşitli alanlarda hissedilir faydalar sağlayacaktır. Ancak bu faydaların uzun bir zaman diliminde gerçekleşeceğinin de unutulmaması gerekmektedir (Aydın ve Köstepen, 2005: 6).

AB'ne tam üyeliğin uzun dönemde Türk vatandaşlarına sağlayacağı faydalar oldukça geniş başlıklar altında incelenebilir. Bu çalışmada özellikle Türkiye için en önemli olan başlıklara değinilecektir. Aydın ve Köstepen'in bu alanda yaptıkları çalışmayı özetlemek gerekirse (2005: 9–45) ;

1.8.1. AB Tam Üyeliği Demokratik ve Şeffaf Devlet Anlayışının Daha da Güçlenmesini Sağlayacaktır.

Avrupa Birliği tam üyeliği için Kopenhag Kriterlerinin yerine getirilmesi şarttır. Bu kriterler, siyasi, ekonomik ve müktesebat alanlarını kapsamaktadır. Demokrasi, insan hakları, azınlıklara saygı ve hukukun üstünlüğü ilkelerini temel alan Kopenhag Siyasi Kriterlerine uyum, katılım müzakerelerine başlamak için bir ön koşuldur. Türkiye, 2001 yılından bu yana Kopenhag Siyasi Kriterlerine uyum yönünde kapsamlı

anayasal ve yasal değişiklikler gerçekleştirmiş, son dönemde yerine getirilen reformlarla düşünce ve ifade özgürlüğü, işkenceyle mücadele güçlendirilmiş; anadilin öğrenilmesi ve anadilde yayın hakkı sağlanmış; idam cezası kaldırılmış; dernekler, siyasi partiler ve basın kanunlarında önemli yasal değişiklikler gerçekleştirilmiştir. Tam üyeliğe giden yolda bu reformların etkin bir şekilde uygulanmasını sağlayarak vatandaşların düşünce ve ifade özgürlükleri önündeki tüm kısıtlamalar kaldırılacak; insan haklarına saygı ve yargının bağımsızlığı güçlendirilecektir. Siyasi reformların yanı sıra gerçekleşecek olan ekonomik istikrar ve sağlanacak sosyal denge de toplumdaki uzlaşma kültürünü sağlamlaştırarak vatandaşların demokrasiye olan inancını ve güvencini artıracaktır.

1.8.2. Tam Üyelikle Birlikte Yerel Yönetimlerin Etkinliği Artacaktır.

Türkiye’de yerel yönetimlerin gücü ve vatandaşların yönetimde söz sahibi olma olanakları özellikle AB üyesi ülkelerle kıyaslandığında oldukça sınırlı kalmaktadır. Avrupa Birliği tam üyeliği, “katılımcı demokrasi” çerçevesinin genişletilmesini sağlayarak Türkiye’de vatandaşların yönetime bizzat katılmaları yönünde önemli ilerlemelere neden olacaktır. Bu kapsamda, merkezi yönetimde mevcut idari-siyasi yapılanmanın dışında vatandaşlar ile ilgilenecek uzman ve özerk birimler geliştirilecektir. Bunun yanı sıra Türkiye vatandaşlarına, belirli bir hukuksal çerçeve içinde, temsil organları aracılığıyla yerel hizmetlerle ilgili karar alma, bunları uygulamak için kaynak yaratma ve örgütlenme yetkisi verilerek kendi kendilerini özgürce yönetme olanakları sağlanacaktır.

Kaboğlu’nun aktardığı bilgilere göre, tüm bu gelişmeler sonrasında yerel yönetimler AB üyesi devletlerde olduğu gibi bölge yönetimi ölçeğinde genişleyebilecektir. Vatandaşlar arasında işbirliği ve dayanışma anlayışı güçlenecek, vatandaşlar kendileri için etkin ve verimli hizmet üretebilecek ve kendi kaynaklarını yaratarak yerel kalkınma projeleri gerçekleştirebileceklerdir. Yerel yönetimlerin gelişmesi kamu bilincinin gelişmesine de katkıda bulunarak, kuralların vatandaşların da desteğiyle daha da etkin bir şekilde uygulanmasını sağlayacaktır (Aydın ve Köstepen 2005: 11).

1.8.3. Tam Üyelikle Birlikte Türkiye’de Sivil Toplum Kuruluşlarının Güçlenmesiyle Katılımcı ve Demokratik Siyasi Kültürün Temelleri Sağlamlaşacaktır.

Avrupa Birliği ülkelerinde sivil toplum kuruluşları siyasi, ekonomik ve sosyal hayatta önemli yere sahiptir. Çok farklı alanlarda örgütlenmiş olan bu kuruluşlar, karar alma mekanizmalarına etki edebilmektedirler. Türkiye’de ise, sivil toplum kuruluşları yasal engeller, maddi kısıtlamalar ve örgütlenme zorlukları nedeniyle yeterli gelişimi sağlayamamışlar ancak özellikle son yıllarda AB uyum sürecinin gerekleri doğrultusunda yapılan yasal düzenlemelerle güçlenmeye başlamışlar ve ağırlıklarını artırmışlardır.

Ancak Türk sivil toplum örgütlerinin karar alma mekanizmaları üzerindeki etkileri, AB, ülkelerinin sivil toplum örgütleri ile kıyaslandığında halen zayıf kalmaktadır. Tam üyelik doğrultusunda yapılacak kurumsal ve yasal reformlar ile üyelik sonrasında ekonomik ve sosyal gelişmişlik seviyesinin yükselmesi sivil toplum örgütlerinin faaliyet alanlarını genişletecek ve toplumdaki gücünü artıracaktır. Sivil toplumun gelişimine en olumlu etkisi, Türkiye’de batı standartlarında katılımcı ve demokratik bir siyasi kültürün yerleşmesi olacaktır.

Tam üyelikle birlikte Türkiye’deki sivil toplum kuruluşları Avrupa sivil toplum ağları aracılığıyla AB seviyesinde görüşlerini aktarabilecekler ve AB politikalarının şekillenmesinde de rol oynayabileceklerdir. Tam üyelik sürecinde Türkiye, sivil toplum projelerine öncelik veren AB fonlarından da önemli ölçüde faydalanabileceklerdir. AB’den sağlanacak mali olanaklar, sivil toplum kuruluşlarının örgütlenmelerinin güçlenmesini teşvik edecek ve finansman zorluklarının aşılmasına yardımcı olacaklardır.

1.8.4. AB Üyeliği İle Her Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşı Aynı Zamanda AB Vatandaşı Olacaktır.

1992 yılında imzalanan Maastricht Antlaşması ile AB vatandaşlığı oluşturulmuştur. AB vatandaşlığı ile ekonomik, sosyal ve siyasi bütünleşme açısından Avrupa Birliği ile Avrupa vatandaşları arasındaki bağın güçlenmesi hedeflenmiştir. Maastricht Antlaşması’na göre üye ülkelerin herhangi birinin vatandaşı olan kişi, Birlik vatandaşıdır. Bu açıdan üyelik ile Türkiye vatandaşları AB vatandaşı statüsüne sahip

olacaklardır. Ancak kişilerin serbest dolaşımı gibi siyasi ve pratik bir önemi bulunan bazı konularda AB geçiş dönemi düzenlemeleri öngörebilmektedir. Nitekim İngiltere ve İrlanda dışındaki AB üyesi ülkelerce 1 Mayıs 2004 tarihinde üye olan ülkelere ikisi dışındaki diğer tüm ülkelerin vatandaşlarına, gerektiği takdirde iki yıl daha uzatılabilecek olan, beş yıllık bir genel geçiş dönemi uygulanmaktadır. Bu kapsamda, yeni AB üyesi ülke vatandaşları ancak söz konusu dönem ertesinde AB işgücü piyasalarında serbestçe çalışabilecekler ve tüm haklardan faydalanabileceklerdir.

AB vatandaşlığı kapsamında üye ülke vatandaşları;

- Üye ülkelerin toprakları üzerinde serbestçe dolaşma ve ikamet etme hakkı,
- İkamet ettikleri üye ülkenin vatandaşları ile aynı koşullarda yerel seçimlerde ve Avrupa Parlamentosu seçimlerinde seçme ve seçilme hakkı,
- Üçüncü ülkelerde diplomatik ve konsolosluk yetkilerinin korunmasından yararlanma hakkı,
- Avrupa Parlamentosu tarafından tayin edilen Ombudsmana başvurma hakkı,
- Avrupa Parlamentosu nezdinde şikâyet hakkına sahiptir.

AB vatandaşlığının sağladığı haklar ile Türkiye vatandaşları pasaporta ihtiyaç duymadan, geçerli kimlik kartı ile diğer AB ülkelerine seyahat edebilecek, çalışabilecek, hizmet edebileceklerdir. İkamet ettikleri AB ülkesinde belediye veya bölge seçimleri ile Avrupa Parlamentosu seçimlerine katılabilecek, aday olabileceklerdir. Böylece AB üyeliği ile diğer üye ülkelerde yaşayan Türkiye vatandaşlarının ekonomik ve sosyal haklarının yanı sıra siyasi hakları güçlenecektir. Türkiye'nin bir üçüncü ülkede temsilciliğinin bulunmaması durumunda, Türkiye vatandaşları diğer üye ülke temsilciliklerinden sağlayacağı diplomatik korunmadan yararlanacaktır. Ayrıca AB Ombudsmanı'na ve Avrupa Parlamentosu'na şikâyetle veya başvuruda bulunabilecektir. Türkiye'nin üyeliği ile Türkçe AB'nin resmi dilleri arasında yer alacağı için vatandaşlar başvurularını Türkçe yapacak ve yanıtlarını Türkçe alacaktır.

1.8.5. AB Fonları Türkiye'nin Altyapı Eksiklerinin Giderilmesini Hızlandıracaktır.

Yeni küresel ekonomide rekabet edebilmek, artan nüfusun ulaşım, enerji, telekomünikasyon, çevre, eğitim ve sağlık alanlarındaki gereksinimlerini karşılamak, sanayileşme ve şehirleşme sürecinin sorunlarını çözmek için Türkiye'nin yüksek

düzeyde altyapı yatırımına ihtiyacı vardır. Ancak kaynak yetersizliği söz konusu yatırımlara başlanmasını ve/ veya tamamlanmasını engellemektedir.

AB ülkeleri ile karşılaştırıldığında Türkiye'nin enerji, telekomünikasyon ve ulaşım alanlarında önemli ölçüde ilerleme kaydetmesi gerektiği göze çarpmaktadır. Enerji, telekomünikasyon ve ulaştırma altyapıları ekonomik kalkınma için kilit öneme sahiptir. AB gelişmişlik düzeyi daha düşük olan üye ülkelerin altyapılarının yapımına hibeler ve krediler yolu ile destek sağlamaktadır. AB'nin 2004 yılındaki 109 milyar Euro tutarındaki bütçesinin 27 milyar Euro'su yapısal fonlara ayrılmıştır. Hibe nitelikli bu yardımlar ile AB'nin az gelişmiş bölgelerinin kalkınmasına yönelik projelere finansman sağlanmaktadır. Bunun yanı sıra AB, üye ülkeler arasında ulaşım, iletişim ve enerji ağlarını birleştirmeye yönelik Trans-Avrupa Ağları projelerini desteklemektedir. Birlik bütçesi kaynaklı bu fonlar projelere yönelik olup üye ülke bütçelerine yapılmış doğrudan katkı değildir. Fonların kullanımı AB tarafından hazırlanan ancak henüz onaylanmamış olan, Birliğin 2007–2013 taslak Mali Çerçevesi'nde Bölgesel Politika ve Yapısal Araçların Koordinasyonu'na ayrılan payın azalmadığı, 2000–2006 dönemindeki yaklaşık 260 milyar Euro'ya karşı önemli bir artışla 336 milyar olarak belirlendiği görülmektedir.

Söz konusu kaynaklar Türkiye'nin karayolu ve otoyol yatırımlarını tamamlamasını, demiryollarını modernize etmesini, enerji üretimini artırmasını ve enerji maliyetlerini düşürmesini, iletişim ağını bilgi toplumunun gerektirdiği seviyeye taşımalarını, çevreyi korumaya yönelik yatırımlara hız vermesini ve vatandaşlarına en üst düzeyde eğitim ve sağlık hizmeti sunmasını sağlayacaktır. Böylece Türk tüketicileri, enerjiye daha düşük bedel ödeyecek, daha iyi yollarda daha hızlı ve daha güvenli seyahat edebilecek, iletişim imkânları yaygınlaşacak ve ucuzlayacaktır.

1.8.6. AB Üyeliği Sürecinde Eğitim Standartları Yükselinecektir.

Eğitim, Avrupa Birliği içinde ulusal politikaların ağırlıkta olduğu bir alandır. Birliğin eğitim politikası diğer politikalarına göre daha az kapsamlıdır. AB eğitim politikasının amaçları yabancı dil eğitiminin geliştirilmesi, üye ülkeler arasında işbirliğinin kurulması, açık öğretim ve uzaktan öğretimin desteklenmesi, eğitim kurumları ile işyerleri arasında işbirliğinin güçlendirilmesi ve eğitimde teknoloji kullanımının yaygınlaştırılmasıdır.

Türkiye'nin sahip olduğu genç nüfus yapısı eğitimi en öncelikli alanlardan biri haline getirmektedir. Devlet İstatistik Enstitüsü 2004 yılı verilerine göre, Türkiye'de 2003–2004 öğretim yılında ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında toplam 13,5 milyon öğrenci eğitim görmüş ve 544 bin öğretmen görev almıştır. Bu yüksek rakamlara rağmen okullaşma oranlarında Türkiye AB'nin gerisinde kalmaktadır.

Eğitim alanında atılan en önemli adım zorunlu ilköğretim süresinin beş yıldan sekiz yıla çıkarılması olmuş ve buna bağlı olarak ilköğretimdeki okullaşma oranında önemli bir artış sağlanmıştır. Lise eğitiminin 4 yıla çıkarılması ve yakın dönemde zorunlu eğitimin 12 yıl olması ile eğitim süresi ve okullaşma oranlarında Türkiye önemli ilerleme kaydedecektir. AB üyeleri arasında zorunlu eğitim Hollanda'da 13, Almanya ve Belçika'da 12, İngiltere'de 11, İspanya ve Fransa'da 10, diğer üye ülkelerde 9 yıldır.

AB ülkelerinde eğitim harcamalarının tamamına yakını ulusal bütçelerden karşılanmaktadır. AB fonlarının eğitim harcamalarına katkısı sınırlıdır. Son dönemde Avrupa Yatırım Bankası eğitim projelerine uzun vadeli kredi sağlamaya başlamıştır. AB üyeliğinin sağlayacağı ekonomik istikrar ve büyüme Türkiye'nin eğitime aktaracağı kaynakların artmasını sağlayacak ve eğitim standartlarını yükseltecektir.

AB üyelik sürecinde eğitime daha çok kaynak ayrılması eğitim standartlarını yükseltmenin yanı sıra eğitim olanaklarını da artıracaktır. Yeni üniversite ve liselerin açılması, mevcut kurumların geliştirilmesi ve eksikliklerinin giderilmesi eğitim olanakları açısından Türkiye'de var olan eşitsizliğin giderilmesinde rol oynayacaktır. Bunun yanı sıra üyelik süreci AB'nin eğitim programlarından yararlanma olanağı sunarken, tam üyelik ile AB ülkelerinde diğer üye ülke vatandaşları ile aynı koşullarda eğitim almak mümkün olacaktır.

Öğrencilerin yanı sıra öğretmenler ve akademisyenler, kişilerin serbest dolaşımı çerçevesinde AB ülkelerinde çalışma ve eğitim görme olanağına sahip olacaklardır. Öte yandan, Sokrates programı çerçevesinde değişim programlarından yararlanarak, diğer AB ülkelerinde görev alma imkânına sahiptirler. AB'nin araştırma ve geliştirmeye yönelik programları üniversitelere yeni fonlar sağlayacak ve üniversitelerin araştırma bütçelerini artıracaktır.

1.8.7. AB Uyum Süreci Tüketicinin Korunmasını Geliştirecek ve Tüketici Haklarını Güçlendirecek.

Malların serbest dolaşımı ilkesi; kişiler, hizmetler ve sermayenin serbest dolaşımı ile beraber Avrupa Birliği'nin ekonomik entegrasyonunun temelinde yer almaktadır. Avrupa İç Pazarı içerisinde herhangi bir AB üyesinde üretilen veya o ülke tarafından üçüncü bir ülkeden ithal edilen ürün tüm gümrük vergileri ödendikten sonra, bir diğer AB üyesi ülkede satılabilmektedir.

Malların serbest dolaşımı geniş bir AB pazarı oluştururken tüketici haklarının ikinci planda kalmaması gereklidir. Ancak İç Pazar içerisinde tüketicinin korunmasının ayrı ulusal mevzuatlar tarafından yapılması ticaretin gelişimini engelleyecek, Avrupalı tüketicinin sağlık ve güvenliğine yönelik riskler oluşturacak ve haklarını aramalarında zorluklara neden olacaktır. Bu nedenle AB, bu konudaki farklı kuralların yakınlaştırılması, tüm Birlik için geçerli standart ve uygulamaların sağlanabilmesi için tüketici politikası geliştirmiştir.

Türkiye'de tüketicinin korunmasına ilişkin mevzuat büyük ölçüde AB mevzuatı ile uyumludur. AB üyeliğinin getireceği en belirgin fayda bu mevzuatın daha etkili uygulanması ve tüketicilerin haklarını savunabilmelerine yönelik adli ve idari mekanizmaların oluşturulması olacaktır. Tam üyelik sonrasında AB ile Türkiye arasında ekonomik bütünleşmenin boyutu artacak, ekonomik entegrasyon ve AB politikaları ile desteklenecek kapsamlı bir serbestleşme yaşanacaktır. Bu durum üreticiler arasında rekabeti artırırken tüketicilerin daha çok ürün çeşidini, daha düşük fiyat ve daha yüksek kalitede alabilmesine olanak tanıyacaktır.

1.8.8. AB Tam Üyeliği Türk İşçilerine Birlik Ülkelerinde Serbest Dolaşım Hakkı Sağlayacaktır.

İşçilerin serbest dolaşımı, Avrupa Tek Pazarı'nın dayandığı dört temel serbestisi olan malların, hizmetlerin, emeğin ve sermayenin serbest dolaşımı arasında yer almaktadır. Avrupa Topluluğu'nu kuran Roma Antlaşması ile Topluluk içinde işçilerin serbest dolaşımı güvence altına alınmıştır. Antlaşma, bir üye ülke işçilerinin diğer bir üye ülkede yapılan iş teklifini kabul etme ve bu amaçla diğer üye ülkede serbest dolaşma haklarını içermektedir.

AB'nin nüfus yapısındaki ve istihdam ihtiyaçlarındaki değişikliklere bağlı olarak Türkiye belirli bir geçiş sürecinin ardından serbest dolaşım hakkına sahip

olabilecektir. Nitekim Ekim 2004 tarihli Türkiye'nin Katılım Yönünde Kaydettiği İlerlemeye İlişkin Avrupa Komisyonu Tavsiye Raporu'nda kişilerin serbest dolaşımına ilişkin olarak, daha önceki genişlemelerde de olduğu gibi, uzun geçiş sürelerine ihtiyaç duyulacağı belirtilmiştir. Bu doğrultuda, Türk işçileri, uygulanacak geçiş süresi ertesinde, tüm Avrupa üyelerinde çalışabilecekler, 30'a yakın üyeye sahip olacak Birlikteki istihdam olanaklarından faydalanabileceklerdir. Bu sayede gerek ülke içinde vasıflarına uygun iş bulmakta güçlükle karşılaşan gerek yeni tecrübe ve bilgi kazanmak isteyen Türk vatandaşları diğer AB ülkelerinde serbestçe çalışabileceklerdir.

Tam üyelik ile Türk işçilerinin eşit muamele hakkı AB hukuku kapsamında daha net ve gelişmiş bir şekilde korunacaktır. Türk işçileri çalıştıkları üye ülke işçileri ile ücret, izinler, çalışma süreleri, mesleki eğitim, sigorta, emeklilik, sağlık, işe alım, işten çıkarma ve lojman gibi alanlarda eşit muamele görecektir. Diğer AB ülkelerinde çalışmaya giden Türk işçileri iş, istihdam ve çalışma koşullarında ayrımcılıkla karşılaşmayacak, diğer üye ülkelerde çalışmaları halinde yaşayabilecekleri dezavantajlar asgariye inecektir. İş arama ve iş değiştirmede üye ülke vatandaşları ile aynı haklara sahip olacaklardır. Ancak bu haklar tam üyeliğin hemen ertesinde değil, katılım müzakereleri sırasında belirlenecek geçiş dönemi düzenlemesi ertesinde fiilen kullanılabilir.

AB üyeliğinin Türkiye vatandaşlarına sağlayacağı faydaların en yoğun şekilde gözlenebileceği alanlardan biri çalışma hayatı olacaktır. Türk mevzuatı ile AB mevzuatı arasındaki farklılıklar ve Avrupa bütünleşmesinin temel nitelikleri Türkiye'de kapsamlı değişiklikler yaratacaktır. 1957 yılında Avrupa Ekonomik Topluluğu olarak kurulan Birliğin temelinde Avrupa ekonomilerinin bütünleşmesi yatmaktadır. Ekonomik bütünleşme ve Tek Avrupa Pazarı'nın oluşturulması sürecinde çalışanların serbest dolaşımlarının sağlanmasının yanı sıra sosyal haklarının güçlendirilmesi ve uyumlaştırılması önem kazanmıştır. Özellikle son dönemde AB, iş hayatının sosyal boyutunu öne çıkaran bir anlayış ile hareket ederek çalışma saatleri, işçi sağlığı ve güvenliği, geçici ve part-time çalışanların hakları konularında düzenlemeler yapmıştır. AB'nin sosyal politika ve çalışma hayatı ile ilgili geniş mevzuatına Türkiye'nin üyelik sürecinde uyum sağlaması gerekmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARI, İŞLEVLERİ VE KAMUOYU OLUŞTURMA SÜRECİ

2.1. Kitle İletişim Araçlarının Tasnifi

Kişilerin günlük yaşamla ilgili her konuda bilgi edinmeleri, öğrenmeleri, öğrendikleri konularda yorum, inceleme ve eleştiride bulunmaları en doğal haklarıdır. Bu da ancak olayların kendilerine duyurulması ile mümkün olmaktadır. Bu duyuru işlevini de etkin bir şekilde kitle iletişim araçları gerçekleştirmektedir. Genel olarak kitle iletişim araçlarının gazete, dergi, televizyon, radyo gibi iletişim araçlarını kapsadığı söylenebilir. Kitle iletişim araçlarının 3 şekilde tasnifini yapmak mümkündür; Görsel araçlar, İşitsel araçlar ve Görsel-İşitsel araçlar.

2.1.1. Görsel Araçlar

Görsel kitle iletişim araçlarının başında gazete ve dergiler gelmektedir ve bu araçların ortak özelliği haber ve bilgileri yazılı olarak sunmalarıdır.

Dergi, belirli aralıklarla yayınlanan ve belirli alanlarda deneme, araştırma inceleme, makale ve haber gibi konuları içeren basılı yayın organıdır.

Gazete ise, haber ve bilgileri toplayıp derleyen, işleyen, köşe yazarlarının eleştiri ve yorumlarına da yer veren ve bunları topluma ileten yazılı bir kitle iletişim aracıdır. Belirli bir ücret karşılığı alınan gazete ve dergi basılı ve yazılı bir araç olmasından dolayı belirli bir kitleye hitap edebilmektedir; okuma ve yazma bilenlere ulaşabilmektedir.

2.1.2. İşitsel Araçlar

İşitsel kitle iletişim araçları içinde en yaygın olarak kullanılanı radyodur. Radyo kulağa hitap edebilme özelliğinden dolayı sözlüdür ve okuma yazma bilmek gerektirmez. Gelişen teknoloji ile radyoların boyutları her yerde taşınabilecek ölçülerde küçülmüş ve daha rahat dinlenebilme olanağı sağlamıştır. Metin Işık'a göre, teknolojik gelişmeler neticesinde radyonun boyutlarının küçülmesi, onun mekan sınırlaması söz konusu olmaksızın her yerde ve zamanda dinlenebilir olmasını sağlamaktadır. Böylece radyo ev, tarla, cadde, işyeri vb. gibi yerlerde kolaylıkla dinlenebilmekte, buradaki ses faktörü ise ikna ve inandırıcılığı artırmaktadır (2000: 55).

2.1.3. Görsel-İşitsel Araçlar

Görsel işitsel araçların en yaygın olarak kullanılanı televizyondur. Bu araçların en belirgin özelliği hem kulağa hem göze hitap etmesidir. Televizyonda yazı, ses ve görüntünün bir arada kullanılması bir yandan her kesimden insana ulaşabilmesini diğer yandan inandırıcılığın artmasını sağlamaktadır.

Metin ışık'ın ifadesiyle, televizyon yoluyla olaylar duyurulurken hem görüntü, hem de sesin bir arada kullanılması izleyici sayısının artmasını sağlamaktadır. Son dakika yayınları ve gerçekleşen canlı bağlantılarla olay ve gelişmelerin uydu kanalıyla anında izleyicilere ulaştırılması kişilerin tercihlerini televizyondan yana kullanmalarına neden olmaktadır (2000: 56).

2.2. Kitle İletişim Araçlarının İşlevleri

Kitle İletişim Araçları, toplumsal yaşamda insanların günlük hayatlarında ulusal ve uluslararası gelişmelerden haberdar olma, dinlenme ve eğlenme amaçlarına hizmet ettikleri için vazgeçemediklerinin başında gelmektedir. Bireylerin yoğun hayat temposu birbiriyle ilişkilerini zayıflatmış ve insanları kitle iletişim araçlarına daha bağımlı hale getirmiştir. Kitle iletişim araçları, yapıları itibariyle topluma birçok hizmetler sunmaktadır. Teknolojik yapıları itibariyle zaman ve mekân kavramlarından sıyrılarak işleyişlerini sürdüren kitle iletişim araçlarına toplum tarafından birçok görev yüklenilmiştir (Taşdemir, 2002: 83).

2.2.1. Haber ve Bilgi Verme İşlevi

Kitle iletişim araçlarının temel işlevi haber ve bilgi vermedir. Günümüzde kitle iletişim araçları, toplumsal kurumlar olarak toplumun iletişim yapısı içinde, kendilerine özgü bir konuma sahiptirler. Temel işlevleri olan haber verme ile topluma çeşitli girdileri, olgular ve değer yargıları arasında çeşitli bağlantılar kurarak, devamlı olarak sunarlar.

Rıdvan Bülbül'ün ifadesiyle, haber vermek, kitle iletişim araçlarının aynı zamanda hem kamusal hem de sosyal görevidir. Söz konusu göreviyle, belirli görüşlerin savunuculuğunu yapmakta, toplumu yönlendirmekte, yeni tutumların oluşmasına katkı sağlamakta, siyasal kararların alınmasında zaman zaman ikna yoluna başvurarak bazı fikirlerin değiştirilmesinde ve biçimlendirilmesinde etken olmaktadır (2001: 69).

Akarcalı'ya göre, kitle iletişim araçlarının haber verme görevi hiçbir engelle karşılaşmadan tüm ayrıntıları ve haberleri iletebilmesi anlamına gelir (Taşdemir, 2002: 83). Kitle iletişim araçlarının toplumun gereksinimi olan haber ve bilgileri sunarken, hiçbir etki altında kalmaması, demokratik düzen içerisinde toplumun bu ihtiyaçlarını karşılaması gerekmektedir. Demokratik sistemlerde, insanların demokrasiye katılımları açısından da ihtiyaçları olan haber ve bilgileri sağlama konusunda kitle iletişim araçlarına hayati bir görev düşmektedir (Taşdemir, 2002: 83).

Kitle iletişim araçları haber ve bilgi verirken oluşturduğu haberin özelliklerine, doğruluğuna ve objektifliğine dikkat etmeli ve yayınlarını, toplumsal sorumluluğunu yerine getirerek basın ilkeleri doğrultusunda yapmalıdır. Kitle iletişim araçlarını temel işlevi haber verme olduğundan haber kavramı, haber değerleri ve haberde objektiflik konularına değinmek faydalı olacaktır.

2.2.1.1. Haber Kavramı

Haber kavramı sosyal bir alanı kapsadığından tek ve genel bir tanım yapmak mümkün değildir. Haber, Arapça bir sözcüktür. Mustafa Nihan Özön, Osmanlıca-Türkçe sözlüğünde haberi “*bir olayda bulunmayanlara onun hakkında verilen bilgidir*” diye tanımlamaktadır (Bülbül, 2001: 75).

Bu tanımından başka haber kavramının birçok tanımı bulunmaktadır. Rıdvan Bülbül'ün “Haberin Anatomisi ve Temel Yaklaşımlar” adlı kitabında yer alan bazı haber tanımları ise şöyledir (a.g.e., 2001: 76-77):

“Haber, vaktinde verilen, toplumda çok sayıda kişiyi ilgilendiren ve etkileyen, bu kişilerin anlayabileceği, herhangi bir olay ya da kanaattir”.

Willbur Schramm'ın ifadesiyle; *Haber bir olay değildir, olduktan sonra algılanan bir olgudur. Olayla özdeş değil, fakat olayın esas çerçevesi içinde tekrar kurulabilmesi hedefidir.*

James Watson haberi üretim aşamasında değerlendirmektedir; *Haber bir ileti formudur ve toplumda anahtar bağlantılar kurmamızı sağlamaktadır. Bugünün gerçeğini açıklayan söylemi ile olanı aktarmaktan çok gerçeği, kendi formu içinde yeniden kurmaktadır.*

Umur Talu'ya göre; *Haber bir yeniden yapımdır, mamuldür, inşaa edilendir, siyasi temsildir, montajdır, bir sunuştur. En kötü olasılıkla da bir röprodüksiyondur. Diyebilirim ki, gerçeğin dublörüdür, imitasyon gerçektir diyebiliriz.*

Atilla Girgin'e göre ise; *Herhangi bir eylemin ya da söylemin (olay, olgu, fikir ya da sorun) haber değeri taşıması için beş ögeyi içermesi gerekmektedir. Bunlar gerçeklik, yenilik, anlaşılabilirlik, ilginçlik ve önemliliktir. Bunlar dikkate alındığında, haber, insanların gelecekleri ile ilgili kararları almakta, öteki insanlar ve çevreyle ilişkiler kurmakta, dünyayı algılamakta, en önemli unsuru oluşturan bilgilerdir.*

Haber kavramının yapılmış tanımları bu şekilde özetlenebilir. Bu tanımların ışığında haber kavramını açıklamak gerekirse; haber, belli bir zaman aralığında ve belli bir yerde gelişen, toplumun genelini ya da bireyleri ilgilendiren herhangi bir olay ya da olgu ile ilgili kitle iletişim araçları ya da birebir iletişim vasıtasıyla aktarılan bilgiler bütünüdür, şeklinde ifade edilebilir.

Kitle iletişim araçları haber verme işlevini yerine getirirken haberin taşıması gereken bazı değerler vardır; Zamanlılık, Yakınlık, Önemlilik, İlgi Çekme, İlginçlik, Gerçeklik ve Sonuç, meydana gelen olay ve gelişmelere haber niteliği kazandıran bu değerlerdir.

2.2.1.2. Haber Değerleri

a) Zamanlılık

Haberin en önde gelen değerlerinden biri “zamanlılık” tır. Zamanlılık değeri belli konularda, örneğin politika, ekonomi gibi sürekli izlenen alanlarda meydana gelen son olayları ve gelişmeleri içermektedir.

Rıdvan Bülbül'e göre haber içeriğinde “ne zaman?” sorusuna verilecek yanıt, zamanlılık değerini göstermektedir. Haberin alt yapısını olay/ olgu/ fikir ve sorun oluşturduğundan, bunlar mutlaka bir zaman diliminde meydana gelmekte ya da ortaya çıkmaktadır. Zaman değeri çoğu kez açıktır, ancak kimi durumlarda ise kapalı ve ipuçları biçiminde verilir. Özellikle önemli haberlerde “bugün, dün, yarın” gibi kesin zaman ifade eden zarflar yeterli değildir. Zamanın saatini de vermek gerekmektedir (2001: 132).

Haberde zamanlılık değeri çok önemlidir. Muhabirden başlayarak genel yayın müdürüne kadar bütün görevliler bu değere özen göstermek zorundadırlar. Zamanında

verilmeyen haber hem önemini yitirir, hem de “haber” olmaktan çıkar. Gerçekte de “eskimiş olan olay haber değil”dir (Bülbül, 2000: 112).

Haberin zaman ögesini belirleyen ve haberin zamanlılık değeri kazanmasını sağlayan üç unsur bulunmaktadır; yenilik, anilik ve geçerlilik.

Oya Tokgöz’ün ifadesiyle, yenilik olarak ifade edilen unsura göre; olayın en son oluşması değil, yeni olarak bildirilmesi önemlidir. Buna göre, yeni olarak öğrenildiği gibi, unutulmuş bir enformasyonu gün ışığına çıkarmak da yeni olarak nitelendirilebilir (Tokgöz, 2000: 62).

Rıdvan Bülbül’e göre, habere konu olan olay/olgu/ fikir ve sorunun mutlaka yeni olması gerekmektedir. Yenilik bileşkesine uyulmadığı takdirde, haber eskimiş olacaktır. Eskimiş haber, gazetecilik dilinde “atlanmış haber” dir. Atlanmış haber, gazetecilik yapan kitle iletişim araçlarında yayına verilmez.

Güncel olaylar kamuoyuna haberle yansıtılmaktadır. Kamuoyunun oluşmasında haberin katkısı da yadsınamaz. Gerçekte de kamu yararı söz konusu edilecekse, haberin mümkün olan en kısa zaman dilimi içinde verilmesi gerekmektedir (Bülbül, 2001: 135). Zamanında verilemeyen haberler güncelliğini yitirince haber değerini kaybedeceğinden önemini ve sağlayacağı faydayı da kaybedebilir. Bu sebeple haber unsurunda zamanlılık ve dolayısıyla yenilik amaçlanan hedefe ulaşılması açısından oldukça önemlidir.

Saadullah Çebi’nin ifadesiyle anilik, haberin hedef kitleye ulaştırılması açısından gerekli olan zaman ögesini göstermektedir. Haberin gelişen teknolojiyle birlikte hedef kitleye aniden ulaştırılması gerekir. Buna göre, ansızın meydana gelen olaylar basının ilgisini çeker ve bu olaylarında basında haber olarak duyurulma olasılığı o oranda yükselir (Işık, 2000: 62–63).

Habere ulaşıldığında mümkün olan en kısa süre içerisinde izleyicilere ya da okuyuculara aktarılması haberin değeri açısından çok önemlidir. Rıdvan Bülbül anilik bileşkesini şu şekilde açıklamaktadır:

Gazeteci, hangi yöntemle olursa olsun kaynağa ulaştığında, topladığı bilgi, belge ve her türlü verileri zamanla yarışarak, savsaklamadan değerlendirmeli ve habere dönüştürmelidir. Bu süre mümkün olan en kısa zaman dilimini içine almaktadır. İşte bu çaba ve çalışma “anilik” bileşkesini vermektedir. Aniliğin özünde “ivme, hızlilik”, vardır. Bilgiler, belgeler ve veriler toplandıktan sonra yazımını geciktirme, haberi belki de eskitecek, yayınlanabilirliğini de

yitirecektir. Bunun için, anilik bileşkesine özen göstermek habercilik çalışanlarının önemli ilkelerinden biridir. (2001: 136)

Anilik bileşkesinin haberin değerini ve önemini yitirmemesi açısından önemli yere sahip olduğu açıktır. Aynı ilkenin gazetecilik dışında görsel ve işitsel kitle iletişim araçlarında da haberin değeri açısından aynı öneme sahip olduğu söylenebilir. Aynı şekilde haber muhabirleri de en az gazeteci kadar haber değerlerine özen göstermeli, haberin güncelliğini yitirmemesini sağlamalıdır.

Geçerlilik bileşkesi, anilikle bağlantılıdır. Geçerlilik süreci, haberin oluşumuyla başlamakta ve kitle iletişim aracına ulaştırılmasıyla sona ermektedir. Başlangıçla sonuç arasındaki süre oldukça kısa tutulmalıdır (Bülbül, 2001: 136).

Geçerlilik bileşkesinde haberin dinleyici ya da okuyucunun ilgisini çekmesi açısından da önemlidir. Bir haber hedef kitlenin ilgisini çektiği oranda geçerlidir (Işık, 2000: 62).

Kitle iletişim araçlarında asıl amaç kamu yararı olmalıdır. Yenilik, anilik ve geçerlilik bileşkelerine ve bunların bütününe oluşturduğu zamanlılık değerine uyulmayarak haber vaktinde verilmezse, ihmal edilirse, eskitilirse, daha sonra yayınlanmasında herhangi bir kamu yararı söz konusu olmayabilir ve haberin güncelliğini, değerini ve geçerliliğini yitirmesine sebebiyet verilebilir.

b) Yakınlık

Yakınlık, muhabirin olayın neresinde olduğunu göstermektedir. Muhabir olayın içinde ya da ne kadar yakınında olursa, “inandırıcılık” ve “doğruluk” öğeleri o kadar güç kazanmaktadır. Habere yakın olmak ile kastedilen sadece mesafe açısından yakınlık değildir. Muhabir, olay yerine uzakta kalmış olabilir; ancak yapacağı her türlü araştırma, soruşturma, kaynak taraması ve yan bilgilerle yakınlaşma imkanına sahiptir (Bülbül, 2001: 136).

Haberde yakınlık değeri “Nerede?” sorusunun yanıtıdır. Bireylerin doğasıyla doğrudan ilgili olan yakınlık öğesine göre, insanlar daha ziyade çevresinde cereyan eden olaylar hakkında bilgi sahibi olmak istemektedirler (Işık, 2000: 63).

Yakınlık değeri bölgesel, sınıfsal ve kültürel anlamda da ele alınmaktadır. Bu bakımdan yakınlık değeri haber konusu ile hedef kitleler arasında bir bağın oluşmasına da yardım etmektedir (Bülbül, 2001: 136).

Gelişen teknoloji ile birlikte kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması ve ilerlemesi, uzak yörelerde meydana gelen olay ve olgularında hızlı bir şekilde hedef kitleye ulaştırılmasını sağlamaktadır. İnsanların yakın çevrelerinde ya da tanınmış yerlerde cereyan eden olaylar daha çok ilgisini çektiğinden haberde yakınlık değerinin belirtilmesinin haberin önemini artırdığı söylenebilir.

c) Önemlilik

Önemlilik ilkesinde, duruma zamana ve şartlara göre kişiler, sayılar, olaylar ve zıtlıklar haberi önemli yapan etmenlerden bir kaçıdır. Birey doğası gereği tanınmış kişi ve olgularla ilgili haberleri büyük bir merakla izlemektedir. Bu bağlamda neden ve nasıl sorularına verilebilecek yanıtlar habere önemlilik değeri kazandırmaktadır. Olayın kendisinin veya sonucunun doğrudan ve ya dolaylı tesirleri olaydaki önemlilik boyutunu yansıtmaktadır (Işık, 2000: 63).

Rıdvan Bülbül'e göre, bir eylem ya da söylemin, kimi zaman da ikisinin etki yoğunluğu ve genişliği önemlilik değerini vermektedir. Hedef kitlenin sayısal çokluğu, önemliliğin derecesi bağlamında anahtar konumdadır. Önemlilik değerinde üç olgu ön plana çıkmaktadır (2001: 137):

- i) Olayın ölçüsü
- ii) Etkilemesi
- iii) Sonuçları

i) Olayın Ölçüsü Nedir? : Olay ölçüsü ile kastedilen hedef kitlelerin sayısal çokluğu ya da azlığıdır. Örneğin trafik kazalarında ölü sayısı arttıkça önemlilik değeri artmaktadır. Haber, ilgilendirdiği kişilerin sayısına göre değer kazanmaktadır

ii) Etkileme: Haberin etkileme gücü, değerini artıran başka bir faktörü oluşturmaktadır. Haber ne kadar büyük grubu ilgilendiriyorsa değeri o denli fazla olacaktır. Bu etkileme, yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası alanı kapsamaktadır. Kuşkusuz en önemli haber etkisi uluslararası düzeyde olan haberdir. Örneğin; küreselleşme, ozon tabakasının delinmesi, savaş, salgın hastalıklara ilişkin haberler bir ülkeyi değil, ülkeleri ilgilendirmektedir.

Bu bağlamda çalışmaya konu olan Türkiye'nin Avrupa Birliği ile tam üyelik müzakerelerinin başladığı tarih olan 3 Ekim 2005 tarihinde meydana gelen olay ve gelişmeler de haber değeri olarak etkileme gücü fazla haberler içine girebilir. 25 üyeli

bir birlik olarak karşımıza çıkan Avrupa Birliği'nde de bir ülkenin üyeliği, özellikle Türkiye gibi jeopolitik önemi olan ve kültür, nüfus ve din farklılıkları da düşünüldüğünde sadece Türkiye'yi değil üye olan 25 ülkeyi de ilgilendirmesi anlamında etki gücünün oldukça fazla olduğu söylenebilir.

iii) Olayın Sonuçları: Sonuçta ise, önemlilik değeri haber içeriğinden etkilenenlerin sayısı ile bağlantılıdır. Sayısal sonuç, haberi çok önemli, önemli ya da az önemli yapmaktadır. Önemli sayılmayan olay zaten haber değildir. Haberin önemi, uyandırdığı ilgilinin, gerçekleştirdiği etkinin derecesiyle ölçülür.

Önemlilik, haber yaklaşımı ve değerlendirmeyi de etkilemektedir. Örneğin gazetelerde haberler önemlerine göre sürmanşet, manşet, altı sütun, beş sütun, vb. gibi ölçütlerle verilmektedir. Birinci sayfaya genelde önemli haberler yerleştirilmektedir. Değerlendirmede birinci sayfa ve iç sayfaları da dikkate almak gerekmektedir. Radyo ve TV'lerde ise bu ölçü haberlerin sunum sıralamasında kendini göstermektedir. Önemli haberler ilk önce verilen haberler olmaktadır. Bir başka önemlilik ölçütü de haberlerin “**flaş, flaş...**” duyurusu ve önceliği ile verilmesidir.

d) İlgi Çekme ve İlginçlik

İnsanın ilgisini çekmesi gerekliliği haberin bir diğer ilkesi olarak göze çarpmaktadır. Kitle iletişim araçlarının hedef kitlesini oluşturan bireylerin değişik sosyo-kültürel ve sosyo-demografik özelliklere sahip olduğu bilinen bir gerçektir. Ayrıca bireylerin boş zamanlarını değerlendirme biçimlerinde bile farklılıklar bulunmaktadır. Fakat yine de bazı olayların bireylerin daha fazla ilgisini çektiği söylenebilir (Işık, 2000: 64).

Atilla Girgin'e göre, ilgi çekmek, kişisel ya da toplumsal gereksinimlere cevap vermektir. Kişiler genelde, kendilerini birinci derecede ilgilendirdiğini düşündükleri sorunlara ilgi göstermektedirler. Gelişen teknolojiyle de, kişilerin ilgi alanlarının genişlediği bir gerçektir (2003: 86).

Günümüzde insanların ilgisinin; duygusal, gerilim, bilim, sıra dışı olaylar, çatışma, doğal afetler, ülkelerini ilgilendiren ekonomik ve politik gelişmeler, terör, sağlık gibi alanlarda yoğunlaştığı söylenebilir.

Haberde ilgi çekme ilkesinin yanında ilginçlik değerinin de bulunması gereklidir. Rıdvan Bülbul'ün ifadesiyle, haberin albenisi de ilginçlik değeriyle örtüşmektedir. İlginçliğin özünde sıradanlık değil sıra dışılık vardır. Olağandışı eylem

ve söylemler ve bunlarla ilgili arayışlar da “ilginçlik değeri” ile bağlantılıdır (2001: 139).

Bireylerin sıra dışı gelişmelere ve olaylara karşı daha çok ilgi duymaları söz konusu değer gereğidir. Gazeteci John Bogart’ın haber tanımına ilişkin “*Bir köpek birini ısırsa bu haber olmaz ama bir adamın köpeği ısırması haberdur*” görüşü ilginçlik değerinin somut bir örneğidir (Bülbül, 2001: 139).

e) Gerçeklik (Doğruluk)

Haberin alt yapısını oluşturan olay/olgu/fikir ve sorunların mutlaka gerçek olması gerekmektedir. Haberin, bir bakıma olmazsa olmazı da gerçekliktir. Haber; duyumlara, varsayımlara, varsayılanlara, olmayanlara dayandırılmaz. Haber; masal, hikâye ya da roman değildir. Olmamış olayları olmuş, uydurmaları gerçek gibi habere konu olarak yansıtmak öncelikle basın etiğiyle çelişecektir (a.g.e.: 139).

Pierre Denover’in ifadesiyle, “*Bir haber doğrulanmadıkça, ya da olaylara dayandırılmadıkça gerçeklik, ilgi ve önem değerlerini taşıyamaz*” (Bülbül, 2001: 139).

Haberle ilgisi olmayan, gerçekdışı olay ve olguların haber olarak verilmesi kamu yararını da ihlal anlamına gelecektir ve haberin taşınması gereken en önemli değerlerden birinin göz ardı edilmesi dolayısıyla olayın haber özelliğini kaybetmesi söz konusu olacaktır. Buradan yola çıkarak haberin mutlaka bilgi ve belgelerle ispatlanabilir olması gerektiği söylenebilir.

f) Sonuç

Sonuç ilkesi ise haberi haber yapan asıl unsurdur. Burada kim ve ne soruları haberin sonuç ilkesini vermektedir (Işık, 2000: 63).

Her haberin mutlaka bir sonucu vardır; sonuçsuz haber olmaz. Haber konusu olay, başlar, gelişir ve sonuçlanır. Sonuç, haber içeriğinde zaman ögesi kadar önemlidir. Haberin ilgi çekmesi de sonuçla bağlantılıdır (Bülbül, 2001: 139).

2.2.1.3. Haberde Objektiflik

Medya mensupları, toplumun diğer bireyleri gibi içinde doğdukları ve yaşamlarını sürdürdükleri sosyal, siyasal ve ekonomik ortamın ürünüdürler. Dolayısıyla tüm insanlar gibi içinde bulundukları ortamdan etkileneceklerdir. Yani patronundan muhabirine, bir medya kuruluşunda çalışan herkesin birbirinden farklı ya da benzer bir dünya görüşü, benimsedikleri bir fikir vardır.

Bireyin toplumsal yapısı ve düşüncesi tarafsız değildir. Bireyin, kendisine sunulan, önerilen bir konu ya da ulaştırılan bir mesaj hakkında, daha önceden, az çok olumlu ya da olumsuz bir fikri vardır. Kant’a göre de, rasyonel sayılan günümüz insanı, aklının söylediğinin yanı sıra duygular, tutkular, arzular gibi başka faktörlerden de etkilenir (Girgin, 2003: 97).

Buna karşın kitle iletişim araçlarının haber ve bilgi verme işlevini yerine getirirken dikkat etmesi gereken en önemli konulardan birisi objektifliktir. Haberin toplanmasında, yazımında ve yayımında nesnellik ölçütlerine bağlı kalma aynı zamanda iletişim etiğinin bir gereğidir.

Rıdvan Bülbül’e göre haberde nesnelliğin özet tanımı şöyledir:

Haber konusu olayı, bireysel etkilerden uzak, doğruyu sadece yalın doğruyu yansıtan bir düzenleme ile olduğu gibi vermek ve gerçeklerden ayrılmamaktır (2000: 209).

Haberde bulunması gereken nesnellik ölçütlerini ise Rıdvan Bülbül “genel gazetecilik bilgileri” kitabında şu şekilde açıklamaktadır (a.g.e.: 210):

- a. Olayla ilgili verileri toplarken, bunları haber olarak düzenlerken, yayına verirken ya da antene çıkarırken kesinlik ve doğruluk ilkelerine uymak.*
- b. Haberde, içerikten ayrılmamak koşuluyla ana hatları aynen aktarmak.*
- c. Olayın farklı yönlerini işlerken yansız ve dengeli olmak.*
- d. Haberle yorumu birbirinden ayırmak ve verileri buna göre değerlendirmek.*
- e. Haberi yazanın, kendi görüşünü, yorumunu ve tutumunu içeriğe yansıtmamak.*
- f. Haberi düzenlerken, hınç alma duygularından, yanlı ve aykırı tutumlardan uzak durmak.*

Haberde bulunması gereken nesnellik ölçütlerini açıkladıktan sonra haber-yorum ayrımının yapılması faydalı olacaktır. Haberde meydana gelen bir olay, olgu ya da bir konu hakkındaki gelişmeler söz konusudur. Yorumda ise gelişen olay ve olgular ile ilgili yapılmış kişisel görüş yansıtılmaktadır. Metin Işık’ın da dediği gibi, haberde olay ön planda iken, başka bir ifadeyle haberi yazan kişi ön planda değilken, yorumda kişinin ön planda olduğu görülmektedir. Haberde olay tam, doğru ve mantıklı bir biçimde olduğu gibi kişisel görüşler katılmadan aktarılırken; yorumda kişisel görüşler söz konusu olmaktadır. Haberde olay olduğu gibi verilirken; yorumda ise insanlara nasıl düşünmeleri ve ne yapmaları konusunda yönlendirme yapılmaktadır. Bu farkların ışığı altında haberde objektiflik ve güncellik esastır; yoruma ise sübjektiflik vardır ve güncellik şartı da o kadar önemli değildir (2000: 67). Haber ve yorum arasındaki söz

konusu farklardan hareketle, nesnel bir habere yorumun karıştırılmaması gerektiği aksi takdirde haberde belli bir yönde yönlendirme yapıldığı ve yorumun karıştığı haberlerin nesnellik ölçütlerini taşımayacağı söylenebilir.

2.2.2. Toplumsallaştırma İşlevi

Rıdvan Bülbül'e göre kitle iletişim araçları, bireylerin toplumları hakkındaki genel bilgi ve değerlerini algılamalarında ve toplumsal yaşamın bir parçası haline gelmesinde önemli rol oynamaktadır. Toplumsallaştırma insanların –özellikle de çocukların- dünyadan ne beklediklerini, dünyanın onlardan ne beklediğini öğrendikleri süreci kapsamaktadır (2001: 62).

Kitle iletişim araçları insanların toplum içinde varlığını sürdürebilmesi için gerekli olan toplumsallaşmayı; toplumun maddi ve manevi temellerinin topluluk üyelerine aktarılması ve aktarılanların onlar tarafından öğrenilmesini sağlarlar (Yüksel 2001:7).

2.2.3. Denetim ve Eleştiri İşlevi

Demokratik ülkelerde bir denetim ve eleştiri mekanizması olarak işlev görmesinden dolayı kitle iletişim araçlarına “dördüncü güç” nitelendirmesi yapılmaktadır. Bozdağ'ın ifadesiyle, günümüzde kitle iletişim araçları toplumun seçim yoluyla ortaya koyduğu kurumların çalışmalarını gözlemlemek için meydana getirdiği bir denetim mekanizması olarak kabul edilmektedir (Işık, 2000: 68). Toplumun birebir siyasal mekanizmaların görevlerini yerine getirip getiremediklerini gözlemleyebilme ve denetleme imkânı bulunamadığından kitle iletişim araçları halkın gözü, kulağı ve ağzı olarak bilgilenmelerini sağlamakta, olumlu ya da olumsuz eleştirilerini yansıtmaktadır. Bu bağlamda kitle iletişim araçları denetim ve eleştiri görevini yerine getirirken kişi ve makam farkı gözetmemeli, belirli grup ve odakların sözcülüğünü değil toplumun sözcülüğünü yapmalı, gerektiğinde ayırım yapmaksızın herkesin yanlışlarını göstermeli, doğruya ulaşma noktasında eleştirilerde bulunabilmelidir (a.g.e., 69).

Nejdet Atabek'in ifadesiyle, Demokrasilerde kuramsal olarak kamuoyu ve medya bir araya gelerek hükümetlerin vatandaşlarına karşı sorumluluklarını hangi ölçüde yerine getirdiklerini denetlerler. Medyanın kamuoyu oluşturma ve oluşan kamuoyunu yansıtma gücünden siyasal iktidarın yanı sıra toplumdaki çeşitli çıkar grupları ve sivil toplum örgütleri de etkilenirler (1998: 228).

2.2.4. Eğitim ve Eğlendirme İşlevi

Kitle iletişim araçlarının işlevlerinden bir diğeri de eğitime ve eğlendirmedir. Zira kitle iletişim araçları birtakım olgular arasında bağlantılar kurarak topluma ekonomik, siyasal, bilimsel ya da sanatsal enformasyon sunmakta; böylece bazen uzlaşmacı bazen de eleştirici bir tavır takınarak toplumda bir takım olguların ya da değerlerin yerleşmesini sağlamaktadır. Bu durumda kitle iletişim araçları, haber ve bilgi sunarken bireylerin toplumsallaşma sürecine ve dolayısıyla eğitimine katkı sağlamaktadır (Işık, 2000: 69).

Kitle iletişim araçları, bilgi aktarırken toplumun bilgi ve becerilerini artırma konusunda da yardımcı olmaktadır. Eğitim ile bireylere sosyal ortamda görsel ve işitsel olarak öğrenme sağlamaktadır. Bireylerin sanatsal ya da kuramsal alanlarda eğitimine katkıda bulunmaktadır.

Kitle iletişim araçları bireyi toplumsal hayatın monotonluğundan, yorgunluğundan kurtarmak için hoş vakit geçirme ve dinlendirme imkânı da sağlamaktadır. Eğlenme ve rahatlama imkânlarını daha ucuz şekilde sunarak toplumsal yaşamın baskıcı ve yoğun temposundan bunalan bireyi böylece rahatlatabilmektedir (Bülbül, 2001: 62).

2.2.5. Kültürün Gelişmesine Katkı İşlevi

Kitle iletişim araçları geçmişin mirasını korumak amacına yönelik de sanatsal ve kültürel etkinlikleri geniş yelpaze içinde yansıtmaktadır. Aynı zamanda düş gücünü de harekete geçirerek estetik gereksinimleri ve yaratıcılığı uyarmak suretiyle kültürel ufukların gelişmesini sağlamaktadır (Bülbül, 2001: 62). Kitle iletişim araçları büyük kitlelere hitap edebilme özelliği ile kültürel ve sanatsal yayınlar yaparak kültürün nesilden nesile aktarılmasını sağlamaktadır.

2.2.6. Ekonomik Yaşama Katkı İşlevi

Kitle iletişim araçları ekonomik yaşamın işleyişi ile ilgili olarak malların tanıtımını reklâm yoluyla yapmakta, satışlarına yardımcı olarak sistem hakkında bilinçlenmeyi sağlamaktadır. Bu sayede mal ve hizmetlerin reklâmlarla bilinirliğini ve dolayısıyla satışını artırmaktadır.

2.2.7. Köprü İşlevi

Kitle iletişim araçları yönetenler ile yönetilenler arasında bir iletişim köprüsü kurmaktadır. Toplum yönetenlerin uygulamalarını, düşüncelerini kitle iletişim araçları yoluyla öğrenir. Yönetilenlerin yakınmaları, dilek ve istekleri yüz yüze iletişim yerine kitle iletişim araçları yoluyla yönetenlere duyulur. Türkiye’de kitle iletişim araçları kamu yönetiminin çeşitli unsurlarında olduğu gibi aksaklık ve yakınmaların kamuoyuna duyurulmasında bir türlü sonuçlanmayan bazı bireysel işlemlerin yönetim tarafından ele alınmasında, çabuklaştırılmasında önemli bir etkiye sahiptir (Özüpek 2003: 86).

2.2.8. Gündem Oluşturma İşlevi

İnsanlar her gün basında yayınlanan haberleri okuyarak neler olup bittiğine, hangi olayların yaşandığına ve hangi sorunların var olduğuna yönelik bilgileri öğrenmektedirler. Kendileri takip etmeseler bile basın iletilerini okuyanlarla iletişim içine girmekte ve bir şekilde basın içeriklerinden haberdar olmaktadırlar. Ancak, insanlar basını takip ederek neler olup bittiğinin yanında basının haberleri sunum biçimleriyle, konuların ya da sorunların ne kadar önem taşıdıklarını da öğrenmektedir. Hangi konuların gündemin üst sıralarında olduğuna ve bunların önemlilik derecelerini yine basın belirlemektedir (Yüksel, 2001: 22).

Öte yandan kavram kargaşası anlamında, gündem belirleme yaklaşımı en çok ‘kamuoyu oluşturma’ kavramıyla karıştırılmaktadır. Ancak birbirleriyle çeşitli noktalarda ilişkisi olan bu kavramlar birbirlerinden farklı yapıdadırlar. Kamuoyu oluşturma; bir konu hakkında oluşan bireysel fikirlerden hareketle, iletişim yoluyla, karar vermeye dek uzanan bir sürece işaret eder. Kamuoyunu dolaylı olarak aile, eğitim, kültür, toplumsal kontrol mekanizmaları gibi kurumsal sosyolojik araçlar ve kanaat, motivasyon, algı, tutum gibi bireysel psikolojik araçlarla doğrudan siyasal grup ve partiler, baskı grup ya da örgütler gibi siyasal araçlar ve medya etkilemektedir. Gündem belirleme ise medya üzerinde odaklanarak, medyanın kamuoyu üzerindeki etkisiyle ilgilidir. Kısaca gündem belirleme Erkan Yüksel’in de dediği gibi, üzerinde durulan bir konu hakkındaki olumlu ya da olumsuz görüşlerden farklı olarak, konu ya da konuların önemliliğinin, medyadan kamuoyuna geçişini kapsamaktadır. Kamuoyunun ‘ne hakkında’ konuştuğuyla ilgilidir (2001: 23).

Kitle iletişim araçlarının, belki de en önemli etkisinin, dünyayı insanlar için düşünsel olarak düzenlemesi ve organize etmesi olduğu söylenebilir. Bu yüzden ilk kez

Bernard Cohen'in dile getirdiği gibi, “*Medya ne düşüneceğimizi söylemekte başarılı olmayabilir, fakat ne hakkında düşüneceğimizi söylemekte fevkalade başarılıdır*” ifadesi basının gündem belirleme işlevinin temel düşüncesini yansıtmaktadır (Yüksel, 2001:24).

Kitle iletişim araçları, topluma ulaşacak bilgilerin önemliliklerini sıralamakta ve belirli bir düzen içerisinde filtre ederek sunulmasını ya da öğrenilmesini sağlamaktadır. Hangi bilgilerin toplum için önemli olduğunu belirlemekte; neyin ya da hangi konunun haber değeri taşıdığı; örneğin bir haberi gazetede, gerek birinci sayfasına alarak ve gerekse de fotoğraflarını büyülterek ya da büyük puntolu başlıklarla topluma sunmaktadır. Gazeteler, meydana gelen olaylar arasında bir seçim yaparak, kimisine hiç yer vermemekte, kimisine büyük puntolarla birinci sayfada manşetten yayınlarken kimisini de sayfanın alt kısmında ya da iç sayfalarda yayınlamaktadır. TV ve radyolar ise haberleri sunum sıralaması ve zaman açısından seçmekte; kimi haberleri ilk sırada ve daha uzun süre içinde vermekte kimilerini ise haber süresinin sonlarında ya da ortalarında özet geçerek iletmektedir. Yani konular içinde belli bir sıralama içinde, belli bir değerlendirme yaparak bunları belli bir gündemle sunmaktadır (Yüksel, 2001: 25).

Kitle iletişim araçları, gündem belirleme işlevini yerine getirirken etkilendiği bazı faktörler vardır (Yüksel, 2001: 71–72);

Kurum çalışanlarından kaynaklanan etkiler; bireysel etkiler düzeyi de denilen bu düzeydeki etkiler, basın çalışanlarının kişisel özellikleri, tutumları, değerleri, inançları, etnik kökenleri, mesleki birikimleri ve rollerini kapsamaktadır. Olayı ilk elden yeniden kurgulayan ve ürün ya da haber haline dönüşüncüye kadar geçen süre içerisindeki insan unsurlarından kaynaklanan etkilerdir.

Çalışma düzeninden kaynaklanan etkiler; basın rutinleri düzeyi de denilen bu düzeyde daha çok sosyolojik yaklaşım çerçevesinde incelenen ve yayın periyodu, zaman kısıtlılığı, yer sınırlılığı, haber yazım kuralları, haber değeri, objektiflik ve haber kaynağına olan bağlılıktan doğan etkilerdir.

Kurumsal araçlardan kaynaklanan etkiler; kitle iletişim araçlarının sahip olduğu amaçlara yönelik etkilerdir. Kurumsal etkiler genel olarak kurumsal ve ekonomi politik yaklaşım olmak üzere iki temel grupta ifade edilmektedir. Kurumsal yaklaşım, medya kurumlarının da diğer kurumlar gibi hiyerarşi yapılarının bulunduğunu, kurum içi işbölümünün gerçekleştirildiğini, kurumların ekonomik amaçları doğrultusunda faaliyette bulunduklarını içermektedir. Ekonomi politik yaklaşım ise, medya

kurumlarının gücü üzerinde durmaktadır. Buna göre medya içeriğini asıl belirleyen unsur, ekonomik çıkarlar ve medya kurumlarının mülkiyet yapılarıdır.

Kurum dışından gelen etkiler; daha çok haber kaynakları anlamında baskı gruplarının belirli bir içerik için yürüttükleri lobi faaliyetlerinin, basında yer alabilmek için olaylar yaratmalarının ve yasal anlamda hükümetin baskılarının doğurduğu türdeki etkiler bu grupta toplanmaktadır.

İdeolojik eğilimlerin etkileri; Shoemaker ve Reese'ye göre ideolojik eğilimler ya da kitle iletişim aracının herhangi bir ideolojiye olan yakınlığının doğurduğu etkiler tüm diğer unsurların üzerinde yer almaktadır (Yüksel, 2001: 73). Yani medya içerikleri üzerindeki temel belirleyici olarak ideoloji en tepeye konulmaktadır.

Kitle iletişim araçları haber verme, bilgilendirme, yönlendirme işlevlerini gündem belirleme ve kamuoyu oluşturma işlevi ekseninde yerine getirirken, toplum üzerindeki etki zinciri üç aşamada gerçekleşir (Yüksel, 2001: 22). Basın iletilerine açık olmakla başlayan medya etkileri zincirinin ilk halkasını “haberdar olma” aşaması oluşturmaktadır. İnsanlar çevrelerinde ve dünyadaki gelişmeleri ve olayları basın aracılığıyla öğrenebilmektedirler. Ardından farkına varılan konu ya da sorun hakkında daha fazla bilgi edinmeye başlandığında “bilgi” ya da “bilişsel etkiler” aşamasına geçilmiş olmaktadır. Daha sonra “tutum değişikliği” ve son olarak da “davranış değişikliği” aşamaları ile zincirin halkaları tamamlanmaktadır. Kitle iletişim araçları temel işlevi olan haber verme işlevini ve bilgilendirme işlevini yerine getirirken, toplumu söz konusu konu ya da olayla ilgili gelişmelerden haberdar ederek, basının biçimlendirdiği şekilde etkilenmesini ve bu doğrultuda tutum oluşturmalarını sağlamaktadır. Bu yönüyle basın, toplumu istediği doğrultuda yönlendirmekte ve davranış değişikliğine neden olmaktadır. Bu anlamda Orhan Gökçe'nin de dediği gibi, kitle iletişim araçları, gündemi belirleyerek bireylerin evreni algılamalarını şekillendirmekte ve yönlendirmektedir. Bunun sonucu olarak bireylerin sosyal gerçek hakkındaki tasavvurları inşa edilmektedir. Dolayısıyla kitle iletişim araçlarının etki gücü uzun vadede bireylerin çevresi hakkındaki düşüncelerini şekillendirilmesinden kaynaklanmaktadır (Gökçe, 1998:225).

Kitle iletişim araçlarının gündem oluşturma işlevi bir süreç olarak ele alındığında birbiri ile ilişkili üç ayrı gündemle karşılaşılır. Sürecin unsurlarını oluşturan bu gündemleri McQuail, siyasal ya da diğer ilgi gruplarının sahip oldukları gündem, haber önemliliği ve algılanan izleyici ya da okuyucu performansı ile yapılandırılan ve

etkilenen medya gündemi ve medya gündeminden etkilendiği tahmin edilen kamu gündemi, şeklinde sıralamaktadır (Yüksel, 2001: 28). Buradan hareketle, basın gündemindeki bir konunun görece önemliliğinin kamu gündemini biçimlendirdiği ortaya çıkmaktadır. Bu düşünce doğrultusunda, biçimlenen kamu gündeminin de siyaset adamlarının ilgilendikleri konuları oluşturduğu söylenebilir. Siyasiler de birer kamuoyu üyesidirler ve aynı zamanda kamuya hizmet için karar mekanizmalarında bulunmaktadırlar. Bu nedenle, kamuoyu ve basın iletilerine ciddi bir biçimde bağımlıdırlar. Bu doğrultuda, kitle iletişim araçları, kamuoyu ve siyaset gündemleri arasındaki etkileşim çerçevesinde, basın personeli, kamu üyeleri ya da siyasiler tarafından bir konuya gösterilen ilgilinin karar sürecini etkileyebilecek bir gücü yansıtmaktadır. Bu güç ile kitle iletişim araçları aynı zamanda, siyasal gündemde yer alan olay ve gelişmelerin önemlilik derecelerini belirlemekte ve olumlu ya da olumsuz bir biçimde haberin içeriğini ya da başlığını biçimlendirerek topluma sunmaktadır. Bu sunumda da toplumu belli bir görüş çerçevesinde az ya da çok, olumlu ya da olumsuz yönlendirdiği söylenebilir.

2.3. Kitle İletişim Araçlarının Kamuoyu Oluşturma ve Yönlendirme (Manipüle etme) Süreci

Kitle iletişim araçları kamuoyunun oluşumunda ve açıklanmasında büyük kitlelere hitap etme özelliklerinden dolayı en büyük güce sahip araçlardır. Demokratik katılım açısından kitle iletişim araçlarının bu işlevi yerine getirmesi büyük önem taşımaktadır (Taşdemir, 2002: 84). Zira kitle iletişim araçları olumlu ya da olumsuz çeşitli görüşlerin ifade edilebildiği bir forum olma özelliği taşıdığından ülkedeki çok sesliliğe ve dolayısıyla demokrasiye büyük katkı sağlamaktadır.

Oya Tokgöz'e göre kitle iletişim araçları, haber verme işleviyle aynı zamanda bazı fikirlerin savunuculuğunu yaparak, toplumda belirli yönde fikir değişikliği getirerek yeni tutumların yerleşmesini sağlarlar (Özüpek, 2003: 86). Bu işlevi görürken, zaman zaman siyasal karar alma yönünden ikna etmeye yönelerek, bazı fikirlerin değiştirilmesinde, şekillendirilmesinde ve istenilen tarafa yönlendirilmesinde yani manipüle etmede rol oynarlar. Bu bağlamda kitle iletişim araçlarının kamuoyu oluşumunda tek başına etkili olduğunu söylemek yanlış olur. Bu oluşumda birçok etmenin yanı sıra bireyin inanç, tutum ve tecrübeleri gibi psikolojik faktörler ile din, aile, kültür gibi sosyolojik etmenlerinde rol oynadığını söylemek mümkündür. Ancak

bağımlılık derecesi ne olursa olsun kamuoyu oluşumunda kitle iletişim araçları birinci derecede rol oynamaktadır (Işık, 2000: 76).

Kitle iletişim araçları haber ve mesajların sunumunda bazı fikirlerin değiştirilmesi ve yönlendirilmesi amacıyla bazı yöntemler kullanılmaktadır (Taşdemir, 2002: 86):

- Olayı kendi hedeflediği şekilde sunmak, olay içerisinde yer alan bazı bilgileri önemsememek, bazılarını gereğinden fazla önemsemek,
- Olayın içeriğini o anda önem taşımayan, geçmişteki olaylarla ilişkilendirerek farklı yöne çekmek,
- Tek bir kişiye ait olan görüşü, çok daha fazla kişinin görüşü gibi sunmak,
- Belli bir görüşü halkın istediği gibi göstererek, kanıtı mümkün olmayan ifadeler kullanarak sunmak,
- Bir kişi ya da görüşü hiçbir bağı olmadığı halde popüler olmayan düşüncelerle bağlantı kurarak kişi ya da gruba itibarsızlık yüklemek,
- Bazı cümlelere olduğundan fazla önem vermek veya belirli tanımlamalarla zayıflık konumunu belirginleştirmek,
- Bireyi küçültücü resimler kullanmak veya olduğundan farklı bir şekilde göstermek,
- Kullanılan ifadelerle bir kişi hakkında belirli bir izlenim yaratarak, bunu çeşitli olaylarla güçlendirmek ve bu pozisyonu destekleyecek görüntüleri seçerek sunmak.

Kitle iletişim araçları, bu işlevlerini yerine getirirken, sadece haber unsurunu kullanmazlar. Söz konusu haber ya da haberlere bağlı kanaatleri, duygu ve yönelimleri daha iyi düzenlemek, onları güçlendirmek, ortak bir düşüncede, eylem ve tavırda toplamak için söyleşiler, röportajlar, okuyucu mektupları, gündemi izleyen deneyimli ve gözlemci köşe yazarlarının, sunucuların, yorumcuların, değerlendirmelerini, analizlerini ve makalelerini kullanırlar. Bütün bunlar, en hoş a gidecek ve en etkili biçimde sunmak için de fotoğraflar, görüntüler, istatistiksel grafikler, tablolar gibi görsel tasarımlarla desteklenir. Böylelikle toplumda, ortak kanaatlerin, duygu ve taleplerin oluşmasına yardımcı olunur. Sonuçta kitle iletişim araçları, uzun dönemde bireyi ve dolayısıyla toplumu eğitir, yaşamın bir parçası, bir ortağı kılarlar (Girgin, 2003: 51).

Kitle iletişim araçları, bir yandan siyasal evreni yansıtırken, bir yandan da toplumdaki diğer etki odaklarından, kanaat oluşması için bireylere ileti gönderirler.

Kitle iletişim araçlarının en önemli özellikleri, tüm dünyada gerçekleşen olayları, kısa süre içinde, büyük kitlelere iletebilmeleri, bu olayları sunuş ve yorumlayış şekilleriyle toplumun kanaatlerine yön verme olanağına sahip bulunmalarındır. Atilla Girgin'in de dediği gibi amaç, bireyi içinde bulunulan çevre, toplum, ülke ve dünyadaki gelişen olaylar hakkında aydınlatmak, kanaatlerini değiştirmek ya da güçlendirmektir (2003: 51).

Kitle iletişim araçları, kamuoyunun oluşumunda ve açıklanmasında büyük kitlelere hitap edebilme gücüne sahiptir. Kitle iletişim araçları objektif bir şekilde haber ve bilgi taşıyarak kamuoyunu beslemeli, bu haber ve bilgilerle yeni bir yapıya kavuşan kamuoyunu yine haber ve bilgilerle yansıtmalıdır (Taşdemir, 2002: 84). Kitle iletişim araçlarının kamuoyu oluştururken kullandığı bazı kuramlar vardır. Bunlar sırasıyla şu şekilde özetlenebilir:

2.3.1. Gündem Oluşturma Kuramı

Kitle iletişim araçlarının gündem belirleme görevi yaptığı görüşüne dayanan bu model B.Cohen'in çalışmasından ortaya çıkmış, Mc Combe, Shaw ve başkaları tarafından geliştirilmiştir (Gökçe, 1998: 223). Medyanın düşünce oluşturma üzerindeki olası etkilerini konu alan gündem belirleme yaklaşımı, Cohen'in de dediği gibi medyanın insanlara ne düşüneceklerinin değil ama ne hakkında düşüneceklerini kesinlikle etkilediğini ileri sürmektedir (Erdoğan ve Alemdar, 1990: 146).

Kitle iletişim araçlarının evrende tüm olup bitenleri yansıtmaları ne zaman, ne de kapasite açısından mümkündür. Dolayısıyla, önemli gördükleri hususları seçerler. Seçme sürecinden geçerek gündemi oluşturan konuların halk tarafından da önemli konular olarak kabul edildiği düşünülür. Bir başka ifade ile, kitle iletişim araçları konulara ve olaylara verilen önem derecesi ile aynı konulara ve olaylara halkın verdiği önem derecesi arasında nedensel bir bağ olduğu varsayılır. Kitle iletişim araçları, bazı konuları seçerek ve bazılarını seçmeyerek kamuoyunun gündemini belirlemiş olur (Gökçe, 1998: 225). Buradan hareketle, kitle iletişim aracı olarak basın ve haber ve olayların önemliliklerini belirlediği ve insanlara bu önem derecesine göre sunarak gündemi oluşturduğu söylenebilir.

Süleyman İrvan'a göre kitle iletişim araçları sadece gündem belirlemekle kalmamaktadır. Gündemine aldığı sorunların değerlendirilmesinde kullanılan çevreleri de belirlemektedir. İrvan'a göre, kitle iletişim araçlarındaki sunumlar dış haberlere konu olan ülkelere ilişkin genel tutumları etkilemektedir. Bir ülkenin Türkiye'ye tehdit

oluşturup oluşturmadığına ilişkin yargıların temel belirleyicisi, basında yer alan o ülkeye yönelik haberlerin niteliğidir. Eğer herhangi bir ülke Türkiye ile sürekli bir çatışma ve anlaşmazlık içinde gösteriliyorsa, o ülkeye yönelik tehdit algılaması yüksek olacaktır. Toplumun, yüksek tehdit oluşturduğu düşünülen ülkeye yönelik tutumları da olumsuz olarak gelişecektir (İrvan, 2004: 49). Kitle iletişim araçlarının sadece gündemi belirlemekle kalmadığı, söz konusu gündemle ilgili belirli bir yönde kamuoyu oluşturmaya ve kamuoyunu yönlendirmeye çalıştığı da söylenebilir.

2.3.2. Suskunluk Sarmalı

Suskunluk sarmalı Noelle-Neumann'ın geliştirdiği bir kuramdır. Bu modelin varsayımı, insanların doğal olarak yalnız kalmaktan korktukları ve bu nedenle kamuoyunda ya da çevresi ile ilişkide nasıl davranacağını, korkmada neler söyleyebileceğini öğrenmek için çevresini gözetledikleridir. Bu modele göre, çevreyi gözlemleme bireyin temel işidir. Çevrede hangi görüş ve davranış şekillerinin kabul gördüğünü ise, birey iki yoldan öğrenmektedir. Bunlardan ilki, bireyin çevresini doğrudan gözetlemesidir. İkincisi ise, bireyin evreni kitle iletişim araçlarının gözleriyle gözlemlemesidir. Fakat doğrudan gözlemlenen çevre, yine kitle iletişim araçları sayesinde gözlemlenmektedir. Dolayısıyla gözlemlerin temelinde kitle iletişim araçları yatmaktadır. Böylece kitle iletişim araçlarının etki gücü, kamuoyunda hangi görüş ve davranış şekillerinin kabul gördüğü, hangilerinin ise reddedildiği hususunda doğrudan doğruya bireylerin tasavvurlarını yönlendirmesinden kaynaklanmaktadır (Neumann, 1998: 52).

Suskunluk sarmalı, bireylerin toplumda hangi bakış açılarının egemen olduğunu gözlemleyerek kendisinin tutum ve inançlarını savunurken yalnız kalmamaya ve diğerlerince soyutlanmamaya çalıştığını ileri sürmektedir. İşleyen süreç içerisinde birilerinin düşüncelerinin açıkça söyleme eğiliminde olduğu ve diğerlerinin de sessiz kalma eğilimine büründüğü ve açıklanan görüşün artan bir hızla baskın duruma getiren eğilimin sarmal şeklinde büyüdüğü görüşüne dayanan yaklaşım, günün baskın görüşünü de bireylere yalnızca yakın çevresinden değil çoğu zaman medyanın tanımlamalarıyla öğrendiğini iddia etmektedir (Yüksel, 2001: 19).

2.3.3. Bilgi Boşluğu

Bu alana bilinen en eski katkı Tichenor'un bilgi boşluğu hipotezi olmuştur. Bir toplumsal düzeyde bilgi akışı artış gösterdiğinde daha yüksek sosyo-ekonomik

düzeydeki eğitilmişlerin daha aşağı konumdaki daha az eğitilmişlere oranla bilgileri daha iyi sindirmiş olabileceklerini savunan yaklaşım, artan bilginin bilgi boşluğunu azaltmak yerine fazlalaştıracağını iddia eder. Varsayımı bir adım daha ileriye götüren Rogers ise, daha fazla bilgilenmenin sadece bilgi açığını artırmayıp aynı zamanda tutum ve davranışlarda da açıkların oluşmasına neden olduğunu ifade etmektedir(Yüksel, 2001: 18)

Bu boşluğun oluşumunda doğrudan doğruya bireyler arasındaki iletişimde benzer etkileri olabilmektedir. Sonuç olarak Rogers; boşlukların sadece eğitim düzeyleri tarafından oluşmak zorunda olmadığını, başka unsurların da bu tür boşlukların yaratımında katkısı olabileceğinin altını çizer (Mc Quail ve Windahl, 1994:107).

2.3.4. Bağımlılık Modeli

Ball-Rokeach ve Defleur'ün tanımladığı bu model; yöntem olarak kitle iletişim araçlarından etkilenen toplumun yapısal koşullarında odaklanır. Temel olarak; bu durum modern toplumun doğasıyla ilgili düşüncelerin özlerine sahip bir toplumsal yapı modelidir ve bu modern toplumda, kitle iletişim araçları, koruma, değişme ve gelişme süreçlerine, toplumsal hareketin sadece birey ve grup düzlemlerinde değil, toplumsal düzlemde de yaşamsal olarak işin içine girer, bilgi sistemleri olarak değerlendirilir(Mc Quail ve Windahl, 1994: 99).

Bağımlılık modeli, çağdaş toplumlardaki bireylerin kitle iletişim araçlarına haber kaynaklarından bilgilenmek, kendi toplumlarına uyabilmek ve orada ne olduğunu öğrenmek için bağımlılık duydukları temeline dayanır (Yüksel, 2001: 19)

Kitle iletişim araçlarının gündem belirleme, kamuoyu oluşturma ve yönlendirme işlevleri birlikte düşünüldüğünde birbirine bağlı olduğu göze çarpmaktadır. Bu doğrultuda kitle iletişim araçlarının haber ve konuları belli ölçütlerle filtre ederek hangi konunun haber değeri taşıdığını ve sunulacağına karar vererek kamuoyunun gündemini belirlediği, topluma, seçtiği haber ve bilgileri sunuş şekilleri ve olumlu ya da olumsuz olarak belirli bir yönde ileterek kamuoyu oluşturmaya ve toplumu yönlendirmeye çalıştığı söylenebilir.

Kitle iletişim araçları, bir yandan özellikle siyasal mesajların özgür ve doğru olarak kitleye iletilmesi görevini üstlenirken, diğer yandan da kitlenin siyasal seçkinlere duyduğu ilgiyi artırmak, kamuoyunun fikir, kanaat ve faaliyetlerini açıklamak, dolayısıyla toplumu oluşturan bireylerin etkilenmelerini sağlamak işlevini görürler (Girgin, 2003: 50).

Atilla Girgin'in çalışmasına göre, yapılan çeşitli araştırmalar, kitle iletişim araçlarının, siyasal bilinci ve kanaatleri oluşturmada, etkili olduğunu ortaya koymuşlardır. Ancak kitle iletişim araçları, toplumun siyasal olarak bilgilendirilmesinde ve çeşitli kararlara yöneltilmesinde, bir tekel konumunda değildirler. Kitle iletişim araçlarının, halkın siyasal kararlarının oluşmasında ne derece etkili oldukları konusunda yapılan pek çok araştırma, bu araçların, etkileme ve bağımlılık oluşturma güçlerinin, sanıldığı kadar kesin ve yaygın olmadığını ortaya koymuştur (2003: 50).

Mustafa Mutlu'dan edinilen bilgilere göre kamuoyu kendiliğinden oluşan bir olgu olmayıp, belli merkezlerden yoğun çabalar sonucu oluşturulan bir olgudur. Şüphesiz kamuoyunun oluşumu ve yapısı ile içinde olduğu siyasal sistem ve siyasal ortam arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. Gerçek anlamıyla serbest bir kamuoyu haberlerin ve fikirlerin özgürce yayılabildiği bir ortamın ürünüdür. Kamuoyu ancak haberleşme ve ifade özgürlükleri başta olmak üzere, tüm temel hak ve özgürlüklerin sağlandığı bir hukuk düzeninde gerçekleşebilir (2003: 18).

Kamuoyunun odak noktasını kanaat oluşumu teşkil ettiğinden dolayı, bireyin kanaat oluşumunu etkileyen aile, arkadaş grupları, okullar ve baskı grupları gibi faktörler önem kazanmaktadır. Kamuoyunun oluşumunda ayrıca ideoloji, nüfus, kültür, din, dil, hukuki ve siyasi ortam ve kitle iletişim araçları gibi çevresel faktörler de önemlidir (a.g.e., 2003: 18).

Kamuoyunu ilgilendiren konularda halkın en önemli bilgi ve enformasyon kaynağı kitle iletişim araçlarıdır. Kitle iletişim araçları olmadan, sadece kişisel haberleşme ile insanların küçük dünyalarının dışına çıkıp, yeni bilgiler ve kavramlar öğrenmeleri, yakın çevreleri dışındaki gelişmelerden haberdar olmaları mümkün değildir (a.g.e., 2003: 18).

Kitle iletişim araçlarının kamuoyunu yansıtmak ve oluşturmak gibi iki önemli görevi vardır. Günümüzde, kitle iletişim araçları, özellikle de televizyon sayesinde iç politikada olduğu gibi dış politikada da olaylara anlam kazandırılmakta, kanaat oluşturulmakta veya eski kanaatleri değiştirme olanağı kazanılmaktadır. Kitle iletişim araçları demokratik ülkelerde halkın, sorunların bilincine varmasına ve yönetime doğrudan katılımına yardımcı olmaktadır (a.g.e., 2003: 18).

Kitle iletişim araçları, kamuoyu oluşumunda en ciddi etkisi, gücü ve belirleyiciliği olan bir kurumdur. Ancak kitle iletişim araçları, kamuoyunu yansıttığı kadar, onu biçimlendirme eğilimi de taşımaktadır. Bu çerçevede, kitle iletişim araçları

bir yandan resmi ya da resmi olmayan grupların ve örgütlerin kanaatlerini yönetime duyuran, bir yandan da hedef kitlesinden kanaatlerin oluşturulması sürecinde görev alan bir araç olarak görülmektedir (Girgin, 2003:129).

Arsev Bektaş'ın deyimiyle, kitle iletişim araçlarını izleme, bireye mevcut siyasal sistem ve olaylar hakkında bilgi verirken, siyasal sisteme olan talepleri ve siyasal yaşama katılmayı da uyarır. Bu araçlar aynı zamanda, toplumdaki diğer etki merkezlerinden kanaat için ipuçları iletirler ve sahiplerinin görüşlerini yayarlar. Kısaca kitle iletişim araçlarının yayınları, kamuoyu oluşumuna geniş ölçüde imkân sağlarlar (1996: 52).

Kitle haberleşme araçları büyük kitlelere kendi kafalarındaki dünyanın dışında var olan fakat farkında olmadıkları dünyanın çok çeşitli unsurları ve yönleri hakkında aktardıkları bilgi ve semboller ile onlara en azından bilmedikleri olaylar hakkında anlam kazandırır, onların bu konularda kanaat sahibi olmasına yardım ederler. Dolayısıyla, Albig'in dediği gibi, kitle iletişim araçları tüm sosyal süreç için kilit noktalarından birisini teşkil eder. Bu araçlar olmadan sadece kişisel haberleşme ile insanların sınırlı dünyalarının dışına çıkıp yeni bilgiler ve kavramlar öğrenmeleri, yakın çevreleri dışındaki olaylar hakkında aydınlanmaları ve kanaat sahibi olmaları düşünülemez (Sezer, 1972: 31–33).

Kitle iletişim araçları yoluyla bilgi ve görüş iletme ve kanaat oluşturma gücünün tarih boyunca ve çağımızda pek çok siyasal iktidarlar tarafından kavrandığına dair çeşitli örnekler verilebilir. Buna en açık örnek, bu araçlar yoluyla, kanaatlerin ifadesini kısıtlayan yasalardır. Kitle iletişim araçlarının bu tip yasalara ve uygulamalara tabi tutulması kanaatleri etkileme ve yönlendirme gücünün kavranmış olduğunun en açık belirtisidir (Sezer, 1972: 31–33).

Tayyar Arı'ya göre de, kitle iletişim araçlarının gelişmesi, kamuoyu oluşturma yöntemleri olsun, propaganda araçlarını olsun çok daha sofistike hale getirmiş bulunmaktadır. Devletler, birçok ülkeye aynı anda ve birçok dilden yayın yapan radyo ve televizyonlar aracılığıyla, diğer ülkelerde yaşayan insanlara çok daha doğrudan ulaşabilme ve onları etkileme imkânını elde etmiş bulunuyorlar (Özsoy, 1998: 336).

Kitle iletişim araçları hemen her ülkede egemen ideolojiyi yansıtan araçlardır. Egemen ideolojiler eğitim-öğretim sistemi, kitle iletişim araçları, kültürel kurumlarla ve devletin yasa koyan sınıfı yoluyla yayılma imkânı bulurlar. Toplumlarda egemen ve etkin olarak nitelendirilebilecek ideolojiler ulus kültürlerini yok etmeye kadar gidebilir.

Kitle iletişim araçları insanların değer yargılarını, sorunları, gündemdeki siyasi ve toplumsal olguları ezberci bir biçimde yansıtır. Bu yapılırken izleyicilerin dikkatini çekecek ürünler seçilerek beğenisine sunulur. Bu açıdan insanlar, kültür emperyalizmi yoluyla kültürel bir pazarlamayla da doğrudan doğruya karşı karşıya kalmış durumdadırlar (Özsoy: 1998: 336).

Kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması nedeniyle, artık dış politika yalnız devlet görevlilerinin ve teknisyenlerin, yani ufak bir elit tabakasının ilgi ve uğraşı alanından çıkarak, geniş halk yığınlarının ilgisini çeker hale gelmiştir. Bu sayede dış politika, saklı olduğu kapalı kapılar arasından açığa çıkmış ve bir tabu olmaktan kurtulmuştur (Mutlu, 2003: 18).

Kitle iletişim araçlarının, dış politikada tek kaynak (belge) olma niteliği bulunmaktadır. Kitle iletişim araçları ayrıca, devletlerarası iletişimin de resmi bir aracısı konumundadır; verdiği haberler, yayınladığı fotoğraf ve belgelerle, yaptığı yorumlarla dış politika alanında, dış politikanın kavranmasında, uluslararası ilişkilerin değerlendirilmesinde, kitlelere belirli bir dünya görüşünün, bakış açısının aktarılmasında aracılık etmektedir. Kitle iletişim araçlarının dış politikada asıl etkinliği; kendisinin de bir parçası olduğu dar bir seçkinler grubunu etkileme ve yönlendirme, gerektiğinde onların sözcüsü olma gücünden kaynaklanmaktadır (a.g.e., 2003:18).

Bu bilgilerden hareketle kitle iletişim araçlarının siyasal olarak da büyük önemlerinin olduğu söylenebilir. Toplumun olayları ve politikacıları izlemek için en fazla tercih ettikleri araçlar gazeteler ve televizyondur. Buna karşın, kitle iletişim araçları toplumun siyasal olarak bilgilendirilmesinde ve karara yöneltilmesinde bir tekel konumunda değildirler. Kitle iletişim araçlarının halkın siyasal olarak bilgilendirilmesinde ve siyasi konularda fikir değişikliği yönünde ne derece etkili oldukları birçok araştırmaya da konu olmuştur.

Kamuoyunun ve siyasilerin politik aktiviteler hakkındaki görüşlerini dayandırdıkları enformasyon öncelikle kitle iletişim araçlarından gelmektedir. Dünyanın her tarafında insanların kendi aralarındaki özel tartışmaların konularından başlamak üzere üst düzey yöneticilerin ve hatta siyasi karar mercilerinin faaliyetlerine kadar birçok olay medya tarafından etkilenmekte, hatta medya tarafından belirlenmektedir. Bu yüzden birçok ülkede kitle iletişim araçları, haber bültenlerinin seçiminde ve değişik bakış açılarına dayanan düzenlemesinde tek başlarına söz sahibi olmalarından dolayı büyük bir güç sahibidirler. Kamuoyunun gündemini

belirleyebilmekten kaynaklanan bu büyük güç, kitle iletişim araçlarını 20. yüzyılın en etkili siyasal güçlerinden biri haline getirmiştir. Kitle iletişim araçlarını yönetenler haber bültenlerini kendi bakış açılarına göre düzenleme olanağına sahiplerdir. Böylece siyasal sistemin dikkatinin öncelikli olarak hangi konulara çekileceğini de belirleme konusunda etkili olacağını söylemek de yanlış olmayacaktır (Turan, 1994: 49–50).

Emir Turan'dan edinilen bilgilere göre, çeşitli araştırmalar sonucunda medyanın insanları belirli konularda fikirlerini değiştirmeye yöneltmekten ziyade, zaten var olan bilgilerin veya siyasal görüşlerin sağlamlaştırılmasında ve pekiştirilmesinde etkili olduğu ortaya çıkmıştır. Hiçbir görüşü olmayanları da belirli görüşlere doğru yönlendirdiği söylenebilir. Buna karşılık belli görüşlere sahip olanları aynı konuda karşı görüşe doğru yönlendirdiği pek görülmemektedir (1994: 48).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ULUSAL TELEVİZYON KANALLARINDA YER ALAN HABER VE YORUMLARIN ANALİZİ VE ANKET VERİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1. Araştırmanın Genel Çerçevesi

3.1.1. Araştırmanın Amacı

Araştırmada 3 Ekim Avrupa Birliği sürecinde ulusal televizyon kanallarının kamuoyu oluşturmada kullandıkları söylem stratejilerinin belirlenmesi, kullanılan ifadelerle istenilen kamuoyunun oluşturulup oluşturulamadığının ve toplum üzerinde televizyon kanallarının etkisinin araştırılması hedeflenmektedir. Bunun yanı sıra halkın 3 Ekim Avrupa Birliği sürecine bakış açısı ve toplumun Avrupa Birliği konusundaki düşüncelerinin şekillenmesinde televizyonun haber vermenin yanı sıra bilgilendirme işlevini yerine getirip getirmediğinin ve manipüle etme anlamındaki etkisinin tespit edilmesi amaçlanmaktadır.

3.1.2. Araştırmanın Hipotezi

Ulusal televizyon kanalları belirli bir konuda kamuoyu oluştururken sahip oldukları görüşler ve oluşturmak istedikleri düşünceler doğrultusunda yayın yapmaktadırlar. Araştırmada televizyonda yer alan haber ve yorumların 3 Ekim Avrupa Birliği sürecinde toplum üzerinde fikir değiştirme anlamında etkili olamadığı hipotezinden hareket edilmiştir. Dolayısıyla araştırmada,

- Türkiye-AB süreci farklı ulusal Televizyon kanallarında farklı görüşte ele alınmıştır.
- Ulusal televizyon kanalları yönlendirme hedefini AB-Türkiye sürecinde tam olarak yerine getirememiştir.
- Ulusal televizyon kanalları AB sürecine bakış açısı ile halkın bakış açısı birbiriyle çelişmektedir.
- Medyanın AB konusunda sadece haber verme işlevini yerine getirmekte, ancak bilgilendirme işlevini beklenen ölçüde yerine getirememektedir.

Alt hipotezlerinden hareket edilmiştir.

3.1.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini, Elazığ ili Fırat üniversitesi oluşturmaktadır. Araştırmanın örnekleme ise, son sınıf öğrencileri ile üniversite öğretim elemanlarını kapsamaktadır. Anket çalışması üniversite genelinde 1052 deneğe uygulanmış ve her bir deneğe birebir ulaşılarak tamamlanmıştır.

Avrupa Birliği sürecinde Türkiye için önemli bir yere sahip olan 3 Ekim 2005 tam üyelik müzakereleri örnek olay olarak seçilmiştir. 3 Ekim tarihinin üçer gün öncesi ve sonrasında televizyonda yer alan haber ve yorumların içerik analizi yapılarak anket sonuçları ile birlikte yorumlanmıştır.

3.1.4. Araştırmanın Metodolojisi

Tezin kuramsal kısmında Avrupa birliğinin oluşum ve genişleme süreci ile Türkiye Avrupa Birliği ilişkilerinin gelişimi ve kitle iletişim araçlarının işlevleri ile kamuoyu oluşturma süreci açıklanmıştır.

Örnek olay olarak seçilen 3 Ekim müzakerelere başlama sürecinde Kanal D, Atv ve Show TV’de yer alan haberlerin öne çıkan ifadeleri ele alınarak televizyonun kamuoyu oluştururken kullandığı stratejiler irdelenmiştir.

Araştırmanın alan çalışması aşamasında da anket yöntemi kullanılmıştır. Anketin değerlendirilmesinde ve sonuçların analizinde SPSS 7.05 versiyonundan faydalanılmıştır. Belirlenen istatistik programında ölçmeye alınan 24 anket sorusu tek tek başlıklar halinde tanımlanarak her tanımlanan sorunun cevap şıkları sayısal olarak kodlanmıştır. Tüm soru formları programa girilerek her sorunun sayısal ve yüzdesel olarak tablo dökümleri alınmıştır. Araştırmanın önemi açısından ankette yer alan bazı sorular birbiriyle çapraz karşılaştırma (k^2 testi) yapılarak değerlendirilmiş ve sonuçlar yorumlanarak analiz edilmiştir.

Ulusal televizyon kanallarında yer alan haber ve yorumların kamuoyu üzerindeki etkisinin tespiti açısından anket soruları haberlerde yer alan ifadeler ile verilen yanıtlar birbiriyle karşılaştırılarak yorumlanmıştır. 3 Ekim sürecinde en çok izlenen televizyon kanallarının Avrupa Birliği ile ilgili ifadeleri ile oluşturmaya çalıştığı kamuoyu ile oluşan kamuoyunun birbiriyle örtüşüp örtüşmediği bu anlamda televizyonun toplum üzerinde fikir değişimi anlamında bir yönlendirme amacında olup olmadığı ve bu konuda etkisi tespit edilmeye çalışılmıştır.

3.1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma evreninin büyüklüğü ve zaman kısıtlılığı açısından araştırma kapsamının sınırlandırılmasını zorunlu hale getirmektedir. Türkiye'nin Avrupa Birliği süreci 31 Temmuz 1959 yılında başlamıştır, sürecin 48 yıllık bir geçmişinin olmasından dolayı araştırmanın yapılabilirliğini kolaylaştırmak amacıyla, bu çalışmada, 3 Ekim 2005 tam üyelik müzakereleri öncesi ve sonrasındaki 3'er günlük zaman dilimi örnek olay olarak seçilerek araştırmanın örnekleme sınırlandırılmıştır. Örnekler ulusal televizyonlardan AGB Anadolu televizyon izleme ölçümü şirketi tarafından 2005 yılı Ağustos ayı en çok izlenen üç televizyon kanalından seçilmiştir. Alan araştırmasında uygulanacak anket, Elazığ ili Fırat Üniversitesi son sınıf öğrencileri ve öğretim elemanları örnekleme ile sınırlandırılmıştır.

3.1.6. Alan Çalışması ve Verilerin Değerlendirilmesi

Araştırma, Basit Rasgele Örnekleme yöntemi kullanılarak ulaşılan 1052 denek üzerinde yapılmıştır. Bu yöntemle ulaşılan deneklere anket çalışması 25 Ekim–10 Kasım 2005 tarihleri arasında uygulanmıştır. Elde edilen veriler bilgisayar ortamında SPSS 7.05 versiyonu kullanılarak değerlendirilmiştir. Deneklere yöneltilen sorularda sorulara bağlı olarak ikili, dördü, beşli, altılı, yedili, sekizli, dokuzlu veya onlu ölçekler kullanılmış, bazı sorularda sorunun içerisine bağlı olarak cevap şıklarına açık uçlu alan da eklenmiş, bazı sorularda ise, kesin bilgi alınması amacıyla boşluk doldurma şeklinde hazırlanmıştır.

Araştırmanın evreni Elazığ ili Fırat üniversitesi ile sınırlıdır. Fırat Üniversitesi Öğretim Üyeleri ve son sınıf öğrencileri örneklem olarak seçilmiştir. Anket tekniği ile doğrudan deneklere en çok izledikleri TV kanalları, AB ile ilgili bilgileri ve düşünceleri, Türkiye-AB ilişkileri üzerine düşünceleri ve bu bilgi ve düşüncelerini edindikleri kaynakların hangileri olduğu sorularak AB sürecinde TV'de yer alan haber ve yorumların izleyici üzerindeki etkisi test edilmeye çalışılmıştır.

Anket sonucunda, her soru tek tek incelenmiştir. İlk olarak kişisel bilgileri içeren soruların yüzdelik oranları verilecek, ikinci olarak deneklerin tanımlayıcı sorulara verdikleri cevapların yüzdelik oranları incelenecek ve son olarak da ankette yer alan bazı soruların çaprazlama yöntemi (k^2 testi) ile birbiriyle olan anlamlı ilişkileri irdelenecektir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4.1. Atv, Kanal D ve Show TV’de Yer Alan AB İle İlgili Haber Ve Yorumların İçerik Analizi

30 Eylül ve 6 Ekim tarihleri arasında Türkiye’de en çok izlenen televizyon kanalları olarak AGB Televizyon izleme ölçümü şirketi tarafından 2005 Ağustos ayı en çok izlenen üç televizyon kanalı olarak belirlenen Show TV, Kanal D ve ATV’nin haber kayıtları incelenerek AB sürecinde yaşanan gelişmeleri izleyiciye yansıtma şekli ve kamuoyunu yönlendirme amacına yönelik haber ve yorumlar irdelenmiştir.

4.1.1. Kanal D’de yer alan haber ve yorumların analizi

30 Eylül 2005 Kanal D

30 Eylül 2005 tarihli haberlerinde özellikle haber vermekten çok izleyiciyi yönlendirmeye yönelik sunuş şekilleri dikkati çekmektedir. Mehmet Ali Birand’ın sunumuyla:

“Geri sayım başladı devam ediyor. Son üç güne girdik, son üç gün. En kritik saatler tıklamaya başladı. Ya Türkiye pazartesi günü Avrupa ile müzakerelere başlayacak böylece tarihi bir sürece girmiş olacak, bir miras olacak veya müzakereler ertelenecek ve Avrupa’daki kriz daha da derinleşecek. Tarihi günler, saatler yaşıyoruz. Nefesler tutuldu dananın kuyruğu da Pazar akşamı kopacak” haber de yer alan vurgulara bakıldığında Türkiye’nin AB ile müzakerelere başlaması tarihi bir olay olarak ve Türkiye için kaçırılmaması gereken bir fırsat olarak izleyiciye aktarıldığı görülmektedir. *“Tarihi bir süreç, tarihi günler ve miras”* kelimeleri vurgulanarak öneminin artırılmaya çalışıldığı söylenebilir.

Mehmet Ali Birand’ın haberde devam eden açıklamalarına bakıldığında AB’nin Türkiye’ye karşı diğer ülkelerle eşit bir tutum içinde olduğu bütün üye ülkelere de aynı zorlukların çıkarıldığı yönünde mesajlar göze çarpmaktadır:

“Hepimiz Avrupa’nın tutumuna bakıp sinirleniyoruz, sanki bize ayrıcalıklı davranıyorlarmış, biz Türk’üz diye bizi yerden yere vuruyorlarmış sanıyoruz. Türkiye’miz çok büyük ve Müslüman olduğundan dolayı fakir olduğundan dolayı belki ek sorunlar yaratıyor ve yaşıyoruz bunları. Ancak aslında Avrupa’nın tutumu herkese karşı aynı adaylık döneminde. Avrupa İspanya’nın burnundan getirdi. İngiltere tam iki defa veto edildi. Yeni aday ülkelere bir tek avluda kalkıp dans ettirmedikleri kaldı. Kısacası Avrupa her adayına üç aşağı beş yukarı aynı kabalıkta, hoyratlıkta davranıyor. Avrupa Birliği’ni İngilteresiz düşünüyor musunuz, oysa İngiltere birliğe

girebilmek için büyük mücadeleler verdi. Fransa'dan iki kez veto yedi. 1963 ve 1967'deki başvuruları bu yüzden kabul edilmedi. Daha sonra siyasi yumuşamanın ardından Avrupa ailesine katılabildi. İspanyanın üyelik süreci ise de daha uzun ve acı oldu. 1962 yılında başvurdu. Franko'nun yüzünden neredeyse aşağılanarak reddedildi. Franko'nun ölümünden sonra başvuruları kabul edildi. Tam üyelik ise, ilk başvurudan tam 24 yıl sonra gerçekleşti. Portekiz'in kaderi de İspanya ile tıpatıp aynı oldu. Onların başvurusu da Salazar yönetimi yüzünden reddedildi. Onlar da 24 yıl kapıda bekledi ve 8 yıl süren müzakere sonucunda üye olabildi. Polonya ise birliğin en zor durumdaki üyelerinden biri. Çünkü aileye katıldı ama müzakereler hala devam ediyor. Polonya özellikle özelleştirme ve tarım konusunda sıkı eleştiriler alıyor, denetlemeler de sürüyor. Romanya tam üyelik için tarih alan ülkelerden. 1 Ocak 2007'de AB'ye katılmaları gerekiyor. Ama Romanya'nın saptanan hedeflerin arkasında kaldığı bu yüzden üyeliğinin 1 yıl daha ertelenebileceği söyleniyor. Bulgaristan'ın da tarih verildiği halde 2007'de birliğe katılması zor görünüyor. Ekonomik sorunların ve yaşam süresini kısalığı yüzünden uyarı üstüne uyarı alıyor. Hırvatistan bizimle aynı statüde ancak onların işi bizden de zor. Çünkü AB tüm savaş suçlularının mahkeme önüne çıkartılmasını şart koşuyor, Hırvatistan'sa direniyor. Bu yüzden başlayıp başlamayacağı da bilinmiyor. Manzarayı gördünüz işte bundan dolayı sadece Türkiye'ye farklı, sadece Türkiye'ye böyle davranılıyormuş sanmayalım, AB bu.” Habere bakıldığında diğer ülkelerin AB sürecinde yaşamış oldukları zorluklara dikkat çekilmeye çalışılmış ve kamuoyunda Türkiye'ye karşı çıkarılan zorlukların normal ve diğer üyelerle eşit olduğu yönünde bir yönlendirme dikkati çekmektedir. Özellikle kamuoyunun bu konuda tepkili olduğu bilinmektedir. Diğer ülkelerle eşit şartlarda bir müzakere yapılmadığı konusunda genel bir kanaat oluşmuş olduğundan, Mehmet Ali Birand'ın bu haber ile kamuoyunda oluşmuş bu olumsuz fikri değiştirerek eşit davranıldığı yönünde, diğer ülkelerin yaşadığı zorlukları örnek göstererek bir kamuoyu oluşturmaya çalışıldığı düşünülebilir. Genel olarak toplumda AB'nin Türkiye'ye çıkardığı zorlukları diğer tüm ülkelere de çıkarmıştı düşüncesinin yerleştirilmeye çalışıldığı söylenebilir.

Alt ses: “Yıl 1961 aylardan İstanbul sirkeci civarı onlar ziyaret kapılarına dayanan atalarından sonra Avrupa'nın gördüğü ilk Türkler olmaya gittiler. Her biri dişlerine kadar kontrol edilerek alındı Almanya'ya. Para kazanıp döneceklerdi, kaldılar. Çocukları Alman parlamentosuna milletvekili oldu. Yıllar sonra Türkiye yine

bir Ekim ayında bugün yine bir trenin peşinde. Avrupa trenini son vagonundan yakalamaya çalışanların aklında yine en çok tarım toplumu var”.

“Burası Türkiye’nin AB üyeliğine en çok muhalefeti yapan ülke Avusturya’nın Ankara büyükelçiliği. Elçiliğin önündeki kuyruk vize kuyruğu. Peki bu kuyrukta bekleyen Türk işçisi Murat, Edirne’den elinde nüfus cüzdanıyla çıkıp hiçbir sorgu suale tabi olmadan Avusturya’ya gidip çalışabilecek mi? Bu ne zaman mümkün olacak? Türk işçisi Murat Türkiye tam üye olduğu gün bile hiçbir kurala tabi olmaksızın Avrupa’da çalışmaya başlamayacak. Ancak bu ona sırf Türk olduğu için uygulanan bir fasıl olmayacak. Bugün İspanyol işçisi Carlos, komşu Fransa’ya gittiğinde bile Fransız hükümetine aktif bir şekilde iş aradığını ve gerçekten bulma şansı olduğunu kanıtlamak zorunda. Birliğin yeni üyesi doğu Avrupa ülkeleri içerisinde serbest dolaşıma geçişin önüne en az beşer yıllık süreler konuldu. Yunanistan’da Grussy’da aynen böyle demişti. Birlik 80’lerin başında Yunanistan’ı üye kabul etmeden önce Avrupa kamuoyu Yunan işçi göçünden endişe ediyordu olmadı. Müzakere sürecinde ve tam üyeliğin ardından giderek güçlenen Yunan Ekonomisi Grussy’ya yeni iş imkânları sundu. O artık nüfus cüzdanını cebine koyup İngiltere’ye gezmeye gidiyor”.

“Doktor, mimar ya da bilgisayar mühendisi yetişmiş insan gücü. Onların serbest dolaşımında da kurallar belli. Diplomalari ve nitelikleri belirlenen standartlara uygun olacak, mesleklerin tanımı yeniden yapılacak. Yani Alman hemşire Angela’nın Alanya’da bir hastanede çalışması için ne gerekiyorsa Türk hemşire Nilgün içinde aynı şartlar Hamburg’da aranacak. Müzakere sürecinde bu şartlara nasıl uyum sağlanacağı konuşulacak. Türkiye halkını en çok kendisiyle müzakere edebilecek daha nitelikli daha donanımlı iş gücü yetiştirmeye çalışacak. AB treninin son vagonu için beraberinde taşıdığı valizin kalitesini artıracak ya da gelişmiş ülkeler lokomotif istasyondan gelip geçerken arkasından bakmakla yetinecek”. Haberin devamına da bakıldığında bazı değişecek şartlar dile getirilmiş ve daha çok iş imkânı yönünden konu ele alınmıştır. Türkiye’nin üyeliği konusundaki endişelerden biri olan göç konusunda da aynı endişenin Yunanistan’da da yaşandığı ancak beklenen gibi olmadığı vurgulanarak Türkiye için aynı şekilde olabilir mesajı verilmeye çalışılmıştır. Çalışma şartlarında da her ülkede aynı niteliklerin aranacağı konusunda bir bilgi verildiği dikkati çekmektedir. Yunanistan örneği ile de “Müzakerelere sürecinde ve tam üyeliğin ardından güçlenen Yunanistan ekonomisi” ifadesiyle de AB üyeliğinin Yunan ekonomisini güçlendirdiği yönünde bir mesaj verilmeye çalışıldığı söylenebilir. İş gücü açısından ise Türkiye

çalışmak isteyen herhangi bir AB ülkesi vatandaşı ile Avrupa’da çalışmak isteyen Türk vatandaşında aranan niteliklerin eşit olduğu konusuna da vurgu yapıldığı göze çarpmaktadır. Haberin en son cümlesinde de gelişmiş ülke olabilme şansının AB lokomotifinde olduğu, bunun kaçırılması ile de gelişmişliği engelleyeceği yönünde bir fikir oluşturulmaya çalışıldığı görülmektedir.

1 Ekim 2005 Kanal D

Alt ses: *“AB ile müzakerelerin başlaması ön görülen 3 Ekim’e sadece saatler kala Türkiye son mesajını en yetkili ağızdan verdi. Yeni yasama yılı açılış töreninde konuşan Sezer, Türkiye üyelik sürecini onurunu koruyarak tamamlayacaktır” dedi.*

Meclis başkanı Bülent Arınç’ın mesajları da Sezerinkinden de sertti. *“Biz AB üyesi olmak için her şeyimizi feda edecek kadar onurumuzu kaybetmedik, halkımız rahat olsun, sükûnetini korusun. Zira hiçbir zaman bu milletin şerefine leke getirecek anlaşma ya da şart bu yüce meclisten geçmeyecektir”.* Sezer ve Arınç’ın AB’ye yönelik sert konuşmaları milletvekillerinden de büyük alkış aldı. Meclis’te bu sert açıklamalar yapılırken Türkiye’nin yüreğine su serpen açıklama AB dış politika güvenlik şefi yetkilisi Javier Solana’dan geldi. Solana mevcut sorunlara çözüm bulunacağını ve Türkiye’nin katılım müzakerelerinin pazartesi günü başlayacağını belirtti.

Türkiye ile AB arasındaki dananın kuyruğunun kopmasına 36 saat kala Avrupa Türkiye karşıtı tavrını sürdürmeye devam ederken devreye AB dış politika ve güvenlik şefi Solana girdi. Solana mevcut sorunlara çözüm bulunacağını ve Türkiye’nin katılım müzakerelerine pazartesi günü başlanılacağını söyledi. Solana bazı ülkelerle Türkiye arasında her zaman zor ilişkiler bulunduğunu belirttikten sonra ekledi, pazartesi sürecin sonu değil başlangıcıdır.

“Türkiye AB üyelik müzakerelerinde çerçeve belgesinin önünde tek engel olarak görülen Avusturya’ya Avrupa medyasında da eleştiri yağdı. Fransa’nın ve AB’nin etkin medya kuruluşları Türkiye’ye son şantaj başlığını kullanırken İngiliz basını Avusturya’nın müzakereleri sabote ettiğini yazdı. Avusturya’nın çıkardığı bu sorunla birlikte İngiliz Kurumu BBC’de ABD’den hangi ülkenin Türkiye’yi desteklediğini hangi ülkenin karşı çıktığını değerlendirdi. Üyeliğimize evet diyen ülkeler İngiltere, İtalya, Polonya, Macaristan belki diyenler Almanya, Fransa, İspanya, Danimarka, Hollanda hayır diyenler Yunanistan, Avusturya, İsveç.

İşte Türkiye en kritik 36 saate bu tablo ile girecek yarınki AB dışişleri bakanlığı toplantısında ya tablo değişecek ya da Solana'nın dediği gibi tablo aynı kalacak yol değişecek”.

1 Ekim tarihli habere bakıldığında daha çok bilgi kaynaklı olduğu dikkati çekmektedir. Özellikle de Türkiye’de ki yetkililerin Avrupa Birliği’ne karşı tepkili tavırları aktararak, herhangi bir yorum katılmadan sunulmuştur. Haberde özellikle Türkiye’den istenilen şartlar konusunda kamuoyunu rahatlatacak mesajlara yer verilmiştir. Haberin son kısmına gelindiğinde ise *“Türkiye için kritik 36 saat”* ifadesinde genel bir heyecan göze çarpmaktadır. Aynı zamanda Türkiye’yi AB yolunda destekleyen ülkelerin isimleri verilerek çoğunlukta olduğu belirtilmiştir. Ümitli bir hava oluşturulmaya çalışıldığı söylenebilir.

1 Ekim tarihinde kanal D’nin haberi incelendiğinde çok geniş yer verilmediği gün içi gelişmelerden özet geçildiği görülmektedir. Özellikle bilgilendirme amacına yönelik AB ve Türkiye ilişkileri ile ilgili çok fazla habere yer verilmediği gözlemlenmiştir.

2 Ekim 2005 Kanal D

Alt ses: *“Müzakereler ya başlayacak ya da Türkiye Avrupa’nın dışında kalacak, son derece kritik dakikalar yaşıyoruz. AB dışişleri bakanlarının Türkiye’nin kaderini belirleyecek toplantılarına sadece 1 saat kaldı ve Mehmet Ali Birand orda Lüksemburg’da”.* Haberin ilk yansıtılma biçimine bakıldığında son derece heyecanlandırıcı bir üslupla sunum yapıldığı dikkati çekmektedir. 3 Ekim süreci Türkiye için bir dönüm noktası, kaderini belirleyecek bir karar aşaması olduğu yönünde yansıtılmıştır.

Birand: *“Aslında tamam mı devam mı hikâyesine bakıldığı zaman gerçekten insanı şaşırtan bir tempo içinde yaşanıyor, biraz önce İngiltere dışişleri bakanı geldi. Onun da söylediği son derece net. Türkiye’ye 17 Aralık’ta geçen sene biz bir söz vermiştik, şimdi bu sözümüzden nasıl geri döneceğiz, dönmemiz gerekir. Evet, Avusturyalılar son derece haklılar, gerçektende Avusturyalıların sıkıntıları olduğunu biliyoruz, ama Türkiye’de de sözümüzü tutmak zorundayız. Burada ne olacağı henüz belli değil. %50 %50. Ancak bilmemiz gereken bir nokta var. O da eğer burada Avusturya ısrar ederse o zaman karar alınmayacak. Yani burada AB ülkeleri diyecekler ki biz karar alamadık, bundan dolayı da müzakereleri başlatamıyoruz. Bu Türkiye’nin*

müzakereleri açılmadı anlamına gelmeyecek. Burada yapılmak istenen sadece eğer anlaşma olmazsa eğer Avusturya herhangi bir şekilde ısrarından vazgeçmezse o zaman biz anlaşamadık diyecekler. Anlaşamadık dedikleri zaman ne olacak Türk dışişleri bakanı ve baş müzakereci oradan kalkıp buraya gelmeyecek bir bakıma belki 1 ay 2 ay müzakereler ertelenmiş olacak. Bu en iyisi çünkü aksi halde Türkiye'nin buraya gelmemesi kapıyı vurup çıkması çok daha büyük bir krize yol açacak, bulunan ana formül şimdiki halde bu, ama dediğimiz gibi biraz sonra yaklaşık 1 saat sonra bütün delegasyonlar burada buluşmaya başlayacaklar ve birlikte yemeğe oturacaklar. Türkiye saatiyle saat 8 'de yemek yenecek belki bizim için tam zamanı ama Avrupa için biraz erken bir saat. Yemekte bu işi halletmeye çalışacaklar, iki seçenek var. Avusturya diyecek ki ben ısrar ediyorum Türkiye'ye tam üyelik dışında bir başka seçenekte mutlaka bu müzakere çerçeve belgesine sokulsun diyecek, buna karşı AB'nin tutumu son derece net. Diyorlar ki böyle bir şeye biz karar vermedik, 17 Aralık'ta geçen sene biz Türkiye'ye Tam üyelik için masaya oturma sözü vermiştik onun için bunu yapamayız, Avusturya ya geri adım atacak ya da o zaman işte Hırvatistan devreye sokulacak. Şu anda Avusturya yaptığı yan cebini gösteriyor bana biraz bundan bir şeyler verin ki bende geri adım atayım diyor. Problem Türkiye ile AB arasında değil. Problem Avusturya ile diğer AB ülkeleri arasında. Problem orda bizde değil. Avusturya'nın almak istediği şu, Hırvatistan'la ben taramalı kararı aldırarak istiyorum o kadar basit. Tabi bu Avusturya tarafından basit. Diğer Avrupa ülkeleri de diyorlar ki hayır henüz Hırvatistan tam olarak bizim komşularımıza uymuş değil. Beklenenleri yerine getirmiş değil, bundan dolayı da biz bunu aşamayız diyor.” Habere bakıldığında Türkiye'nin müzakerelere başlama sürecinde karşılaştığı sorunlara ve Avusturya'nın neden sorun olduğu detaylı olarak yer verildiği görülmektedir. Ayrıca Avusturya'nın ısrar etmesi sonucunda Türkiye'nin kapıyı vurup çıkmasının daha kötü olacağı, birkaç ay ertelenmesinin en iyi çözüm olduğu yönünde bir düşüncenin yansıtıldığı söylenebilir.

Haberde başbakan Erdoğan'ın bu gelişmelere karşı düşüncelerine de yer verilmiştir;

“Türkiye'nin AB'ye girişinde son kararların verileceği bu güne gelindiğinde başbakan Erdoğan AB'ye yönelik önemli mesajları oldu: Milletimizin geleceğe yönelik hedeflerinin hiçbirisi 3 Ekim tarihine endeksli değildir. Biz üstümüze düşeni fazlasıyla yaptık. Şu anda sıra AB'dedir. AB tarafından alınacak hiçbir karar bizim ülke olarak yönümüzü, rotamızı değiştirmemiz anlamına gelmeyecektir.” Erdoğan AB'nin aslında

kendi geleceğini test ettiğini vurguladı. *“Ya siyasi olgunluk göstererek küresel bir güç olmaya karar verecek ya da bir Hristiyan kulübü olarak kalmayı içine sindirecek” AB’nin Türkiye’nin önüne koyacağı hiçbir mazeretin kalmadığını belirten Erdoğan Kıbrıs örneğini vererek muhatapların elindeki tüm oyuncakların alındığını söyledi. “Bizim hiçbir sıkıntımız yok. Bu noktada ihtiyacımız da yok. Kopenhag siyasi kriterlerinin adı değişir Ankara siyasi kriterleri olur ve yolculuk aynen devam eder”.* Erdoğan Kızılcahamam ‘da konuştu ama dinleyicileri Lüksemburg’daydı. Artık son sözler söyleniyor. Erdoğan son sözünü söyledi.” Habere bakıldığında Başbakanın rahat tavırları öne çıkmaktadır. Türkiye’nin üzerine düşeni yaptığı AB’ne giremeye de aslında önemli olanın kriterlerin yerine gelmesi olduğu başbakan Erdoğan’ın ifadesiyle iletilmeye çalışılmıştır. Aslında burada Türk halkına önemli olanın Avrupa standartlarına ulaşabilmek olduğu, AB’ne üyelik olmadan da sosyal, politika ve ekonomi gibi birçok alanda AB seviyesine gelinmesinin AB üyeliğinden daha ön planda olduğu mesajı verilmiştir.

3 Ekim 2005 Kanal D

3 Ekim tarihine gelindiğinde ise büyük bir heyecan içinde ve oldukça olumlu bir tavırla gelişmelerin yansıtıldığı dikkati çekmektedir. Mehmet Ali Birand’ın ifadesiyle müzakerelerin başlama tarihinde kanal D’nin haberi yansıtma biçimi ve değindiği konular özetle şöyledir;

M. Ali: *“Türkiye bu günü kolay kolay unutmayacak çünkü müzakereler artık başlıyor. Kim ne derse desin Türkiye büyük bir adım atmış oluyor. Türkiye’nin önü açılıyor. Ve Türkiye gelinleri, çocukları ve torunlarıyla yepyeni bir döneme giriyor. Buraya baktığınız zaman zaten anlayacaksınız bütün uluslararası basın barındığı, bütün uluslararası basın sadece Türkiye’yi konuştuğu bir yerdeyim. Ve Türkiye bu tarihi adımı atarken bir şeyi unutmamak lazım; Atatürk’ün bıraktığı miras sayesinde atıyor. Eğer Türkiye bugün müzakerelere başlıyorsa demokratik, laik ilkesi sayesinde başlıyor, güçlü bir ordu sayesinde başlıyor, sükûnetiyle istikrarıyla ve o beğenilmediği ve bazılarımızın beğenmediği insanlarıyla. Türkiye için bu gün” Ne mutlu Türküm diyene” diyecek. Şimdi bütün gözler Ankara’da, birazdan Metehan’a bağlanmak istiyorum bunun yanında da acaba dışişleri bakanı ne zaman hareket edecek, ne zaman buraya gelecek diyerekten Ankara’ya dönmüş durumda. Sabahtan beri size hep aynı şeyi söyledik. Anlaşma olacak dedik ve anlaşma oluyor, anlaşma oldu artık virgüller noktalar üzerinde konuşulabilir. Ama önemli olan anlaşmanın çıkması ve müzakere*

masasına oturulması çünkü Türkiye hiçbir ödün vermedi. Türkiye'ye ödün gibi görünen her şey önümüzdeki müzakereler sırasında 3 günde aşıp gidilecek unsurlar ben hemen Ankara'ya dönmek istiyorum, şimdi Abdullah Gül'ün uçağının tekerlekleri ne zaman dönecek?" Habere bakıldığında Türkiye çok önemli bir tarihi adım olduğu yönünde bir düşünce hâkim olduğu görülmektedir. Aslında henüz kesin bir sonuç alınmadığı halde oldukça ümitli bir şekilde artık müzakerelerin başladığı yönünde bir havanın hâkim olduğu görülmektedir. Türkiye'nin AB müzakereleri ile birçok yönden önünün açıldığı haberde dile getirilerek bir bakıma Türk halkına AB üyeliğinin ülkenin gelişimi için büyük bir fırsat olduğu şeklinde bir düşünce yansıtılmaya çalışıldığı görülmektedir. Bu süreçle birlikte tüm uluslar arası basının Türkiye'yi konuştuğu ve bu adımın tarihi bir önemi olduğu belirtilmiştir. Aynı zamanda haberde milli duygularında canlandırıldığı "Ne mutlu Türküm diyene" ifadesinden anlaşılmaktadır. Haberin devamına bakıldığında ise, artık anlaşmanın sağlandığı sadece ufak detayların kaldığı şeklinde ifadelerle kamuoyuna Türkiye için çok önemli olan bu tarihi fırsatı yakaladığını ve bunu herhangi bir ödün vermeden başardığı yönünde bir düşüncenin yansıtılmaya çalışıldığı söylenebilir.

Haberin devamına bakıldığında heyecanı yansıtan ve artıran ifadelere yer verildiği görülmektedir; *"Saatlerce süren derin bekleyiş, endişeli bekleyiş hala devam ediyor", "Bugün sabahdan beri muazzam nefes kesen bir trafik yaşıyor çünkü dün her şey biter denmişti, 2 Ekim akşamına mutabakat sağlanır denmişti bu sabaha kadar taşı", "Hala kulağımız orda, gecede ordaydı, Türk milleti merak ediyor, tabii ki gözümüz kulağımız orda"* şeklindeki ifadelerle büyük bir heyecan ve yönlendirme olduğu dikkati çekmektedir. Tüm Türk milleti merak ediyor ifadesiyle tüm ülkenin bu noktaya kilitlendiği şeklinde bir kamuoyu oluşturulmaya çalışıldığı söylenebilir.

Haberin devamında gerek hükümet yetkilileri gerekse alınması gereken kararlarla ilgili biryanda kamuoyunu diğer yandan da hükümeti yönlendirmeye çalışıldığı görülmektedir. Haberde Mehmet Ali Birand spiker'e geline son noktayı sorduğunda kullandığı ifade bu anlamda dikkat çekicidir; *"Metehan şimdi geline son noktaya göre Abdullah Gül ne zaman hareket edecek? Bu saatten sonra artık anlaşma olmadı, ben virgülü beğenmedim, olmaz."* Ve yine Mehmet Ali Birand'ın ifadesiyle; *"Bütün buradaki insanların sorduğu nokta "Ankara ne diyor?". Aslında Ankara'dan buralara gelen mesajlar son derece net. Evet, ayrıntılar üzerinde biraz daha tartışmak istiyoruz ama bu iş olmuştur şeklinde."* Haberdeki ifadelerde de görüldüğü gibi aslında

hükümet yetkililerinden olumlu ya da olumsuz bir açıklama olmadığı halde haberde hükümeti ve kamuoyunu yönlendirmeye yönelik ifadelere yer verildiğini söylemek yanlış olmaz. Artık geri dönüşün olmaması gerektiği konusunda bir fikir oluşturulmaya çalışıldığı söylenebilir.

Türkiye'nin müzakerelerin başlamasıyla ilgili olarak karşılaştığı en büyük sorun olan Avusturya engelini sebebi ile ilgili haberde geçmişten bugüne yorumla bir araya getirilmiş kısa bir bilgi verildiği görülmektedir; *“Türklere karşı olmanın Viyana kuşatmasıyla ilgili olduğunu belirtmek gerekir. 322 yıl sonra yine Avusturya aynı zihniyette, okula başlayan okumayı söken öğrencilerin ilk öğrendiği Türk korkusu oluyor. Avusturya’da ana babalarından dedelerinden o korku dolu hikâyelerle büyüdüler; bu yüzden de aradan geçen yüzyıllara rağmen o korkuyu atamadılar üzerlerinden Avusturya işte bundan ötürü diğer AB ülkelerinin aksine Türkiye’ye karşı çıkıyor. Avusturya’da aradan 322 yıl geçmesine rağmen korku yerini nefrete bırakmış durumda Türklerin Avrupa’ya doğru ilk girişleri yüzyıllar önce oldu ve Türkler viyana kapılarında ilk büyük yenilgiyi aldı, yenilginin faturası sadrazam Merzifonlu Kara Mustafa’ya kesildi. Viyana kuşatmasından geriye değişik damak tatları kaldı, Osmanlı ordusu geri çekilirken bıraktığı kahve çuvalları sayesinde Avrupa kâbusuyla Osmanlı hilalini çağrıştıran ayçöreğiyle tanıştılar. Okula gittiğinizde ilk öğrendiğiniz şey işte kahve Türkiye’den Avusturya’ya gelmiştir. Birincisi bu. İkincisi Türkler bir zamanlar buraları işgal etmişler bu yüzden de bunu unutmak Avusturyalılar için çok kolay değil, fetih yoluyla Avrupa’ya giremeyen Türkler bu kez davetle aşılar viyana kapılarını, 1960’lardaki işçi gözüyle Avrupa’nın en ücra yörelerine kadar gitti Türkler. Ama sonrasında da vize derdi çıktı Türklerin başına kapı yine kapandı ama Avrupa’da çalışan Türklerin yaşadığı bir başka tehlikede ırkçılıktı. Avusturya Türkleri istemiyor bunun nedeni birçok eyalette ırkçılığın giderek artması korkusuydu. Irkçılıktı, din faktörüydü derken Türkiye yeniden Avusturya engeliyle uğraşıyor. Viyana kapılarında direniş ayçöreği bir fincan kahve kırk yıllık hatır! Avusturya toplantıları tıkayan ısrarından kahvenin hatırına mı vazgeçsin.”* Haber irdelendiğinde Avusturya engelini asıl sebebinin tarihten kaynaklandığı, Türklere karşı geçmişten bir olumsuz tavır geldiği kamuoyuna iletilmeye çalışılmıştır. Ancak habere bakıldığında sunum şeklinden sadece bilgi vermek amacının olmadığı çeşitli yorumlarla toplumu bu nedene yönlendirmeye çalışıldığı, bazı tarihsel bilgiler serpiştirilerek aslında yorum yapılmıştır denilebilir.

Türkiye-AB ilişkileri haberde, geçmişten bugüne detaylı olarak anlatılmıştır bu anlamda AB konusunda bilgilendirme işlevini yerine getirdiği söylenebilir; Mehmet Ali Birand'ın ifadesiyle; *“Ben 42 yıl önce 21 yaşındaydım. Daha gazeteciliğe yeni başlamıştım. Avrupa Birliği denmezdi o zaman ortak Pazar denirdi. Ortak pazarla ilişkiler nedir diye sorulduğunda daha çok gazetelerin Ankara anlaşması imzalandığı zaman 1963 yılında başlıklarını hatırlıyorum. Artık biz Avrupalıyız. Hürriyet'in manşetiydi. Cumhuriyet'in ve diğer gazetelerin manşetlerinde elimizi kolumuzu sallayarak Avrupa'ya girecez deniyordu. İnsanlarda tabi başka türlü bir bakış vardı. Aslında biz o dönemde Avrupa'nın ne olduğunu ortak pazarla nasıl ortaklık kurulacağını bilmiyorduk. O dönemde atılan o imzadan dolayı sonradan AB çok pişman oldu o imzayı attığına ama biz doğrusunu söylemek gerekirse bütün siyasetçiler, hiçbir siyasetçiyi bunun dışında bırakmamak lazım. Bütün siyasiler Türk politikası Atatürk'ün mirasını yerine getirmek için üzerine düşeni yaptı. Tarihçesine baktığımız zaman Türkiye nereden nereye geldi.*

Türkiye'nin Avrupa macerası tam 48 yıl önce 31 Temmuz 1959'da başladı. 6 ülkeden ibaret olan AB'ye önce Yunanistan arkasından da Atina'ya kaçırmamak için Ankara başvurdu. Amaç sadece ortaklıktı o kadar tam üyelik değil. Kapıyı demokrat partinin üç ismi açıyordu. Bayar, Menderes ve Zorlu. Hedef Türkiye'yi Avrupa'ya kancalamaktı. İlk resmi anlaşmayı imzalamak için 1963'de Bayar Menderes iktidarının en büyük muhalifi olan Avrupa projesine karşı çıkan CHP lideri İsmet İnönü'ye nasip oluyordu.

AB ile tam üyeliğin kapılarının açılması ise ancak 1970'de Menderes'in varisi Adalet partisi Lideri başbakan Süleyman Demirel'in imzasıyla gerçekleşti. Katma protokol Türkiye'yi basit bir ortaklıktan tam üyeliğe giden statüsüne getirdi. Tam üyeliğe resmi başvuru ise 17 yıl sonra geldi. Bu kez başbakan koltuğunda Turgut Özal oturuyordu. Özal, muhalefet tarafından gizli gündemi olmakla suçlandı. Avrupa'dan ret yanıtı gelecek Özal'da Türkiye'yi İslam dünyasına bağlayacaktı. Ama bunların hiçbiri gerçekleşmedi. Özal daha o günlerden bugünleri görmüştü.

Türkiye'yi Avrupa'ya en çok yaklaştıran gelişme ise 1995'te başbakan Çiller dışişleri bakanı Karayalçın'ın imzaladıkları Gümrük Birliği anlaşması oldu. Türkiye ilk defa tam üye olmadan gümrüklerini Avrupa'ya açan ilk ülke oluyordu. Bu adımı da tam üyeliği garantiye almak için değilse Avrupa'ya arka kapıdan girmek için yapıyordu.

Avrupa direndi direndi ancak 1999'da Türkiye'yi tam üyelik adaylığına resmen kabul etti. Helsinki doruğunun bu tarihi kararı da Bülent Ecevit'in başbakanlığına nasip oldu.

Son nokta ise 17 Aralık 2004'te kondu. 1963'de küçük bir çocuk olan Tayip Erdoğan, Avrupa'dan resmi müzakere tarihi alan başbakan olarak tarihe geçti. Türkiye yola çıkarken, 6 üyeli olan Avrupa'da büyümüş 25 üyeli bir topluma dönüşmüştü. 30 yıla yakın süren bu uzun ve ince yol bugün Lüksemburg'da yepyeni bir aşamaya geliyor. Türkiye Avrupa'ya yelken açıyor. 50 yıllık bir rüya gerçekleşme sürecine giriyor.”

Haberde Türkiye'nin AB ile ilişkileri ve geçmişten bugüne yaşanan gelişmelere yer verilmiştir. AB'ye ilk başvuru tarihi olan 31 Temmuz 1959'dan başlanarak 3 Ekim tarihine kadar hangi siyasetçi zamanında hangi gelişmeler yaşanmış ayrı ayrı sunulmuştur. Kitle iletişim araçlarının toplumu bilgilendirme işlevi göz önüne alındığında kanal D'nin bu işlevini her ne kadar yorum ile birlikte olsa da yerine getirdiği söylenebilir. Burada dikkati çeken bir nokta da Tansu Çiller zamanında imzalanan gümrük birliği anlaşması AB üye olmadan bu anlaşmayı imzalamak anlamında birçok eleştiriye maruz kalmasına rağmen Türkiye açısından çok önemli bir gelişme olarak yansıtılmış olmasıdır. İzleyiciye haberde Avrupa Birliği ile ilgili her şeyin olumlu bir şekilde yansıtıldığı, ilk başvuru tarihinden bugüne tüm gelişmelerin AB yolunda Türkiye sorunsuz ilerleme kaydetmiş gibi anlatıldığı dikkati çekmektedir.

4 Ekim 2005 Kanal D

Alt ses; “Bugün 4 Ekim ve aylardan beri beklediğimiz bir gün. Neler söylendi nelerden kuşku duyuldu, karamsarlıklar içinde yaşadık. Olmayacak, yapılmayacak, bitmeyecek, yürümeyecek, vermeyecekler dendi. Hepsi oldu, artık yeter, artık bir nefes alalım. Artık kendi başarımızı şöyle bir sindirelim. Son derece güzel bir dünya, Türkiye'den bahsetti bugün. Dünya baştan aşağıya Türkiye'yi konuştu. En sonundan en başına şuraya bakın şu gazetelerin haline bakın. İlk defa böyle bir şey görüyorum. Yıllardan beri independent, İngilizlerin en büyük gazetesi Avrupa'nın yeni sınırları diyor. Avrupa'nın yeni sınırlarını çizmiş ortaya koyuyor. Türkiye'ye neresinden bakarsanız nereye bakarsanız Türkiye kazandı. Bütün manşetler aynı Türkiye kazandı. Türkiye Avrupa kapılarını açtı. Artık Türkiye viyana kapılarını açtı. Hep söylenen bu. Bundan sonra hala acaba Asya bizi alacak mı ne olursunuz bırakın yeter artık bırakın

bırakın şunun keyfine varalım. Bırakın içimize sindirelim çünkü biz başardık.” Haberde büyük bir coşku, büyük bir sevinç öne çıkmaktadır. Türkiye ile AB arasında müzakerelerin başlaması ertesi günü adeta bir bayram havasında kamuoyuna sunulduğu görülmektedir. Tüm dünyanın Türkiye’yi konuştuğu Avrupa’nın yeni sınırları içinde artık Türkiye’nin de olduğu mesajı verilmiştir. Aslında tüm ülkede böyle coşku ile mi karşılandı burası tartışılabilir ancak haberde tüm ülkenin artık Türkiye’nin başarısıyla aynı sevinç içindeymiş havasında bir sunum yapılmıştır. AB ile Türkiye arasında müzakerelerin başlaması Türkiye’nin AB’ye üye olduğu anlamına gelmemesine rağmen haberin adeta üye olunmuş gibi yansıtıldığı söylenebilir. Bu anlamda haberin sadece bilgi ya da olay aktarımı şeklinde değil de kamuoyunu etkileyici, aynı coşku ve sevinç havasına girilmesine yönelik bir manipüle gözlenmiştir.

Alt ses: “Artık Türkçede AB dillerinden biri olacak. Abdullah Gül dün gece Lüksemburg’daki tarihi konuşmasına böyle başladı ve sözlerini vurgulamak için konuşmasını Türkçe sürdürdü. Bu yalnızca Türkiye için değil AB içinde bir ilkti. Çünkü ilk kez tam üye olmayan bir ülkenin dili tercüme ediliyordu. Böyle ilklerle dolu basın toplantısında Abdullah Gül, AB dönem başkanı Jack Straw, Türkçe şakalaştı. Salondan kahkahalar yükseldi. Herkes mutlu görünüyordu.”

Mehmet Ali Birand: “Aslında tek akıllarda kalan unsur işte yabancı basındaki bir resim veya bir manşetti. Avrupa Türkiye’ye kapılarını açtı. Türkiye Avrupa’da! Manşetteki resimde Abdullah Gül, Ali Babacan’la beraber İngiliz Dışişleri bakanıyla el sıkışması yer alıyor. Yoksa bir önceki krizler, bir gün önceki tartışmalar hepsi unutuldu. Hiç kimsenin aklında yok, hele bundan sonra tamamen unutulacak, güç dönem gidecek, artık bir zararı yok. Onunda üstesinden çıkar Türkiye, baksanıza Erdemir’e. Bu fiyat başka türlü bulunabilir miydi, dolar düştü. Bütün ekonomide hem içeride hem dışarıda son derece mutlu bir gelişme var.”

Haberin devamına bakıldığında Türkçenin konuşulmuş olmasına özellikle değinilerek milli duygular dile getirilmiştir ki bu sunum şeklinin Türk kamuoyunu etkileyebilecek unsurların önünde geldiği söylenebilir. Hemen arkasından Mehmet Ali Birand’ın haberi sunumu adeta Türkiye Avrupa Birliği’ne girmiş gibi bir izlenim bırakmaktadır. Aynı zamanda yaşanan olumsuz sorunlarında unutulduğu mesajı verilerek kamuoyuna da unutturulmaya çalışıldığı ve ekonominin bile bir günde düzeldiği yönündeki açıklamalar ile toplumu umutlu ve mutlu bir havaya yönlendirdiği düşünülebilir. Fakat bunun abartı olduğu ve gerçeği yansıtmadığı, suni bir olumlu hava

oluşturulmaya çalışıldığı açıkça görülmektedir. Aynı zamanda bu şekilde abartılı yansıtılarak toplumun gerçek dışı yönlendirildiğini söylemek de yanlış olmayacaktır.

5 Ekim Kanal D

5 Ekim tarihine gelindiğinde artık AB müzakereleri yavaş yavaş gündemden düşmeye yerini diğer haberlere bırakmaya başladı. AB konusundan her ne kadar bahsediliyorsa da geniş yer verilmemiştir. Mehmet Ali Birand'ın ifadesiyle; *“AB'nin genişlemeden sorumlu üyesi Olli Rehn AB Komisyonu Türkiye Temsilcisi Kreshmer ile meclis'te AB Uyum Komisyonu'nu ziyaret etti. Olli Rehn 'in Ankara ziyareti Türkiye'nin AB içinde nasıl yer alacağına ilişkin ipuçları verdi. Meclis Dışişleri Komisyonu'nda Rehn'in ne içersin sorusuna verdiği yanıt Türkiye'nin AB'ye şimdiden damgasını vurduğunun göstergesiydi. Rehn orta şekerli Türk kahvesi AB Türkiye temsilcisi Kreshmer ise çay istedi. Rehn birde kötü haber verdi. Türklerin serbest dolaşımının 2020'ye kadar ertelenebileceğini belirten Rehn belki bu erteleneme kalıcı hale gelebilir dedi. Dışişleri bakanı Gülle de bir araya gelen Rehn samimiyetini bakana ilk ismiyle ifade ederek gösterdi. Rehn Türkiye bugüne kadar AB'ne yeterli uyum gösterdi dedi, ama reformların devamı konusunda üstü kapalı uyarıda bulundu. Rehn Müslümanlık ve Hristiyanlığın Avrupa'da nasıl kaynaşacağını göstermek için Gül'ün iftar yemeğine katıldı. Yemekte Rehn'e Gül'ün eşi Hayrinüsa Gül'ün kendi elleriyle hazırladığı kayseri mantısı ikram edildi.”* Haberde dikkati çeken iki unsur öne çıkmaktadır. Birincisi Olli Rehn ile Kreshmer'in Türkiye'ye şimdiden uyum sağladığı mesajı verilerek AB'nin Türkiye'ye uyabileceği yönünde vurgu yapılması ikincisi ise Rehn'nin serbest dolaşımın 2020'ye kalabileceği hatta bu ertelemenin kalıcı olabileceği yani Türkiye'nin AB'nde serbest dolaşımın hiç olmayacağı açıklamasına önemli olarak yer verilmemesi yalnızca haber olarak sunulup başka bir habere geçilmesidir. Burada Türkiye için aslında oldukça önemli bir konunun üstü kapalı olarak verilmesi, son derece coşkulu olarak verilen müzakere haberleri ile toplumda oluşan olumlu havanın değişmemesine yönelik bir amaç içerdiği söylenebilir.

6 Ekim Kanal D

Bugüne gelindiğinde ise AB müzakere belgesinin muhalefet partilerinde bıraktığı olumsuz etkilere ve özellikle MHP başkanı Bahçeli'nin konuşmasına yer verilmiştir;

Alt ses: “AKP ile MHP arasındaki AB eksenli tartışma yüce divan restleşmesine dönüştü. Hükümetin müzakerelerin başlaması için altına imza attığı çerçeve belgesini ihanet belgesi diye nitelendiren Bahçeli iktidara gelmeleri halinde Erdoğan’ı yüce divana göndereceklerini söyledi. Bahçeli hükümetin imza attığı belgeyle Rum kesimine üyelik yolunun açıldığı ve Türkiye’nin adadaki haklarını kaybettiği görüşünde. Abdullah Öcalan’ın bile yeniden yargılanmak için 3 Ekim tarihini beklediğini belirten Bahçeli atılan imzanın Türkiye’yi erken seçime götüreceğini söyledi.” Haberde muhalif görüşlere yer verilmiştir ki bu haberin objektifliği açısından da önemli.

Haberin devamında Türkiye için büyük bir engel olan Avusturya dışişleri bakanı ile yapılan röportaja yer verilmiş ve aslında Avusturya’nın yanlış anlaşıldığı yönünde açıklamalara yer veriliyor;

Alt ses: “Lüksemburg zirvesinde Türkiye’ye 48 saat boyunca ecel terleri döktüren Avusturya dışişleri bakanı Ursula Plassnik kanal d haberi ise böyle karşıladı. İlk kez makamından Türkiye için röportaj veren dışişleri bakanı söze Türkçe merhaba diyerek başladı. Plassnik bununla da kalmadı söyleşiyi Türkçe yapmak isterdim dedi. 49 yaşında olan ve iki kere evlenip boşanan Plassnik ailesiyle Viyana’da yaşıyor. 2 metreye yaklaşan boyuyla akla basketbolcuları getiriyor, oda zaten Amerika’da yıllarca basketbol oynadığını söylüyor. Ursula Plassnik çok renkli bir siyasetçi röportaj sırasında o renkleri de bizden sakınmıyor. Plassnik’e Türkiye’ye imtiyazlı ortaklık konusundaki ısrarı soruyoruz. Plassnik bu konunun yanlış anlaşıldığını söylüyor. Dışişleri bakanı Avusturya’nın başkanlık döneminde de Türkiye’ye adil davranılacağı sözünü veriyor. Plassnik Türkiye’ye çok önem verdiklerinin altını çiziyor ve defalarca üstelik bunu kanıtlamak ister gibi Türkiye’den Türk yemeklerinden söz ediyor. Doğrusu Viyana’daki Türk restoranlarından kolundaki gümüş bileziğe kadar anlattıklarıyla ilgisini de kanıtlıyor.” Haberde Avusturya Dışişleri bakanının sempatik tavırları ön plana çıkarılmış ve özellikle Türkçe konuşmak istemesi, Türkiye’ye Türk kültürüne olan ilgi ve merakı dile getiriliyor. Avusturya’ya olan olumsuz havanın biraz da olsa hafifletilmeye çalışıldığı, Türkiye’ye eşit davranıldı ve Avusturya’nın da Türkiye’ye adil davranacağı mesajının verildiği söylenebilir.

Kanal D’nin AB müzakere sürecinde gelişmeleri kamuoyuna yansıtma şekli genel olarak büyük bir coşku oluşturacak şekilde ve oldukça olumlu bir sunum şeklinde yansıtıldığı görülmektedir. AB- Türkiye ilişkilerini ilk başvuru tarihi olan 31 Temmuz 1959 tarihinden başlayarak izleyiciyi bilgilendirme amacına hizmet ettiği söylenebilir.

Haber sunumları incelendiğinde kamuoyunu yönlendirici ve AB süreciyle ilgili olumlu bir kanaat oluşturan haber ve yorumların çoğunlukta olduğu dikkati çekmektedir.

4.1.2. Show TV’de yer alan haber ve yorumların analizi

30 Eylül tarihinde Show TV haberlerine bakıldığında AB ile müzakere sürecini yansıtan herhangi bir habere yer verilmediğinden, 1 Ekim tarihinden itibaren haberlerin incelemesi yapılmıştır.

1 Ekim Show TV

Alt ses: “3 Ekim için geri sayım sürerken Ankara’da kafalar karıştı. Hükümet müzakere çerçeve belgesi olmadan Lüksemburg’a gitmeyeceğini net bir şekilde açıkladı. İş dünyası ise hükümeti destekledi ve süreci kesintiye uğratmayın mesajı verdi.” Haberde hükümetin AB konusundaki net tavrı ortaya koyularak iş dünyasının da hükümeti AB konusunda desteklediği mesajı verildiği dikkati çekmektedir. Kamuoyunda iş dünyasının da hükümetle AB konusunda iş birliği içinde olduğu toplumda olumlu bir fikir oluşturmaya açısından önemli olduğundan özellikle bu konuya vurgu yapıldığı görülmektedir.

Alt ses: “Erdoğan Türkiye’nin üyeliğine şaşkınlık bakanların hevesleri kursağında kalacaktır derken TÜSİAD Yönetim Kurulu Başkanı Ömer Sabancı iyimser. Sabancı’ya göre hükümet bu noktadan sonra dönüp arkasını gitmeyecek. TÜSİAD Yüksek İstişare konseyi başkanı Mustafa Koç’sa hükümete: “Taviz veriliyor çılgınlara kulak verilmemesini istedi. Müzakerelerin 3 Ekim’de başlamasının önünde bir engel çıktığı takdirde Türkiye için doğru tavır değişim sürecini kesintiye uğratmamak olacaktır” dedi.” Haberde özellikle Türkiye’nin önde gelen iş adamlarının hükümeti Avrupa birliği sürecinde taviz verme konusuna takılmayıp yoluna devam etmesi gerektiği konusunda destek verdikleri belirtilerek kamuoyuna hükümetin Avrupa birliği konusunda istenen şartları kabul etmesi gerektiği konusunda mesaj verildiği dikkati çekmektedir ki bu da toplumu bu yöne yönlendirme amacına hizmet etmektedir. 1 Ekim tarihinde Avrupa birliği süreciyle ilgili çok fazla bilgi verilmediği özet geçildiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

2 Ekim Show TV

Alt ses: “Avusturya, Türkiye’nin tam üyelik müzakerelerinin Hırvatistan’la birlikte başlatılmasını ya da çerçeve belgesine “imtiyazlı ortaklık” fikrini çağrıştıracak

bir ibare konulmasında hala ısrarlı. Avusturya'nın bu olumsuz tavrına karşılık İngilizlerden Türkiye'ye tam destek geliyor. Özellikle İngiliz basını Türkiye'nin üyeliğini destekleyen haber ve yazılara sayfalarında geniş yer verdi. AB komisyonu'nun hazırlayıp AB Konseyi'nin onayına sunduğu ve çok tartışılan 33 bölümlük çerçeve belgesinin ilk bölümü müzakere kurallarını, ikinci bölüm müzakerelerin özünü, üçüncü bölüm ise prosedürünü belirliyor.” Habere bakıldığında Avrupa Birliği sürecinde Türkiye'nin karşısındaki Avusturya engeline değinildiği ve bu konuda İngilizlerin Türkiye'ye tam destek verdiği öne çıkmaktadır. Bunu dışında müzakere çerçeve belgesinden taslak olarak söz edildiği görülmektedir.

Hamit Özseraç: *“Başbakan Tayip Erdoğan Kızılcahamam'daki partisinin 5. istişare toplantısında Avrupa Birliği'ne ya olgunluk göstererek küresel bir güç olmaya karar verecek ya da bir Hristiyan kulübü olarak kalmayı içine sindirecek, dedi.”* Başbakan Erdoğan'ın Avrupa birliği ile sözlerine özellikle yer verilmiş bir bakıma medya aracılığı ile Avrupa Birliği üyelerine de bu mesajın verilmeye çalışıldığı söylenebilir.

3 Ekim Show TV

Alt ses: *“Sadece Avrupa değil bütün dünya izliyor sayın seyirciler. 17 Aralık'ta geçen senede bu gündem Türkiye'ydi. 3 Ekim'de Ankara ne diyor? Ankara diyor ki “Ben ödevimi yaptım şimdi sıra Avrupa'da. Birliğin yapması gereken sözünü tutmak. Müzakereleri başlatmak. Çünkü geçen sene 17 Aralık'ta bütün üye ülkelerin imzasıyla müzakereler başlayacak denildi. Türkiye'ye bu tarih verildi. Yeni ön koşul yeni şart getirilmeyecek denildi ama sonra bu sözlerin hepsinden geri kalındı. Ankara'da bu anlamda bir öfke ve hayal kırıklığı söz konusu. Şimdi Ankara ne yapacak hep birlikte onu bekleyeceğiz.”* Habere bakıldığında bütün dünyanın gözlerinin Türkiye'de olduğu özellikle belirtilmiştir. Aynı zamanda Avrupa Birliği yetkililerine de Türkiye bir söz verildiği ve bu sözün tutulması gerektiği konusunda bir mesaj verildiği söylenebilir.

Alt ses: *“Bütün bu tartışmaların odağında müzakere çerçeve belgesi yani bizim yok haritamız var. Bunun üzerinde bu kadar konuşulan satır satır değiştirilen satır satır pazarlıklara konu olan müzakere çerçeve belgesinde neler var? Şu anda Ankara'da inceleniyor müzakere çerçeve belgesi. Bu bizim yol haritamız. Ve çok önemli en önemli gelişme Avusturya'nın müzakere çerçeve belgesine imtiyazlı ortaklık Türkiye için bir alternatif olmalıdır şeklinde bir vurgu konulması şeklindeki istemine hayır denilmiş*

olması. Avusturya bu konudaki ısrarından vazgeçti. Bunun karşılığında da Hırvatistan'la ilgili isteklerine ulaştı zannediyoruz, çünkü AB Hırvatistan'la müzakereleri ertelemişti Hırvatistan savaş suçlusunu iade etmiyor diye. Şimdi çok sürpriz bir açıklama yaptı ulusal savaş suçluları mahkemesi başsavcısı Carlo Delfento. Bu açıklamaya göre; Hırvatistan bu konuda oldukça işbirlikçi davranıyor. Bir şekilde AB Hırvatistan'a yeşil ışık yakıyor ve Avusturya'ya da yeşil ışık yakmış oldu. Bir anlamda istediğini vermiş oldu diye Avusturya'da bu çerçeve belgesine bizimle ilgili imtiyazlı ortaklık vurgusu yapılması konusundan vazgeçti. Peki ama tek derdimiz bizim imtiyazlı ortaklık vurgusu yapılması mı? Çünkü eğri oturup doğru konuşalım zaten müzakerelerin sonu açık diyorlar yani bu müzakerelerin sonunda üye olup olamayacağımız belli değil. Serbest dolaşım hakkımız zaten yok. Ee bana sorarsanız bunlar imtiyazlı değil de nedir? Yani adı imtiyazlı ortaklık olmayınca, imtiyazlı ortak olmuyor muyuz neticesinde. Tabi bu müzakere çerçeve belgesinin içinde Türkiye bütün bu pazarlıklar sonrasında neler kazandı neler kaybetti, onlara da bir bakmak lazım.”

Haberde ilk olarak Avusturya ile bilgi verildiği ve neden Türkiye'ye karşı çıktığı konusunda sebebine değinildiği görülmektedir. Ancak haberin devamına bakıldığında ise imtiyazlı ortak ibaresinin müzakere çerçeve belgesinde olup olmaması arasında aslında bir fark olmadığı konusunda bir yorum getirildiği öne çıkmaktadır. Eleştirel bir bakış açısıyla daha objektif bir yorum yapıldığı bu konuda söylenebilir. Kamuoyunu bir bakıma sadece her şey yolunda Türkiye kazandı şeklinde bir abartıma yerine olumlu ve olumsuz yönlerinden de bahsedildiğini söylemek doğru olacaktır.

4 Ekim Show TV

Alt ses: “Avrupa Birliği ile müzakereler başladı. Bükreş'te gün boyu süren tartışmalı oturumun ardından ortaya konulan müzakere çerçeve belgesi Türk tarafının onayına sunulmak üzere Ankara'ya gönderilmişti. Taslak metin yaklaşık 5 saat incelendi. Satır araları metin üzerinden incelendi. Saatler 20:20'yi gösterdiğinde Avrupa birliğinden mutabakat sağlandı açıklaması geldi. Bunun üzerine, AB komisyon başkanı başbakan Erdoğan'ı arayarak Türk heyetini Lüksemburg'a beklediklerini ilettiler. Hazır bekletilen ATA uçağı bu kez yola çıkıyordu. Hem de beraberinde diplomatik bir zafere imzasını atan yolcularıyla.”

Habere bakıldığında öncelikle temel işlevini yerine getirerek gelişmelerden haberdar ettiği görülmektedir. Ancak haberin sonundaki yoruma bakıldığında ise “diplomatik zafer” ifadesiyle kamuoyuna Avrupa Birliği sürecinin

kahramanları olarak başbakan Erdoğan, Abdullah Gül ve Ali Babacan'ın belirtildiği ve bu yönde bir fikir oluşturulmaya çalışıldığı söylenebilir.

Spiker: *“Bizler saatler sonra gülmeye başladık Lüksemburg’da çok güzel bir akşam bu akşam, güneş batmakta gecikti, ağaçlar kendi içinde parlıyorlar, yağmur bile kesildi sanki doğa buradaki olumlu havaya katkıda bulunmaya çalışıyor. Oysaki saatler önce hava böylemiydi? Pazarlıklar kıran kırana sürerken bu pazarlıkların Ankara’da ki merkezi ise AK Parti genel merkeziydi. Başbakan Erdoğan kurmayları ile birlikte mutabakat sağlanacak mı? Şartları ne olmalı? Bu konuları değerlendirirken burada da mutlu bir şekilde müzakerelerden pay alınmalı, onlar konuşuluyordu. Sonra dış işleri bakanı Abdullah Gül’ün buraya geleceği ilk duyulduğunda, bütün gazeteciler, bütün Avrupa Birliği yetkilileri alkışlamaya başladılar. Ve bakan Gül’de giderken “başımız dik gidiyoruz” dedi.” Habere bakıldığında en çok ön plana çıkan tasvir sanatının kullanılarak Türkiye’nin Avrupa Birliği ile müzakerelere başlaması olayına betimleme yapılmış olmasıdır. O kadar olumlu olarak yansıtılmış ki her şey tüm doğa bu olumlu olaya hizmet eder gibi sunulmuş. Aynı şekilde Türkiye’nin müzakerelere başlaması olayına tüm basının ve Avrupa Birliği yetkililerinin büyük bir sevinçle karşıladığı vurgulanarak aynı sevincin Türkiye kamuoyunda da oluşturulmaya çalışıldığı söylenebilir.*

Alt ses: *“Sadece biz mi? Üyelik müzakerelerine en sonunda başlamış olmak dünyanın da bir numaralı gündem maddesiydi. Lüksemburg’da son iki günde yaşananlar hem yazılı hem görsel basında çok geniş yer buldu kendine. Ortak görüş şöyleydi: “Avrupa Türkiye’yi kucakladı, Avusturya yalnız kaldı.” Lüksemburg’da yazılan tarih Avrupa ve dünyada geniş yer yankı buldu. Tepkilerin çoğunluğu olumluydu. Son ana kadar Türkiye’nin üyeliğine engel koyan Avusturya gelişmelere farklı bir açıdan bakıyordu. Türkiye karşıtlığıyla göze çarpan Avusturya başbakanı Wolfgang Schüssel; “Gururluyum birliğin yeni üyeliği hazmetme kapasitesini müzakere çerçeve belgesine dâhil ettirdik” dedi. Almanya dış işleri bakanı Josehka Fischer ise Türkiye’ye 42 yıl önce verilen sözün tutulduğunu söylüyordu. Yunan tarafı da gelişmelerden memnundu. Yunanistan dışişleri bakanı Molivyatis, müzakerelerle birlikte iki ülke arasında yeni bir dönem başlayacağına dair umutlu olduğunu dile getirdi. Yunan basını da Molivyatis’le aynı görüşteydi. Bazı gazeteler Türkçe “hoş geldiniz” başlığıyla yayınlandı. En ilginç açıklama ise Portekiz’den geldi. Dış işleri bakanı Diaogo Freitas Do Amaral AB’nin Türkiye ile müzakereleri başlatma kararı*

almasının terör örgütü El Kaide lideri Usame Bin Ladin'in hoşuna gitmeyeceğini söyledi. Dış basının gelişmelere ilgisi büyüktü. Alman televizyonları Avrupa Birliği ve Türkiye bayrakları arasına Avusturya bayrağını engel olarak koymuştu. Belki de yaşanan gerilimli dakikaları anlatmanın en kolay yolu bu. İngiliz ulusal televizyonu BBC'nin haberlerinde Türkiye'nin birliğe katacağı dinamizme dikkat çekildi. Yazılı basında da Türkiye manşetteydi. İngiliz gazeteleri Avrupa'nın Türkiye'ye kucak açmasına vurgu yaptı. Alman basını Avusturya'nın Lüksemburg'daki tavrının Avrupa Birliği'nin güvenirliliğine zarar verdiği görüşünü yansıttı. Ve uzun süre Avrupa Birliği'ne direnen Avusturya basını Türkiye'nin birlik içinde yalnızlığa düştüğünde hem fıkirdi. Müzakerelerde Washington'un devreye girdiği iddialarını ön plana çıkardılar.”

Haberde özellikle Türkiye'nin AB ile müzakerelere başlamasının dünya gündeminde yer aldığı tüm basının bu konuyu ele aldıkları ön plana çıkarılmıştır. Ancak buda vurgulanmak istenen tüm dünya basınının ve dolayısıyla genel olarak birçok ülkenin Türkiye'nin üyeliği konuna olumlu baktıkları görüşüdür denilebilir. Böylelikle Türkiye'de de diğer ülkelerin desteği ön plana çıkarılarak olumlu bir hava oluşturulmaya çalışıldığı söylenilebilir.

4.1.3. ATV'de yer alan haber ve yorumların analizi

30 Eylül 2005 ATV

Alt ses: *“Türkiye ile AB arasındaki ilişkiler bugüne kadar olmadığı kadar sancılı olacağı da bilinen bir gerçektir ve beklendiği gibi devam ediyor. 3 Ekim için geri sayım sürüyor. Bir yandan AB tarafından gelen mesajlar özenle okunuyor, satır araları tek tek inceleniyor diğer yandan mesajların altındaki gerçeklere karşı söylemler dile getiriliyor. Başkentte kırmızı çizgilerden taviz verilmeyeceğinin altı kalın kalın çiziliyor. Neydi bu kırmızı çizgiler? İmtiyazlı ortaklığı kabul etmeyeceğiz ve Kıbrıs ve ermeni sorunlarının masaya gelmesine izin vermeyeceğiz. Müzakerelere yol haritası olacak çerçeve belgesini net bir şekilde görene kadar ve bu belgenin kabul edilebilir bir belge olduğu kanısına varılana kadar Abdullah Gül ve heyetinin Lüksemburg'a gitmeyeceği kesin.”*

Habere bakıldığında hükümetin Avrupa Birliği konusunda taviz vermeyeceği üzerinde vurgu yapıldığı bu anlamda kamuoyunda bir güven oluşturulmaya çalışıldığı görülmektedir. Özellikle çok titiz davranıldığı her satırın tek tek incelendiği dile getirilmiş ve Türkiye için bu yolda hayati önem taşıyan iki konuda ne kadar kararlı

olduğu mesajı biryandan Türk kamuoyuna diğer yandan Avrupa basınına ve dolayısıyla AB yetkililerine iletilmiştir denilebilir.

Ve habere başbakan Erdoğan'ın AB'ye karşı sert tutumu dile getirilerek şu sözlerine yer verilmiştir; *“Türkiye bu konuda nasıl dürüst davrandıysa 17 Aralık'ta verilen karar ile ilgili olarak müzakere çerçeve belgesi ile ilgili inanıyorum ki dürüst davranılacaktır. Eğer burada o beklenen dürüstlüğü görmezsek şüphesiz ki Türkiye'den bekleyecekleri cevap da bugüne kadar olduğunun çok çok dışında olacaktır. AB'nin içerisinde de fanatizmin kurbanı olanlar var. Havanda su dövenler var. Ön yargılarından kurtulamayanlar var. Türkiye'ye şaşı bakanlar var bunu da bilin. Onları da Türkiye'ye doğru bakmaya davet ediyorum.”* Erdoğan'ın bu sözleri ile de Türk halkına AB konusundaki hassasiyeti yansıtılmış ve Avrupa Birliği üyelerine de Türkiye'nin müzakere çerçeve belgesi konusunda ne kadar kararlı ve tavizden uzak bir tavır içinde olduğu ve buna göre davranılması gerektiği aksi takdirde Türkiye'nin müzakerelere başlama noktasında geri adım atabileceği yönünde mesajlar verildiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

1 Ekim 2005 ATV

Alt ses: *“Türkiye'nin AB konusundaki kritik döneme saatler kala başkentten AB'ye taviz ok mesajları yollandı. TBMM'nin 22. dönem başkanlığında kürsüye gelen Ahmet Necdet Sezer 3 Ekim öncesi AB'yi uyardı; “Türk ulusu AB yolunda ek koşulların dayatılmasını ve ülkemize karşı ayrımcılık yapılmasını kabul etmeyecektir. Bizim önümüze konan her engel gerçekte AB'nin önüne koyulan duvarın taşları olacaktır.” Meclis başkanı Bülent Arınç'ta aynı tavrı takındı; “Akıllı selim her insanı şaşırtan ve hayrete düşüren manevralarla bizim üyeliğimizi engellemeye çalışanları ibretle izlemekteyiz ve not etmekteyiz.” AB ile ilgili uyarılar bunlarla da kalmadı, Gül; “Türkiye'ye yeni yeni şartlar, yeni yeni şeyler veyahut AB ile hiç alakası olmayan konuları ilk fırsatta gündeme getirmek isterlerse tabii ki o zaman böyle bir birliktelik olmaz” dedi”. Haberde Türkiye'de Avrupa Birliği'ne karşı tepkiler dile getirilmiş ve bu tepkiler ile de Avrupa Birliği'ne bir takım mesajlar gönderilmeye çalışıldığı söylenebilir. Aynı zamanda Türk halkına biryandan Cumhurbaşkanı'nın, diğer yandan Meclis başkanı'nın sözleri dile getirilerek Avrupa birliği'nin taviz istediği takdirde gerekli restin çekileceği ve her şartın kabul edilemeyeceği konusunda bir güven verilmeye çalışıldığı görülmektedir.*

2 Ekim 2005 ATV

2 ekim günü müzakereler konusunda daha çok Avusturya'nın Türkiye'nin müzakerelere başlaması konusundaki tepkisine yer verildiği görülmektedir;

Alt Ses: *“Aslında Avusturya başlattı. Avusturya'nın gerekçesi şuydu; Hırvatistan'ın müzakerelere başlaması söz konusuydu ve Hırvatistan'ın müzakerelere başlamasını askıya alıyordu Avrupa Birliği, neden, Yugoslavya ile ilgili savaş suçlularının Hırvatistan'da korunduğuna ilişkin Avrupa Birliği'nde izlenimler vardı ve Hırvatistan'dan bu konuda güvenceler isteniyordu. Bu nedenle de müzakerelerin askıya alınması söz konusuydu. İşte Avusturya Hırvatistan'ı bahane ederek ya Türkiye ya Hırvatistan dedi. Ya Hırvatistan'la müzakerelere hemen başlarsınız, ya da ben Türkiye ile müzakereleri durdururum, veto ederim dedi. Avusturya'nın bu resti burada bitmedi. İmtiyazlı ortaklık statüsünün Türkiye'ye tanınması gerektiğini de söyledi. Yani muhalefet Avusturya'dan kaynaklanıyor ve Türkiye'deki herkes için küçük bir ülkenin, AB içinde önemli olmayan bir ülkenin bu kadar hayati bir konuda nasıl engel olabildiğini herke düşünebilir ama aslında sorun tek başına Avusturya değil elbette, Avusturya arkasında AB içerisinde Türkiye'ye karşı var olan muhalefetin sözcülüğünü yapıyor ya da o muhalefet Avusturya'nın bu çıkışının arkasına gizleniyor. O nedenle de bu akşam burada oylanacak olan sadece Avusturya'nın tutumu değil, bölünmüş olan AB'nin yani Türkiye'nin tam üyeliği konusunda neredeyse yarı yarıya bölünmüş olan AB'nin bir anlamda karşılıklı restleşmesi olacak bu akşam.”* Habere bakıldığında Türkiye'nin önünde engel olarak duran Avusturya'nın neden engel olduğu ve bunu tetikleyen sebeplere yer verildiği ön plana çıkarılmış bir anlamda da Türk halkı bu konuda bilgilendirilmiştir. Burada bilgilendirme işlevini yerine getirdiği de söylenebilir. Yalnız bu konuda Türk halkının sadece Avusturya'nın tek başına engel olmadığı aslında arkasında AB içerisinde başka güçlerin de olduğu konusunda halkın yönlendirilmeye çalışıldığı söylenebilir.

3 Ekim 2005 ATV

Alt ses: *“Lüksemburg'da tarihi yayınla birlikteyiz. Aslında bu tarihi yayın sizlere biraz sonra aktaracağım belirsizlikler olarak değil, Türkiye için tarihi bir dönemeçte yapılan yayın olarak belki kaydedilecekti. Çünkü bundan bir saat önce her şey planlandığı biçimde gitmiş olsaydı dışişleri bakanı Abdullah Gül, burada AB ile müzakere çerçeve belgesini imzalamış ve AB yolculuğunda artık son dönemece girilmiş*

ve müzakereler başlamış olacaktı.” Haberde 3 Ekim tarihinin Türkiye için tarihi bir dönemeç olduğuna dikkat çekilmiş ve bazı olumsuzluklar olduğuna değinilmiştir. 3 Ekim tarihinde genel olarak ATV haberlerinde dakika dakika yaşananlar yapılan görüşmeler anlatılmış ve Avusturya’nın engel olarak çıkardığı zorluklar dile getirilmiştir. Bu anlamda bilgilendirme ve haber verme işlevini yerine getirmiştir denilebilir. Haberin sonunda ise farklı bir yorum ve bakış açısına yer verildiği görülmektedir;

Alt ses: *“Sayın Gül buraya gelecek bence ve tabi bu olmasını temenni ettiğim konu. Meydanı Türkiye düşmanlarına boş bırakmamak gerekiyor. Sonuç itibariyle bugün burada bir hüsrana olursa bundan en fazla sevinecek olan Asala örgütüdür. PKK lobisidir. Yunanlıların fanatik lobisidir. Bazı başka karşıt lobilerdir. Türkiye’nin milli davası bu lobileri sevindirmek değildir.”* Özellikle terör örgütü PKK ‘ya değinilmesi şüphesiz ki Türk kamuoyunu etkileyecek bir konudur. Türkiye’de yıllarca yaşanan terör eylemleri verilen kayıplar düşünüldüğünde AB ‘ne girilmemesi halinde meydanın bu örgütlere bırakılmış olması ihtimali bile Türk halkının AB’ye girmeyi desteklemesi için fazlası ile yetecektir. Bu anlamda özellikle konuya böyle bir yorum getirilmesinde de kamuoyunun desteğinin alınması konusunda bir yönlendirmenin olduğu söylemek yanlış olmayacaktır.

4 Ekim 2005 ATV

Alt ses: *“Lüksemburg’da dün gece yarısı saatlerin durduğu anda Türkiye Avrupa Birliği ’ne tam üyelik yolunda bilinmez yolculuğa çıktı. Bu yolun sonu Avrupa Birliği ve artık bu yoldan dönüş yok. Ve kabul etmek gerekiyor ki bundan sonra Türkiye artık eski Türkiye olmayacak. Ama yalnızca Türkiye mi? Bundan böyle Avrupa eski Avrupa değil, dünya eski dünya değil. Avrupa en büyük projesini gerçek anlamda hayata geçirirken dünyada da medeniyetler çatışmasının son bulması yolunda beklide en önemli, en anlamlı ve en somut adım atıldı. Türkiye artık gerçekte Avrupa Birliği’nin son üyesi olmaya burada uzun yolculuğuna çıktı ve çoğunluğu Müslüman olan laik ve demokrat Türkiye’nin 200 yıllık batıya yürüyüşünde en etkin ve en önemli viraj dönüldü. Ve bu virajdan da artık dönüş yok. Belki 3 Ekim’de yaşananlar, anlatılanlar abartı gibi gelebilir ama hiçbir şey gerçeği tam olarak ifade etmiyor ve doğal olarak da beklide dünya medyasının bütün bu olaylardan sonra 3 Ekim’le ilgili olarak yansımalarına bakmak gerekiyor. Ve orada uluslararası toplumun çok daha fazla*

hatta bizden daha fazla bu işe ve olup bitenlere, 3 Ekim dönemecine önem verdiği görülüyor. Geçen 42 yıllık macera da aslında çok zor. Çok sancılı dönemlerden geçildi. Ama özellikle Lüksemburg'da son 30 saatte bitme noktasına gelindi. Her şey bitebilirdi ama gerçekten yazık olurdu. 42 yıldır bu işe emek veren koskoca bir ülkenin emekleri boşa gitmemeliydi. Yazık olurdu her şeye ama böyle bitmedi. Bu işin ilk yansıması olan ekonomideki yansımalarına gelelim. Avrupa Birliği ile ilgili iyi haberlerin gelmesiyle birlikte piyasalar bugün gerçekten hareketlendi. Ama daha sonra günün ilerleyen saatlerinde çoktandır beklenen Erdemir'in satışıyla ilgili gelen haberde ekonomideki olumlu havaya çok daha iyimser bir moral kattı. Avrupa Birliği moraliyle bugün yapılan Erdemir ihalesi yabancı şirketlerden çok Türk şirketlerin yarışına sahne oldu..." Habere bakıldığında tüm dünyanın 3 Ekim sürecine kilitlendiği yönünde bir ifade dikkat çekmektedir. Türkiye'nin bu dönemeç için 42 yıldır emek verdiği ve beklediği dile getirilerek artık bu yoldan dönüş olmadığı şeklinde bir abartı yapıldığı göze çarpmaktadır ki aslında haberde de abartı olduğu ifade edilmiş olduğu görülmektedir. Haberin devamında daha ilk günden yani aslında ortada üyelik yok müzakerelerin başlaması ile ekonominin olumlu bir ilerleyiş içine girdiği belirtilmiştir. Aslında Türkiye'de her şeyin birbirine bağlı olduğu düşünülürse kamuoyunda oluşturulan olumlu hava tabii ki piyasaları da etkileyecektir. Ve bunda en çok rolü de şüphesiz kitle iletişim araçları üstlenmiştir. Ekonomiyi olumlu etkileyen Avrupa Birliği ile müzakerelerin başlaması mı yoksa medyada yansıtılan ve büyük bir başarı ve adım olarak ifade edilmesi mi bu açıdan tartışılabilir.

Haberin devamında başbakan Erdoğan'ın konuşmasına yer verilerek başbakanın mesajları iletilmiştir; *"Bu yol boyunca yegâne desteğimiz milletimizin gücü, iradesi olmuştur. Her zaman söylediğimiz gibi her türlü başarının sahibi aziz milletimizdir."* Aynı şekilde Erdoğan'ın sözleriyle de kamuoyuna milletin iradesi dışında hareket edilmediği ve bu başarının asıl sahibinin Türk milleti olduğu yönünde bir ifade dikkati çekmektedir. Böyle bir açıklamanın kamuoyunu gerçek anlamda olumlu yönde etkileyebileceğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Haberin devamına bakıldığında bu sürecin nasıl devam edeceği hangi aşamalardan geçileceği yönünde bilgi verildiği görülmektedir. Aslında bu sürecin şuan yansıtıldığı kadar da olumlu geçmeyeceği aslında haberin sonunda verilen bilgilerde de ortaya koyulmuştur;

Alt ses; “Yıllarca Kopenhag kriterlerini konuştuk. Artık başlığımız müzakere. Avrupa Birliği ile Türkiye arasında yapılacak görüşmelerin yol haritasının adı müzakere çerçeve belgesi. Belgede serbest dolaşım, rekabet politikası, eğitim, balıkçılık, ulaştırma, çevre, vergi politikası ve sanayi gibi 35 başlık var. Kısaca sosyal hayatın her alanı müzakere edilecek, Türkiye’yi en çok zorlayacak başlıklar ise büyük yatırım ve yapısal değişiklikler, tarım ve çevre olacağı görülüyor. Müzakerelerin ortak hedefi katılım, ancak ucu açık bir süreç olup sonucu önceden garanti edilemez deniyor. Kopenhag kriterlerinin tam değerlendirilmesi ve Avrupa Birliği’nin ihraç etme kapasitesi de göz önüne alınacak. Birliğin temelini oluşturan özgürlük, demokrasi, insan hakları ve temel özgürlüklerin ihlali durumunda komisyon müzakerelerin askıya alınmasını önerebilir. Peki, müzakere sürecinin aşamaları nasıl olacak? Türkiye diğer aday ülkeler gibi tarama, müzakere ve onay olmak üzere üç aşamadan geçecek. İki hafta sonra başlayacak olan tarama süreci aday ülkenin Avrupa Komisyonu ile birlikte hukuki düzenlemeleri ile Avrupa Birliği ile karşılaştırma anlamını içeriyor. İkinci aşama, yani müzakere süreci Türkiye ile Avrupa Birliği ’nin Türkiye açısından ve katılım konferansı adı verilen yapı tarafından yürütülüyor. Üçüncü ve son aşama ise onay süreci. Kapatılan her müzakere başlığı için Avrupa Birliği ve aday ülkeler arasında yapılan anlaşma katılım anlaşmasının temellerini oluşturuyor. Anlaşmanın üye ülke temsilcileri arasında imzalanmasının ardından onay süreci başlıyor. Ülkeler onayı kimi zaman parlamento düzeyinde yapıyor, gerek görenler ise referanduma gidiyor. Anlayacağınız Türkiye’nin bu süreçte 35 madde ile 25 ülke yani 875 kez onay alması gerekiyor.”

Haberin sonuna gelindiğinde is artık Avrupa Birliği müzakere sürecinin işleyiş şekli hakkında bilgi verildiği ve hangi alanlarda değişiklik ve yeniliklere gidileceği konusuna açıklık getirildiği görülmektedir. Bu anlamda bilgilendirme işlevini yerine getirdiği söylenebilir. Haberin başında oldukça olumlu bir şekilde sunulan ve Avrupa Birliği’ne üye olarak girilmiş gibi yansıtılan haber, sonuna gelindiğinde ve uzun süreç anlatıldığında aslında daha yolun çok başında olduğu henüz kesin bir sonuç olmadığı ve zorlu bir sürecin Türkiye’yi beklediği yönünde ifadelere yer verildiği görülmektedir. Bu açıdan daha objektif olduğu söylenebilir.

Türkiye ile Avrupa Birliği müzakere süreci ile ilgili haberlerin ATV kanalında 5 ve 6 Ekim tarihlerinde yerini diğer güncel haberlere bıraktığı görülmektedir.

Genel olarak her üç kanalında haberleri incelendiğinde Avrupa Birliği ve Türkiye ile ilgili haberlerinde bilgilendirme ve haber verme işlevlerini yerine getirdikleri söylenebilir. Haberlerin genelinde kamuoyunu olduğunda daha olumlu ve iyimser bir tavır içine yönlendirildiğini ve gelişmelerin abartıldığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Her üç kanal göz önüne alındığın ise, Kanal D'nin haberlere daha detaylı yer verdiği ve daha çok bilgilendirdiği aynı şekilde de haberlerin büyük bir sevinç ve kutlama içinde ve tarihte yaşanan en önemli gelişme olarak yansıtıldığını ve kamuoyunu bu fikre manipüle etmeye çalıştığı söylenebilir. Show TV'nin de aynı şekilde olumlu bir sunum şekli kullandığı ancak daha özet olarak haberleri yansıttığı gözlemlenmiştir. Türkiye ile Avrupa Birliği ile ilgili geçmişten bugüne halkın gelişmeleri daha objektif olarak takip edebilmesini sağlayan detaylı bir bilgi verilmediği, haberlerin kısa geçildiği görülmektedir. Bu anlamda haber verme işlevini yerine getirmiş olsa da bilgilendirme işlevini tam olarak yerine getirebildiği söylenemez. Ancak aynı yönlendirmenin ve aynı olumlu fikir oluşturma çabasının Show TV haberlerinde olduğu da göze çarpmaktadır. ATV'nin haberlerinde ise Kanal D kadar ayrıntılı olmadığı ancak Show TV kadar da özet olmadığı görülmektedir. Her üç kanalda da ortak özellik haberlerin sunumunda tüm gelişmeleri büyük bir heyecan ve coşku oluşturmaya yönelik ifadelerin yer almadır. Avrupa Birliği süreci o kadar olumlu olarak verilmiş ki müzakerelerin başlama olayı adeta Avrupa Birliği 'ne tam üye olunmuş gibi büyük bir başarı olarak yansıtılmıştır. Bu anlamda her üç kanalda da haber sunumunda abartı olduğu ve kamuoyunu aynı coşku ve olumlu fikir etrafında hemfikir olarak toplama amacı güdüldüğü ve bu yöne manipüle edildiği söylenebilir. Buradan hareketle,

- 3 Ekim sürecinde kitle iletişim araçları haber verme işlevini yerine getirmiştir.
- Kitle iletişim araçları haber verme işlevini yerine getirirken olay ve olguların sunumunda abartılı davranmakta ve olumlu ya da olumsuz bir fikre manipüle etmeye çalışmaktadır.
- Türkiye-Avrupa Birliği süreci kitle iletişim araçlarında gerekli önemi görmüş ve geçmişten bugüne bilgi verilmiştir. Bu anlamda bilgilendirme işlevini yerine getirdikleri söylenebilir.

4.2. Anket Sorularından Elde Edilen Veriler Ve Değerlendirmesi

4.2.1. Demografik Özellikler

Ankete katılan 1052 deneğin verdikleri cevaplara bağlı olarak elde edilen verilen yüzdelik ifadeleri şöyledir:

Tablo 1. Deneklerin Yaş Aralığına İlişkin Bulgular

Yaş aralığı	f	%
20-26	724	68,8
27-33	143	13,6
34-40	80	7,6
41-47	67	6,4
48-54	27	2,6
55 ve üzeri	11	1,0
Toplam	1052	100,0

Ankete katılanların % 69'u 20 ile 26 yaş arası, % 13,6'sı 27 ile 33 yaş arası, % 7'si 34 ile 40 yaş arası, % 6'sı 41 ile 47 yaş arası, % 2'si 48 ile 54 yaş arasında ve % 1'i de 55 yaş ve üzerinde yer almaktadır. Deneklerin daha çok genç nüfusu oluşturduğu görülmektedir. Bu oran ise deneklerin üniversite son sınıf öğrencileri ve öğretim üyelerinden oluşmasından kaynaklanmaktadır.

Tablo 2. Deneklerin Cinsiyetine İlişkin Bulgular

Cinsiyet	f	%
Kadın	351	33,6
Erkek	692	66,3
Toplam	1043	100,0
Cevapsız	9	
Toplam	1052	

Fırat üniversitesi öğretim elemanları ve son sınıf öğrencilerinin katıldığı ankete toplam 1052 kişi katılmıştır. Katılanların % 33'ü kadın %66'sı erkektir. Yüzde 1'lik kısmı ise boş bırakanlar oluşturduğundan değerlendirmeye alınmamıştır.

Tablo 3. Deneklerin Medeni Durumuna İlişkin Bulgular

Medeni hal	f	%
Evli	271	25,8
Bekar	771	73,3
Toplam	1052	100,0

Ankete katılan deneklerin % 26'sı evli %73 ise bekârdır. Denekleri daha çok genç nüfusun oluşturması bekâr sayısında da çoğunluk olmasında etkili olmuştur.

Tablo 4. Deneklerin Eğitim Duruma İlişkin Bulgular

Eğitim durumu	f	%
Lisans son sınıf Öğrencisi	687	66,3
Lisans mezunu	47	4,5
Yüksek lisans	85	8,1
Doktora	216	20,5
Toplam	1052	100,0

Araştırmaya katılan deneklerin eğitim durumuna bakıldığında % 66'sı lisans son sınıf öğrencisi, % 4,5'i lisans mezunu, % 8'i yüksek lisans ve % 20,5'i de doktora seviyesindedir. Avrupa Birliği konusuyla son sınıf öğrencilerinin daha ilgili olabileceği düşünülerek lisans düzeyinde sadece son sınıf öğrencileri ankete dâhil edilmiştir.

Tablo 5. Deneklerin Görev ve Konumlarına İlişkin Bulgular

Hangi görevde çalışıyorsunuz?	f	%
Öğretim görevlisi	14	1,3
Uzman	18	1,7
Okutman	33	3,1
Araştırma görevlisi	119	11,3
Yrd. Doç. Dr.	86	8,2
Doçent Dr.	32	3,0
Profesör	19	1,8
Öğrenci	730	69,4
Toplam	1052	100,0

Deneklerin toplamına bakıldığında % 69'u öğrenci % 31'i öğretim elemanıdır. Öğretim elemanlarında % 11'i araştırma görevlisi, % 8,2'si Yrd. Doç Dr. , % 3,1'i okutman, % 3'ü Doçent Dr. ve geriye kalan oranı ise Profesör, öğretim görevlisi ve uzman oluşturmaktadır.

Tablo 6. Deneklerin Görev Yaptıkları ya da Okudukları Fakültelere İlişkin Bulgular

Hangi Fakülte?	f	%
Mühendislik Fakültesi	211	20,1
Teknik Eğitim Fakültesi	164	15,6
Fen Edebiyat Fakültesi	161	15,3
Veterinerlik Fakültesi	94	8,9
Tıp Fakültesi	71	6,7
İlahiyat Fakültesi	68	6,5
Su Ürünleri Fakültesi	65	6,2
Eğitim Fakültesi	64	6,1
Sağlık Yüksek Okulu	59	5,6
Beden Eğitim M.Y. O.	31	2,9
İletişim Fakültesi	28	2,7
Devlet Konservatuarı	28	2,7
Rektörlük	8	0,8
Toplam	1052	100,0

Ankete katılan deneklerin fakülte olarak dağılımına bakıldığında ise % 20'si Mühendislik Fakültesi, % 15,6'sı Teknik Eğitim Fakültesi, % 15'i Fen Edebiyat Fakültesi, % 9'u Veterinerlik Fakültesi, % 6,7'si Tıp Fakültesi, % 6,5'i İlahiyat Fakültesi, % 6'sı Su Ürünleri ve Eğitim Fakültesi, % 5,6'sı Sağlık Yüksek Okulu, % 3'ü Beden Eğitimi Meslek Yüksek Okulu, % 2,7'si İletişim Fakültesi ve Devlet Konservatuarı oluşturmaktadır. Deneklerin fakülte sayısının değişmesinde ise fakültelerin öğrenci ve öğretim elemanı sayılarının farklılık göstermesinden kaynaklanmaktadır.

Tablo 7. Deneklerin Gelir Durumuna İlişkin Bulgular

Gelir durumu	f	%
500 YTL ve altı	629	61,6
501-800 YTL arası	49	4,8
801-1100 YTL arası	105	10,2
1101-1400 YTL arası	100	9,8
1401-1700 YTL arası	79	7,7
1701-2000 YTL arası	16	1,5
2001 YTL ve üzeri	42	4,1
Toplam	1020	100,0
Cevapsız	32	
Toplam	1052	

Ankete katılan deneklerin gelir durumuna bakıldığında çoğunluğun öğrenci olmasından dolayı gelir durumu da % 61’i 500 YTL ve altındadır. Geriye kalan % 39’luk kısmı da 501–800 YTL, 801–1100 YTL, 1101–1400 YTL, 1401–1700 YTL ve 1701–2000 YTL gelir düzeyleri oluşturmaktadır.

Tablo 8. Deneklerin İzledikleri TV Kanallarına İlişkin Bulgular

En çok izlenen TV kanalları	f	%
ATV	313	29,7
Kanal D	247	23,4
Show TV	183	17,3
NTV	97	9,2
STV	58	5,5
TRT	34	3,2
Kanal 7	29	2,7
CNN	21	1,9
TV izlemeyenler	11	1,0
Diğer	59	6,1
Toplam	1052	100,0

En etkili kitle iletişim aracı olarak televizyon kanallarının 3 Ekim Avrupa birliği sürecinde gelişmeleri izleyiciye aktarma biçimi, temel işlevlerini yerine getirip getirmediikleri ve kamuoyunu manipüle edip etmediklerini tespit edebilmek adına 2005 Ağustos ayı en çok izlenen 3 kanal cevap şıklarına koyulmuş ve diğer seçeneği ile de izlemeyen deneklere alternatif seçenek bırakılmıştır. Ancak sonuçlara bakıldığında AGB şirketinin sonuçlarını destekler nitelikte veriler elde edildiği görülmektedir. En çok izlenen üç kanal ATV, Kanal D ve Show TV olarak tespit edilmiştir. Bu kanalların yanında NTV, STV, TRT, Kanal 7 ve CNN kanallarının da belirli oranlarda izleyici kitlesine sahip oldukları görülmekte ancak sayı olarak azınlıkta kaldıklarını görülmektedir. Ankete katılan deneklerden geriye kalan 59 kişi ise farklı kanallar seyretmekte ancak ayrı ayrı yüzde 1'in altında kaldığından değerlendirmeye tabi tutulmamıştır. Televizyon izlemeyenlerin sayısı ise aynı şekilde izleyenlere oranla oldukça sınırlı kaldığından yalnızca sayı ve yüzde olarak tabloda yer verilmiştir. Kitle iletişim aracı olarak televizyonda yer alan haber ve yorumların izleyici üzerindeki etkisi araştırmanın temel konusu olduğundan ATV, Kanal D ve Show TV'de yer alan haberlerin bu anlamda yeterli ölçütü sağlamış olduğu söylenebilir. Aynı zamanda en çok izlenen bu üç kanalın 3 Ekim sürecinde en belirgin ortak özelliği olarak da izleyiciyi ve dolayısıyla kamuoyunu yönlendirmeye yönelik haber ve yorumlara yer vermiş olması ön plana çıkmaktadır.

4.2.2. Frekans Dağılımları - Tanımlayıcı Bulgular

Tablo 9. Türkiye'nin AB'ye İlk Hangi Tarihte Üyelik Başvurusunda Bulunduğuna İlişkin Deneklerden Alınan Yanıtlar

AB'ye ilk başvuru Tarihi hangisidir?	f	%
1930	19	2,1
1954	391	44,7
1959	305	34,8
1982	78	8,9
1996	55	6,2
2002	26	2,9
Toplam	874	100,0
Cevapsız	178	
Toplam	1052	

Ankete katılan deneklere yöneltilen “Türkiye AB'ye ilk hangi tarihte üyelik başvurusunda bulundu?” sorusuna verilen yanıtlara göre; deneklerin çoğunluğu, % 37'si 1954 tarihini ve % 29'u 1959 tarihini cevap olarak vermiştir. 1930, 1982, 1996 ve 2002 tarihini cevap olarak verenler ise azınlıkta kalmıştır. Doğru cevabın 1959 olduğu dikkate alındığında ankete katılan 1052 kişiden 305'i doğru cevabı vermiştir. Buradan hareketle deneklerin çoğunluğunun Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne ilk başvurma tarihini bilmediği söylenebilir. Fakat en çok izlenen ATV, Kanal D ve Show TV kanallarının üçünde de Türkiye'nin Avrupa Birliği 'ne ilk başvuru tarihi olan 31 Temmuz 1959 tarihine değinilmiş olması izleyicinin haberleri dikkatli biçimde, bilgi edinme amacına yönelik izlemediğini göstermektedir.

Tablo 10.a. Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne Girmesine “Evet” Cevabı Veren Deneklerden Elde Edilen Bulgular

Evet, cevabını verenler	f	%
Evet, (yorum yok)	306	48,6
Kültürel, ekonomik, eğitim ve sosyal iyileşme için	97	15,4
Hayat standartlarının düzelmesi için	52	8,2
Demokrasi, özgürlük, insan hakları ve eşitlik için	41	6,5
Daha iyi bir gelecek ve yaşam için	39	6,2
İş imkânının ve üretim kapasitesinin artması için	25	3,9
Türk kültürünü ve değerlerini kaybetmemek şartıyla evet.	14	2,2
Medeniyetler birliği ve güçlü olmak için	12	1,9
Diğer	43	6,8
Toplam	629	100,0

Ankete katılan deneklerin Avrupa Birliği’ne girmeli cevabını verenler içinde çoğunluğu (%48) sadece evet cevabını vererek yorum yapmamıştır. Yapılan yorumlar içinde çoğunluğunu, tablo 10a’dan da anlaşıldığı gibi % 15,4 oranla kültürel, ekonomik, eğitim ve sosyal iyileşme için cevabı oluşturmaktadır. Evet, cevabını verenlerin genelinin Avrupa Birliği’ni ekonomik, eğitim, kültürel ve sosyal gelişim ve iyileşme için bir bakıma çıkış kapısı olarak gördüğü söylenebilir. Verilen diğer cevaplar ise hayat standartlarının yükselmesi ki, burada kasıt ekonomik refah seviyesinin artması, demokrasi, özgürlük insan hakları ve eşitlik, daha iyi bir gelecek ve yaşam, iş imkânının ve üretim kapasitesinin artması, “Evet” ancak Türk kültürünü ve değerlerini kaybetmemek şartıyla, Medeniyetler birliği ve güçlü olmak şeklindedir. Tabloda yüzde 1’in üstünde olan cevaplara yer verilmiş, altında kalan yanıtların toplamı verilmiştir. Genel olarak Avrupa Birliği’ne girelim cevabını veren deneklere bakıldığında, Türkiye’nin ekonomik ve sosyal açıdan yükselmesi, bunun beraberinde iş imkânının artması, demokrasi ve özgürlüklerin gelişmesi beklentisini içermektedir. Avrupa Birliği ile ilgili haberler hatırlandığında ise Türkiye’nin Avrupa Birliği ile müzakerelere başlamasının bile ekonomiyi olumlu yönde etkilediği yönünde ifadeler yer aldığı görülmektedir. ATV, Kanal D ve Show TV’nin haberlerinde Türkiye’nin ilerlemesi ve gelişimi açısından Avrupa Birliği’nin bir çıkış kapısı olarak gösterildiğini bu noktada

gözden kaçırmamak gerekir. Toplumun bu anlamda kitle iletişim araçlarından etkilenmiş olabileceği söylenebilir. Avrupa birliğine girmenin yanında Türk kültürünü ve değerlerini de kaybetmemenin önemini de vurgulayanlar dikkati çekmektedir.

Tablo 10.b. Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne Girmesine “Hayır” Yanıtını Veren Deneklerden Elde Edilen Bulgular

Hayır girmemeli,	f	%
Hayır, (yorum yok)	142	44,7
Türkiye kendine yeter AB’ye muhtaç değil,	31	9,7
Türk örf, adet ve değerlerine uymadığı için,	26	8,2
Zaten almayacaklar,	16	5,0
Sömürge olmamak için,	14	4,4
AB kötü niyetli Türkiye’yi kullanmak istiyor,	12	3,7
AB çok taviz istiyor	11	3,4
Diğer	65	20,3
Toplam	317	100,0

Tabloda görüldüğü gibi Avrupa Birliği’ne girmeyelim diyenlerin sayısı azınlıkta kalmıştır. Tabloda diğer seçeneği ile yüzde 1’in altında kalan yanıtların genel toplamı verilmiştir. AB’ye hayır cevabı verenler içinde (317) 252’si yüzde 1’in üzerinde kalmıştır. Cevaplara bakıldığında çoğunluğun herhangi bir yorum yapmadan ya da gerekçe göstermeden sadece hayır cevabı verdiği görülmektedir. Verilen diğer cevaplar incelendiğinde ise, Türkiye kendine yeter, AB’ye muhtaç değil ve Türk örf, adet ve değerlerine uygun olmaması cevapları ön plana çıkmaktadır. Bunların dışında AB’ye karşı bir güvensizlik söz konusu olduğu dikkati çekmektedir. Türkiye’nin zaten AB’ye alınmayacağı ve AB’nin Türkiye’yi kullanmak istediği, Türkiye’den çok fazla tavizler istendiği ve Türkiye’nin AB’ye girmesi halinde sömürge olabileceği yönündeki düşüncelerden güvensizlik durumunun varlığı göze çarpmaktadır.

Anket sonucunda elde edilen verilere bakıldığında sonuç olarak Türk halkının çoğunluğunun Avrupa Birliği’ne Türkiye’nin girmesi konusuna olumlu baktığı ve bu olumlu görüşün, ekonomik ve sosyal yönden gelişim ve değişim, demokrasinin ve insan haklarının gelişimi ve iş imkânının artması açısından etkili olacağı düşüncesinden kaynaklandığı görülmektedir. Avrupa Birliği’ne girme konusuna olumsuz bakanların

ise, genel olarak AB'ye karşı güvenmedikleri Türkiye'yi kullanmak istediğini ve Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne ihtiyacı olmadığını düşündükleri söylenebilir. Bu sonuçlardan hareketle bir kitle iletişim aracı olarak televizyonda yer alan haber ve yorumlar ile toplumun genel kanaatinin ortak paydada birleştiği dikkati çekmektedir ki bu konuda medyanın kamuoyu üzerinde haberleri sunuş şekilleri ve yorumları ile haberlerde yansıtılan olumlu ifadelerle etkilediği, aynı görüş üzerinde birleştirdiği söylenebilir.

Tablo 11. Türkiye'nin AB'ye Tam Üye Olarak Girebilmesi Konusunda Deneklerden Elde Edilen Bulgular

Türkiye AB'ye tam üye olarak girebilecek mi?	f	%
Evet müzakereler bitince kesinlikle girecek	169	16,3
Müzakereler olumlu sürerse belki girebilir	338	32,6
Hayır, Türkiye'de iktidar değişimi olacak ve müzakereler yarım kalacak	71	6,8
Hayır, AB ülkeleri Türkiye'yi müzakerelerle oyalayacak	416	40,2
Bu konuda fikrim yok	40	3,8
Toplam	1034	100,0
Cevapsız	18	
Toplam	1052	

Deneklere “Sizce Türkiye AB'ye tam üye olarak girebilecek mi?” sorusu sorulmuş ve deneklerin çoğunluğunun Avrupa Birliği'nin Türkiye'yi müzakerelerle oyalayacağı ve sonunda Türkiye'nin tam üye olarak giremeyeceği yönünde cevap verdiği görülmektedir.

Deneklerin verdiği cevaplara bakıldığında çoğunluğun AB'ne girme konusuna olumlu bakmasına rağmen Türkiye'nin tam üye olarak girebilmesi konusunda AB'ye karşı bir güvensizlik göze çarpmaktadır. Deneklerin % 40,2'si AB'nin Türkiye'yi müzakerelerle oyalayacağı ve sonunda Türkiye'nin giremeyeceği şeklinde düşündükleri anlaşılmaktadır. Buna karşı müzakerelerin olumlu sürmesi halinde girebileceğini düşünenlerin oranı ise % 32,6 ile dikkate değer orandadır. Diğer yanıtlara bakıldığında ise müzakereler bitince kesinlikle girecek diyenlerin oranı ise % 16,3 ile azınlıkta kalmıştır. Bunun yanında Türkiye'de iktidar değişimi olacağı ve bu yüzden müzakerelerin yarım kalacağını düşünenler ile herhangi bir fikir belirtmeyenler ise

diğerlerine oranla oldukça sınırlı kalmıştır. Genel olarak, müzakerelerin iyi geçmesi sonucunda girebilme olasılığının olabileceğini düşünenler ile AB'nin Türkiye'yi müzakereler ile oyalayacağını ve sonunda Türkiye'nin giremeyeceğini düşünenler çoğunlukta olsa da, genel toplama bakıldığında giremeyeceğinin düşünenler 487 kişi ile % 47 oranında, “belki” ya da “kesinlikle girecek” cevabını verenlerin genel toplamı ise 507 kişi ile % 49 oranında olduğu görülmektedir. Buradan hareketle birbirine çok yakın sonuçlar çıkmasına rağmen Avrupa Birliği'ne müzakereler sonunda Türkiye'nin tam üye olarak girebileceğini düşünenlerin çoğunlukta olduğu söylenebilir. Genel kanaatin Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne gireceği yönünde olmasında toplumun büyük çoğunluğunun haber ve bilgileri televizyondan edindikleri düşünülürse, kitle iletişim araçlarının haber ve yorumlarında bu konuda oldukça “ümitli” ve hatta bazı ifadelerinde “girmiş” gibi olumlu mesajlar göndermesinin de etkisi olduğu söylenebilir.

Tablo 12. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Hangi Tarihte Gireceği İle İlgili Deneklerden Elde Edilen Bulgular

Türkiye'nin AB'ye giriş tarihi	f	%
2006–2010	84	14,7
2011–2014	184	32,3
2015–2020	200	35,1
2021 ve üzeri	101	17,7
Toplam	569	100.0
Cevapsız	483	
Toplam	1052	

Tablodan da anlaşıldığı üzere, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne gireceğini düşünenler içinde hangi tarihte gireceği konusunda çoğunluk 2010 yılı ve sonrası şeklinde bir tahminde bulunmuştur. 2011 ile 2020 yılları arasındaki tahminler birbirine yakın olduğundan genel olarak, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne gireceğini düşünenlerin üyelik için 2011–2020 yılları aralığını Türkiye için yakın gördükleri söylenebilir.

Tablo 13. 3 Ekim Tarihinin Türkiye Açısından Ne İfade Ettiği Konusunda Deneklerden Elde Edilen Bulgular

3 Ekim tarihi Türkiye için ne ifade ediyor	f	%
Helsinki zirvesinin devamı	32	3,2
Gümrük birliği'nin kabulü	22	2,2
17 Aralık 2004 tarihli kararların kabulü	44	4,4
Tam üyelik müzakerelerinin başlama tarihi	776	78,3
AB'ye imtiyazlı ortaklık kararlarının kabulü	117	11,8
Toplam	991	100,0
Cevapsız	61	
Toplam	1052	

Tabloya bakıldığında 3 Ekim tarihi'nin Türkiye için ne ifade ettiği konusunda çoğunluğun gündemden haberdar olduğu ve %78 gibi yüksek bir oranla tam üyelik müzakerelerinin başlama tarihi olduğu cevabını vermişlerdir. Ancak deneklerin üniversite son sınıf öğrencileri ve öğretim elemanları olduğu düşünülecek olursa 215 kişinin habersiz bir şekilde yanlış cevap vermiş olması da manidar bir bulgudur. Deneklerin % 22'si 3 Ekim tarihinin Türkiye için ne ifade ettiği konusunda yanlış cevap vermiştir. Buradan hareketle deneklerin büyük çoğunluğunun Türkiye-AB ilişkilerini takip ettiği söylenebilir. Ancak % 22'sinin de habersiz olması göz ardı edilmemelidir. Ankete katılan deneklerden yalnızca 11 kişinin TV izlemiyorum cevabını verdiği hatırlanacak olursa ve bu toplamda %1 gibi çok düşük bir orana karşılık gelmektedir ki, bu sonuca göre deneklerin % 19'unun televizyon izlediği halde ve televizyonda 3 Ekim sürecinin de geniş yer aldığı düşünülürse izleyicilerin %19'unun dinledikleri haberleri tam olarak hafızada tutamadıkları söylenebilir.

Tablo 14. Deneklerin Avrupa Birliği İle İlgili Bilgilerini Hangi Kaynaktan Öğrendiklerine İlişkin Elde Edilen Bulgular

3 Ekim süreciyle ilgili edinilen bilgilerin alındığı kaynaklar	f	%
Radyo	44	4,2
Televizyon	441	42,5
Dergi	45	4,3
Gazete	273	26,0
İnternet	136	13,1
Arkadaş çevresi	62	5,9
Aile	19	1,8
Kitaplar	16	1,5
Toplam	1036	100,0
Cevapsız	16	
Toplam	1052	

Deneklere “Avrupa Birliği ile ilgili bilgilerinizi hangi kaynaktan öğrendiniz?” şeklinde soru sorularak bir yandan 3 Ekim süreci ile bilgi ve görüşlerini hangi kaynaktan aldıkları diğer yandan en çok hangi kitle iletişim aracının tercih edildiği ölçülmeye çalışılmıştır. Kitle iletişim araçlarından en çok tercih edilen ve en kolay ulaşılan kaynağın televizyon olduğu aslında bilinen bir gerçektir. Anket sonuçları da bu gerçeği destekler niteliktedir. Türkiye’de okuma oranının düşük olduğu da bu anlamda ortadadır. Avrupa Birliği ile ilgili haberlerin ve toplumu etkileme gücünü ölçülmesinde ve araştırmada televizyon kanallarının tercih edilmesinde şüphesiz bu gerçek etken olmuştur. Toplumun haber alma ihtiyacını gazete yerine televizyondan karşılaması nedeniyle, bir kitle iletişim araçlarının etkisini tespit edebilmek içinde televizyonun gerçeğe en yakın kaynak olduğu düşünülmüştür. Anket sonuçlarından da anlaşıldığı gibi deneklerin % 42’si (441) 3 Ekim Avrupa Birliği süreci ile ilgili bilgilerini televizyondan edinmiştir. Televizyon kanallarıyla ilgili soru hatırlandığında deneklerin büyük çoğunluğunun Avrupa Birliği ile ilgili haberleri ve bilgilerini ATV, Show TV ve Kanal D’nin haber ve yorumlarından aldıkları söylenebilir. Televizyondan sonra en çok tercih edilen kaynak ise tablodan da anlaşıldığı gibi gazetedir. Ancak televizyona oranla yarı yarıya bir fark olduğu ve diğer kaynakların ise oldukça sınırlı kaldığı görülmektedir.

Tablo 15. Basının AB Konusunda Halkı Manipüle Edip Etmediği Konusunda Deneklerden Elde Edilen Bulgular

Basın AB konusunda manipüle ediyor mu?	f	%
Evet	805	78,6
Hayır	218	21,3
Toplam	1023	100,0
Cevapsız	29	
Toplam	1052	

Deneklere kitle iletişim araçlarının yönlendirme etkisinin ölçülmesi amacıyla “Basının AB konusunda halkı manipüle edip etmediği” sorulmuş ve şu sonuçlar elde edilmiştir; deneklerin büyük çoğunluğu basının Avrupa birliği konusunda manipüle edici haber ve yorumlara yer verdiğini düşünmektedir. Deneklerin büyük çoğunluğunun 3 Ekim Avrupa birliği sürecinde ATV, Kanal D ve Show TV’yi takip ettikleri düşünülürse halkı yönlendirici haberlere yer verdiği şeklinde bir kanaatin toplumda olduğu söylenebilir.

Tablo 16. Basın Manipüle Etmeye Çalışırken Etkili Olup Olmadığı Konusunda Deneklerden Elde Edilen Bulgular

Basın manipüle etmeye çalışırken etkili oluyor mu?	f	%
Evet, inanıyorum	605	65,7
Biraz etkili olabilir	250	27,1
Hayır, etkili olmaz	39	4,2
Fikrim yok	26	2,8
Toplam	920	100.0
Cevapsız	132	
Toplam	1052	

Deneklere, basının Avrupa Birliği konusunda halkı manipüle etmeye yani belli bir fikre yönlendirmeye çalışırken gerçekten de halkın üzerinde etkili olup olmadığı sorularak basının etki gücü araştırılmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda basının halkı yönlendirmeye çalışırken etkili olup olmadığı konusunda deneklerin düşünceleri alınmış ve 855 kişilik bir oranın basının yönlendirme konusunda etkili olduğunu düşündüğü

sonucuna varılmıştır. Araştırma dâhilindeki kanalların haberlerinde yönlendirici ifadeler yer vermiş olduğu hatırlanacak olursa bu konuda toplumun üzerinde etkili olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Buradan hareketle toplumun Avrupa birliğine üyelik konusundaki olumlu tavrında kitle iletişim araçlarının haber ve yorumlarında yer alan olumlu ve destekler nitelikteki haberlerinin etkisinin olduğu söylenebilir.

Tablo 17. TV’de Yer Alan Haber Ve Yorumların Halkın Düşüncesinin Değişmesinde Etkili Olup Olmadığı Konusunda Deneklerden Elde Edilen Bulgular

TV’de yer alan haber ve yorumların halkın düşüncesinin değişmesinde etkili olup olmadığı	f	%
Evet, düşüncelerim olumlu yönde değişti	218	21,3
Evet, düşüncelerim olumsuz yönde değişti	139	13,6
Hayır, etkilenmedim.	664	64,9
Toplam	1022	100.0
Cevapsız		
Toplam	1052	

3 Ekim AB sürecinde televizyonda yer alan haber ve yorumların halkın üzerinde etkili olup olmadığını belirleyebilmek için deneklere televizyonda yer alan haber ve yorumların AB konusunda düşüncelerinin değişip değişmediği sorulmuştur. Deneklerin Avrupa birliği konusunda kitle iletişim araçlarının toplumu yönlendirmeye çalıştığını ve bu konuda da etkili olduğu konusunda büyük bir çoğunlukla hemfikir olduğu daha önceki tablolardan anlaşılmaktadır. Ancak bu etki ve düşüce değişimi konusunda deneklerin kendi fikirlerinin değişip değişmediği sorulduğunda aynı çoğunluğun olmadığı görülmektedir. 347 kişinin bu konuda fikirlerinin olumlu ya da olumsuz olarak değiştiği cevabını verirken 664 kişinin fikirlerinde herhangi bir değişiklik olmadığını, basından etkilenmediğini belirtmiştir. Anket sonuçları baz alındığında kitle iletişim araçlarının Avrupa Birliği konusunda kamuoyunu yönlendirmeye çalışırken bu konuda çok da başarılı ve etkili olmadıklarını söylemek yanlış olmayacaktır. Deneklerin %63’ünün basında yer alan haber ve yorumlardan etkilenmediğini, düşüncesinin olumlu ya da olumsuz olarak değişmediğini belirtmiş olması bu tezi destekler niteliktedir. Buradan hareketle, kitle iletişim araçlarının özellikle ülke genelini ilgilendiren

konularda toplumun genelini yönlendirdiğini ancak özellikle belirli bir eğitime ve bilgi birikimine sahip kesim üzerinde aynı etkiyi gösteremediği söylenebilir.

Tablo 18. Deneklerden Televizyonda Yer Alan AB İle İlgili Haber ve Yorumların Tarafsızlığına İnanıp İnanmadıklarını Konusunda Elde Edilen Bulgular

Televizyonda yer alan AB ile ilgili haber ve yorumların tarafsızlığına inanıyor musunuz?	f	%
Evet, her yönüyle tarafsız olarak yansıtıldı	68	6,6
Her zaman olmasa da genellikle tarafsızdı	483	47,4
Hayır, hiçbir yönüyle tarafsız değildi.	466	45,8
Toplam	1017	100.0
Cevapsız	35	
Toplam	1052	

Kitle iletişim araçlarının haberlerini sunarken objektiflik ilkesine uymaları gerekliliği bir gerçektir. Deneklere kitle iletişim araçlarının bu görevi yerine getirip getirmediğini ölçmek amacıyla yönelik olarak soru sorulmuş ve yanıtlara göre deneklerin yaklaşık % 53'ünün ortak kanaati, kitle iletişim araçlarının bu konuda tarafsız yayın yaptığı yönündedir. Ancak tarafsız olmadığını düşünen deneklerin oranının yüksek olması (%44) bu konuda büyük bir fark olmadığı gerçeğini göstermektedir. Buradan hareketle kitle iletişim araçlarının tam anlamıyla tarafsız yayın yaptığını söylemek doğru olmayacaktır. Ancak genel olarak objektif haber ve yorumlara yer verildiği söylenebilir.

Tablo 19. TV’nin Türkiye- AB Sürecini Yeterince İşleyip İşlemediği Konusunda Deneklerden Elde Edilen Bulgular

TV Türkiye-AB sürecini yeterince işleyebildi mi?	f	%
Evet, her detayı ile dakika dakika anlatıldı.	296	29,1
Evet, ama özet geçildi.	383	37,7
Hayır, çok az değinildi.	189	18,6
Hayır, çok yetersiz kaldı.	146	14,3
Toplam	1014	100.0
Cevapsız	38	
Toplam	1052	

Deneklere 3 Ekim Avrupa Birliği sürecine televizyonda ne derece yer verildiği sorularak en etkili kitle iletişim aracı olarak televizyon kanallarının haber ve bilgilendirme işlevini yerine getirip getirmediği tablo 19’da ölçülmeye çalışılmıştır. Anket sonuçlarına bakıldığında çoğunluk olarak televizyonda Avrupa Birliği müzakere süreciyle ilgili haberlere yer veriliği sonucu çıkmaktadır. Deneklerin çoğunluğu 3 Ekim sürecine değinildiği ancak özet geçildiğini düşünmektedir. Ancak araştırma dâhilindeki kanalların denekler tarafından en çok izlenen kanal olduğu ve söz konusu kanalların haberlerine bakıldığında genel olarak yeterince yer verildiği, özellikle Kanal D’nin haberlerinde oldukça geniş anlatılmış olması ve bunun yanında deneklerin “evet” yanıtının çoğunlukta olması dikkate alındığında 3 Ekim Avrupa Birliği müzakere sürecine televizyon kanallarında geniş ölçüde yer verildiği söylenebilir.

Tablo 20. 3 Ekim Sürecinde TV Bilgilendirme İşlevini Yerine Getirip Getiremediği Konusunda Deneklerden Elde Edilen Bulgular

3 Ekim sürecinde TV bilgilendirme işlevini yerine getirebildi mi?	f	%
Evet, Türkiye-AB ilişkileri detaylı olarak anlatıldı	198	19,8
Evet, ama yeteri derecede bilgi verilmedi	422	42,3
Hayır, sadece 3 Ekim süreci anlatıldı.	209	20,9
Hayır, 3 Ekim süreci bile yeterince verilmedi	168	16,8
Toplam	997	100.0
Cevapsız	55	
Toplam	1052	

Televizyon kanallarının haber verme işlevini yerine getirirken bilgilendirme işlevini de yerine getirip getirmediği deneklere sorulmuş ve tablo 20'deki sonuçlar elde edilmiştir. Tablodaki veriler dikkate alındığında deneklerin %76'sı televizyonda Avrupa Birliği ile ilgili detaylı bilgi verilmediği, sadece 3 Ekim sürecinin anlatıldığını belirttiği görülmektedir. Toplumun tüm ülkeyi ilgilendiren bir sürece başlama aşamasında nereye, nasıl bir birliğe, ne için girilmeye çalışıldığı, avantajları ya da dezavantajları nelerdir? şeklindeki soruların cevaplarını aradıkları anlaşılmaktadır. Bu anlamda kitle iletişim araçlarına da görev düşmektedir. Haberler incelendiğinde her ne kadar Avrupa Birliği –Türkiye ilişkilerine de ara ara yer verildiği görülse de bilgilendirme açısından yetersiz kaldığı, içinde bulunulan sürecin daha çok ön plana çıkarıldığı söylenebilir. Şüphesiz bilgilendirme açısından topluma da çeşitli görevler düşmektedir. Ancak haberlere bakıldığında içinde bulunulan karar aşamasının coşkusu ve heyecanının daha çok izleyiciye yansıtıldığı, bu süreç anında yaşanan genel olumlu ve olumsuz gelişmelere değinildiği, Avrupa Birliği'nin nasıl bir birlik olduğu, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girmesi halinde ne gibi değişikliklerin olabileceği konusunda bilgi verilmediği görülmektedir. İncelenen haberler ve anket sonuçlarına bakıldığında kitle iletişim araçlarının 3 Ekim Avrupa Birliği sürecinde daha çok güncel gelişmelere yer verip haber verme işlevini yerine getirdiği ancak bilgilendirme açısından yetersiz kaldığı söylenebilir.

Tablo 21. 3 Ekim Tarihinin Basında Yansıtıldığı Gibi Tarihi Bir Dönemeç Olup Olmadığı Konusunda Deneklerden Elde Edilen Bulgular

3 Ekim tarihi basında yansıtıldığı gibi tarihi bir dönemeç miydi?	f	%
Evet,	435	42,5
Hayır,	425	41,5
Fikrim yok	163	15,9
Toplam	1023	100.0
Cevapsız	29	
Toplam	1052	

Araştırma dâhilindeki ATV, Kanal D ve Show TV’nin haberleri hatırlanacak olursa her üç kanalda da 3 Ekim tarihi Türkiye için tarihi bir dönemeç olarak dile getirilmiştir. Bu anlamda deneklere 3 Ekim sürecinin basında yansıtıldığı gibi tarihi bir dönemeç olup olmadığı sorularak basın bu anlamda toplum üzerinde etkisi ölçülmeye çalışılmıştır. Tabloya bakıldığında dikkati çeken sonuçların birbirine yakın olmasıdır. Ancak 3 Ekim sürecini tarihi bir dönemeç olarak gören deneklerin sayısı azda olsa “hayır” cevabı verenlerden fazlasıdır. Buradan hareketle kitle iletişim araçlarının kamuoyunu yönlendirici ifadeler kullanırken toplumun yarısına yakınını etkileyebildiğini ancak geneli üzerinde etkili olamadığı söylenebilir. İncelenen haberlerde yansıtılan coşku ve tarihi olay olması açısından aynı heyecanın topluma hâkim olmadığı sonucu çıkarılabilir.

Tablo 22. AB sürecinde diğer ülkelerle Türkiye'ye eşit davranılıp davranılmadığı konusunda deneklerden elde edilen bulgular

AB sürecinde diğer ülkelerle Türkiye'ye eşit davranıldı mı?	f	%
Evet, birçok ülkeye müzakere sürecinde aynı zorluklar çıkarılmıştı	95	9.4
Hayır, diğer ülkelere daha esnek davranılmıştı.	920	90.6
Toplam	1015	100.0
Cevapsız	37	
Toplam	1052	

3 Ekim Avrupa Birliği sürecinde araştırmada yer alan televizyon kanallarında diğer ülkelere de aynı zorlukların çıkarılmış olduğu ifadelerinin yer alması aslında Türkiye'ye karşı diğer ülkelerle aynı davranıldığına belirtilmesi nedeniyle deneklere bu konudaki düşünceleri sorulmuş ve tablo 22'deki veriler elde edilmiştir. Sonuçlara bakıldığında büyük bir fark dikkati çekmektedir. Deneklerin %90'nı Türkiye'ye 3 Ekim sürecinde diğer ülkelerle eşit davranılmadığını, diğer ülkelere daha esnek davranıldığını düşünmektedir. Ancak televizyonda yer alan haberlere bakıldığında özellikle Kanal D'nin haberlerinde diğer ülkelere de aslında benzer zorlukların çıkarıldığı üzerinde durulmuştur. Buradan hareketle kamuoyunun bu konuda kitle iletişim araçlarından etkilenmediği ve Türkiye'ye Avrupa Birliği sürecinde eşit davranılmadığını düşündükleri söylenebilir.

Tablo 23. 3 Ekim Sürecinin Başarılı Olarak Tamamlanıp Tamamlanmadığı Konusunda Deneklerden Elde Edilen Bulgular

3 Ekim süreci başarılı olarak tamamlandı mı?	f	%
Evet, Türkiye taviz vermeden başarılı olarak tamamlamıştır.	217	21.4
Çeşitli tavizler verilmiştir, kısmen başarılı sayılabilir.	508	50.1
Hayır, başarısız bir süreç olmuştur, tavizler verilmiştir.	288	28.4
Toplam	1013	100.0
Cevapsız	39	
Toplam	1052	

Kitle iletişim aracı olarak televizyonda yer alan haberlere bakıldığında genel olarak büyük bir zafere imza atıldığı, büyük bir başarının elde edildiği mesajları

verildiği görülmektedir. Toplumda da aynı kanaatin olup olmadığı sorulmuş ve tablo 23'deki sonuçlar elde edilmiştir. Anket sonuçlarına bakıldığında medyada yansıtıldığı ölçüde büyük bir başarının elde edildiğini düşünenler azınlıkta kalmıştır. Deneklerin %21'i sürecin taviz verilmeden başarılı olarak tamamlandığını düşünürken, %50'si çeşitli tavizlerin verildiğini, kısmen başarılı sayılabileceğini düşünmektedir. Bunun yanında %28'i de sürecin başarısız sonuçlandığını, verilmemesi gereken tavizlerin verildiğini düşünmektedir. Araştırma dâhilindeki kanalların haberleri hatırlanacak olursa; özellikle, 4 ve 5 Ekim tarihlerinde büyük bir coşku içinde tarihi bir zafer kazanıldığı yönünde ifadelerin yer aldığı görülmektedir. Ancak aynı ölçüde bir zafer kazanıldığını düşünenlerin kamuoyunda azınlıkta olduğu görülmektedir. Hatta başarılı olmadığını düşünenlerin sayısı daha fazladır. Daha çok tarihi bir başarı olarak değil de kısmi bir başarı olduğunu, çünkü tavizlerin söz konusu olduğunu düşünenler çoğunluktadır. Kitle iletişim araçlarının bu anlamda toplumu 3 Ekim sürecinin 40 yıldır beklenen bir zafer olduğu yönünde yönlendiremediği, toplumun kanaati üzerinde etkili olamadığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Tablo 24. 3 Ekim sürecinde Avusturya ve Kıbrıs Rum yönetimi gibi sorunlarla müzakerelerin başlamayacağı konusunda deneklerden elde edilen bulgular

3 Ekim sürecinde Avusturya ve Kıbrıs Rum yönetimi gibi Sorunlarla müzakerelerin başlamayacağını düşündünüz mü?	f	%
Evet,	652	64.6
Hayır, sorunların aşılabacağından emindim.	356	35.3
Toplam	1008	100.0
Cevapsız	44	
Toplam	1052	

Müzakerelerin başlaması sürecinde Türkiye'nin önüne çeşitli engellerin çıkması, hükümet yetkililerinin Lüksemburg'a gitmeyebiliriz açıklamaları, sürecin başlamayacağı yönünde düşüncelere sebep olmuştu ve bu haberlere de yansımıştı. Avusturya'nın Türkiye'ye karşı olması ve müzakere çerçeve belgesi üzerinde anlaşılmasında medyada ümitsiz bir hava oluşturmuş ve iplerin koptuğu, anlaşmanın sağlanamayacağı, dolayısıyla müzakerelerin başlamayacağı şeklinde yorumlar yapılmıştı. Toplumun bu konuda aynı fikirde olduğu, bu anlamda gelişmeleri yansıtan

kitle iletişim araçları olduğundan yapılan yorumlar ve haberler ışığında aynı düşüncenin toplumda da olduğu görülmektedir. Deneklerin %65'si bu konuda kitle iletişim araçlarıyla aynı fikirde olduğu tablo 24'ten anlaşılmaktadır. Kamuoyunda önceden sahip olunan düşüncelerin değişmesinde kitle iletişim araçlarının çok da etkili olmadığı ancak sonradan çıkan sorun ya da gelişmeler hakkında olumlu ya da olumsuz açıdan toplumu yönlendirebildiği söylenebilir. Kamuoyunda genel kanaatin değişmesi anlamında kitle iletişim araçlarının sınırlı kaldığını kısmen etkili olabildiğini, belirli bir bilgi birikimine ve geçmişten gelen fikirlere sahip olan kitle üzerinde belirli bir düşünceye yönlendirme anlamında pasif kaldığını söylemek yanlış olmayacaktır.

4.2.3. Ankette Yer Alan Bazı Soruların Çapraz Karşılaştırmasından Elde Edilen Veriler ve Yorumları

Tablo 25. “Hangi görevde çalışıyorsunuz” ve “En çok izlediğiniz televizyon kanalları hangileridir?” sorularının karşılaştırması.

Göreviniz?		En çok izlenen kanallar		
		Atv, Show TV Veya Kanal D	Diğer	Toplam
	Öğretim elemanı	202	100	302
	Öğrenci	467	209	676
	Toplam	669	309	978

Chi Square= 0,466, sd= 1, p= 0,465>0,05 olduğundan anlamlı bir ilişki yoktur.

En etkili kitle iletişim aracı olarak kabul edilen televizyon kanalları içinde en çok tercih edilen kanalların gerek öğretim elemanları gerekse öğrenciler arasında ATV, Kanal D ve Show TV olduğu görülmektedir. Araştırma dâhilinde bu üç kanalın haberlerinin incelenmiş olması gerçekçi sonuçlar elde etmek açısından doğru olduğu söylenebilir. Öğretim elemanlarının öğrencilere kıyasla NTV, TRT ve CNN gibi diğer kanalları daha çok tercih ettikleri ancak buna karşın araştırma dâhilindeki kanalların daha çok izlendiği söylenebilir.

Tablo 26. “Hangi görevde çalışıyorsunuz” ve “Türkiye AB’ye ilk hangi tarihte üyelik başvurusunda bulundu?” sorularının karşılaştırması.

Göreviniz?		Türkiye AB’ye ilk hangi tarihte üyelik başvurusunda bulundu?						
		1930	1954	1959	1982	1996	2002	Toplam
	Öğrenci	17	299	161	61	34	22	594
	Öğretim elemanı	2	92	144	17	21	4	280
	Toplam	19	391	305	78	55	26	874

Chi Square= 57,321, sd= 5, p=0,000<0,05 olduğundan anlamlı bir ilişki vardır

Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne ilk üyelik için başvuru tarihini çoğunluk bilinmediği görülmektedir. Öğretim elemanlarından 144 kişinin doğru cevap verdiği diğer seçeneklere oranla doğru yanıt veren öğretim elemanlarının çoğunlukta olduğu görülmektedir. Öğrencilerin çoğunluğu yanlış cevap vermiştir. Haberlere bakıldığında Türkiye’nin AB’ye ilk başvuru tarihi 31 Temmuz 1959 olarak verilmiş olmasına karşın genel olarak haberlere toplumun bilgi alma amacına yönelik olarak bakmadığı ya da hafıza tutulmadığı söylenebilir.

Tablo 27. “Hangi görevde çalışıyorsunuz” ve “Türkiye AB’ye girmeli mi?” sorularının karşılaştırması.

Tablo 27.a “Evet” cevabını verenler ve nedenleri.

Türkiye AB’ye girmeli mi?(evet)		Göreviniz?		
		Öğrenci	Öğretim elemanı	Toplam
	Evet,	215	91	306
	Kültürel, ekonomi, eğitim ve sosyal iyileşme için	74	23	97
	Hayat Standartlarının düzelmesi için	36	16	52
	Demokrasi, özgürlük, insan hakları	17	24	41
	Daha iyi bir gelecek ve yaşam için	28	11	39
	İş imkânının ve üretim kapasitesinin artması	20	5	25
	Türk kültürünü ve değerlerini kaybetmemek şartıyla evet	7	7	14
	Medeniyetler birliği ve güçlü olmak için	7	5	12
	Toplam	404	182	586

Chi Square=33,417, sd= 21, p= 0,03< 0,05 olduğundan anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo 27.a’da yer alan sonuçlara bakıldığında daha çok yorum yapmaktan uzak durulduğu görülmektedir. Yalnızca evet cevabı ile yetinenlerin sayısı çoğunluktadır. Deneklerin toplam sayısının 1052 olduğu dikkate alındığında bunların sadece 582’si bu soruya cevap vermiş geri kalanlar boş bırakmışlardır. Öğrencilerin çoğunluğu kültürel, ekonomi, eğitim ve sosyal iyileşme için Avrupa Birliği ’ne üyeliğe evet derken, öğretim elemanlarında demokrasi, özgürlük ve insan hakları cevabı çoğunluktadır. Ancak sonuçlar birbirine oldukça yakındır. Genel düşüncenin kültür, ekonomi, eğitim ve sosyal iyileşme için Avrupa Birliği ’ne üyelik şeklinde olduğu söylenebilir. Ancak deneklerin belirli bir eğitim seviyesine ve birikime sahip olduğu dikkate alındığında ve Türkiye’yi ilgilendiren önemli bir süreç olması düşünüldüğünde soruya katılımın azlığı dikkati çekmektedir. 730 öğrenci ve 322 öğretim elemanından oluşan deneklerin ortalama olarak yarısının bu konuda yorum yaptığı diğer yarısının ise çekimser kaldığı görülmektedir.

Tablo 27.b Türkiye’nin AB’ye girmesine “Hayır” cevabı verenler ve nedenleri

Türkiye AB’ye girmeli mi? (hayır)		Göreviniz?		
		Öğrenci	Öğretim elemanı	Toplam
	Hayır, (yorum yok)	99	43	142
	Türkiye AB’ye muhtaç değil	27	4	31
	AB, Türk örf ve geleneklerine uymuyor	20	6	26
	Zaten almayacaklar,	9	7	16
	Sömürge olmamak için,	11	3	14
	AB, Türkiye’yi kullanmak istiyor,	9	3	12
	AB çok taviz istiyor	7	4	11
	Toplam	182	70	252

Chi Square=27,315, sd=21, p=0,161>0,05 olduğundan anlamlı bir ilişki yoktur.

Avrupa Birliği’ne üyelik konusunda “evet” cevabı verenlerde olduğu gibi hayır cevabı verenlerde yorum eksikliği ön plana çıkmaktadır. Deneklerin yarısından fazlası yalnızca hayır cevabı vermekle yetinmiş, herhangi bir neden belirtmemişlerdir. Verilen cevaplar ise azınlıkta kalmıştır. Türkiye’nin kendine yeteceği, AB’ye muhtaç olmadığı ve Türk örf ve adetlerine uymaması cevapları ön plana çıkmaktadır. Ancak daha çok duygusal cevaplar olduğu somut nedenler sunulamadığı söylenebilir. Sayısal veriler ve cevaplar baz alındığında öğretim elemanı ile öğrenciler arasında pek bir fark görülmemektedir.

Avrupa Birliği'ne üyelik konusunda gerek evet cevabı verenler, gerekse “hayır” cevabı verenler dikkate alındığında aslında göze çarpan pek yorum yapılmamış olmasıdır. Öğrenci ve öğretim elemanı açısından pek bir ayrım gözlenmemiştir. Genel olarak isteyenler ve istemeyenler var ama neden istenildiği ya da neden karşı olunduğu noktasında toplumun pek de bilgi sahibi olmadığı ya da yorum yapmaktan çekindikleri söylenebilir. Verilen diğer yanıtlar azınlıkta kaldığından dikkate alınmamıştır.

Tablo 28. “Hangi görevde çalışıyorsunuz” ve “Türkiye AB’ye tam üye olarak girebilecek mi?” sorularının karşılaştırması.

Türkiye’nin AB’ye tam üyesi		Göreviniz?		
		Öğrenci	Öğretim elemanı	Toplam
	Evet, müzakereler bitince kesinlikle girecek	117	52	169
	Müzakereler olumlu sürerse belki girebilir	223	114	337
	Hayır, Türkiye’de iktidar değişimi olacak ve müzakereler yarım kalacak,	55	16	71
	Hayır, AB müzakerelerle Türkiye’yi oyalayacak ve giremeyecek	291	125	416
	Bu konuda fikrim yok,	31	9	40
	Toplam	717	316	1033

Chi Square=5,127, sd= 4, p= 0,275>0,05 olduğundan anlamlı bir ilişki yoktur.

Cevaplar ayrı ayrı değerlendirildiğinde öğretim elemanları ile öğrencilerin çoğunluk olarak genel kanaati AB’nin Türkiye’yi müzakerelerle oyalayacağı ve Türkiye’nin tam üye olarak Avrupa Birliği ’ne giremeyeceği yönündedir. Girebileceği yönünde genel toplama bakıldığında çoğunluk oluşmaktadır. Ancak her cevap kıyaslandığında Avrupa Birliği’ne tam üyelik konusunda olumsuz düşüncenin daha baskın olduğu söylenebilir. Aynı zamanda şıklarda cevaplar verildiğinde deneklerin katılımın daha çok olduğu, deneklerden yorum istenildiğinde ise daha sınırlı sayıda katılım olduğu da dikkat çekicidir.

Tablo 29. “Hangi görevde çalışıyorsunuz” ve “Türkiye’nin AB’ye gireceği tarih” sorularının karşılaştırması.

Türkiye’nin AB’ye gireceği tarih		Göreviniz?		
		Öğrenci	Öğretim elemanı	Toplam
	2006–2010	69	15	84
	2011–2014	128	55	183
	2015–2020	123	77	200
	2021 ve üzeri	71	30	101
	Toplam	391	177	568

Chi Square= 12,157, sd= 3, p=0,007<0,05 olduğundan anlamlı bir ilişki vardır.

Televizyonda yer alan haberler dikkate alındığında genel olarak üzerinde durulan tarih aralıkları 2010 ile 2020 tarihleridir. Öğretim elemanlarının ve öğrencilerin de genel kanaati bu tarihlerde yoğunlaşmıştır ki, müzakerelerin uzun süreci dikkate alındığında tahminlerin gerçekçi olduğu söylenebilir.

Tablo 30. “Hangi görevde çalışıyorsunuz” ve “3 Ekim tarihi Türkiye için neyi ifade ediyor?” sorularının karşılaştırması.

3 Ekim tarihi Türkiye için ne anlamda?		Göreviniz?		
		Öğrenci	Öğretim elemanı	Toplam
	Helsinki’nin devamı	24	8	32
	Gümrük birliği’nin kabulü	17	5	22
	17 Aralık 2004 tarihli kararların kabulü	34	10	42
	Tam üyelik müzakerelerinin başlama tarihi	518	257	775
	AB’ye imtiyazlı ortaklık kararının kabulü	87	30	117
	Toplam	680	310	990

Chi Square= 5,836, sd= 4, p= 0,212>0,05 olduğundan anlamlı bir ilişki yoktur.

Türkiye için 40 yılı aşkın bir süredir beklenen 3 Ekim sürecinin Türkiye için hangi anlama geldiği tarihi bir olay olarak nitelendirilmesi açısından önemlidir. Deneklerin çoğunluğu tam üyelik müzakerelerinin başlama tarihi olduğunu biliyor olsa da ülkede günlerce her akşam detaylı olarak haber konusu olan, tüm medyada konuşulan bu sürecin ne anlama geldiği konusunda yanlış yanıtlar da bulunmaktadır. Öğrencilere (%70) oranla öğretim elemanlarından (%79) daha çok doğru yanıt alınmıştır. Ancak deneklerin sayısının 1052 olduğu düşünülürse, geriye kalan 277 kişinin ya cevap vermediği ya da yanlış yanıtladığı görülmektedir.

Tablo 31. “Hangi görevde çalışıyorsunuz” ve “AB ve 3 Ekim tarihi ile ilgili bilgilerinizi hangi kaynaktan öğrendiniz?” sorularının karşılaştırması.

AB ve 3 Ekim kaynakları		Göreviniz?		
		Öğrenci	Öğretim elemanı	Toplam
	Televizyon	605	86	691
	Diğer	286	31	317
	Toplam	891	117	1008

Chi Square= 1,506, sd= 1, p= 0,220 > 0,05 olduğundan anlamlı bir ilişki yoktur.

Tablo 31’den de anlaşıldığı gibi “televizyon” cevabını vermeyenlerin sayısı oldukça az olduğundan “diğer” seçeneği ile farklı kaynaklar değerlendirilmiştir. Araştırmanın kapsamı televizyon ve kanalları olduğundan ve genel olarak tercih edilen kaynak olması nedeniyle cevaplar içinde televizyonla birlikte farklı seçenekleri işaretlemiş olan deneklerin cevapları televizyon olarak kabul edilmiştir. Buradaki amaç araştırma kapsamında televizyon kanallarında yer alan haberler olduğundan deneklerin de Avrupa Birliği ve 3 Ekim tarihinde televizyondan bilgi edinmiş olmaları televizyonun haber verme, bilgilendirme işlevini yerine getirmeleri ve manipüle etmeleri açısından önemlidir. Veriler incelendiğinde de deneklerin 3 Ekim sürecindeki gelişmeleri ve sahip oldukları bilgileri televizyondan edindikleri görülmektedir. Öğrencilerin öğretim elemanlarına oranla daha fazla televizyonu tercih ettikleri, öğretim elemanlarının da televizyonu daha çok tercih etmiş olmalarına rağmen öğrencilere göre özellikle gazete gibi farklı iletişim kaynaklarını tercih ettikleri söylenebilir.

Tablo 32. “Hangi görevde çalışıyorsunuz” ve “Basının AB konusunda halkı manipüle ettiğini yani belli bir görüşe yönlendirdiğini düşünüyor musunuz?” sorularının karşılaştırması.

Basın ve manipülasyon		Göreviniz?		
		Öğrenci	Öğretim elemanı	Toplam
	Evet	555	154	709
	Hayır	249	64	313
	Toplam	804	218	1022

Chi Square= 0,210, sd=1, p= 0,647 >0,05 olduğundan anlamlı bir ilişki yoktur.

Yanıtlara bakıldığında hem öğretim elemanlarının hem öğrencilerin aynı kanaatte oldukları görülmektedir. Basının haber verme ve bilgilendireme gibi işlevlerini yerine getirirken kamuoyunu yönlendirici ifadeler kullandığı incelenen haberlerden de anlaşılmaktadır. 3 Ekim Avrupa Birliği sürecinde de kitle iletişim aracı olarak en çok tercih edilen kaynağın televizyon olduğu ve deneklerin bu süreçte edindikleri haber ve bilgileri televizyondan aldıkları düşünülürse televizyonda yer alan haberlerde de halkı yönlendiremeye çalışıldığı söylenebilir.

Tablo 33. “Hangi görevde çalışıyorsunuz” ve “Basının manipüle etme işlevini yerine getirirken halkın üzerinde etkili olduğuna inanıyor musunuz?” sorularının karşılaştırması.

Basın halkın üzerinde etkili mi?		Göreviniz?		
		Öğrenci	Öğretim elemanı	Toplam
	Evet, inanıyorum	412	183	605
	Biraz etkili olabilir	181	68	249
	Hayır, etkili olmaz	28	11	39
	Fikrim yok,	19	7	26
	Toplam	640	279	919

Chi Square=2,006, sd= 3, p= 0,571 olduğunda anlamlı bir ilişki yoktur.

Deneklere basının yönlendiremeye çalışırken bu konuda etkili olup olmadığı sorulmuş ve gerek öğretim elemanlarının gerekse öğrencilerin genel olarak etkili olduğu yönünde fikir beyan ettikleri tespit edilmiştir. Bu verilerden hareketle basının, dolayısıyla bir kitle iletişim aracı olarak televizyonun toplumu yönlendiremeye çalışırken bunu başardığı ve bu konuda etkili olduğu söylenebilir.

Tablo 34. “Hangi görevde çalışıyorsunuz” ve “Televizyonda yer alan AB ile ilgili haber ve yorumların düşüncenizin değişmesinde etkili oldu mu?” sorularının karşılaştırması.

AB düşüncelerinin değişimi		Göreviniz?		
		Öğrenci	Öğretim elemanı	Toplam
	Evet, düşüncelerim olumlu yönde değişti	152	66	218
	Evet, düşüncelerim olumsuz yönde değişti	93	46	139
	Hayır, etkilenmedim	462	201	663
	Toplam	707	313	1020

Chi square= 0,881, sd= 3, p= 0,830>0,05 olduğundan anlamlı bir ilişki yoktur.

Bir önceki sorularda basının haber verme işlevini yerine getirirken yönlendirmeye çalıştığı ve bunu yaparken de halkın üzerinde etkili olduğu sonuçları çıkarken deneklerin etkilenip etkilenmediği sorulduğunda etkilenmediği yönünde yanıtlar alınmıştır. Özellikle öğretim elemanlarının öğrencilere oranla Avrupa Birliği ile ilgili düşüncelerinde kitle iletişim araçlarından etkilenmediği söylenebilir. Buradan hareketle kitle iletişim araçlarının belirli bilgi sahibi olan toplum üzerinde fikirlerinin değişimi ve belli bir fikre yönlendirme olarak etkili olamadığı sonucu çıkarılabilir.

Tablo 35. “Hangi görevde çalışıyorsunuz?” ve “Televizyonda yer alan haber ve yorumların tarafsız olarak yansıtıldığına inanıyor musunuz?” sorularının karşılaştırması.

TV’deki haberler tarafsız mı?		Göreviniz?		
		Öğrenci	Öğretim elemanı	Toplam
	Evet, her yönüyle tarafsız yansıtıldı	42	26	68
	Her zaman olmasa da genellikle tarafsızdı	334	149	483
	Hayır, hiçbir yönüyle tarafsız değildi.	326	139	465
	Toplam	702	314	1016

Chi Square= 1,935, sd= 2, p= 0,380 > 0,05 olduğundan anlamlı bir ilişki yoktur.

Kitle iletişim araçlarını üstlendikleri görevleri yerine getirirken objektiflik ilkesini göz ardı etmemelidir. 3 Ekim sürecinde televizyonun haber ve bilgileri sınanırken her zaman olmasa da kısmen tarafsız olduğu söylenebilir. Ancak öğretim

elemanları ve öğrencilerin tarafsız olmadığı yönündeki fikirleri de çoğunluktadır. Bu açıdan bakıldığında kitle iletişim aracı olarak televizyonun 3 Ekim müzakere sürecinde tam anlamıyla tarafsızlık ilkesine uymadığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Tablo 36. “Hangi görevde çalışıyorsunuz?” ve “Sizce televizyon AB sürecini yeterince işleyebildi mi?” sorularının karşılaştırması.

AB yeterince işlendi mi?		Göreviniz?		
		Öğrenci	Öğretim Elemanı	Toplam
	Evet, dakika dakika anlatıldı	196	100	296
	Evet, ancak özet geçildi	262	121	383
	Hayır, çok az değinildi	145	44	189
	Hayır, çok yetersiz kaldı	102	44	146
	Toplam	705	309	1014

Chi Square=6,381, sd= 3, p= 0,094 > 0,05 olduğundan anlamlı bir ilişki yoktur.

Televizyonda yer alan haber ve yorumlar hatırlandığında bir haftalık süre içinde haber içeriklerinin genelde Avrupa Birliği ile ilgili olduğu görülecektir. Ancak öğretim elemanları ve öğrencilerin genel düşüncesi konuya “özet” olarak değinildiği yönündedir. Avrupa Birliği sürecine her ne kadar haberlerde gündemin ana maddesi olarak değinilmiş olsa da, toplumun kitle iletişim araçlarından beklentisinin daha büyük olduğu görülmektedir.

Tablo 37. “Hangi görevde çalışıyorsunuz?” ve “Sizce 3 Ekim süreci hakkında televizyon bilgilendirme işlevini yerine getirebildi mi?” sorularının karşılaştırması.

Bilgilendirme işlevi?		Göreviniz?		
		Öğrenci	Öğretim Elemanı	Toplam
	Evet, Türkiye-AB ilişkileri detaylı anlatıldı	129	69	198
	Evet, ancak yeterince bilgi verilmedi	300	121	421
	Hayır, yalnızca 3 Ekim süreci anlatıldı	154	55	209
	Hayır, 3 Ekim süreci bile yeterince verilmedi	109	59	168
	Toplam	692	304	996

Chi Square= 5,795, sd= 3, p= 0,122 > 0,05 olduğundan anlamlı bir ilişki yoktur.

Haber verme işlevinin yanı sıra kitle iletişim araçlarının olay ve olgular hakkında bilgilendirme işlevinin de olduğu konusuna çalışmanın teori kısmında değinilmişti. 3 Ekim sürecinde genel olarak haber içerikleri incelendiğinde deneklerin verdikleri yanıtlar ile paralel sonuçlar çıkmaktadır. Gelişen olaylar üzerinde detaylı

olarak durulduğu ancak, Avrupa Birliği ve AB'ye üyelik hakkında, nasıl bir birlik olduğu, Türkiye'nin nasıl bir belgeye imza attığı, müzakere çerçeve belgesinin detayları ve Türkiye'nin Avrupa Birliği ile ilişkilerinin geçmişine çok fazla yer verilmediği görülmektedir ki, χ^2 testiyle gerek öğretim elemanları gerekse öğrencilerin de genel kanaati bu yönde olduğu sonucuna varılmıştır. Türkiye'de okuma sıklığının az olduğu ve toplumun bilgilenme sürecinde televizyonun geniş yer aldığı düşünülecek olursa, Türkiye için tarihi bir olay olarak yansıtılan ve üyelik söz konusu olursa ülkenin geleceği açısından önemli olan bir birlik hakkında halkın bilgilenme sürecinde kitle iletişim araçlarından daha fazla beklentilerinin olduğu söylenebilir.

Tablo 38. “Hangi görevde çalışıyorsunuz?” ve “Sizce 3 Ekim tarihi basında yansıtıldığı gibi tarihi bir dönemeç miydi?” sorularının karşılaştırması.

3 Ekim tarihi dönemeç mi?		Göreviniz?		
		Öğrenci	Öğretim Elemanı	Toplam
	Evet,	301	134	435
	Hayır,	287	138	425
	Fikrim yok	119	43	162
	Toplam	707	315	1022

Chi Square= 1,933, sd= 2, p= 0,380> 0,05 olduğundan anlamlı bir ilişki yoktur.

3 Ekim sürecinde kamuoyunda yer alan haberlerin genelinde Türkiye için tarihi bir dönemeç olduğu ifadeleri oldukça sık kullanılmıştır. Ancak kitle iletişim araçlarında yansıtıldığı kadar toplumun genelinde tarihi bir dönemeç olarak görülmediği söylenebilir. Her ne kadar öğretim elemanları ve öğrencilerin oy çokluğu tarihi bir dönemeç olduğu yönünde olsa da medya da yansıtıldığı ölçüde bir çoğunluğun olmadığını söylemek yanlış olmayacaktır. Tarihi bir dönemeç olmadığı yönünde öğretim elemanları daha fazla fikir belirtmişlerdir. Ancak öğrencilerin sayısının daha fazla olması ve tarihi bir dönemeç olduğu yönünde yanıt verenlerin fazlalığı genel toplamı etkilemiştir. Bu sebeple öğrencilerden tarihi bir dönemeç olarak görenlerin fazla olduğunu ve öğretim elemanlarının ise tersine bu şekilde düşünmedikleri söylenebilir.

Tablo 39. “Hangi görevde çalışıyorsunuz?” ve “AB ülkelerinin 3 Ekim sürecinde diğer ülkelerle eşit davrandığına inanıyor musunuz?” sorularının karşılaştırması.

Eşit davrandı mı?		Göreviniz?		
		Öğrenci	Öğretim Elemanı	Toplam
	Evet, birçok ülkeye benzer zorluklar çıkarılmıştı	71	24	95
	Hayır, diğer ülkelere daha esnek davranılmıştı	630	289	919
	Toplam	701	313	1014

Chi Square=2,437, sd= 2, p= 0,296>0,05 olduğundan anlamlı bir ilişki yoktur.

Türkiye karşı çıkarılan zorluklara her ne kadar kitle iletişim araçlarında değinilmiş olsa da diğer ülkelere de benzer zorluklar çıkarıldığı ifadeleri kullanılarak aslında ortada bir eşitsizlik olmadığı yönünde mesajlar verilmiştir. Ancak genel kanaate bakıldığında toplumun kitle iletişim araçlarıyla aynı fikirde olmadığı Türkiye’ye karşı diğer aday ülkelerle eşit davranılmadığını düşündükleri söylenebilir. Bu konuda da kitle iletişim araçlarının toplum üzerinde etkili olmadığı ifade edilebilir.

Tablo 40. “Hangi görevde çalışıyorsunuz?” ve “Türkiye Cumhuriyeti devleti olarak 3 Ekim sürecini başarı ile tamamladığımızı düşünüyor musunuz?” sorularının karşılaştırılması.

3 Ekim başarılı bir süreç mi?		Göreviniz?		
		Öğrenci	Öğretim Elemanı	Toplam
	Evet, taviz verilemeden başarılı tamamlanmıştır	168	49	217
	Çeşitli tavizler verilmiştir, kısmen başarılı sayılabilir	341	166	507
	Hayır, başarısız bir süreç, verilmemesi gereken tavizler verilmiştir	195	93	288
	Toplam	704	308	1012

Chi Square= 8,066, sd= 2, p= 0,018<0,05 olduğundan anlamlı bir ilişki vardır.

3 Ekim sürecinde basında yer alan haberlere bakıldığında tarihi bir zafer olduğu ve büyük bir başarının sağlandığı yönünde ifadeler hâkimdir. Ancak yapılan k^2 testi sonucunda, kamuoyunun bu konuda kitle iletişim araçlarıyla aynı fikirde olmadığı görülmektedir. Medya da yansıtıldığı gibi büyük bir zafer olduğu konusunda genel bir düşünce oluşmamıştır. Toplumun geneli tavizler verildiği ve kısmen başarılı

gördüklerini ifade etmişlerdir. Bu anlamda kitle iletişim araçlarında yer alan haberlerde abartının olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Araştırma kapsamında bulunan öğretim elemanları öğrencilerin genel kanaatinin bu yönde olduğu söylenebilir.

Tablo 41. “Hangi görevde çalışıyorsunuz?” ve “3 Ekim sürecinde Avusturya ve Kıbrıs Rum yönetimi gibi sorunlarla müzakerelerin başlamayacağını düşündüğünüz oldu mu?” sorularının karşılaştırması.

Başlamayacağını düşündünüz mü?		Göreviniz?		
		Öğrenci	Öğretim Elemanı	Toplam
	Evet, oldu	478	173	651
	Hayır, sorunların aşılacağından emindim	218	137	356
	Toplam	697	310	1007

Chi Square= 15,318, sd= 1, p=0,00< 0,05 olduğundan anlamlı bir ilişki vardır.

Haberler incelendiğinde büyük bir heyecan içinde müzakerelerin başlaması kararlaştırıldığında, zaman zaman artık ipler kopuyor anlaşma sağlanamayacak şekilde düşüncelerin oluştuğu ifade edilmiş, Avusturya ve Kıbrıs sorunun müzakerelerin başlamasına engel olduğu haberleri yansıtılmıştır. Sonuçlara bakıldığında haberlerde yansıtılan heyecanın ve ümitsiz havanın toplumun üzerinde de etkili olduğu aynı düşüncenin kamuoyu üzerinde oluştuğu söylenebilir.

Son tabloda yer alan sonuçlar ve daha önceki sorulardan alınan yanıtlar, aslında araştırmanın tezini ispatlar niteliktedir. Gelişen gündem olayları hakkında kitle iletişim araçları gelişmeleri yansıtırken kamuoyunu yönlendirici ifadeler kullanmakta ve kısmen de olsa etkili olabilmektedir. Ancak önceden edinilen bilgiler ve sahip olunan düşünceler söz konusu olduğunda kitle iletişim araçları kamuoyunun genelini etkilemekte sınırlı kalmak ve fikirlerin değişmesinde etkili olamamaktadır.

Tablo 42. “En çok izlediğiniz televizyon kanalları hangileridir?” ve “Türkiye AB’ye ilk hangi tarihte üyelik başvurusunda bulundu? Sorularının karşılaştırması

Ençok izlenilen kanallar		AB'ye ilk üyelik başvuru tarihi						
		1930	1954	1959	1982	1996	2002	Toplam
	Atv, Kanal D ve Show TV izleyenler	13	236	189	56	42	20	556
	Diğer kanalları izleyenler	6	127	99	18	10	4	264
	Toplam	19	363	288	74	52	24	820

Chi Square= 10,680, sd= 5, p= 0,06> 0,05 olduğundan anlamlı bir ilişki yoktur.

Araştırma dâhilinde olan kanalları izleyenlerin Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne ilk üyelik tarihi konusunda daha çok doğru yanıt verdiği görülmektedir. Ancak 31 Temmuz 1959 tarihi televizyonda yer alan haberlerde ifade edilmiş olmasına ve diğer kanalları izleyenler ile bu üç kanalları izleyenler arasında sayı olarak büyük bir fark olmasına karşın doğru cevap veren sayısı beklenenin altında kalmıştır. Buradan hareketle izleyicilerin televizyonda yer alan haberlerin detayları hakkında verilen bilgileri gelişen olaylar kadar dikkatli izlemedikleri ve hafızada tutamadıkları söylenebilir.

Tablo 43. “En çok izlediğiniz televizyon kanalları hangileridir?” ve “Sizce Türkiye Avrupa Birliği ’ne girmeli mi?” (evet) sorularının karşılaştırması.

Türkiye AB’ye girmeli mi?(evet)		İzlenen TV kanalları		
		Atv,ShowTV Kanal D	Diğer	Toplam
	Evet,	209	79	288
	Kültürel, ekonomik ve sosyal iyileşme için	58	37	95
	Hayat standartlarının düzelmesi için	34	12	46
	Demokrasi, özgürlük, insan hakları	21	18	39
	Daha iyi bir gelecek ve yaşam için	26	7	33
	İş ve üretim kapasitesinin artması	20	4	24
	Türk kültürünü kaybetmemek şartıyla evet	8	4	12
	Medeniyetler birliği ve güçlü olmak için	6	5	11
	Toplam	382	166	548

Chi Square= 32,765, sd= 20, p= 0,036< 0,05 olduğundan anlamlı bir ilişki vardır.

Atv, Show TV ve Kanal D'yi izleyenler ile diğer kanalları izleyenler arasında dikkati çeken Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyeliği konusunda çoğunluğun herhangi bir yorum yapmadan girmeli cevabını vermiş olmasıdır. Bunun yanı sıra söz konusu üç kanalı izleyenlerin Avrupa Birliği'ne girme konusunda Türkiye için kültürel, ekonomik, insan hakları, demokrasi ve özgürlük alanlarında iyileşme sağlanması ve hayat standartlarının yükselmesi ve dolayısıyla iş imkânlarının artması yönünde ilerlemelerin sağlanmasını kolaylaştırması açısından istemektedirler. Nitekim her üç kanalda da Avrupa Birliği'ne üyeliğin Türkiye'ye sağlayacağı faydalar bu şekilde yansıtılmıştır. Toplumda da ortak kanaat bu yöndedir ki, 3 Ekim sürecinde gelişmelerin televizyondan izlendiği düşünülürse bu konuda televizyonda yer alan haber ve yorumların toplum üzerinde etkisinin olduğu ve aynı düşüncenin ve beklentinin oluşmasını sağladığı söylenebilir.

Tablo 44. “En çok izlediğiniz televizyon kanalları hangileridir?” ve “Türkiye Avrupa Birliği'ne girmeli mi? (hayır) sorularının karşılaştırması.

Türkiye AB'ye girmeli mi? (hayır)		İzlenen TV kanalları		
		Atv,ShowTV Kanal D	Diğer	Toplam
	Hayır, (yorum yok)	94	39	133
	Türkiye AB'ye muhtaç değil	14	15	29
	Türk örf, adet ve değerlerine uymuyor	18	8	26
	Zaten almayacaklar,	10	6	16
	Sömürge olmamak için,	7	4	11
	AB, Türkiye'yi kullanmak istiyor,	2	10	12
	AB çok taviz istiyor	8	2	10
	Toplam	153	84	237

Chi Square= 35,790, sd= 21, $p = 0,02 < 0,05$ olduğundan anlamlı bir ilişki vardır.

Avrupa Birliği'ne üyelik konusunda olumsuz düşünenlerin çoğunluğunun Atv, Kanal D ve Show TV'yi izledikleri ve bu üç kanalın üçünde de bu süreçte Avrupa Birliği'ne üyelik konusunun oldukça olumlu olarak yansıtıldığı düşünülürse en etkili kitle iletişim aracı olarak televizyonun olumsuz düşünenlerin fikirlerinde değişiklik konusunda etkili olamadığı söylenebilir. Ancak burada da olumsuz düşünenlerin çoğunluğunun, yorum yapmaktan kaçındığı dikkati çekmektedir. Avrupa Birliği'ne üyeliğe karşı olanların çoğunluğu Türkiye'nin kendine yeteceğini ve Avrupa Birliği'nin Türk örf ve adetlerine uymadığını belirtmişleridir.

Tablo 45. “En çok izlediğiniz televizyon kanalları hangileridir?” ve “Sizce Türkiye AB’ye tam üye olarak girebilecek mi? Sorularının karşılaştırması.

Türkiye’nin AB’ye tam üyesi		En çok izlenen TV kanalları		
		Atv,Kanal D,Show tv	Diğer	Toplam
	Evet, müzakereler bitince kesinlikle girecek	107	56	163
	Müzakereler olumlu sürerse belki girebilir	222	94	316
	Hayır, Türkiye’de iktidar değişimi olacak ve müzakereler yarım kalacak,	50	14	64
	Hayır, AB müzakerelerle Türkiye’yi oyalayacak ve giremeyecek	256	132	388
	Bu konuda fikrim yok,	26	7	33
	Toplam	661	303	964

Chi Square= 6,581, sd= 4, p= 0,160>0,05 olduğundan anlamlı bir ilişki yoktur.

3 Ekim sürecinde kitle iletişim araçlarında yer alan haber ve yorumlar hatırlandığında Türkiye’nin AB ile müzakerelerin başlaması ve tam üyelik için dile getirilen ifadelerin geneli oldukça olumlu yöndeydi. Ancak verilen yanıtlar aynı TV kanallarını izleyen kitlenin yanıtları dikkate alındığında Avrupa Birliği’nin Türkiye’yi oyalayacağı ve sonuçta Türkiye’nin AB’ye giremeyeceği şeklindedir. Buradan hareketle televizyonda yansıtıldığı gibi toplumun aynı düşüncede olmadığı söylenebilir. Ancak genel olarak olumlu düşünenlerin toplamı alınacak olursa, basında oluşturulan olumlu tavrın çoğunlukta olduğu görülmektedir. Türkiye’nin Avrupa Birliği ’ne tam üye olarak gireceğini düşünenler ile giremeyeceğini düşünenler arasında büyük bir fark olmadığından AB’ye üyelik konusuna olumlu bakanların daha fazla olmasına karşın kitle iletişim araçlarında oluşturulmaya çalışıldığı kadar umutlu ve olumlu düşüncenin toplumun geneline hâkim olmadığı bu anlamda kitle iletişim araçlarının genel çoğunluğu etkileyemediği söylenebilir.

Tablo 46. “En çok izlediğiniz televizyon kanalları hangileridir?” ve “Türkiye’nin AB’ye hangi tarihte gireceğini tahmin ediyorsunuz? Sorularının karşılaştırması.

Türkiye’nin AB’ye gireceği tarih		En çok izlenen TV kanalları		
		Atv,kanal D, Show	Diğer	Toplam
	2006–2010	63	18	81
	2011–2014	113	62	175
	2015–2020	137	51	188
	2021 ve üzeri	62	28	90
	Toplam	375	159	534

Chi Square= 5,592, sd= 3, p= 0,133> 0,05 olduğundan anlamlı bir ilişki yoktur.

Kitle iletişim araçlarında üyelik tarihi ile ilgili verilen bilgiler ve yapılan tahminler ile toplumda düşünülen tarihlerin aynı olması ve bu süreçte daha çok televizyon kaynağının tercih edilmiş olması insanların bu konudaki düşüncelerinde kitle iletişim aracı olarak televizyonun katkısı olduğunu göstermektedir.

Tablo 47. “En çok izlediğiniz televizyon kanalları hangileridir?” ve “3 Ekim tarihi Türkiye için ne ifade ediyor? Sorularının karşılaştırması.

3 Ekim tarihi Türkiye için ne anlamda?		En çok izlenen kanallar		
		Atv,Kanal D Show TV	Diğer	Toplam
	Helsinki’nin devamı	23	6	29
	Gümrük birliği’nin kabulü	15	6	21
	17 Aralık 2004 tarihli kararların kabulü	28	13	41
	Tam üyelik müzakerelerinin başlaması	498	228	726
	AB’ye imtiyazlı ortaklık kararının kabulü	68	42	110
	Toplam	632	295	927

Chi Square= 3,868, sd= 4, p= 0,424> 0,05 olduğundan anlamlı bir ilişki yoktur.

Kitle iletişim araçlarında 3 Ekim sürecinin Türkiye ile AB arasındaki müzakerelerin başlama tarihi olduğu genişçe yer bulmuştu. Toplumun genelinin 3 Ekim tarihinin Türkiye için ne anlama geldiğini bildikleri söylenebilir. Ancak kitle iletişim araçların özellikle bu konunun vurgulanmış olması ve toplumun genelinin aynı kaynaklardan haber ve bilgileri almış olması düşünüldüğünde bilmeyenlerin azınlıkta olmaması dikkat çekicidir. Deneklerin belirli bir eğitim seviyesinde olduğu dikkate alındığında Türkiye için önemli olarak görülen bir sürecin ne anlama geldiğini bilmeyenlerin olması takip edilen gündemin çok önemsenmeden izlendiğini

göstermektedir. Ancak çoğunluğun 3 Ekim tarihi hakkında doğru bilgiler edindikleri söylenebilir.

Tablo 48. “En çok izlediğiniz televizyon kanalları hangileridir?” ve “AB ve 3 Ekim tarihi ile bilgilerinizi hangi kaynaktan öğrendiniz?” sorularının karşılaştırması.

Basının ve manipüle		En çok izlenen TV kanalları		
		Atv,Kanal D Show tv	Diğer	Toplam
	Evet	499	155	654
	Hayır	253	48	301
	Toplam	752	203	955

Chi Square= 4,068, sd= 1, p= 0,04< 0,05 olduğundan anlamlı bir ilişki vardır.

3 Ekim Avrupa Birliği sürecinde toplumun haber ve bilgilerini genelde televizyondan edindikleri ve televizyon kanalları olarak Atv, Kanal D ve Show TV ‘yi tercih ettikleri görülmektedir. Bu anlamda toplumun bu süreç hakkındaki fikirleri ve televizyondan etkileme derecelerinin ölçülmesi bakımından doğru bir karşılaştırmanın yapılmasına imkân verdiği söylenebilir.

Tablo 49. “En çok izlediğiniz televizyon kanalları hangileridir?” ve “Basının halkı manipüle ettiğini yani belli bir yönlendirdiğini düşünüyor musunuz? Sorularının karşılaştırması.

AB ve 3 Ekim kaynakları		En çok izlenilen TV kanalları		
		Atv, Kanal D Show TV	Diğer	Toplam
	Televizyon	584	254	838
	Diğer	63	42	105
	Toplam	647	296	943

Chi Square= 7,403, sd= 1, p= 0,007< 0,05 olduğundan anlamlı bir ilişki vardır.

Tablodan da anlaşıldığı gibi toplumun geneli kitle iletişim araçlarının haber ve bilgi verme gibi işlevlerini yerine getirirken bir yandan kullandığı ifadeler ve verdiği haberlerle halkı yönlendirmeye çalıştığı söylenebilir. 3 Ekim sürecinde televizyonda yer alan haberler hatırlanacak olursa daha çok olumlu bir fikir oluşturma çabası dikkati çekmektedir.

Tablo 50. “En çok izlediğiniz televizyon kanalları hangileridir?” ve “Basının manipüle etme işlevini yerine getirirken halkın üzerinde etkili olduğunu düşünüyor musunuz?” sorularının karşılaştırması.

Basın halkın üzerinde Etkili mi?		En çok izlenen TV kanalları		
		Atv,KanalD Show TV	Diğer	Toplam
	Evet, inanıyorum	372	192	564
	Biraz etkili olabilir	167	66	233
	Hayır, etkili olmaz	22	11	33
	Fikrim yok,	21	5	26
	Toplam	582	274	856

Chi Square= 4,501, sd= 3, p= 0,212> 0,05 olduğundan anlamlı bir ilişki yoktur.

Bir önceki sorudaki karşılaşma ile televizyonu izleyen toplumun ki bu çoğunluğu oluşturmaktadır kitle iletişim araçlarının haber verme işlevini yerine getirirken bir yandan da halkı manipüle etmeye çalıştığı görülmektedir. Manipüle etme amacını güderken bu konuda başarılı olduğu genel kanaat olarak belirtilmiştir. Büyük bir çoğunluk kitle iletişim araçlarının halkı yönlendirmeye çalışırken bu konuda başarılı olduğu yani toplumun fikirlerinin şekillenmesinde ya da fikir değişikliğinde etkili olduğu düşüncesindedir.

Tablo 51. “En çok izlediğiniz televizyon kanalları hangileridir?” ve “Televizyonda yer alan haber ve yorumlar AB ile ilgili düşüncelerinizin değişmesinde etkili oldu mu?” sorularının karşılaştırması.

AB düşüncelerinin değişimi		En çok izlenen TV kanalları		
		Atv, Kanal D Show TV	Diğer	Toplam
	Evet, düşüncelerim olumlu yönde değişti	157	49	206
	Evet, düşüncelerim olumsuz yönde değişti	94	31	125
	Hayır, etkilenmedim	404	217	621
	Toplam	655	297	952

Chi Square= 13,900, sd= 3, p= 0,003< 0,05 olduğundan anlamlı bir ilişki vardır.

Kitle iletişim araçlarının fikir değişikliği yönünde toplumu etkilediği daha önceki sonuçlarla dile getirilmişti. Ancak deneklerin fikir değişikliği sorulduğunda ise farklı bir sonuç elde edilmiş kitle iletişim araçlarından etkilenmedikleri görülmektedir. Buradan hareketle toplumda belli bir eğitim seviyesinde bulunan ve söz konusu konu hakkında belli bir düşünceye sahip olan toplum üzerinde kitle iletişim araçlarının etkisinin olmadığı ancak sahip olunan bilgileri kitle iletişim araçlarından edinenler üzerinde düşüncelerin yönlendirilmesi açısından etkili olabildiği söylenebilir.

Tablo 52. “En çok izlediğiniz televizyon kanalları hangileridir?” ve “Televizyonda yer alan haber ve yorumların tarafsız olarak yansıtıldığına inanıyor musunuz?” sorularının karşılaştırması.

TV’deki haberler tarafsız mı?		En çok izlenen TV kanalları		
		Atv, Kanal D, Show TV	Diğer	Toplam
	Evet, her yönüyle tarafsız yansıtıldı	56	8	64
	Her zaman olmasa da tarafsızdı	314	134	451
	Hayır, hiçbir yönüyle tarafsız değildi.	280	153	433
	Toplam	653	295	948

Chi Square= 14,358, sd= 2, p= 0,001<0,005 olduğundan anlamlı bir ilişki vardır.

Kitle iletişim araçlarının işlevlerini yerine getirirken objektiflik ilkesine uymaları gerekliliği kabul edilmektedir. Bu anlamda 3 Ekim Avrupa Birliği ile müzakerelerin başlama sürecinde haber ve yorumların tarafsız olmasının önemli olduğu düşünülecek olursa zaman zaman tarafsız oldukları genel kanaat olarak belirtilmiş olsa da tam olarak tarafsız olmadıkları sonucuna varılmıştır.

Tablo 53. “En çok izlediğiniz televizyon kanalları hangileridir?” ve “Sizce televizyon 3 Ekim sürecini yeterince işleyebildi mi? Sorularının karşılaştırması.

AB yeterince işlendi mi?		En çok izlenen TV kanalları		
		Atv, Kanal D Show TV	Diğer	Toplam
	Evet, her dakika anlatıldı	190	89	279
	Evet, ama özet geçildi	264	92	356
	Hayır, çok az değinildi	112	63	175
	Hayır, çok yetersiz kaldı	87	52	139
	Toplam	653	296	949

Chi Square= 9,201, sd= 3, p= 0,027< 0,05 olduğundan anlamlı bir ilişki vardır.

3 Ekim sürecinde kitle iletişim araçlarında bu süreçle ilgili haber ve yorumlara geniş yer verilmiş olmasına karşın toplumun tam olarak yeterli bulmadığı görülmektedir. Buradan hareketle genel olarak özet haberler verildiğinin düşünüldüğünü kitle iletişim araçlarının toplumun beklentilerini karşılayamadığı söylenebilir.

Tablo 54. “En çok izlediğiniz televizyon kanalları hangileridir?” ve “Sizce TV 3 Ekim süreciyle ilgili bilgilendirme işlevini yerine getirebildi mi?” sorularının karşılaştırması.

Bilgilendirme işlevi?		En çok izlenen TV kanalları		
		Atv, Kanal D Show TV	Diğer	Toplam
	Evet, Türkiye-AB ilişkileri detaylı anlatıldı	122	63	185
	Evet, ama yeterince bilgi verilmedi	278	117	395
	Hayır, yalnızca 3 Ekim süreci anlatıldı	143	58	201
	Hayır, 3 Ekim süreci yeterince verilmedi	97	57	154
	Toplam	640	295	935

Chi Square= 4,022, sd= 3, r= 0,259> 0,05 olduğundan anlamlı bir ilişki yoktur.

Kitle iletişim araçlarının haber verme işlevinin yanı sıra temel işlevlerinden biri de bilgilendirmedir. Avrupa Birliği ile ilgili haberlerin daha çok haber içerikli olduğu, genel olarak gündemdeki gelişmelerin anlatıldığı, Avrupa Birliği’nin ne anlama geldiği, Türkiye açısından fayda ya da zararları hakkında geniş bilgiler verilmediği kısmen bilgiler verilmiş olsa da bu konuda yetersiz kaldığı söylenebilir.

Tablo 55. “En çok izlediğiniz televizyon kanalları hangileridir?” ve “Sizce 3 Ekim tarihi basında yansıtıldığı gibi tarihi bir dönemeç miydi?” sorularının karşılaştırması.

3 Ekim tarihi dönemeç mi?		En çok izlenen TV kanalları		
		Atv, Kanal D Show TV	Diğer	Toplam
	Evet,	274	136	435
	Hayır,	261	133	394
	Fikrimyok	118	32	150
	Toplam	653	301	954

Chi Square= 8,637, sd= 2, p= 0,013<0,05 olduğundan anlamlı bir ilişki vardır.

Kitle iletişim aracı olarak televizyonda yer alan haber ve yorumlar hatırlanacak olursa 3 Ekim sürecinde Türkiye için 40 yıldır beklenen ve tarihi bir dönemeç olarak özellikle vurgu yapıldığı görülmektedir. Her ne kadar tarihi bir dönemeç olduğunu düşünenler çoğunlukta olsa da haberlerde yansıtıldığı ölçüde bir coşku ve heyecan içinde büyük bir çoğunluk görülmemektedir. Sonuçların birbirine yakın olması kitle iletişim araçları ile aynı fikirde olanların çoğunlukta olmasına karşın aynı ölçüde ve oluşturulmaya çalışılan tarihi bir olay ve dönüm noktası düşüncesinin hâkim olmadığını göstermektedir.

Tablo 56. “En çok izlediğiniz televizyon kanalları hangileridir?” ve “AB ülkelerinin 3 Ekim sürecinde Türkiye’ye diğer ülkelerle eşit davrandığına inanıyor musunuz?” sorularının karşılaştırması.

Eşit davranıldı		En çok izlenen TV kanalları		
		Atv, Kanal D Show TV	Diğer	Toplam
	Evet, birçok ülkeye zorluklar çıkarılmıştı	72	21	93
	Hayır, diğer ülkelere esnek davranılmıştı	576	280	856
	Toplam	648	301	949

Chi Square= 4,907, sd= 2, p= 0,086> 0,05 olduğundan anlamlı bir yoktur.

Toplumun genelinin Avrupa Birliği ile ilgili gelişmeleri 3 Ekim sürecinde televizyondan takip ettiği düşünülecek olursa Avrupa Birliği sürecinde Türkiye’ye karşı çıkarılan zorluklar ile ilgili olarak televizyonda diğer ülkelere karşı çıkarılan zorluklar hakkında ülke ülke anlatılarak aslında diğer ülkelere de aynı zorlukların çıkarıldığı yönünde bir düşüncenin oluşması yönünde bir manipüle söz konusu iken toplumun bu

konuda görsel basın ile aynı fikirde olmadığı görülmektedir. Genel kanaat Türkiye’ye diğer ülkelerle eşit davranılmadığı yönündedir. Buradan hareketle kitle iletişim araçlarının haberlerinde her ne kadar örnekler vererek eşit davranıldığı yönünde bir yönlendirme de bulunmuş olsa da bu konuda toplum üzerinde etkili olamadığı söylenebilir.

Tablo 57. “En çok izlediğiniz televizyon kanalları hangileridir?” ve “Türkiye Cumhuriyeti devleti olarak 3 Ekim sürecini başarı ile tamamladığınızı düşünüyor musunuz?” sorularının karşılaştırması.

3 Ekim başarılı bir süreç mi?		En çok izlenen TV kanalları		
		Atv, Kanal D Show TV	Diğer	Toplam
	Evet, taviz verilemeden başarılı tamamlanmıştır	136	70	206
	Çeşitli tavizler verilmiştir, kısmen başarılı sayılabilir	327	144	471
	Hayır, başarısız bir süreç, verilmemesi gereken tavizler verilmiştir	187	83	270
	Toplam	650	297	947

Chi Square= 0,841, sd= 2, p= 0,657>0,05 olduğundan anlamlı bir ilişki yoktur.

3 Ekim süreci tamamlandığı 4 Ekim gününde görsel basında yer alan haberler hatırlandığında Türkiye’nin tarihi bir zafer kazandığı, hükümet yetkililerinin büyük bir başarıya, büyük bir zafere imza attıkları ifade edilmiştir. Toplumun kitle iletişim araçları ile aynı fikirde olup olmadıkları dikkate alındığında basında yansıtıldığı gibi büyük bir zafer düşüncesinin hâkim olmadığı çeşitli tavizlerin verildiği kısmen başarılı olabileceği ya da başarısız bir sürecin olduğu verilmemesi gereken tavizlerin verilmiş olduğu düşüncelerinin yaygın olduğu görülmektedir. Bu açıdan kitle iletişim araçlarının oluşturmaya çalıştığı tarihi bir başarı havasının toplumda oluşmadığı aynı coşku ve sevincin halkın genelinde bulunmadığı dolayısıyla toplum üzerinde bu anlamda etkili olamadığı söylenebilir.

Tablo 58. “En çok izlediğiniz televizyon kanalları hangileridir?” ve “3 Ekim sürecinde Avusturya ve Kıbrıs Rum yönetimi gibi sorunlarla müzakerelerin başlamayacağını düşündüğünüz oldu mu?” sorularının karşılaştırılması.

Başlamayacağını düşündünüz mü?		En çok izlenen TV kanalları		
		Atv, KanalD Show TV	Diğer	Toplam
	Evet, oldu	437	176	613
	Hayır, sorunların aşılabileceğinden emindim	210	118	328
	Toplam	647	294	941

Chi Square= 5,249, sd= 1, p= 0,022< 0,05 olduğundan anlamlı bir ilişki vardır.

Daha önceki sonuçlarda da olduğu gibi Avrupa Birliği ile ilgili genel kanaatin değişmesinde kitle iletişim araçlarının pasif kaldığı ancak güncel gelişen olaylar hakkında toplumun düşüncesini şekillendirebildiği görülmektedir. Görsel basında yansıtıldığı gibi toplumun genelinde de 3 Ekim öncesinde Avusturya ve Kıbrıs Rum yönetimi gibi sorunlar nedeniyle müzakerelerin başlamayacağı yönünde düşüncelerin oluştuğu söylenebilir. Televizyonda yer alan haberler hatırlandığında, Avusturya gibi nedenlerle, “artık bitti müzakereler başlamayacak”, “ipler kopacak denilen zamanlar yaşandığı” gibi ifadeler ile basının toplum üzerinde aynı olumsuz fikrin oluşması yönünde etkili olduğu söylenebilir.

SONUÇ

Türkiye ile Avrupa Birliği arasındaki ilişkiler, 31 Temmuz 1959 tarihinde Türkiye'nin AB'ye ilk üyelik başvurusu ile başlamış ve günümüze kadar süre gelmiştir. Ancak geçmişten bugüne Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne en çok yakınlaştığı tarih ise şüphesiz 3 Ekim 2005 müzakerelerin başlama sürecidir. Türkiye için yıllardır beklenen bir dönem olduğundan gerek hükümet yetkilileri ve gerekse kamuoyunda oldukça geniş yer verilen ve önemsenen bir gelişme olmuştur. Kitle iletişim araçlarının gündemi sürekli takip ederek ülkede meydana gelen iç ve dış gelişmeleri yansıttığı ve dolayısıyla kamuoyunu haber ve bilgiler ile aydınlattığı düşünülecek olursa bu süreçte önemli bir yere sahip oldukları söylenebilir.

Kitle iletişim araçları birçok ülkede olduğu gibi Türkiye'de de toplumun haber alma, bilgilenme, eğitim ve eğlenme, ekonomik yaşamına katkıda bulunma, hükümet yetkilileri ile halk arasında köprü olarak denetim ve eleştiri imkânı sağlama gibi ihtiyaçlarını karşıladığından vazgeçilmezlerindendir. Kitle iletişim araçları bu işlevlerini yerine getirirken, bir yandan da toplumun ne hakkında düşüneceğine karar vermekte, oluşturmaya çalıştığı kamuoyunu toplumun gündemi haline getirmektedir. Ülke genelinde gelişen olay ve olguları topluma yansıtırken kamuoyunu yönlendirici ifadeler kullanmakta, habere yer verdiği zaman ve öncelik bakımından önemlilik derecesini belirlemektedir. Belirli bir yönde kamuoyu oluşturma ya da mevcut kamuoyunu olumlu ya da olumsuz bir fikre manipüle etme anlamında kimi zaman başarılı olmakta kimi zaman da etkili olamamaktadır.

Bu araştırmada Türkiye'de kitle iletişim araçlarından en fazla tercih edildiği tespit edilen ulusal televizyon kanalları incelenmiştir. Türkiye- Avrupa Birliği ilişkilerinde önemli bir yere sahip olduğundan 3 Ekim 2005 müzakerelerin başlama tarihi araştırmanın örnek olayı olarak seçilmiştir. Ulusal televizyon kanallarından en çok izlenen üç kanal olarak tespit edilen Kanal D, ATV ve Show TV kanallarının bu süreçte haber içerikleri incelenerek anket çalışması ile ulaşılan deneklerin Avrupa Birliği ile ilgili haber içerikleri, kitle iletişim araçlarının toplumu yönlendirme amacı ve bu konudaki etkisi üzerindeki görüşleri ile ilgili tespitlere varılmıştır.

Araştırma kapsamındaki ulusal televizyon kanallarının 3 Ekim sürecindeki haberleri incelendiğinde; haber içeriklerinin olumlu bir fikir oluşturmaya yönelik olduğu, kullanılan ifadeler ve yer verilen gelişmeler ile söylenebilir. 3 Ekim sürecine her üç kanalında geniş yer verdiği ancak Türkiye Avrupa Birliği ilişkilerini yansıtırken

güncel gelişmelerden öteye gitmedikleri görülmektedir. Ancak söz konusu gündemi “tarihi bir dönemeç” olarak nitelendirdikleri ve müzakerelerin başlama konusunu da “tarihi bir zafer” olarak yansıttıkları tespitlerinden yola çıkarak kamu gündemini bu şekilde oluşturmaya çalıştıkları söylenebilir. Gelişen olumsuz olaylarda dahi genel kanaat olarak Türkiye’ye karşı eşit davranılmadığı hâkim olsa da haber içerikleri ile farklı bir yönde daha açık ifade etmek gerekirse Avrupa Birliği sürecinde Türkiye’ye diğer üye ülkeler ile eşit davranıldığı aynı zorlukların aday ülkelerin geneline çıkarıldığı yönünde bir manipüle dikkati çekmektedir. Her üç kanal birbiriyle karşılaştırıldığında habere hâkim olan olumlu fikirde ortak oldukları ancak haberlerin detayları ve Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerini yansıtmama anlamında birbirlerinden ayrıldıkları görülmektedir. Kanal D’nin diğer iki kanala oranla AB sürecine geçmişten bugüne daha detaylı yer verdiği, bilgilendirme anlamında işlevini yerine getirdiği söylenebilir.

Araştırma kapsamında uygulanan anket çalışması ile deneklerin verdikleri yanıtlar ile televizyonun oluşturmaya çalıştığı gündem karşılaştırılmıştır. Kitle iletişim araçlarının bilgilendirme işlevi ele alındığında 3 Ekim sürecinde daha çok gündemde meydana gelen olayları yansıttıkları, Avrupa Birliği ve Türkiye Avrupa Birliği ilişkileri ile hakkında daha önceki yıllarda yer alan gelişmeleri yansıtmama anlamında zaman zaman yer verilmiş olsa da toplumun beklentilerini karşılayamadıkları söylenebilir. Avrupa Birliği sürecinde haber ve yorumlar ile yansıtılan olumlu kanaatin toplumda da hâkim olduğu, Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne üyeliğine genel olarak ancak büyük bir çoğunluk sağlanamasa da destekler nitelikte fikirlerin hâkim olduğu görülmektedir. Ancak televizyonun toplumu manipüle etme amacı değerlendirildiğinde, 3 Ekim sürecinde kamuoyunu büyük bir coşku ile tarihi bir olayda büyük bir zafer kazanıldığı ve hükümetin bu zaferin önderleri olduğu düşüncesine yönlendirdiği bunu yaparken ise belirli bir bilgi birikimine ve görüşe sahip kitle üzerinde fikir değişimi yönünde etkili olamadığı ancak fikirlerini, kitle iletişim araçlarından edindiği haber ve bilgiler ile şekillendiren toplum üzerinde etkili olabildiği sonucuna varılmıştır. 3 Ekim sürecinde haberler ile Türkiye’ye karşı eşit davranıldığı yönünde mesajlar verilirken toplumda bu şekilde bir kanaatin oluşmadığı ve Türkiye’ye karşı eşit davranılmadığı açıkça ifade edilmiştir. Bu anlamda kitle iletişim aracı olarak televizyonun topluma hâkim olan görüşleri değiştirmede sınırlı kaldığı düşünceleri yönlendiremediği söylenebilir. Ancak 3 Ekim sürecinin tarihi bir dönemeç olma ve sürecin başarılı olarak tamamlanması

düşüncelerinde ise haberlerde yansıtılan fikirler ile kamuoyuna hâkim olan fikirlerin aynı doğrultuda olduğu bu anlamda televizyon bu konuda etkili olabilmiştir, denilebilir.

Araştırmanın geneli dikkate alındığında kitle iletişim araçlarının kamuoyunu oluşturma ve yönlendirme amacına hizmet ettiği, bu amaçla yayınlar yaptığı söylenebilir. Yayınlanan haber ve yorumların kamuoyu üzerindeki etkisi incelendiğinde ise, kamuoyunu oluşturma anlamında oldukça başarılı olduğu ancak kamuoyunu yönlendirme (manipüle etme) anlamında ise genel olarak toplumun fikirlerini yönlendirebildiği ancak bilgi birikimine ve belirli eğitime sahip olan halkın üzerinde fikir değişimi yönünde etkili olamadığı sonucuna varılmıştır.

3 Ekim sürecinde bugüne kadar geçen sürede ise kitle iletişim araçlarında yer alan Avrupa Birliği ile ilgili haber ve yorumların, Avrupa Birliği'ne üyelik konusunu destekler nitelikte olduğu ancak, 3 Ekim 2005 tarihinde yansıtıldığı ölçüde olumlu, heyecanlı ve istekli havanın yerini, sürecin nasıl işleyeceği ve üyelik tarihinin ne olacağı şeklinde soru işaretlerine bıraktığı söylenebilir.

KAYNAKÇA

- ALKAN İlhami** (2004), “**Genişleme Süreçleri: Avrupa Birliği Bugüne Nasıl Geldi? AB Yalanları ve Gerçekler**”, İstanbul, NK yayınları.
- ATABEK Necdet ve Erdal DAĞTAŞ** (1998), “**Kamuoyu ve İletişim**”, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Eğitim, Sağlık ve Bilimsel Araştırma Çalışmaları Vakfı Yayını.
- AYDIN Senem ve Can KÖSTEPEN** (2005), “**Avrupa Birliği Tam Üyeliği’nin Türk Vatandaşlarına Sağlayacağı Faydalar**”, İstanbul, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları.
- BEKTAŞ Arsev** (1996), “**Kamuoyu, İletişim ve Demokrasi**”, İstanbul, Bağlam Yayıncılık.
- BOZKURT Enver** (2001), “**Avrupa Birliği Hukuku**”, Ankara, Nobel Yayınları,
- BOZKURT Enver, Mehmet ÖZCAN ve Arif KÖKTAŞ** (2001), “**Avrupa Birliği Hukuku**”, Ankara, Nobel Yayınları.
- BOZKURT Veysel** (2001), “**Avrupa Birliği ve Türkiye**“, Bursa, Vipaş yayınları.
- BULAÇ Ali** (2001), “**Avrupa Birliği ve Türkiye**”, İstanbul, Eylül Yayınları.
- BÜLBÜL Rıdvan** (2000), “**Genel Gazetecilik Bilgileri**”, Ankara, Nobel Yayınları.
- CAN Hacı ve Çınar ÖZEN** (2005), “**Türkiye- Avrupa Topluluğu Ortaklık Hukuku**”, Ankara, Gazi Kitabevi.
- ÇALIŞ H. Şaban** (2001), “**Türkiye-AB ilişkileri, Kimlik Arayışı, Politik Aktörler ve Değişimi**”, Ankara, Nobel Yayınevi.
- DURA Cihan ve Hayriye ATİK** (2003), “**Avrupa Birliği Gümrük Birliği ve Türkiye**”, Ankara, Nobel Yayınevi.

ERDOĞAN İrfan ve Alemdar KORKMAZ (1990), “İletişim ve Toplum, Kitle iletişim Kuramları Tutucu ve Değişimci Yaklaşımlar”, Ankara, Bilgi Yayınevi.

GİRGİN Atilla (2003), “Yazılı Basında Haber”, Ankara, İnkılâp Kitabevi Yayınları

GÖKÇE Orhan (1998), “İletişim Bilimine Giriş”, Ankara, Turhan Kitabevi.

GÜMRÜKÇÜ Harun (2002), “Türkiye ve Avrupa Birliği, İlişkinin Unutulan Yönleri, Dünü ve Bugünü”, Ankara, ATA- Enstitüsü Yayınları.

İŞİK Metin (2000), “İletişimden Kitle İletişimine”, Konya, Mikro Yayınları.

İRVAN Süleyman (2003), “Medya Ve Etik, Medya, Etik ve Habercinin El Kitabı”, Der. Sevdâ ALANKUŞ, İstanbul, IPS İletişim Vakfı Yayınları

KARLUK S. Rıdvan, (2002) “Avrupa Birliği Kapısında Türkiye”, Ankara, Turhan Yayınları,

KARLUK S. Rıdvan, (2002) “Avrupa Birliği ve Türkiye”, İstanbul, Beta Yayınları,

MC QUAIL Denis (1994), “Kitle İletişim Kuramı” Çev. A. Haluk YÜKSEL, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Yayınları.

MUTLU Mustafa (2003), “Vietnam’dan Körfeze (Savaşlarda Kamuoyu Oluşumu)”, İstanbul, Okumuş Adam Yayınları.

NOELLE- NEUMANN Elisabeth (1998), “Kamuoyu Suskunluk Sarmalının Keşfi”, Çev. Murat ÖZKÖK, Ankara, Dost Kitabevi.

ÖZSOY Osman (1998), “Propaganda Ve Kamuoyu Oluşturma”, İstanbul, Alfa Basım Yayın Dağıtım.

ÖZÜPEK Nejat (2003), “Halkla ilişkiler faaliyetleri ve Basın”, Konya, Selçuk İletişim, Sayı: 4

PAZARCI Hüseyin (1991), “Avrupa Topluluklarının Uluslararası İlişkileri”, Ankara, A.Ü.Basımevi.

SEZER Duygu (1972), “Kamuoyu ve Dış Politika”, Ankara, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.

TAŞDEMİR Erdem (2002), “Basının Kamuoyu Oluşturma Fonksiyonu Doğrultusunda Siyasi Partilere Yaklaşımı”, Konya, Selçuk İletişim Dergisi, Sayı:3.

TEZCAN Ercüment (2001), “Avrupa Birliği Kurumları Hukuku”, İstanbul, Beta Yayınevi.

TOKGÖZ Oya, (1994) “Temel Gazetecilik”, 3. Baskı, Ankara, İmge Kitabevi Yayınları.

TURAN Emir, (1994), “Medya’nın Siyasi Hayata Etkileri”, İstanbul, İrfan Yayınevi.

ÜLGER İrfan Kaya, (2003), “Avrupa Birliği ’nin ABC’ si”, Ankara, Sinemis Yayınları.

YÜKSEL Erkan (2000), “Medya’nın Gücü ve Gündem Belirleme Araştırmaları”, 1. Ulusal İletişim Sempozyumu Bildirileri, Ankara, Gazi Üniversitesi İletişim Dergisi Yayınları.

“Avrupa Birliği ve Türkiye” (2003)

[http:// www.ntvmsnbc.com/news/186338.asp.21.05.2003](http://www.ntvmsnbc.com/news/186338.asp.21.05.2003)

“Türkiye – AB İlişkilerinin Tarihçesi” (2005)

<http://www.euturkey.org.tr,27.03.2005>

“Avrupa Birliği ve Türkiye” (2007)

<http://www.ikv.org.tr/kronoloji.php. 01.02.2007>

ÖZGEÇMİŞ

Yazar, 06/10/1981 Elazığ doğumlu olup Elazığ'da ikamet etmektedir. Eğitim ve öğretim süreci üniversiteye kadar Elazığ'da tamamlanmıştır. Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümünü 2000-2004 yılları arasında tamamlayarak 2004 yılında Fırat Üniversitesi İletişim Fakültesi Radyo, Televizyon ve Sinema Bölümünde Yüksek Lisans eğitimine başlamış ve devam etmektedir.

Nida AŞKIN

EK-1

SAHADA UYGULANAN ANKET SORULARI

Sayın Hocalarım ve Öğrenci Arkadaşlarım,

Bu anket, akademik bir çalışmaya kaynak teşkil etmesi için düzenlenmiştir. Anket ile; AB sürecinin televizyonlarda yer alan haber ve röportajlarda yorumlanış şeklinin analiz edilmesi, televizyonların yönlendirme işlevi ele alınarak haber-yorumların izleyici üzerinde manipülasyon işlevini yerine getirip getiremediğinin test edilmesi amaçlanmıştır. Anketlere verilen bilgiler, sadece, bahse konu olan çalışmada kullanılacaktır. Birkaç dakikanızı alacak olan bu ankete zaman ayırdığınız için teşekkür ederiz.

A) Kişisel Bilgiler:

1) Yaşınız?

01() 20-26 02() 27-33 03() 34-40 04() 41-47 05() 48-54 06() 55 ve üzeri

2) Cinsiyetiniz?

01() Kadın 02() Erkek

3) Medeni Durumunuz?

01() Evli 02() Bekar

4) Eğitim Durumunuz ?

01() Lisans son sınıf öğrencisi 02() Lisans mezunu 03() Yüksek Lisans 04() Doktora

5) Hangi Görevde Çalışıyorsunuz?

01() Uzman 02() Öğretim 03() Araştırma görevlisi 04() Yrd. Doç. Dr.
05() Doçent Dr. 06() Profesör 07() Öğrenci

6) Üniversitede öğretim elemanı iseniz hangi fakülte ve hangi bölümde görev yapmaktasınız?

.....

7) Gelir Durumunuz Nedir?

01() 500 YTL ve altı 02() 501-800 YTL arası 03() 801-1100 YTL arası
04() 1101-1400 YTL arası 05() 1401-1700 YTL arası 06() 1701-2000 YTL
07() 2001 YTL ve üzeri

8) En çok izlediğiniz televizyon kanalları hangileridir?(Birden fazla işaretleyebilirsiniz)

01() ATV 02() KANAL-D 03() SHOW-TV
04() Başka ise;(lütfen yazınız).....

B) Araştırma Soruları:**9) Türkiye AB'ye ilk hangi tarihte Üyelik başvurusunda bulundu?**

01() 1930 02() 1954 03() 1959 04() 1982 05() 1996 06() 2002

10) Sizce Türkiye AB'ye girmeli mi? (Yanıtınız “Evet” ya da “Hayır”sa lütfen nedenlerini 3 başlıkta belirtiniz)

1).....
2).....
3).....

11) Sizce Türkiye AB'ne Tam üye olarak girebilecek mi?

01() Evet müzakereler bitince kesinlikle girecek
02() Müzakereler olumlu sürerse belki girebilir
03() Hayır Türkiye’de iktidar değişimi olacak ve müzakereler yarım kalacak
04() Hayır AB ülkeleri Türkiye’yi müzakerelerle oyalayacak ve sonucunda Türkiye giremeyecek
05() Bu konuda fikrim yok

12) Yukarıdaki soruya yanıtınız evetse hangi tarihte gireceğini tahmin ediyorsunuz?

01() 2006-2010 02() 2011-2014 03() 2015-2020 04() 2021 ve üzeri

13) 3 Ekim Tarihi Türkiye için neyi ifade ediyor?

01() Helsinki’nin devamı
02() Gümrük Birliği’nin kabulü
03() 17 Aralık 2004 tarihli kararların kabulü
04() Tam üyelik müzakerelerinin başlama tarihi
05() AB’ye İmtiyazlı ortaklık kararının kabulü

14) AB ve 3 Ekim tarihi hakkındaki bilgilerinizi hangi kaynaktan öğrendiniz?(Birden fazla işaretleyebilirsiniz)

01() Radyo 02() Televizyon 03() Dergi 04() Gazete 05() İnternet
06() Arkadaşlarımdan 07() Ailemden 08() Kitaplardan

15) Basının AB konusunda halkı manipüle ettiğini yani belli bir yöne yönlendirdiğini düşünüyor musunuz?

01() Evet 02() Hayır

16) Basının manipüle etme işlevini yerine getirirken halkın üzerinde etkili olduğuna inanıyor musunuz? (Lütfen bu soruyu yukarıdaki soruya yanıtınız evetse cevaplayınız).

01() Evet inanıyorum 02() Biraz etkili olabilir 03() Hayır etkili olmaz 04() Fikrim yok

17) AB konusunda Televizyondan etkilendiniz mi?

01() Evet düşüncelerim olumlu yönde değişti
02() Evet düşüncelerim olumsuz yönde değişti
03() Hayır etkilenmedim

18) Televizyon bu konuda hangi düşüncelerinizin değişmesine neden oldu? (18. soruya yanıtınız evetse bu soruyu cevaplayınız, hayırsa lütfen bir sonraki soruya geçiniz)

.....

19) Televizyonda yer alan AB ile ilgili haber ve yorumların tarafsız olarak yansıtıldığına inanıyor musunuz?

- 01() Evet her yönüyle tarafsız olarak yansıtıldı
 02() Her zaman olmasa da genellikle tarafsızdı
 03() Hayır hiçbir yönüyle tarafsız değildi

20) Sizce Televizyon Türkiye-AB sürecini yeterince işleyebildi mi?

- 01() Evet her detayı ile dakika dakika anlatıldı 02() Evet ama özet geçildi
 03() Hayır çok az değinildi 04() Hayır çok yetersiz kaldı

21) Sizce 3 Ekim süreci hakkında Televizyon, bilgilendirme işlevini yerine getirebildi mi?

- 01() Evet Türkiye-AB ilişkileri dünden bugüne detaylı olarak anlatıldı
 02() Evet ama yeterli derecede bilgi verilmedi
 03() Hayır yalnızca 3 Ekim süreci anlatıldı
 04() Hayır 3 Ekim süreci bile yeterince verilmedi

22) Sizce 3 Ekim tarihi basında yansıtıldığı gibi Türkiye için tarihi bir dönemeç miydi?

- 01() Evet 02() Hayır 03() Fikrim yok

23) AB ülkelerinin 3 Ekim sürecinde Türkiye'ye karşı diğer üye ülkelerle eşit davrandığına inanıyor musunuz?

- 01() Evet, birçok ülkeye müzakere aşamasında aşağı yukarı benzer zorluklar çıkarılmıştı.
 02() Hayır, diğer ülkelere daha esnek davranılmıştı.

24) Türkiye Cumhuriyet'i Devleti olarak 3 Ekim sürecini başarı ile tamamladığınızı düşünüyor musunuz?

- 01() Evet, Türkiye taviz vermeden sıkı bir pazarlıkla 3 Ekim sürecini lehimize sonuçlandırmıştır.
 02() Çeşitli tavizler verilmiştir, kısmen başarılı sayılabilir.
 03() Hayır, başarısız bir süreç olmuştur, Türkiye verilmemesi gereken tavizler vermek zorunda kalacaktır.

25) 3 Ekim sürecinde Avusturya ve Rum Yönetimi gibi sorunlarla bu iş burada bitmiştir, dediğiniz anlar oldu mu?

- 01() Evet oldu 02() Hayır olmadı, sorunların aşılacağından emindim.

EK-2

3 EKİM- 6 EKİM 2005 TARİHLERİNDE KANAL D, SHOW TV VE ATV KANALLARINDA YER ALAN HABER VE YORUMLAR

30 Eylül Kanal-D

Mehmet Ali Birand: “Kanal-d ana haberin Avrupa Birliği konusunda yaptırdığı anketin çarpıcı sonuçlarını birazdan ekrana getireceğiz. Sevgili seyirciler geri sayım başladı devam ediyor. Son üç güne girdik, son üç gün. En kritik saatler tıklamaya başladı. Ya Türkiye pazartesi günü Avrupa ile müzakerelere başlayacak böylece tarihi bir sürece girmiş olacak, bir miras olacak veya müzakereler ertelenecek ve Avrupa’daki kriz daha da derinleşecek. Tarihi günler, saatler yaşıyoruz. Nefesler tutuldu dananın kuyruğu da Pazar akşamı kopacak. İngiltere bugün 25 ülke nezdinde bir girişim yaptı, alarm zili çaldı. Avrupa birliğinin dönem başkanı olan İngiltere’nin uyarısı olağan dışıydı. Son derece kesin, net ve ağır: 25 üye ülkeye Türkiye hakkındaki kararın Pazar akşamı verilmesi gereklidir. Avusturya tek başına sürdürdüğü engellerin mutlaka bitirilmesi ve Pazar gecesi bir ortak görüşe varılması gereği belirtildi. İngiltere ayrıca AB konseyine de bir uyarıda bulundu. Pazar akşamı için toplantı salonu ayrılması, basın toplantısı düzenlenmesi gerektiği söyledi. Bu olağanüstü bir baskı ve tüm başkentlerde yankılandı. Gerilimi iyice artırdı. Önümüzdeki üç gün şöyle geçecek. Bugün 25 başkent ve Ankara’da yoğun bir diplomatik sohbet yaşanıyor. Yarın cumartesi bu temaslar sürececek. Pazar akşamı Türkiye saatiyle 21.00 ‘da 25 dışişleri bakanı toplantısı başlayacak hemen ardından da basına açıklama yapılacak ve anlaşma metni Türkiye’ye yollanacak. Pazar gecesi başbakan Erdoğan, Gül ve Babacan toplanıp genel metni okuyacaklar, kabul veya reddedecekler. Kabul ederlerse pazartesi sabahı Gül ve Babacan Başbakanın tahsis ettiği özel bir uçakla Lüksemburg’a gidecekler veya müzakereler ertelenecek ve Avrupa’daki kriz derinleşecektir. Kriz ortamını artıran iki gelişmede Türkiye’de yaşandı, önce başbakan ağır bir uyarıda bulundu, aynı anda patronlar Kulübü Tüsiatta aynı uyarıyı farklı ancak net sözcüklerle seslendirdi. Sevgili seyirciler hepimiz Avrupa’nın tutumuna bakıp sinirleniyoruz sanki bize ayrıcalıklı davranıyorlarmış, biz Türküz diye bizi yerden yere vuruyorlarmış sanıyoruz. Evet, Türkiye’miz çok büyük ve Müslüman olduğundan dolayı fakir olduğundan dolayı belki ek sorunlar yaratıyor ve yaşıyoruz, bunları ancak aslında Avrupa’nın tutumu

herkese karşı aynı adaylık döneminde Avrupa İspanyanın burnundan getirdi. İngiltere tam iki defa veto edildi. Yeni aday ülkelere bir tek avluda kalkıp dans ettirmedikleri kaldı kısacası Avrupa her adayına üç aşağı beş yukarı aynı kabalıkta, hoyratlıkta davranıyor. Avrupa Birliği'ni İngilteresiz düşünüyor musunuz, oysa İngiltere birliğe girebilmek için büyük mücadeleler verdi. Fransa'dan iki kez veto yedi. 1963 ve 1967 'deki başvuruları bu yüzden kabul edilmedi. Daha sonra siyasi yumuşamanın ardından Avrupa ailesine katılabildi. İspanyanın üyelik süreci ise de daha uzun ve acı oldu. 1962 yılında başvurdu. Franko'nun yüzünden neredeyse aşağılanarak reddedildi. Franko'nun ölümünden sonra başvuruları kabul edildi. Tam üyelik ise, ilk başvurudan tam 24 yıl sonra gerçekleşti. Portekiz'in kaderi de ispanya'yla tıpatıp aynı oldu. Onların başvurusu da Salazar yönetimi yüzünden reddedildi. Onlarda 24 yıl kapıda bekledi ve 8 yıl süren müzakere sonucunda üye olabildi. Polonya ise birliğin en zor durumdaki üyelerinden biri. Çünkü aileye katıldı ama müzakereler hala devam ediyor. Polonya özellikle özelleştirme ve tarım konusunda sıkı eleştiriler alıyor, denetlemeler de sürüyor. Romanya tam üyelik için tarih alan ülkelerden. 1 Ocak 2007'de AB'ye katılmaları gerekiyor. Ama Romanya'nın saptanan hedeflerin arkasında kaldığı bu yüzden üyeliğinin 1 yıl daha ertelenebileceği söyleniyor. Bulgaristan'ın da tarih verildiği halde 2007'de birliğe katılması zor görünüyor. Ekonomik sorunların ve yaşam süresini kısalığı yüzünden uyarı üstüne uyarı alıyor. Hırvatistan bizimle aynı statüde ancak onların işi bizden de zor. Çünkü AB tüm savaş suçlularının mahkeme önüne çıkartılmasını şart koşuyor, Hırvatistan'sa direniyor. Bu yüzden başlayıp başlamayacağı da bilinmiyor. Manzarayı gördünüz işte bundan dolayı sadece Türkiye'ye farklı, sadece Türkiye'ye böyle davranılıyormuş sanmayalım. AB bu. Şimdi gelelim kanal d anketin özel anketine; Nielsen Türkiye'nin ılımlı, en ciddi kurumlarından biri. Kanal d için bir anket yaptı; Türk halkı ne diyor, müzakereler başlayacak mı başlamayacak mı? Son gelişmeler karşısında AB'ye destek azaldı mı azalmadı mı? Sırf Avrupa istiyor diye Türkiye Kıbrıs'ı tanısin mı, limanlarımız Rumlara açılsın mı? Ankette bu soruları sorduk bakın nasıl ilginç yanıtlar geldi. Türk halkı AB'ye üyeliği istiyor istiyor ama "ama" demeyi ihmal etmiyor. Nielsen'in kanal d için yaptığı ankete göre Türk halkı Türkiye'yle müzakerelerin 3 Ekim'de başlamasını Türkiye'nin AB'ye üye olmasını istiyor. Hem de ezici bir çoğunlukla oran %70. ankete katılan 3 kişiden 2'si Türkiye'yi AB üyesi olarak görmek istiyor. Türk halkı istekli olduğu kadar da endişeli. AB Türkiye'yle müzakerelere onay verecek mi? Sorusuna şüpheli

yaklaşıyorlar. Hayır diyenlerin oranı %49. AB'den Türkiye'ye yeşil ışık bekleyenlerin oranı ise %47. AB'nin Türkiye hakkında olumsuz karar alacağı düşüncesi özellikle başkent Ankara'da hâkim bir görüş. Avrupa'dan olumlu karar çıkacağını düşünenler ise İzmir ve İstanbul'da yaşıyor. Sonuçlara bakıldığında AB konusunda kafa karışıklığı net bir biçimde ortaya çıkıyor. Zira her iki kişiden biri AB ile müzakerelerin başlamasında zorluk çıkaran ülke olarak Fransa'yı görüyor. Oran %55. ankete katılanların sadece %15'ine göre zorluk çıkaran ülke İngiltere. İngiltere'yi aynı oranda Almanya izliyor. Ankete katılanların sadece % 6'sı Avusturya'nın Türkiye'ye çıkardığı görüşünde. İşte kafaların karışık olduğuna ilişkin dikkat çekici bir sonuç daha, ankete göre AB'yle müzakerelere başlanması için zorluk çıkartan ülke olarak ABD'yi görenler bile var oranı %3. ankete katılanların %2 'si Kıbrıs Rum kesimi zorluk çıkartıyor diyor. Ama Rumların tanınmasının karşı çıkanların oranı %56'yı buluyor. Tanınmalı diyenlerin oranı ise %40'ı buluyor. Türk halkının %59'u limanların Rum gemilerine açılmasına karşı. Buna karşın Rumlara limanların açılmasından yana görüş bildirenlerin oranı %36'da kalıyor.

Peki, durmadan krizler veya pazarlıklardan söz ediyoruz. Ancak işin bir diğer yanı da Türkiye müzakere sürecinde neyin pazarlığını yapacak. Müzakereler boyunca ve tam üyelik gerçekleştiği takdirde hayatımızda neler değişecek. Kanal-D muhabiri İrfan değirmenci işte bu soruların yanıtlarını araştırdı. Herkesin aklındaki ilk soruya yanıt bulmaya çalıştı; Kardeşim ben ne zaman elimi kolu sallayıp Avrupa'ya gidebil ecem? Yıl 1961 aylardan İstanbul sirkeci civarı onlar ziyaret kapılarına dayanan atalarından sonra Avrupa'nın gördüğü ilk Türkler olmaya gittiler. Her biri dışlerine kadar kontrol edilerek alındı Almanya'ya. Para kazanıp döneceklerdi kaldılar. Çocukları Alman parlamentosuna milletvekili oldu. Yıllar sonra Türkiye yine bir Ekim ayında bugün yine bir trenin peşinde. Avrupa trenini son vagonundan yakalamaya çalışanların aklında yine en çok tarım toplumu var.

İrfan Değirmenci: “Burası Türkiye'nin AB üyeliğine en çok muhalefeti yapan ülke Avusturya'nın Ankara büyükelçiliği. Elçiliğin önündeki kuyruk vize kuyruğu. Peki, bu kuyrukta bekleyen Türk işçisi Murat, Edirne'den elinde nüfus cüzdanıyla çıkıp hiçbir sorgu suale tabi olmadan Avusturya'ya gidip çalışabilecek mi? Bu ne zaman mümkün olacak? Türk işçisi Murat Türkiye tam üye olduğu gün bile hiçbir kurala tabi olmaksızın Avrupa'da çalışmaya başlamayacak. Ancak bu ona sırf Türk olduğu için uygulanan bir fasıl olmayacak. Bugün İspanyol işçisi Carlos, komşu Fransa'ya gittiğinde bile Fransız hükümetine aktif bir şekilde iş aradığını ve

gerçekten bulma şansı olduğunu kanıtlamak zorunda. Birliğin yeni üyesi doğu Avrupa ülkeleri içerisinde serbest dolaşıma geçişin önüne en az beşer yıllık süreler konuldu. Yunanistan'da Grussu'da aynen böyle demişti. Birlik 80'lerin başında Yunanistan'ı üye kabul etmeden önce Avrupa kamuoyu Yunan işçi göçünden endişe ediyordu olmadı. Müzakere sürecinde ve tam üyeliğin ardından giderek güçlenen Yunan Ekonomisi Grussu'ya yeni iş imkânları sundu. O artık nüfus cüzdanını cebine koyup İngiltere'ye gezmeye gidiyor.

Doktor, mimar ya da bilgisayar mühendisi yetişmiş insan gücü. Onların serbest dolaşımında da kurallar belli. Diplomaları ve nitelikleri belirlenen standartlara uygun olacak, mesleklerin tanımı yeniden yapılacak. Yani Alman hemşire Angela'nın Alanya'da bir hastanede çalışması için ne gerekiyorsa Türk hemşire Nilgün içinde aynı şartlar Hamburg'da aranacak. Müzakere sürecinde bu şartlara nasıl uyum sağlanacağı konuşulacak. Türkiye halkını en çok kendisiyle müzakere edebilecek daha nitelikli daha donanımlı iş gücü yetiştirmeye çalışacak. AB treninin son vagonu için beraberinde taşıdığı valizin kalitesini artıracak ya da gelişmiş ülkeler lokomotifini istasyondan gelip geçerken arkasından bakmakla yetinecek”.

1 Ekim Kanal D

İrfan Değirmenci: AB ile müzakerelerin başlaması ön görülen 3 Ekim’e sadece saatler kala Türkiye son mesajını en yetkili ağızdan verdi. Yeni yasama yılı açılış töreninde konuşan Sezer, Türkiye üyelik sürecini onurunu koruyarak tamamlayacaktır dedi.

Meclis başkanı Bülent Arınç’ın mesajları da Sezerinkinden de sertti. “Biz AB üyesi olmak için her şeyimizi feda edecek kadar onurumuzu kaybetmedik, halkımız rahat olsun, sükûnetini korusun. Zira hiçbir zaman bu milletin şerefine leke getirecek anlaşma ya da şart bu yüce meclisten geçmeyecektir”. Sezer ve Arınç’ın AB’ye yönelik sert konuşmaları milletvekillerinden de büyük alkış aldı. Meclis’te bu sert açıklamalar yapılırken Türkiye’nin yüreğine su serpen açıklama AB dış politika güvenlik şefi yetkilisi Suara’dan geldi. Suara mevcut sorunlara çözüm bulunacağını ve Türkiye’nin katılım müzakerelerinin pazartesi günü başlayacağını belirtti.

Türkiye ile AB arasındaki dananın kuyruğunun kopmasına 36 saat kala Avrupa Türkiye karşıtı tavrını sürdürmeye devam ederken devreye AB dış politika ve güvenlik şefi Sauna girdi. Sauna mevcut sorunlara çözüm bulunacağını ve Türkiye’nin katılım müzakerelerine pazartesi günü başlanılacağını söyledi. Sauna bazı ülkelerle Türkiye arasında her zaman zor ilişkiler bulunduğunu belirttikten sonra ekledi, pazartesi sürecin sonu değil başlangıcıdır.

Türkiye AB üyelik müzakerelerinde çerçeve belgesinin önünde tek engel olarak görülen Avusturya’ya Avrupa medyasında da eleştiri yağdı. Fransa’nın ve AB’nin etkin medya kuruluşları Türkiye’ye son şantaj başlığını kullanırken İngiliz basını Avusturya’nın müzakereleri sabote ettiğini yazdı. Avusturya’nın çıkardığı bu sorunla birlikte İngiliz Kurumu BBC’de ABD’den hangi ülkenin Türkiye’yi desteklediğini hangi ülkenin karşı çıktığını değerlendirdi. Üyeliğimize evet diyen ülkeler İngiltere, İtalya, Polonya, Macaristan belki diyenler Almanya, Fransa, ıspanya, Danimarka, Hollanda hayır diyenler Yunanistan, Avusturya, İsveç.

İşte Türkiye en kritik 36 saate bu tablo ile girecek yarınki AB dışişleri bakanlığı toplantısında ya tablo değişecek ya da Suara’nın dediği gibi tablo aynı kalacak yol değişecek.

2 Ekim Kanal D

Alt ses: Müzakereler ya başlayacak ya da Türkiye Avrupa'nın dışında kalacak, son derece kritik dakikalar yaşıyoruz. AB dışişleri bakanlarının Türkiye'nin kaderini belirleyecek toplantılarına sadece 1 saat kaldı ve Mehmet Ali Birand orda Lüksemburg'da.

M. Ali Birand: Aslında tamam mı devam mı hikâyesine bakıldığı zaman gerçekten insanı şaşırtan bir tempo içinde yaşanıyor, biraz önce İngiltere dışişleri bakanı geldi. Onun da söylediği son derece net. Türkiye'ye 17 Aralık'ta geçen sene biz bir söz vermiştik, şimdi bu sözümüzden nasıl geri döneceğiz, dönmemiz gerekir. Evet, Avusturyalılar son derece haklılar, gerçektede Avusturyalıların sıkıntıları olduğunu biliyoruz, ama Türkiye'de de sözümüzü tutmak zorundayız.

Burada ne olacağı henüz belli değil. %50 %50. ancak bilmemiz gereken bir nokta var. O da eğer burada Avusturya ısrar ederse o zaman karar alınmayacak. Yani burada AB ülkeleri diyecekler ki biz karar alamadık, bundan dolayı da müzakereleri başlatamıyoruz. Bu Türkiye'nin müzakereleri açılmadı anlamına gelmeyecek. Burada yapılmak istenen sadece eğer anlaşma olmazsa eğer Avusturya herhangi bir şekilde ısrarından vazgeçmezse o zaman biz anlaşamadık diyecekler. Anlaşamadık dedikleri zaman ne olacak Türk dışişleri bakanı ve baş müzakereci oradan kalkıp buraya gelmeyecek bir bakıma belki 1 ay 2 ay müzakereler ertelenmiş olacak. Bu en iyisi çünkü aksi halde Türkiye'nin buraya gelmemesi kapıyı vurup çıkması çok daha büyük bir krize yol açacak, bulunan ana formül şimdiki halde bu, ama dediğimiz gibi biraz sonra yaklaşık 1 saat sonra bütün delegasyonlar burada buluşmaya başlayacaklar ve birlikte yemeğe oturacaklar. Türkiye saatiyle saat 8 'de yemek yenecek belki bizim için tam zamanı ama Avrupa için biraz erken bir saat. Yemekte bu işi halletmeye çalışacaklar, iki seçenek var. Avusturya diyecek ki ben ısrar ediyorum Türkiye'ye tam üyelik dışında bir başka seçenekte mutlaka bu müzakere çerçeve belgesine sokulsun diyecek, buna karşı AB'nin tutumu son derece net. Diyorlar ki böyle bir şeye biz karar vermedik, 17 Aralık'ta geçen sene biz Türkiye'ye Tam üyelik için masaya oturma sözü vermiştik onun için bunu yapamayız, Avusturya ya geri adım atacak ya da o zaman işte Hırvatistan devreye sokulacak. Şu anda Avusturya yaptığı yan cebini gösteriyor bana biraz bundan bir şeyler verin ki bende geri adım atayım diyor. Problem Türkiye ile AB arasında değil. Problem Avusturya ile diğer AB ülkeleri arasında. Problem orda bizde değil.

Avusturya'nın almak istediği şu, Hırvatistan'la ben taramalı kararı aldirmek istiyorum o kadar basit. Tabi bu Avusturya tarafından basit. Diğer Avrupa ülkeleri de diyorlar ki hayır henüz Hırvatistan tam olarak bizim komşularımıza uymuş değil. Beklenenleri yerine getirmiş değil, bundan dolayı da biz bunu aşamayız diyor. Onlar işte orda kendi aralarında bir pazarlık edecekler. Bu durumda aslında sen söyledin ama Avusturya ile AB ülkeleri arasında olacak gibi ama o AB Ülkeleri arasında da İngiltere çok öne çıkıyor. İngiltere'nin çok ciddi bir şekilde baskısı var Avusturya'ya karşı bu konuda söyleyecekleriniz var mı?

“Şimdi bu günkü bütün basına baktığımız zaman şu çıkıyor ortaya; Anglo Sakson basını Anglo Sakson rüzgârı Türkiye'nin arkasında yani Amerika İngiltere onlarla birlikte İskandinav ülkeleri de Anglo Sakson ülkeleri arasına giriyor dibine kadar bastırıyorlar. Türkiye lehine medyayı okuduğumuz zaman defterin altından inanılmaz şeyler çıkıyor; yani Türkiye'nin arkasından gelen önündeki lokomotif olduklarını açıkça gösteriyorlar. Diğer tarafta Almanya, Avusturya diğerleri tabi onlarda ama işte Türkiye şu koşulları doldurmadı falan lafının üstünde dolaşıyorlar. Fakat bu Anglo Sakson baskısı eninde sonunda bugün olmasa bu akşam olmasa yarın, yarın olmasa belki de Aralık ta ki zirvede mutlaka istediğini elde edecektir. Biz Lüksemburg'u izliyoruz Ankara'da Lüksemburg'u izliyor. Hem harici hem de ekonomi kurmayları şu anda alarmdalar. İlgili kurmaylarda Lüksemburg'u izliyorlar. İlgili bakanlar kurmaylarıyla bir araya gelmeden önce Kızılcahamam'daki AKP kampında başbakan Erdoğan'ı dinlediler. Tabi başbakanın öncelikli mesajı AB'ye yönelikti. Erdoğan Türkiye'nin her şeyi yaptığını belirterek bizim hiçbir sıkıntımız yok ihtiyacımızda yok dedi.

AKP'nin 2 günlük Kızılcahamam kampı dün akşam başladı. Milletvekilleri ve eşleri toplantının yapılacağı otelin girişinde Avrupa kültüründen ithal animatörler karşıladı. Ancak kısa bir süre sonra milletvekilleri bu karşılamadan rahatsız olunca animatörler geri çekildi.

Türkiye'nin AB'ye girişinde son kararların verileceği bu güne gelindiğinde başbakan Erdoğan AB'ye yönelik önemli mesajları oldu: Milletimizin geleceğe yönelik hedeflerinin hiçbiri 3 Ekim tarihine endeksli değildir. Biz üstümüze düşeni fazlasıyla yaptık. Şu anda sıra AB'dedir. AB tarafından alınacak hiçbir karar bizim ülke olarak yönümüzü, rotamızı değiştirmemiz anlamına gelmeyecektir.” Erdoğan AB'nin aslında kendi geleceğini test ettiğini vurguladı. “Ya siyasi olgunluk göstererek küresel bir güç olmaya karar verecek ya da bir Hristiyan kulübü olarak

kalmayı içine sindirecek” AB’nin Türkiye’nin önüne koyacağı hiçbir mazeretin kalmadığını belirten Erdoğan Kıbrıs örneğini vererek muhatapların elindeki tüm oyuncakların alındığını söyledi. “Bizim hiçbir sıkıntımız yok. Bu noktada ihtiyacımız da yok. Kopenhag siyasi kriterlerinin adı değişir Ankara siyasi kriterleri olur ve yolculuk aynen devam eder”. Erdoğan Kızılcahamam ‘da konuştu ama dinleyicileri Lüksemburg’daydı. Artık son sözler söyleniyor. Erdoğan son sözünü söyledi. MHP lideri bahçeli de Ankara mitinginde. Bahçeli hükümeti uyarırken, mitinge katılan 30 bine yakın partili “Başkent Ankara Brüksel değil” sloganı attı. MHP 3 Kasım seçimlerinden sonra en büyük kalabalığı 3 Ekim’e 1 gün kala topladı., başkentte. Başkent Ankara provasıyla on binlerce MHP’li Tandoğan meydanında bir araya geldi. CHP mitinglerinin vazgeçilmesi onuncu yıl marşı bu kez AB sürecine tepki gösteren MHP’liler tarafından söylendi. Mitinge katılanlar kameralara Turgut Özal’ın Milli mücadeleyi anlatan kitabı “Şu çılgın Türkleri” salladı, Türkiye’nin her yerinden otobüslerle Ankara’ya getirilen MHP’li ler önce genel başkan tarafından yoklamaya tutuldu.

MHP Diyarbakır örgütü alanda en ön safhada yer aldı. MHP’liler Diyarbakır’da Büyükşehir belediyesi tarafından düzenlenmek istenen ancak valilikçe ertelenen AB’ye evet mitingine tepkiliydiler. Parti örgütü Ankara’da ki mitinge katılımın en üst düzeyde olması için elinden geleni yaptı. Yeni evlenen partililer bile soluğu Tandoğan meydanında aldılar” dün evlendik daha gerdeğe girmeden buraya geldik” dediler. Genel başkan Bahçeli bir buçuk saate yakın kürsüde kaldı. Cumhuriyet’in kurulmasından bu yana en kritik dönem yaşanıyor dedi. Hükümete AB ile masaya oturmayın çağrısı yapan MHP lideri bozkurtlarım diye seslendiği MHP’lilere de şiddete bulaşmayın provokasyonlara gelmeyin mesajları verdi. Kürsünün önünde zaman zaman yer tutma kavgasının dışında mitingde gerginlik yoktu. Tandoğan mitingi MHP’nin AB konusunda şimdiye dek muğlâkta kalan düşüncesini en net şekilde ortaya koyduğu çıkışı oldu.

Sayın seyirciler devletin zirvesi dün akşam meclisin açılış resepsiyonundaydı. Resepsiyona damgasını vuran elbette AB’ idi ve konuya ilişkin birçok ilginç diyaloglar yaşandı.

Cumhurbaşkanı Sezer’in katılmadığı resepsiyonda ordunun komuta kademesi tam kadro orda bulundu. Geceye AB ile ilgili gelişmeler damgasını vurdu. Başbakan Erdoğan resepsiyon öncesinde Türkiye’nin AB yoluna taş koyan Avusturya’nın başbakanı ile kritik bir telefon görüşmesi yaptı. Erdoğan bu önemli görüşmeyi

davette karşılaştığı Avusturya'nın Ankara büyükelçisi Colligari'ye aktarırken diyalog ilginç bir sonla noktalandı.

“Başbakanınla görüşüm haberin var mı? Tam bilmiyorum siz anlatın. Schüssel'in imtiyazlı ortaklıkla ilgili söylediklerini duydun mu? İmtiyazlı ortaklık talebimiz yok 17 Aralıkta verdiğimiz sözün arkasındayız diyor. Bakın bir daha böyle siyaset yaparsanız yanarsınız. 2 Ekim' de bu iş tamamdır, fazla içmedin değil mi?

Erdoğan Avrupa Komisyonu Türkiye temsilcisi büyükelçi Kreşmen'i de müzakere çerçeve belgesinde yer alacak ifadeler konusunda uyardı. “Sayın başbakan çerçeve belgesindeki birkaç kelime yüzünden bu tarihi fırsatı kaçırmamanız gerekiyor.

_ Ama öyle sözler vardır ki öldürür asla kabul edemezsiniz büyükelçi.

Ama müzakereleri başlatmayalım diyen ülke yok ki.

Müzakereleri açalım da nasıl açacağımız çok önemli, onun için bu yol, haritamızı bilmemiz gerekiyor.

Başbakan gazetecilerin çıkacak sonuçtan umutlu musunuz sorusuna esprili yanıt verdi “ olacak olur kafanıza takmayın”

Genelkurmay başkanı Özkök'e ise bu şartlarda AB ile masaya oturur muyuz sorusu yöneltildi.

“Bu konuda sayın cumhurbaşkanı ve meclis başkanı hislerimize tercümen oldular. Asker olarak bu konuda bir şey söylemem uygun olmaz. Kararı verecek olanlar bunun bedelini ödeyecek olanlardır. Bu bedeli ödeyemeyeceksem bu karara müdahil olmak istemem.”

Meclis açılışı resepsiyonu işte bu hislerle ve diyaloglarla AB eksenli olarak sona erdi.

3 Ekim Kanal D

M. Ali Birand: Sonucu net bir şekilde koymuş değiller ama büyük pazarlık oluyor. Bu pazarlık bir taraftan Hırvatistan bir taraftan Türkiye, Avusturyalılar yan ceplerine Hırvatistan'dan bir şeyler alabilirlerse eğer Türkiye'yi bırakacaklar. Türkiye ile uzlaşmayı bırakacaklar ama bir şey alamazlarsa Türkiye'nin üzerindeki baskıyı sürdürecekler. Bu son derece doğal. Bütün AB zirvelerinde ciddi pazarlıklarla kaşı karşıya geleceğiz. Ama bu seferki Lüksemburg'da oldu. Son derece kötü hava koşulları altında ama yaklaşık 30 dak. Sonra bir araya gelip oturduktan sonra kanal d ekranlarında alt yazılarla son durumu sık sık bildireceğiz.

M. Ali Birand: “Türkiye bu günü kolay kolay unutmayacak çünkü müzakereler artık başlıyor. Kim ne derse desin Türkiye büyük bir adım atmış oluyor. Türkiye'nin önü açılıyor. Ve Türkiye gelinleri, çocukları ve torunlarıyla yepyeni bir döneme giriyor. Buraya baktığınız zaman zaten anlayacaksınız bütün uluslar arası basın barındığı, bütün uluslararası basının sadece Türkiye'yi konuştuğu bir yerdeyim. Ve Türkiye bu tarihi adımı atarken bir şeyi unutmamak lazım; Atatürk'ün bıraktığı miras sayesinde atıyor. Eğer Türkiye bugün müzakerelere başlıyorsa demokratik, laik ilkesi sayesinde başlıyor, güçlü bir ordu sayesinde başlıyor, sükûnetiyle istikrarıyla ve o beğenilmediği ve bazılarımızın beğenmediği insanlarıyla. Türkiye için bu gün” Ne mutlu Türküm diyene” diyecek. Şimdi bütün gözler Ankara'da, birazdan Metehan'a bağlanmak istiyorum bunun yanında da acaba dışişleri bakanı ne zaman hareket edecek, ne zaman buraya gelecek diyerekten Ankara'ya dönmüş durumda. Sabahtan beri size hep aynı şeyi söyledik. Anlaşma olacak dedik ve anlaşma oluyor, anlaşma oldu artık virgüller noktalar üzerinde konuşulabilir. Ama önemli olan anlaşmanın çıkması ve müzakere masasına oturulması çünkü Türkiye hiçbir ödün vermedi. Türkiye'ye ödün gibi görünen her şey önümüzdeki müzakereler sırasında 3 günde aşıp gidilecek unsurlar ben hemen Ankara'ya dönmek istiyorum, şimdi Abdullah Gül'ün uçağının tekerlekleri ne zaman dönecek?

Metehan: Ankara'dan AKP genel merkezinin önünden merhabalar, saatlerce süren derin bekleyiş, endişeli bekleyiş hala devam ediyor. Aslında sizinde dediğiniz gibi Türkiye ve AB arasında bir mutabakat sağlandı. Hatta bu riytrs haber kanallarına da düşmüştü. Ama daha sonra rötuşlarla ilgili bazı anlaşmazlıklardan dolayı bazı açıklamalar yapıldı ancak şu an 5. maddeyle ilgili ufak pürüzler var Türkiye'nin AB müzakere süreci çerçevesinde Rumların 3. kurumlara yani NATO gibi kurumlara tam

üyeliğin önünü kesebilmek için Türkiye bu konuda garantiler istiyor. O yüzden zaten ABD dışişleri bakanı Condalise Rice, İngiliz dışişleri bakanı Jack Straw Gül'e ardı ardına telefonlar etti ve başbakan Erdoğan'la görüşüp bu konuda garantiler verdi biz istemeden merak etmeyin Rumları NATO'ya almayacağız sizin önünüzü kesmeyeceğiz sizleri küçük duruma düşürmeyeceğiz dediler ama bugün sabahtan beri muazzam nefes kesen bir trafik yaşanıyor çünkü dün her şey biter denmişti, 2 Ekim akşamına mutabakat sağlanır denmişti bu sabaha kadar taşı.

M.Ali Birand: Metehan şimdi gelinen son noktaya göre Abdullah Gül ne zaman hareket edecek. Bu saatten sonra artık anlaşma olmadı, ben virgüli beğenmedim olmaz.

Metehan: Yaklaşık bir saat içerisinde havalanması bekleniyor. Şu anda Esenboğa'da Türkiye'nin en meşhur uçağı haline gelen Ata Uçağı başbakanın makam uçağı hazır Abdullah Gül'ü ve baş müzakereci Ali Babacan'ı bekliyor. Ama sorun az önce İngiltere Ankara büyük elçisi geldi, bu konuda İngiliz hükümetinden dönem başkanı olarak daha önce olduğu gibi resmi bir teminat isteniyor. Bir de dış işleri diplomathlığından aldığımız bilgiye göre, Türkiye aslında AB'nin azmetme kapasitesiyle, Türk halkının azmetme kapasitesiyle çakışmış durumda. İşte bunun çıkış yolları aranıyor. Yani yarın sabah Türkiye müzakerelere başladığında aslında Türk hükümeti de Erdoğan hükümeti de, bunu Türk halkına anlatabilecek, güçlü, sağlam, ayaklar üstüne basabilecek bir müzakere çerçeve belgesi peşinde.

M. Ali Birand: Metehan aslında azmetme konusuna gelindiği zaman müzakereler herhangi bir şekilde azmetme derecesi nasıl olacak diyerekten, tek taraflı olacak gibi değil. Burada koridorlarda dolaşırken üstünde durduğumuz bir nokta vardı. Bu noktanın başında da işte bütün buradaki insanların sorduğu nokta "Ankara ne diyor? ". Aslında Ankara'dan buralara gelen mesajlar son derece net. Evet ayrıntılar üzerinde biraz daha tartışmak istiyoruz ama bu iş olmuştur şeklinde. Yine tekrar edeyim, kanal d 'de sabahtan beri gelen yayınlar üzerinde bunun üzerinde durduk. Buran artık geri dönüş olması son derece güç. Baktığımız zaman müzakereler yaklaşık toplam olarak 18 saat sürdü. Pazar günü öğleden sonra akşamüstü başladı ve Pazar günü geceye kadar sürdü. Arkasından bugün, Avrupa komisyonunda gelişmeden sorumlu olan kişi gittikçe memnunum çünkü işler çözülmeye başladı, demişti. Saat saat gelişmeler anlatıldı. Toplantıdan sızan mesajlar görüşmelerin çok zorlu geçtiğini bildiriyordu.

M. Ali Birand: Sayın seyirciler burada aslında en çok heyecan yaratan olay başbakan'ın Kızılcahamam'da yaptığı açıklamaydı. Birdenbire bu sabah birbirine giriverdi. Acaba başbakan hayır mı diyordu? Acaba Türkiye hayır mı? Diyecekti. Türk gazeteciler hemen televizyonların başına toplandı. Başbakanın Kızılcahamam'da yaptığı konuşma, hakikaten buraya bomba gibi patladı. Ama beklenen olmadı. Başbakan biz gelmiyoruz Lüksemburg'a rest çekiyoruz diyeceği yerde, hayır hiç o konuya girmedi ve Lahese'ye sert bir yanıt verdi.

Spiker: AKP'nin Kızılcahamam kampında gergin bir bekleyiş var. Başbakan Erdoğan bütün gece Lüksemburg'dan gelecek habere kulak verdi. Ve stresini de konser dinleyerek, maç izleyerek atmaya çalıştı. Başbakan Erdoğan gece geç saatlere kadar Lüksemburg'daki gelişmeleri dakika dakika izledi. "Bizlerde tabi bunu saat 2:30-3:00 'e kadar takip ettik". "Hala kulağımız orda, gecede oradaydı, tüm Türk milleti merak ediyor, tabii ki gözümüz kulağımız orda".

Spiker: kampta yakından takip edilen tek konu, Lüksemburg değildi. Milletvekilleri Pazar günü sık sık Ankara'ya arayarak MHP mitingine kaç kişinin katıldığı konusunda bilgi aldılar. Bütün gün ve gece izlenen Lüksemburg gelişmeleri ve MHP mitingi Erdoğan'ın kameralarla ilk buluşmasını şekillendirdi. Erdoğan MHP'yi sert bir dille eleştirdi. Eleştiri bombardımanına tuttu.

Erdoğan: "Hükümet olduğu zaman AB müktesebatının gereği neyse bunlarla ilgili gerekli adımları atacaksın. Hatta terörist başının idamını durdurma kararının altına imzanı koyacaksın, ondan sonra da sıkılmadan kalkıp bize yol göstermeye çalışacaksın. Dürüst olun, ilkeli olalım bunların belgelerinin hepsini halkımıza takdim edecem. Bindirilmiş kıtalarla meydanlara gelerek bu milletin istikametini şaşırtmaya kimsenin gücü yetmez.

Spiker: Ancak AB'den gelen haberler tatsız olunca bu tatsızlık başbakanın açıklamalarına da yansdı.

Başbakan: dürüst olurlarsa bizden de dürüstlük görürler. Ama dürüst davranmadıkları takdirde kendileri bilir, dedi.

Spiker: AB zirvesinden gelen haberler keyifleri kaçırdı, moralleri bozdu. Bu nedenle de Kızılcahamam kampı erken tamamlandı. Kızılcahamam'dan ayrılan başbakan Ankara'ya dönerken de yolda 25 dakika Amerika dışişleri bakanı Rice ile görüştü. Görüşme AB ile krizin çözülmesinde ve Rumlara NATO'nun üyeliğinin önünün kapanması açısından anahtar rol oynadı.

Başbakan: Türkiye'ye şu anki müzakerelerle ilgili bugüne kadar olduğu gibi desteklerinin devam ettiği bu konuyla ilgili gayretlerinin devam ettiğini belirttiler.

Spiker: Rice Türkiye'nin AB üyeliği gerçekleşmezse Amerika'nın da Güney Kıbrıs'ın NATO'ya üyeliğini onaylamayacağı garantisini verdi.

M. Ali Birand: İngiliz Diplomasisinin nasıl çalıştığının çok müthiş bir örneğini yaşadık, İngilizler kâğıt üzerine kâğıt hazırlığında tutum üzerine tutum hazırladılar. Avusturya'yı adeta boğar gibi 24 ülkeyi Avusturya'nın üzerine gönderdiler. Aynı zamanda Türkiye'den gelen ve beğenmedikleri takdirde de Türkiye'ye verilecek garantileri de ortadan kaldırmak için Amerika'yı devreye soktular. İşte Rice ile başbakanın konuşmasının altında yatan bu. İngiltere Amerika'ya aman Türkiye'ye gereken güvenceyi verin ki bize Kıbrıs konusunda çok fazla üstümüze gelmesin, çünkü artık anlaşmaya varmak üzereyiz dedi. Washington'u aradım, Washington'da bir kaynak Rice görüşmesinden önce şunu söyledi. Verdiğimiz mesaj Ankara'ya son derece netti. Lütfen AB ile müzakere masasına oturun, öbür tarafı bize bırakın. Biz Kıbrıs konusunu hallederiz. Çünkü Kıbrıs'ta veto hakkınızı hiçbir şekilde kaybetmiyorsunuz. Merak etmeyin gerekirse vetonuzu kullanabilirsiniz dedi. Tabi bütün bunlar çok yüksek politikalar, somut politikalar. Bizde bakmak istiyoruz acaba, sokaktaki insan, vatandaş ne düşünüyor, bütün bunlara bakıp bir karara varabiliyor mu yoksa evin gündemi Avrupa'ya bakışı farklı mı?

Spiker: Türkiye'nin gözü kulağı bugün Lüksemburg'daydı. Avrupa'nın bu küçük ülkesinden dün akşam başlayan haber bombardımanı soluk soluğa bir 21 saat geçirmemize neden oldu. Kapalı çarşıda birlikte dalgalanan bu iki bayrak aslında ortak bir arzunun yansıması gibiydi.

Beklentiler Lüksemburg'dan müzakerelerin başlayacağını müjdeleyen haberlerin gelmesi yönündeydi. Ama kafalarda biraz karıştı bazılarıysa biraz daha iyimserdi. Kimi de olacak olmayacak tartışmalarını anlamsız buluyordu. Çünkü onlara göre Türkiye'nin zaten Avrupa'ya ihtiyacı yoktu. Bazıları da Lüksemburg'daki gelişmelere kendisini o kadar odaklamıştı ki dikkatinin bir an bile dağılmasına tahammülü yoktu.

M. Ali Birand: Şimdi tabi birde Lüksemburg'da herkesin demin dedim ya daha ilk başında da gözü kulağı Ankara'da ve en önemlisi Abdullah Gül ve Ali Babacan'ın ne zaman hareket edecekleriyle ilgili İngilizlere sorduğumuz zaman son derece soğukkanlılar diyorlar ki daha müzakereler devam ediyor son nokta daha

henüz konmadı acaba öylemi? Ben Metehan'la yine Ankara'ya dönmek istiyorum. Metehan son nokta konmadı mı yoksa tekerlekler dönmeye hazırlanıyor mu?

Metehan: Tekerlekler aslında çoktan dönmeye hazır motorlara da çalışma talimatı verildi ancak problem, az önce biz tekrar içeriye sorduk son detaylar için son rütujlar için lütfen sabredin son açıklama için dendi. Bu yüzden biz dışişleri bakanı Abdullah Gül'ün çıkışını bekliyoruz. Ama bu toplantı 2 saat 10 dak.'dan beri saat 16.00'dan beri devam ediyor. Çok önemli bir detayın altını çizmek lazım. Başbakanın dışişleri çevrelerinde birader diplomasisi olarak geliştirdiği 3 yakın arkadaşıyla olan diyalogunun bu belki de sürece gelişte olumlu sürece girişte çok büyük rol oynadı, o da alman başbakanı, İtalya başbakanı ile arda arda yaptığı ikili telefon görüşmelerinde iki liderde AB'de Türkiye'nin yanında olacaklarını Türkiye'ye verilen sözlerin tutulması için destek vereceklerini söylediler, bu konuda söz verdiler. Tony Blair 'de benim Ankara'daki büyük elçim benim adıma tam yetkilidir, size gereken tüm garantileri verecektir, dedi. O yüzden Petersburg'un burada AKP genel bilgisine ulaştık. Çok çok önemli bir not daha vermekte fayda var; Ankara'da bir diğer noktada gerek Çankaya köşkünde cumhurbaşkanı Sezer gerekse genelkurmay karargâhında genelkurmay başkanı orgeneral Hilmi Özkök ve ikinci başkan Işık'da gelişmeleri yakından izliyor. Büyük bir ihtimalle bu toplantının ardından genelkurmay ikinci başkanına da başbakan ya da dış işleri bakanı gelir. Ayrıca da bilgi vermesi ve müzakerelerde gelinecek noktayı Türkiye'nin neden kabul ettiğini dâhil eğer ederse! Bilgi vermesi bekleniyor. Buda şuan üst katta yapılan toplantıda son gelişmelerde aktarabileceklerimiz.

M. Ali Birand: bizde uçağın kaçta kalkacağını merak ediyoruz. En ilginç öğle saatlerinde Jack Straw ile İngiliz dışişleri bakanı ile koridorda karşılaştık bana dedi ki; bir detaya ihtiyacım var, nedir dedim? Ankara'dan buraya o uçak kaç saatte gelir dedim 3 saat deyince a iyiymiş demek ki yapılabilir diyerek devam etti yoluna Henker şimdi o 3 saatlik yolculuğun başlayıp başlamayacağına bakıyor. Tabi o yolculuğun başlayıp başlamadığına bakılırken asıl herkesin kafasında başka sorun var da ha çok bizim kafamızda var Avrupalılar bunun ne olduğunu biliyorlar, niye Avusturya ne oldu da böyle ön plana fırlayacaktı, Avusturyalılar üstelikte Türkiye'ye en fazla turist gönderen ülke. Nüfuslarına orantılı olarak Türkiye'de tatili en çok seven ülkelerden biri. Avusturya ne oldu da Türkiye konusunda böylesine duyarlı oldu.

Spiker: Türklere karşı olmanın Viyana kuşatmasıyla ilgili olduğunu belirtmek gerekir. 322 yıl sonra yine Avusturya aynı zihniyette, okula başlayan okumayı söken öğrencilerin ilk öğrendiği Türk korkusu oluyor. Avusturya’da ana babalarından dedelerinden o korku dolu hikâyelerle büyüdüler; bu yüzden de aradan geçen yüzyıllara rağmen o korkuyu atamadılar üzerlerinden Avusturya işte bundan ötürü diğer AB ülkelerinin aksine Türkiye’ye karşı çıkıyor. Avusturya’da aradan 322 yıl geçmesine rağmen korku yerini nefrete bırakmış durumda Türklerin Avrupa’ya doğru ilk girişleri yüzyıllar önce oldu ve Türkler viyana kapılarında ilk büyük yenilgiyi aldı, yenilginin faturası sadrazam Merzifonlu Kara Mustafa’ya kesildi. Viyana kuşatmasından geriye değişik damak tatları kaldı, Osmanlı ordusu geri çekilirken bıraktığı kahve çuvalları sayesinde Avrupa kâbusuyla Osmanlı hilalini çağrıştıran ayçöreğiyle tanıştılar. Okula gittiğinizde ilk öğrendiğiniz şey işte kahve Türkiye’den Avusturya’ya gelmiştir. Birincisi bu. İkincisi Türkler bir zamanlar buraları işgal etmişler bu yüzden de bunu unutmak Avusturyalılar için çok kolay değil, fetih yoluyla Avrupa’ya giremeyen Türkler bu kez davetle aşılar viyana kapılarını, 1960’lardaki işçi gözüyle Avrupa’nın en ücra yörelerine kadar gitti Türkler. Ama sonrasında da vize derdi çıktı Türklerin başına kapı yine kapandı ama Avrupa’da çalışan Türklerin yaşadığı bir başka tehlikede ırkçılıktı. Avusturya Türkleri istemiyor bunun nedeni birçok eyalette ırkçılığın giderek artması korkusuydu. Irkçılıktı, din faktörüydü derken Türkiye yeniden Avusturya engeliyle uğraşıyor. Viyana kapılarında direniş ayçöreği bir fincan kahve kırk yıllık hatır! Avusturya toplantıları tıkayan ısrarından kahvenin hatırına mı vazgeçsin.

Gözler oradan çıkıp Lüksemburg’a ne zaman gideceğine çevrildi ve bu kritik yolculuğun bir numaralı aktörü elbette emektar Ata uçağı. Ata uçağı bu sabah saat 7 itibariyle yine bir uçuşa hazırlandı. Uçağın yolcusu bu kez Abdullah Gül’dü. Varış rotasıysa Lüksemburg ancak beklenen yolcu bir türlü gelmedi. Ata uçağının Esenboğa hava limanında uçmaya hazır motorları çalışır vaziyette saatlerce beklemesi Türkiye’nin Avrupa yolculuğunda yıllarca unutulmayacak bir görüntü ortaya çıkardı. İşte sabırları zorlayan Esenboğa bekleyişi.

Ankara-Esenboğa havaalanı, 3 Ekim sabahı saat 7.00. ilk sahibi Turgut Özal’ın tabiriyle uzun ince AB yolunun vazgeçilmez taşıtı. Gümrük Birliği anlaşması ile Tansu Çiller’i, Kopenhag Zirvesi için Bülent Ecevit’i Avrupa’ya taşıyan uçak. Bu kez yolcusu dışişleri bakanı Abdullah Gül, varış rotası ise Lüksemburg, uçuş ekibi yerlerini alıyor, mürettebata yetecek kadar yiyecek uçağa yükleniyor ancak konuklar

bir türlü gelmiyor. Ekip uçaktan iniyor pilot cep telefonunda bir haber alıyor, dışişleri bakanlığından gelen bu haber rötanın nedenini açıklıyor. Saatler 11.30'u gösterirken dışişleri bakanlığından gelen Abdullah Gül 'ün gitmeyebiliriz açıklaması uçağın kalkıp kalmayacağını da belirsiz hale getiriyor. O saate kadar uçağın kanadından göz kırpan güneş bir anda perdeleniyor. Ay güneşin önüne geçiyor güneş tutulması var. Esenboğa hava limanı semaları kısa süre gölgeleniyor. Bu ülkenin AB yolculuğunda ise sıkıntılı saatlere giriliyor. Dakikalar geçmek bilmiyor. Saatler ilerliyor Ata uçağının kaptanı da geldi yakıt ikmali de sürüyor ancak beklenen Vip konuklar ortalıkta gözüküyor. Ata uçağı Türkiye'nin tarihi bir dönemecine daha tanıklık edebilecek mi? Bu soru hala yanıtsız ve saatler 12.30'u gösteriyor. Özel uçağın motorları çalışmak için dakika sayarken piste tarifeli uçaklar inip kalkıyor ve ters gelen rüzgâr piste muhalefeti sürüklüyor. Tarifeli uçaklardan birinden meclisten muhalefetin önemli isimlerden biri iniyor.

Avrupa'dan gelen haberler moralleri bozuyor. Avusturya bir türlü ikna edilemiyor, müzakerelerin başlamasının önündeki engel birde Ata uçağının arkasından süzülüyor sinsice, Avusturya hava yolları görev başında. Pistte öncelik Avusturya hava yollarına mı ait? Hava açık zemin müsait ancak Ata hala bekliyor. Saatler 3.15 iken bekleyişte sekizinci saat devriliyor uçuş emri Esenboğa'daki kuleden değil, Lüksemburg'daki kalenin surlarına dayanan yeniçerileri değil Türk dışişleri bakanını beklediğini anlatamıyor Kendi içindekilere. Ata'nın Avrupa seferinde rötar saatlerce sarkıyor. Başbakanlığın emektar uçağı ne hangara dönebiliyor ne de havalanıyor. Türkiye uçuş izni bekliyor.

Spiker: Sayın seyirciler az önce söyledik hep beraber tarihe tanıklık ediyoruz. Bugün 3 Ekim 2005. ama tarihe tanıklığımızın macerası bundan tam 42 yıl önce başlamıştı. Mehmet Ali Birand tam 42 yıl önce başlamıştı değerli bu yolculuk.

M. Ali Birand: Ben 42 yıl önce 21 yaşındaydım. Daha gazeteciliğe yeni başlamıştım. Avrupa Birliği denmezdi o zaman ortak Pazar denirdi. Ortak pazarla ilişkiler nedir diye sorulduğunda daha çok gazetelerin Ankara anlaşması imzalandığı zaman 1963 yılında başlıklarını hatırlıyorum. Artık biz Avrupalıyız. Hürriyet'in manşetiydi. Cumhuriyet'in ve diğer gazetelerin manşetlerinde elimizi kolumuzu sallayarak Avrupa'ya gireceğiz deniyordu. İnsanlarda tabi başka türlü bir bakış vardı. Aslında biz o dönemde Avrupa'nın ne olduğunu ortak pazarla nasıl ortaklık kurulacağını bilmiyorduk. O dönemde atılan o imzadan dolayı sonradan AB çok pişman oldu o imzayı attığına ama biz doğrusunu söylemek gerekirse bütün

siyasetçiler, hiçbir siyasetçiyi bunun dışında bırakmamak lazım. Bütün siyasiler Türk politikası Atatürk'ün mirasını yerine getirmek için üzerine düşeni yaptı. Tarihçesine baktığımız zaman Türkiye nereden nereye geldi.

Türkiye'nin Avrupa macerası tam 46 yıl önce 31 Temmuz 1959'da başladı. 6 ülkeden ibaret olan AB'ye önce Yunanistan arkasından da Atina'yı kaçırmamak için Ankara başvurdu. Amaç sadece ortaklıktı o kadar tam üyelik değil. Kapıyı demokrat partinin üç ismi açıyordu. Bayar, Menderes ve Zorlu. Hedef Türkiye'yi Avrupa'ya kancalamaktı. İlk resmi anlaşmayı imzalamak için 1963'de Bayar Menderes iktidarının en büyük muhalifi olan Avrupa projesine karşı çıkan CHP lideri İsmet İnönü'ye nasip oluyordu.

AB ile tam üyeliğin kapılarının açılması ise ancak 1970'de Menderes'in varisi Adalet partisi Lideri başbakan Süleyman Demirel'in imzasıyla gerçekleşti. Katma protokol Türkiye'yi basit bir ortaklıktan tam üyeliğe giden statüsüne getirdi. Tam üyeliğe resmi başvuru ise 17 yıl sonra geldi. Bu kez başbakan koltuğunda Turgut Özal oturuyordu. Özal, muhalefet tarafından gizli gündemi olmakla suçlandı. Avrupa'dan ret yanıtı gelecek Özal'da Türkiye'yi İslam dünyasına bağlayacaktı. Ama bunların hiçbiri gerçekleşmedi. Özal daha o günlerden bugünleri görmüştü.

Türkiye'yi Avrupa'ya en çok yaklaştıran gelişme ise 1995'te başbakan Çiller dışişleri bakanı Karayalçın'ın imzaladıkları Gümrük Birliği anlaşması oldu. Türkiye ilk defa tam üye olmadan gümrüklerini Avrupa'ya açan ilk ülke oluyordu. Bu adımı da tam üyeliği garantiye almak için değilse Avrupa'ya arka kapıdan girmek için yapıyordu.

Avrupa direndi direndi ancak 1999'da Türkiye'yi tam üyelik adaylığına resmen kabul etti. Helsinki doruğunun bu tarihi kararı da Bülent Ecevit'in başbakanlığına nasip oldu.

Son nokta ise 17 Aralık 2004'te kondu. 1963'de küçük bir çocuk olan Tayip Erdoğan, Avrupa'dan resmi müzakere tarihi alan başbakan olarak tarihe geçti. Türkiye yola çıkarken, 6 üyeli olan Avrupa'da büyümüş 25 üyeli bir topluma dönüşmüştü. 30 yıla yakın süren bu uzun ve ince yol bugün Lüksemburg'da yepyeni bir aşamaya geliyor. Türkiye Avrupa'ya yelken açıyor. 50 yıllık bir rüya gerçekleştirme sürecine giriyor.

Spiker: Engebeli bir süreçti. Türkiye'nin AB macerası. Ve hemen Lüksemburg'a bir notu iletmek istiyorum, buradan İstanbul'dan, Türkiye'nin AB macerasında veya Türkiye'nin AB yolculuğunda belki en büyük sekteyi vuran

olaylardan biri şüphesiz 12 Eylül 1980 askeri darbesi ve ne ilginçtir ve hazindir ki 12 Eylül 1980 darbesinin altında imzası olan komutanlardan Nurettin Ersin Paşa bugün 87 yaşında hayata gözlerini yumdu. Bu haberi de Lüksemburg'a ilettikten sonra tekrar oraya ve M. Ali Birant'a sözü bırakıyorum.

M. Ali Birand: Hasan Cemal ve Nurettin Ersin öldü. 12 Eylül'ün en önemli isimlerinden biriydi. AB ile müzakereye oturan Türkiye, artık oturan dememiz gerekiyor...

Evet, Türkiye bu sayede buraya geldi. Bundan sonrada bu süreç Türkiye'nin bütün standartlarının sosyalleşmesine yardımcı olacak. Ben hemen Ankara'ya dönmek istiyorum, Metehan içerden çıkış oldu mu? Çıkıyor mu bakanlar ve uçağın tekerlekleri ne zaman dönecek?

Metehan: Uçağın tekerlekleriyle ilgili henüz hiçbir gelişme yok. Ama sabahtan beri uçağın tüm hazırlıkları tamam. Pilotlar bekliyor uçuş ekibi bekliyor. AKP genel merkezinin kapısında yüzlerce gazeteci tüm dünya basını adeta nefesini tutmuş buradan çıkacak sonucu bekliyor. Ama az önce gelen haber aslında bir önceki yayında söylediğimizi teyit eder nitelikte çünkü Tony Blair tam yetkili benim adıma büyükelçi konuşmaya geliyor demişti. Geldi de be beklenen teminat mektubunu da Ankara'ya verdi. Şimdi o yüzden gözler başbakan'ın ne karar vereceğini, Ankara'nın ne karar vereceğini ve ardından Türkiye'nin o en ünlü uçağı hareket etmeye hazır hale gelecek. Ama çokta gecikirlerse Abdullah Gül'ün yarın erken saatlerde Lüksemburg'a hareket edeceği olasılığından bahsediliyor. Ancak genel hava olumlu olmakla birlikte küçük rötuşlar üzerinde detaylar üzerinde çalışılıyor. Ama Abdullah Gül'ün açıklamam yapmasına da artık çok az bir süre kaldı.

M. Ali Birand: Aslında Metehan burada beklenen Abdullah Gül'ün burada bu akşam beklemesi çünkü herkesin çok işi var yarın sabah kimseyi bulamazsınız diye bizi de uyarıyorlar. Ben hemen Deniz'e döneyim, bize Türkiye'deki son durumu bize toparlar mısın?

Deniz Arman: Türkiye'deki son durum burada nasıl görünüyorsa öyle. Türkiye Lüksemburg'a kilitlendi. Şu anda Türkiye'de saatler 19.34 AKP genel merkezinden Metehan'ın da söylediği gibi henüz bir çıkış yok, o anlamda bütün dikkatler Abdullah Gül ve AKP genel merkezinde diyelim. Günü şimdilik noktalayalım.

4 Ekim Kanal D

M. Ali Birand: Bugün 4 Ekim ve aylardan beri beklediğimiz bir gün. Neler söylendi nelerden kuşku duyuldu, karamsarlıklar içinde yaşadık. Olmayacak, yapılmayacak, bitmeyecek, yürümeyecek, vermeyecekler dendi. Hepsi oldu, artık yeter, artık bir nefes alalım. Artık kendi başarımızı şöyle bir sindirelim. Son derece güzel bir dünya, Türkiye’den bahsetti bugün. Dünya baştan aşağıya Türkiye’yi konuştu. En sonundan en başına şuraya bakın şu gazetelerin haline bakın. İlk defa böyle bir şey görüyorum. Yıllardan beri independent, İngilizlerin en büyük gazetesi Avrupa’nın yeni sınırları diyor. Avrupa’nın yeni sınırlarını çizmiş ortaya koyuyor. Türkiye’ye neresinden bakarsanız nereye bakarsanız Türkiye kazandı. Bütün manşetler aynı Türkiye kazandı. Türkiye Avrupa kapılarını açtı. Artık Türkiye viyana kapılarını açtı. Hep söylenen bu. Bundan sonra hala acaba Asya bizi alacak mı ne olursunuz bırakın yeter artık bırakın bırakın şunun keyfine varalım. Bırakın içimize sindirelim çünkü biz başardık. Diğer manşetlere bakınca; mesela yunan gazetesi sürprizini ekrana getirecem ama araya tarihi notumuzu dizelim. Bakın en kritik saatler hepimiz beraber izledik, bende ordaydım biraz önce uçaktan inip buraya geldim. Saat gece 2.00’ye doğru nasıl açıldı Lüksemburg’da neler yaşandı.

Spiker: Artık Türkçede AB dillerinden biri olacak. Abdullah Gül dün gece Lüksemburg’daki tarihi konuşmasına böyle başladı ve sözlerini vurgulamak için konuşmasını Türkçe sürdürdü. Bu yalnızca Türkiye için değil AB içinde bir ilkti. Çünkü ilk kez tam üye olmayan bir ülkenin dili tercüme ediliyordu. Böyle ilklerle dolu basın toplantısında Abdullah Gül, AB dönem başkanı Jack Straw, Türkçe şakalaştı. Salondan kahkahalar yükseldi. Herkes mutlu görünüyordu. Oysa dün bu tablonun aksine çok gerilimliydi. İpler neredeyse kopma noktasına gelmişti. Dış işleri bakanı Gül, bu sabah Lüksemburg’da düzenlediği basın toplantısında bu saatleri şöyle anlattı: Deminde söylediğim gibi dünyayı bölgeyi ilgilendiren bir olay olduğu için Avrupa ve Türkiye’nin dışında da herkes takip etti. BM genel sekreteri de karıştı bu işe, Amerikan dışişleri bakanı ile görüştük, NATO genel sekreteri ile birkaç kez görüştük ve meslektaşım Jack Straw ile gün içinde birkaç kez görüştük, 20 mi, 30 mu bilemem kaç kez olduğunu”

İşte bu yoğun diplomasi trafiği, sonunda Türkiye’nin isteği doğrultusunda düzeltilmiş ve Gül’ün Lüksemburg’a gitmesine karar verilmişti. Dışişleri bakanı Gül, dün gece AKP genel merkezinden çıkarken işte bu sahneler yaşanıyordu. Gazeteci

ordusu birkaç cümleyi duyma telaşındaydı. Gül bu izdihamın ortasında beklenen sözü söyledi. Lüksemburg'a gitmek üzere saatlerce uçmak için beklediği havaalanının yolunu tuttu. Uçak pistte ilerlerken görevlinin bir hareketi de herkesin ruh halini açığa vuruyordu. Üstelik traş olmaya bile fırsat bulamamıştı.

Başbakan Erdoğan'la birlikte Türkçe olmasına karar verdikleri konuşmasını gözden geçirdi. İnmeden öncede kıyafetini değiştirdi. Lüksemburg'da Gül ve baş müzakereci Ali Babacan'ın çevresini bir anda gazeteciler sardı. Herkesin yüzü gülüyordu. Sıkıntılarla geçen gün, çözümün keyfiyle noktalanmıştı. Daha AB yetkilileri çok güzel bir sürpriz hazırlamıştı. Gül Lüksemburg'a indiğinde aslında saat gece yarısını çoktan geçmişti, artık takvim 4 Ekim'i gösteriyordu. Oysa müzakerelerin başlaması için Türkiye'ye verilen gün 3 Ekim'di. Ama birlik yetkilileri sözlerini tutmuş, Türkiye'ye bir jest yapmak için çözümü buldu, saatler sembolik olarak 23.58'de durduruldu. Böylece Abdullah Gül kapıdan adımını attığında tarih hala 3 Ekim'di. Gül'de jestlere bu sabahki basın toplantısında karşılık verdi. Uzlaşmanın sağlanmasına katkıda bulunan herkese teşekkür etti. Bununla da yetinmedi inadından son anda vazgeçen Avusturya'yı kutladı.

M. Ali Birand: Aslında tek akıllarda gözlerde kalan unsur işte yabancı basındaki bir resim ve bir manşetti. Avrupa Türkiye'ye kapılarını açtı. Türkiye Avrupa'da! Manşetteki resimde Abdullah Gül, Ali Babacan'la beraber İngiliz dış işleri bakanıyla el sıkışması yer alıyor. Yoksa bir önceki krizler, bir gün önceki tartışmalar hepsi unutuldu. Hiç kimsenin aklında yok, hele bundan sonra tamamen unutulacak, güç dönem gidecek, artık bir zararı yok. Onunda üstesinden çıkar Türkiye, baksanıza Erdemir'e. Bu fiyat başka türlü bulunabilir miydi, dolar düştü. Bütün ekonomide hem içeride hem dışarıda son derece mutlu bir gelişme var. Peki ya bizim sokaktaki insanımız, 4 Ekim sabahı kendisini Avrupalı hissetmeye başladı mı? 3 Ekim'de Avrupa'nın Türkiye'yi hazmetme kapasitesi tartışılıyordu. 4 Ekim'de Ankara sokaklarının Avrupa'yı hazmetme kapasitesi ne durumda?

Hiç ben böyle şeyler görmedim. Doğrusu hiç böyle manşetler, resimler görmedim. Herkes mutlu olmalı, Ne mutlu Türküm diyene! İşte böyle mutlu günlerde daha yüksek sesle söyleniyor. 65 başlık konuşulacak. Bundan sonra ne olacak diye baktığımız zaman, 65 başlıkta Türkiye bir nevi sınamadan geçecek diyebiliriz. Bu dönemde 20 Ekim'de başlayacak. 20 Ekim'den sonra ilk aşamada eğitim, tarım gibi zor başlıklarında bulunduğu 6 konu ele alınacak. Bu alanlarda Türkiye'nin fotoğrafı çekilecek. Daha sonra sıra diğer başlıklara gelecek. İşimiz

kolay değil ama önemli olan şu, Washington Post gazetesinde yazdığı gibi tarihe geçecek bir adım atıldı. O kadar. Pek çok yabancı gazetelerde benzer yorumlara yer verdi. Bir yunan gazetesiye çok ilginç yorumunu Türkçe başlıkla attı. “Hoş geldiniz” bu başlık yunan gazetesine ait. Gazete bugün büyük harflerle ve Türkçe. İşte bu manşette çıktı. Yalnızca yunan basını değil Avrupa’dan Amerika’ya birçok yayın organı Türkiye’yi sayfalarına taşıdı. Hem de en geniş biçimde.

Sayfaya taşınan bu haberlerse işte burada yapıldı. AB toplantısının kalbi burada attı. Burası dünyanın dört bir yanından Birliği izleyen gazetecilerin görev yaptığı basın merkezi, uluslararası gazeteci ordusu karargâhı burada kuruldu. Onlar zirveyi izledi. Haberler yapıldı, görüntüler kaydedildi, montajlar yapıldı, telefonlar hiç susmadı, dünyada haberler bu merkezden dağıtıldı. Gece boyunca içerden gelen bilgiler paylaşıldı. Herkes birbirinden bir şeyler öğrenmeye çalıştı. Elde edilen bilgilerle hemen kamera karşısına geçildi. Haberler izleyicilere aktarıldı. Heyecan ve tempo hiçbir zaman bitmedi, kimi zaman tempo daha da arttı. Heyecan yerini telaşa, koşuşturmaya bıraktı. Kimi zaman oturup değerlendirme yapıldı. Kapılar arkasında yapılanlar yorumlandı, kimi zamanda yorgunluk ağır bastı.

Saatler süren pazarlık nefes nefese süren saatlerin ardından karınlarda acıktı tabi. Ama yiyecekler hayal kırıklığı yarattı. Türk gazetecilerin yardımına orada çalışan Türk gazeteciler yetişti.

M.Ali Birand: Arkamdaki basın merkezindeki hava işte böyleydi. Gece yarılarına kadar ama tahmin edemezsiniz. Lüksemburg’a gitmemek gerek, kötü bir yemek, bulamaca benzeyen bir lazanya yani felaketti. Neyse işin o tarafını bırakalım. Türkiye’deki gazetelerin yarın işleri aynı şekilde. Salonlarda bambaşka bir hava vardı. Nasıl Lüksemburg’da farklı bir hava varsa burada da farklı bir hava vardı. Onlar Türk basını, Ankara’ya bakıp karamsar manşetler attılar. Sonra o sayfaları çöpe atıp yenilerini yazdılar ve o ilginç geceyi bugünkü kanal d’ye anlattılar.

3 Ekim görüşmeleri Lüksemburg Ankara hattında, İstanbul’da da nefes nefese bir koşuşturmaya neden oldu. İstanbul’daki koşuşturmanın odak noktaları haberleri belli bir saatte kesmekte olan gazetelerin yazı işleriydi. Yani mutfakları, gelişmelerdeki belirsizlik hatta karamsarlık mutfakları da etkiledi. Hürriyet gazetesi sonucun olumsuz olacağına göre hazırlanmıştı. Birinci sayfada Avusturya doğumlu hit’lerin fotoğrafı yer alacaktı. Her şey hazırlandı, sayfanın demosu çekilmiş, baskısı bile tamamlanmıştı. Ama rüzgâr uzlaşmadan yana esmeye başlayınca manşette değişmişti.

Milliyet gazetesinin manşeti ise her birine hazırlıklıydı. Tam 3 birinci sayfa birden hazırlanmıştı. Akşam saatlerinde o seçeneklerden biri öne çıkmıştı. Ama o manşette değişti. Milliyet bu sabah okuyucularının karşısına “yeni Avrupa yeni Türkiye” manşetiyle çıktı. Vatan gazetesi Anadolu’ya giden baskılardaki manşetini temkinli bir yaklaşımla atmış ve zorlu pazarlık ifadesini kullanmıştı. Ancak anlaşma haberi gelince gazetenin manşeti değişmişti; “Direndik kazandık” şeklinde yazıldı.

5 Ekim Kanal D

M.Ali Birand: Şimdi tabi bu tam eğlence gecesinden sonra ertesi günkü hafif ayılmalar başlayacak önümüzdeki günlerde müzakere sürecinin başlamasından sonraki ilk gündeyiz. Doğal olarak değerlendirme günü, başbakan Erdoğan gelişmeleri anlatırken MHP yüklendi. CHP ve DYP müzakere çerçeve belgesini eleştirdiler iyi değil bu dediler. Muhalefet partilerinden ANAP ise Türkiye’de pek rastlanmayan tavır sergiledi; hükümeti kutladı.

Erdoğan partisinin grup toplantısında son noktaya nasıl gelindiğini anlattı. Erdoğan Türkiye’nin 17 Aralık’ın gerisine düşmediğini tam üyelik hedefinin çerçeve belgesinde yer aldığını ancak zorlu sürecin bitmediğini belirtti.

M.Ali Birand: Gelelim marka yaratmanın önemine, marka yaratmanın önemi AB’den sonra daha da arttı. Çünkü rekabet için bu şart. Marka değilsen bir yere gidemiyorsunuz. Doğan yayın holding Başkanı Mehmet Ali Yalçındağ da bunu vurguladı. Marka temalı Anadolu’daki Avrupa toplantılarının Malatya durağında tek eksiğin rekabet olduğunu vurguladı ve kendimize güvenelim kabuğumuzu kiralım. Markamızı kendimiz yapalım, çağrısında bulundu.

Anadolu’daki Avrupa toplantılarının 13.’sü Malatya’da gerçekleştirildi. Marka temasının işlendiği toplantının açılış konuşmasını Doğan Holding Başkanı Mehmet Ali Yalçındağ yaptı. Yalçındağ AB ile başlayan müzakere sürecine göndermede bulunarak Anadolu’nun gücünü hatırlattı.

Yalçındağ: bu bizim Avrupalı olarak ilk yaptığımız toplantı. Sahip olduğumuz gücün farkında mısınız diye sormaya geldik. Tek ihtiyacımız biraz daha cesaret. Anadolu’da büyük işler yapılıyor. Artık hepimiz kendimize güvenelim. Kabuğumuzu kiralım ve markalarımızı yaratalım. Markalarımızı rekabet gücümüzün ispatı olacak.

Alt Ses: Tarım bakanı Mehmet Mehdi Eker’de Avrupa’yla müzakerelere başlayan Türkiye’nin de marka olduğunu vurguladı.

Etkinlik kapsamında açılan 21. Aydın Doğan Karikatür sergisi de Malatyalılar tarafından ilgiyle takip edildi.

M.Ali Birand: Sevgili seyirciler tüm Türkiye'nin olduğu gibi 9. cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in de gündeminde bugün AB vardı. Marmara üniversitesinin açılış töreninde konuşan Demirel kendine has üslubuyla ilginç bir benzetme yaptı. Daha sonra kürsüye çıkan rektör Prof. Dr. Tunç hükümetin Türkiye'deki üniversitelerin dünyadaki ilk 500 üniversite sıralamalarına giremediğine yönelik eleştirilerini yanıtladı.

M. Ali Birand: İlk açılış yapan Olli Rehn bilinen bir gerçeği de hatırlattı ve serbest dolaşımın en erken 2020 yılını bulacağını söyledi. O günün koşullarına göre de bu kısıtlamanın sürekli olup olmayacağına karar verileceğini belirtti. Olli Rehn'in Ankara temaslarında ilginç sahnelerde yaşandı. Rehn'in meclisi ziyareti sırasında eski dışişleri bakanı Yaşar Yakış AKP batman milletvekilini Rehn'e şöyle tanıttı: Kürtçe konuşan bölgenin milletvekili.

Alt ses: AB'nin genişlemeden sorumlu üyesi Olli Rehn AB Komisyonu Türkiye Temsilcisi Kreshmer'le de meclis'te AB Uyum Komisyonu'nu ziyaret etti. Ziyarete konuşma bakanı ve 58. hükümetin dışişleri bakanı Yaşar yakış AKP Batman milletvekili Atıf Demirhan'ı Kürtçe konuşan bölgenin milletvekili olarak tanıtması herkesi şaşırttı. Yakış'ın teamüllere aykırı olarak Türkçe değil de İngilizce konuşması da dikkati çekti. Olli Rehn'in Ankara ziyareti Türkiye'nin AB içinde nasıl yer alacağına ilişkin ipuçları verdi. Meclis Dışişleri Komisyonu'nda Rehn'in ne içersin sorusuna verdiği yanıt Türkiye'nin AB'ye şimdiden damgasını vurduğunun göstergesiydi. Rehn orta şekerli Türk kahvesi AB Türkiye temsilcisi Kreshmer ise çay istedi. Komisyonun basına kapalı toplantısında Rehn soruları yanıtladı. CHP'li Onur Öymen 'in Avusturya imtiyazlı ortaklık diyor sonra vazgeçti şimdi Avusturya da Türkiye'de nasıl durumdan memnun oluyor diye sordu. Rehn çarpıcı bir cevap verdi ve siyaset farklı düşüncedeki insanları memnun edebilme sanatıdır dedi. Belgenin bilinçli olarak muğlâk olarak yazıldığını ifade eden Rehn herkesin kendisine göre okuyacağını söyledi. Rehn birde kötü haber verdi. Türklerin serbest dolaşımının 2020'ye kadar ertelenebileceğini belirten Rehn belki bu erteleneme kalıcı hale de gelebilir dedi. Dışişleri bakanı Gülle de bir araya gelen Rehn samimiyetini bakana ilk ismiyle ifade ederek gösterdi. Rehn Türkiye bugüne kadar AB'ne yeterli uyum gösterdi dedi, ama reformların devamı konusunda üstü kapalı uyarıda bulundu. Rehn Müslümanlık ve Hristiyanlığın Avrupa'da nasıl

kaynaşacağını göstermek için Gül'ün iftar yemeğine katıldı. Yemekte Rehn'e Gül'ün eşi Hayrinüsa Gül'ün kendi elleriyle hazırladığı kayseri mantısı ikram edildi.

6 Ekim Kanal D

M. Ali Birand: Sevgili seyirciler zor oldu ama Türkiye AB ile müzakereler konusunda anlaştı sonunda fakat öyle görünüyor ki Türkiye içinde hükümetle muhalefetin anlaşması çok daha zor. Dün izlediğiniz meclis genel kurulunda CHP lideri deniz Baykal Abdullah gül arasında belge krizi yaşandı. Müzakere çerçeve belgesi CHP'ye gönderildi mi, gönderildiyse ne zaman gitti? Anlaşılamadı şuana kadar. Çünkü Kanal d araştırdı. CHP'nin güvenlik kamerası görüntülerine ulaştı. İşte İbrahim gündüz'ün özel haberiyle tartışmada son nokta.

Alt ses: Meclis genel kurulunda CHP lideri Baykal'la Dışişleri bakanı Gül arasında yaşanan belge krizinde Baykal gelmedi dedi gül'se gönderdim dedi. Kanal d 'nin ele geçirdiği CHP'nin güvenlik kamerası görüntüleri bugün tartışmayı başka bir boyuta taşıdı. Evet, belge CHP'ye gelmişti. Ancak CHP'lilere göre çok geç kalmıştı. Bakan gül genel kurulun tartışmalı oturumunda böyle dedi. Ama CHP'nin güvenlik kamerasına göre Gül'ün gönderdiği belge 5 Ekim Çarşamba günü yani dün CHP'ye ulaştı. 3 Ekim'den iki gün sonra meclis genel kurulu toplantısına 1 saat kala meclis'te kriz yaratan tartışmalı belgeyi getiren dışişleri bakanlığı görevlisi CHP genel merkezinin danışma görevlisinin yanına geldi. Yani belge geldi gelmesine de çok geç geldi ya da Baykal'ın eline geçmedi. Sonuçta işte bu belge meclis'te Baykal'la Gül'ü karşı karşıya getirdi.

M. Ali Birand: Aslında son derece önemli bir anlaşma yapılıyor, ancak belge geldi mi gelmedi mi konusuyla vakit harcıyoruz. Sıra muhalefet kanadının en ateşli sesine geldi. MHP başkanı Bahçeli bugün sessizliğini bozdu ve Başbakan Erdoğan'a rest çekti. “Geçmişin hesabını soracaksan Öcalan denen haini asmadığım için beni yüce divana gönder” dedi.

Alt ses: AKP ile MHP arasındaki AB eksenli tartışma yüce divan restleşmesine dönüştü. Hükümetin müzakerelerin başlaması için altına imza attığı çerçeve belgesini ihanet belgesi diye nitelendiren Bahçeli iktidara gelmeleri halinde Erdoğan'ı yüce divana göndereceklerini söyledi. Bahçeli hükümetin imza attığı belgeyle Rum kesimine üyelik yolunun açıldığı ve Türkiye'nin adadaki haklarını kaybettiği görüşünde. Abdullah Öcalan'ın bile yeniden yargılanmak için 3 Ekim tarihini beklediğini belirten Bahçeli atılan imzanın Türkiye'yi erken seçime götüreceğini söyledi.

M. Ali Birand: Bahçeli'nin görüşleri bu. Street Journal gibi Amerikanın seçkin gazetesi o kişiden cahil, taşralı ve ırkçı diye söz etti. New York Times gazetesi Türkiye'yi engellemeye çalışması utanç vericiydi diye yazdı. Avusturya dış işleri bakanı Ursula Plassnik 'ten söz ediyorum. Gerçekten de Plassnik Türkiye'de değil bütün dünyada en çok konuşulan en çok tartışılan isim oldu ve o yalnızca kanal d habere konuştu. Haber editörü arkadaşımız Metehan'ı dışişleri bakanlığında konuk eden Plassnik bakın Türkiye'ye nasıl ve ne mesaj verdi.

Alt ses: Lüksemburg zirvesinde Türkiye'ye 48 saat boyunca ecel terleri döktüren Avusturya dışişleri bakanı Ursula Plassnik kanal d haberi ise böyle karşıladı. İlk kez makamından Türkiye için röportaj veren dışişleri bakanı söze Türkçe merhaba diyerek başladı. Plassnik bununla da kalmadı söyleşiyi Türkçe yapmak isterdim dedi. 49 yaşında olan ve iki kere evlenip boşanan Plassnik ailesiyle Viyana'da yaşıyor. 2 metreye yaklaşan boyuyla akla basketbolcuları getiriyor, oda zaten Amerika'da yıllarca basketbol oynadığını söylüyor. Ursula Plassnik çok renkli bir siyasetçi röportaj sırasında o renkleri de bizden sakınmıyor. Plassnik'e Türkiye'ye imtiyazlı ortaklık konusundaki ısrarı soruyoruz. Plassnik bu konunun yanlış anlaşıldığını söylüyor. Dışişleri bakanı Avusturya'nın başkanlık döneminde de Türkiye'ye adil davranılacağı sözünü veriyor. Plassnik Türkiye'ye çok önem verdiklerinin altını çiziyor ve defalarca üstelik bunu kanıtlamak ister gibi Türkiye'den Türk yemeklerinden söz ediyor. Doğrusu Viyana'daki Türk restoranlarından kolundaki gümüş bileziğe kadar anlattıklarıyla ilgisini de kanıtıyor.

Alt ses: Vatikan sözcülerinden Kardinal bugün çıktı. AB'nin Türkiye ile müzakerelere başlamasının doğru olmadığını söyledi. Bugün Türkiye içinde Hristiyanlar ikinci sınıf vatandaş olduğu iddiasına bağladı. İşte bu iddia Türkiye'deki ruhban oklu tartışmasının ısınacağı, Vatikan'ın da şimdiden o tartışma gündemine bir mesaj verdiği biçiminde yorumlandı. Peki, bu yorumda ne ölçüde gerçeklik payı var. Siyasi müzakere sürecinde öncelikli olarak ele alınacak 6 maddeden biri eğitim bu çerçevede ruhban okulunun gündeme gelmesi kaçınılmaz görünüyor. Dış işleri bakanı Gül de konuya ilişkin bir soruya üzerinde çalışıyoruz diye yanıt verdi. Gül anayasa ve yasalar çerçevesinde sorunun çözüleceği cevabını verdi. Aralarında Amerikan Başkanı Bush'un da bulunduğu batılı devlet adamlarının Türkiye'yi her ziyaretinde gündeme taşınan bir konu ruhban okulu. Aynı zamanda geçmişte milli güvenlik siyaset belgesinde sakıncalı notu düşülen bir konu. Öyle

görünüyor ki AB komisyonunun tarama sürecinde yeniden ısınacak ve Türkiye yakın gelecekte ruhban okulunu daha çok tartışacak.

M. A. Birand: Evet, tartışılacak, tartışılsın da. Burada bir sorun yok ama sıra konuyu provokasyon izlenimi verecek görüntülere gelince işte orda dikkat etmek gerekiyor.

1 Ekim Show TV

Defne Samyeli:

— Avrupa Birliğinde Türkiye kavgası büyüyor.

— Avusturya adeta birliğe cephe aldı.

Alt ses: Tüm üye ülkelerin üzerinde anlaştığı “Müzakere Çerçeve Belgesi”ne onay vermemekte direniyor. Viyana’nın bu tutumu Avrupa Birliği dönem Başkanı İngiltere’nin tepkisine neden oluyor. Öyle ki Avrupa’nın en önde gelen bazı Gazeteleri konuya “Londra-Viyana arasında sinir savaşı” şeklinde yorumluyor. Dönem başkanı İngiltere her şeye rağmen müzakerelerin 3 Ekim’de başlamasında kararlı. Bu nedenle Lüksemburg’daki Pazar akşamı yapılan Gayri Resmi Dışışleri Bakanları toplantısı resmiye çevrildi. Üyelik başkentlerine bir mektup gönderen Londra Türkiye ile ilgili kararın 2 Ekim akşamı alınması gerektiğini özellikle vurguladı. Mektupta Türkiye’nin müzakere çerçeve belgesi ile ilgili kararın 2 Ekim’de alınmaması halinde birliğin büyük bir dorunla karşılaşacağı belirtildi. Müzakerelerin önündeki tek engel olan Avusturya ise uzlaşma sağlanması için İngiltere’nin somut önerilerde bulunmasını istiyor. Viyana’nın somut öneriyle vurguladığı konu ise Uluslararası Savaş Suçları Mahkemesiyle işbirliği yapmadığı gerekçesiyle, müzakereyi askıya alınan Hırvatistan’a Müzakerenin yeniden başlaması yeşil ışığının yakılmasını istedi.

— 3 Ekim için geri sayım sürerken Ankara’da kafalar karıştı. Hükümet Müzakere çerçeve belgesi olmadan Lüksemburg’a gitmeyeceğini net bir şekilde açıkladı. İş dünyası ise Hükümeti destekledi ve süreci kesintiye uğratmayın mesajı verdi.

Alt ses: Avrupa Parlamentosunun Ek Protokolü onaylamayı ertelemesi, Müzakerelerle ilgili ek belgenin de dikkate alınması Ankara’da hem moralleri bozdu hem de kafaları karıştırdı. Dış İşleri Bakanı Abdullah Gül “Zorluklarla karşı karşıyayız, Müzakereler başlamayabilir” dedi.

Ancak daha ne bir açıklama bugün çorunda temel atma ve açılışlara katılan Başbakan Erdoğan’dan geldi.

Erdoğan: Türkiye bu konuda nasıl dürüst davrandıysa, 17 Aralık’ta verilen kararlarla ilgili müzakere çerçeve belgesiyle ilgili olarak, inanıyorum ki dürüst davranacaklardır. O beklenen dürüstlüğü görmezsek, şüphesiz ki Türkiye’den bekleyecekleri cevap ta bugüne kadar olduğunun çok çok üstünde olacaktır.

Alt Ses: Erdoğan Türkiye'nin üyeliğine şaşkı bakanların hevesleri kursağında kalacaktır derken TÜSİAD Yönetim Kurulu Başkanı Ömer Sabancı iyimser. Sabancı'ya göre Hükümet bu noktadan sonra dönüp arkasını gitmeyecek. TÜSİAD Yüksek İstişare Konseyi Başkanı Mustafa Koç ise Hükümete: Taviz veriliyor çığlıklarına kulak verilmemesini istedi.

Mustafa Koç: Müzakerelerin 3 Ekim'de başlamasının önünde bir engel çıktığı takdirde Türkiye için doğru tavır değişim sürecini kesintiye uğratmamak olacaktır

2 Ekim Show

Hamit Özsarac: Nihayet 3 Ekim tarihi gelip çatı. Avrupa Birliği'ne tam üyelik müzakerelerinin kaderi bu akşam Avrupa Birliği Dışışleri Bakanlarının, Çerçeve Belgeye son şeklini vermek için yapacağı toplantıda belli olacak.

Alt Ses: 3 Ekim'de yapılacak tarihi görüşmelere saatler kala Avrupa Birliği Genel İşler Konseyi Dışışleri Bakanlığı nezdinde bu akşam toplanıyor. Ancak çalışma yemeğiyle başlayacak olan bu görüşmeler öncesi ortam oldukça gergin. Türkiye saatiyle 22.30'da başlayacak olan resmi toplantıda Bakanlar Çerçeve Belgesinin onaylanması, Ankara'ya gönderilmesi için uzlaşmaya çalışacak. Ancak bunun için krize neden olan Avusturya'nın tarzını değiştirmesi gerekiyor.

Avusturya, Türkiye'nin tam üyelik müzakerelerinin Hırvatistan ile birlikte başlatılmasını ya da Çerçeve Belgesine "İmtiyazlı Ortaklık" fikrini çarpıştıracak bir ibare konulmasında hâlâ ısrarlı. Avusturya'nın bu olumsuz tavrın karşılık İngiltere'den Türkiye'ye tam destek geliyor. Özellikler İngiliz basını Türkiye'nin üyeliğini destekleyen haber ve yazılara sayfalarında geniş yer verdi. Avrupa Birliği Komisyonunun hazırlayıp Avrupa Birliği Konseyinin onayına sunduğu ve çok tartışılan 33 bölümlük Çerçeve Belgesinin ilk bölümü ise prosedürünü belirliyor.

Hamit Özsarac: Sayın Seyirciler yeni yasama yılı nedeniyle Mecliste dün akşam bir resepsiyon vardı. Resepsiyonda Türkiye'yi Avrupa Birliği içinde istenmediğini söyleyen Avusturya Büyükelçisi de ilgi odağıydı. Türkiye'yi destekliyoruz diyen Büyükelçiye Başbakan esprili bir yanıt verdi.

Alt Ses: Yeni Yasama yılının açılışıyla dün akşam Mecliste verilen resepsiyon Avrupa Birliği damgasını vurdu. Programında olmamasına rağmen son anda resepsiyona katılmaya karar veren Başbakan Erdoğan "Avrupa Birliği sürecinde Türkiye'nin önünü tıkayan Avusturya'nın Ankara Büyükelçisi Marius Calligaris'le özel olarak ilgilendi. Başbakan Erdoğan Almanya Şansölyesi Schöreder görevini yaptı şimdi sıra sizin Şansölye'de az önce de onu aradım deyince Avusturya

Büyükelçisi” sorun bugün yarın aşılacak. Biz Türkiye’yi destekliyoruz yanıtını verdi. Bu açıklamaya şaşırın Başbakan Erdoğan Elçinin elindeki içki kadehini göstererek, “İçkiyi fazla kaçırmadın” değil mi? Diye espri yaptı. Gecede Kuvvet Komutanlarıyla, Dış İşleri Bakanı Abdullah Gül arasındaki hararetli sohbetin konusu da Avrupa Birliği idi. ancak gazeteciler sohbeti dinlemek isteyince “Gül, siz bizi mi dinliyorsunuz? bu özel bir konuşma diyerek engel oldu. Genel Kurmay Başkanı Hilmi Özkök de Avrupa Birliği için her şeye rağmen ısrarcı olunmalı mı? diye sorulunca benim bir asker olarak bir şey söylemem doğru olmaz. Kararı verecek olanlar bedelini ödeyecek olanlardır. Bu bedeli ben ödemeyeceksem karara müdahil olamam dedi.

Hamit Özsarac: Avrupa Birliği ya demokrasiyi içine sindirecek ya da Hristiyan Kulübü olmaya devam edecek. Evet, Başbakan Erdoğan Kızılcahamam’daki partisinin 5. istişare toplantısında Avrupa Birliği’ne bu mesajı gönderdi.

Erdoğan: Avrupa Birliği “ya siyasi olgunluk göstererek Küresel bir güç olmaya karar verecek ya da ilânihaye bir Hristiyan Kulübü olarak kalmayı içine sindirecek”

Alt Ses: Başbakan Tayip Erdoğan Kızılcahamam’da topladığı partisinin 5. istişare ve değerlendirme toplantısında Avrupa Birliği’ne mesaj gönderdi. Erdoğan Milletimizin geleceği 3 Ekim’e endeksli değil dedi.

Erdoğan: Kopenhag siyasi kriterlerinin adı değişir, Ankara siyasi kriterleri olur ve yolculuk aynen devam eder.

Alt Ses: Bir buçuk saat süren konuşmasının büyük bölümünü Avrupa Birliği’ne ayıran Erdoğan meclisin açılış töreninde stratejik kurumların özelleştirilmesinde dikkatli davranılması gerektiği uyarısını yapan Cumhurbaşkanı Sezer’e de yanıt verdi.

Erdoğan: Neye göre strateji, stratejinin bana bir somut tanımını ortaya koyabilir misiniz? Böyle anlayış olur mu? Ya.

Alt Ses: AK Partiye bir de katılım vardı. CHP’den istifa eden Adıyaman Milletvekili Şevket Gürsoy beklentilerin yerine ANAP’a değil son anda AK Partiye katılma kararı verdi. Bu yıl Kızılcahamam kampındaki Millet Vekillerinin spor performansı düşük kaldı. Sabah sporuna Genel Başkan Yardımcısı Necati Çetinkaya tek başına çıktı.

Hamit Özsarac: MHP Ankara Tandoğan’da bir miting düzenledi. Mitingde konuşan Devlet Bahçeli Hükümete “Lüksemburg’a gitmeyin” çağrısı yaptı.

Devlet Bahçeli: Bundan sonra yeni tarih ve taleplerin önümüze konmasına fırsat vermeyiniz. Görüşmelere gitmeyiniz.

Alt Ses: Türkiye'nin bağımsızlığı tehdit altındadır.

Bahçeli: 25 yıl sonrasına "İmtiyazlı Ortaklık" olarak önümüze sereceklerdir.

Alt Ses: MHP'nin Ankara mitingi olaysız sona erdi.

3 Ekim Show TV

Spiker: Çünkü bu noktaya gelinmesi son iki gündür bekleniyordu, zira tansiyon çok yükselmişti, Lüksemburg'da müzakere çerçeve belgesi üzerinde bir türlü uzlaşamıyordu. Sizin de bildiğiniz gibi medyadan takip ettiniz. Burayı zaten şu anda dünya takip ediyor, 500 kadar gazeteci var. Ama en önemli konu Türk Hükümeti'nin burada hiçbir temsilcisinin şu anda bulunmaması, Türkiye'den herhangi bir bakan, başbakan buraya gelecek mi gidecek mi bilmiyoruz.

Sayın seyirciler burada Avrupa Birliği yetkilileri de bilmiyorlar, son gelen gelişmeyi ben size aktarayım.

Az önce bir haber geçti, Türkiye en sonunda müzakere çerçeve belgesini kabul etti ve bakan Gül Lüksemburg'a gelecek şeklinde. Bunun üzerine hemen başbakanlık danışmanlarından Akif Beki de bir haber verdi. Bu haberlerin gerçeklikle hiçbir alakası yok, bakan Gül de Lüksemburg'a gitmiyor şeklinde.

Burada neye inanacağımıza şaşırmış vaziyetteyiz. Türkiye'den kimsenin gelip gelmeyeceği henüz asla bilinmiyor ama olay tamamen bitmiş denilemez, çok iyi de diyemeyiz çok kötü de diyemeyiz zira iyi de bir gelişme var; onu da hemen aktaralım. Avusturya bir anlamda istediklerini alabildi; çünkü Avusturya'nın imtiyazlı ortaklık şartı da Türkiye'nin müzakere çerçeve belgesine konulsun. Bunun karşılığında Hırvatistan'la da müzakereler başlatılsın şeklinde direktmeleri vardı. İmtiyazlı ortaklıktan vazgeçmiş gibi görünüyor. Şu an için Avusturya, bunun karşılığında Hırvatistan için istediği ayrıcalığı kopartmayı başardı sayılır. Çünkü az önce elimde gördüğünüz rapor Avrupa Birliği'nin Hırvatistan'a karşı yumuşadığını gösteriyor, yani eğer Avrupa Birliği Türkiye ile ve Hırvatistan'la aynı anda müzakerelere başlarsa bu bir şaşırtmaca olmayacak, şimdi en önemlisi Türkiye ikna olacak mı?

Bu müzakere çerçeve belgesi yani bizim yoğun haritamız devamlı değişiyor. Sayın seyirciler dün gecedен bu yana devamlı satır satır değişiyor. Son hali şu an

Ankara’da, bakın burada neler yaşıyor, müzakere çerçeve belgesi ile ilgili gelişmeler neler? Diplomasi nasıl işliyor? Birlikte izleyelim.

Alt Ses: İstanbul’da gece hareketli geçti. Dışişleri Bakanlığının bir araya geldiği kriz oturumunda bir sonuç çıkmaması bu günü daha da önemli kılıyordu. Dönem Başkanı İngiltere ve Ab Delegasyonu gece boyunca uyumadı ve çözümsüzlüğü açacak bir formül üzerinde çalıştı. ? Oturumun başlama saati 9.30’du. Toplantı öncesi İngiltere Dışişleri Bakanı ikili görüşmelere hız verdi. Straw önce Avusturya Dışişleri Bakanı ardından da Yunanistan ve Kıbrıs Rum kesimi Dışişleri Bakanlarıyla görüştü. Straw’un özellikle bu Dışişleri Bakanlarını seçmesi çerçeve belgesine muhalefet edenin yalnızca Avusturya olmadığı izlenimi doğurdu. Görüşmelerin ardından dışişleri bakanları tekrar görüşme masasına oturdu. Kapılar kapandığı andan itibaren kıran kırana bir pazarlık başladı. Avrupa Birliği ülkesi üyeler bastırıyor, Avusturya ise diretiyordu. Dışarıdaysa bir grup Ermeni’nin Türkiye karşıtı gösterisi vardı, Avusturya’yı destekleyen pankart taşıyan grup Türkiye sözde soykırımı tanımadan müzakerelerin başlatılmamasını istedi.

Neredeyse bütün gün devam eden görüşmeler sonunda hazırlanan nihai taslak metin Türkiye ve Avusturya’ya gönderildi. Ve iki ülke başkentinden gelecek yanıt beklenmeye başlandı.

Spiker: Sadece Avrupa değil dünya izliyor sayın seyirciler. Lüksemburg’da olan biteni. Konu tamamen Türkiye Aralık, 17 Aralıkta geçen senede bu gündem Türkiye’ydi hatırlayacaksınız. O zaman da tansiyon çok yüksekti ama bir fark vardı, o zaman Türk heyeti de buradaydı yeri geldiğinde masaya yumruğunu vurmuştu. Şimdi Türk Heyeti burada değil ama acaba gelecekler mi işte en kilit soru bu. Ankara’da neler yaşıyor? Lüksemburg’da bunlar olurken Ankara’da hava çok sıcak. Tabi diplomatik ve siyasi anlamda sıcak demek istiyorum. Ankara ne diyor? Ankara ne diyor ki “Ben ödevimi yaptım Türkiye olarak ödevimi ben sonuna kadar yaptım. Şimdi Avrupa Birliği’nin yapması gereken sözünü tutmak, müzakereleri başlatmak”. Çünkü geçen sene 17 Aralıkta bütün üye ülkelerin imzasıyla müzakereler başlayacak denildi. Türkiye’ye bu tarih verildi. Yeni ön koşul, yeni şart getirilmeyecek denildi ama sonra bu sözlerin hepsinden geri kalındı. Ankara’da bu anlamda bir öfke ve hayal kırıklığı söz konusu sayın seyirciler. Şimdi Ankara ne yapacak? İşte hep birlikte bunu bekleyeceğiz. Ankara şu anda müzakere çerçeve belgesini inceliyor ve bakalım sonuç ne olacak?

Alt Ses: Dışışleri Bakanı Gül'ün bu sözleri, Ankara ve Brüksel'de gün boyunca yaşanan trafiği kısaca özetliyordu aslında. Bakan Gül, Baş Müzakereci Ali Babacan ile birlikte sabaha kadar Dışışleri Bakanlığında çalışıp sabah 9.00'da yine Bakanlıkta almıştı soluğu. Başbakan Erdoğan'sa Avrupa Birliği'ne son mesajını Kızılcahamam'daki parti toplantısında verdi.

Başbakanın, Avrupa'nın yanı sıra çevredeki muhataplarına da birkaç sözü vardı. Hedefteki isimse dün Ankara'da on binlerce kişinin katılımıyla bir miting düzenleyen MHP Başkanı Devlet Bahçeli'ydi

Erdoğan, MHP liderinin Lüksemburg'a gitmeyin demesine ve çeşitli eleştirilerine yanıt verdi.

Ve Erdoğan dosta, düşmana Ankara'nın rahat tavrını sergilemek istercesine arabasını yol üzerinde durdurdu Avrupa birliği trafiğine ara verip elma ve kavun topladı. Ankara Brüksel arasında ipler iyiden iyiye gerilirken, Başbakan Erdoğan'ın telefonun ucunda ABD Dışışleri Bakanı Condoleezza Rice vardı. Erdoğan Ankara'nın hassasiyetlerini bir kez daha hatırlattı: “Dürüst davranırlarsa bizden dürüstlük görürler. Ama dürüst davranmazlarsa bizden de dürüstlük bulamazlar. ABD Dışışleri Bakanı Rice bu görüşmenin ardından Avrupalı meslektaşlarıyla görüşme trafiği başlattı.

Brüksel'den gelecek karar belirlenirken Ankara Esenboğa Havalimanında Ata uçağı kritik seyahat için hazırlanıyordu. Aslında Resmi Gazete'de yayınlanan Bakanlık vekâletnameleri Abdullah gül ve Ali Babacan'ın Brüksel ziyareti konusunda Ankara'nın tavrını sabah erken saatte belli etmişti.

Ancak uçak beklenen saatte kalkmadı. Tüm gelişmeler sıcağı sıcağına Dışışleri Bakanlığında masaya yatırıldı. Bütün teklifler enine boyuna değerlendirildi. Ankara, Avusturya'nın çıkardığı son dakika krizi karşısında soğukkanlıydı: “Avrupa Birliği tarafı birçok değişik teklifleri sundu. Sayın Bakanımız bunların hepsini reddettiler”.

Soğukkanlı tavır işe yaradı. Avusturya İmtiyazlı Ortaklık ısrarından vazgeçti. Bu arada Hırvatistan'la müzakerelere yeşil ışık yakılmasa da Avusturya istediğini elde etti şeklinde yorumlandıysa da sonuç Türkiye lehineydi. Sonunda Müzakere Çerçeve Belgesinin son taslağı incelenmek için Ankara'ya gönderildi. Dışışleri Bakanlığındaki değerlendirmenin ardından Babacan ve Gül son siyasi değerlendirme

için soluğu AK Parti Genel Merkezinde Bakanlar ve MGK üyelerini toplayan Başbakan Erdoğan'ın yanında aldı.

Spiker: Sayın seyirciler bu dinledikleriniz, habere eklediğimiz en son gelişmeler. Bunlar böyle söylediğimiz kadar olmadı, kolay olmadı gayet tabi. Çünkü ne İstanbul'da ne Ankara'da ne de burada insanlar uyuyabiliyor iki gündür. Dün geceye dönmek istiyorum. Dün gece Lüksemburg'da kıran kırana pazarlılar yaşandı. Bütün pazarlılar Avusturya'yı ikna etmek içindi, çünkü Avusturya tırnak içinde kullanmak istiyorum, “Mızıkçılık Yapıyor” ve Türkiye ile ilgili müzakere çerçeve belgesini biliyorsunuz onaylamıyor. O onaylamadığı için müzakere çerçeve belgesi önümüze yol haritası olarak konulamıyor ve müzakerelerimiz başlayamıyor. Peki Avusturya bu gücü kendinde nasıl buluyor? Bu tabii ki ayrı bir soru... bu konuya daha sonra geleceğiz ama dönem başkanı İngiltere'nin Dışişleri Bakanı Jack Straw Avusturya'yı ikna edebilmek için sabah kadar nasıl ter döktü görmeniz lazım.

Alt Ses: Türkiye'den bakıldığında en uzun gece tanımlaması gerçek anlamını buluyordu. Avrupa Birliği üyesi ülkelerin Dışişleri Bakanları Lüksemburg'da gecikmiş bir işi tamamlamak. Avrupa Birliği ve Türkiye arasında yürütülecek müzakerelerde yol haritasını oluşturan müzakere çerçeve belgesini görüşmek ve nihai şeklini vermek için bir araya geldi. Çalışma yemeği saat 20.30'da başladı. Birlik üyesi ülkelerin Dışişleri Bakanları yemek masasında ikili görüşmelerle sonuca varmaya çalışıyordu. Aslında bir üye dışında görüş birliği sağlanmıştı. Avusturya sorun yaratıyordu. Ankara'da ise Dışişleri Bakanlığı fazla mesaideydi. Dışişleri Bakanı Abdullah Gül, Avrupa Birliği Baş müzakerecisi Ali Babacan'la ve kurmayları görüşmeleri dakika dakika izliyordu. Hatta görüşmeler öncesi Gül Avrupa Birliği dönem başkanı İngiltere'nin Dışişleri Bakanı Jack Straw ve genişlemeden sorumlu üye Olli Rehn'i telefonla arayarak Türkiye'nin pozisyonu ve kırmızıçizgilerini bir kez daha anlattı. Görüşme yemeğinde bir sonuç alınamamıştı. Bunun üzerine resmi toplantıya geçildi. Toplantı salonuna girerken İngiliz Dışişleri Bakanı Straw, Türkiye lehine açıklama yapıyordu; “Türkiye'ye verilen sözlere sadık kalmamız gerekir”. Toplantı salonunda hareketli tartışmalar yaşanıyor. Sözü önce Türkiye karşıtı söylemiyle sıkıntı yaratan Avusturya Dışişleri Bakanı Plassnik aldı ve Türkiye'nin üyeliğine itiraz etmediklerini ancak ortadaki pürüzlerin giderilmesi gerektiğini söyledi. Plassnik'in pürüz olarak nitelendirdiği çerçeve belgesindeki imtiyazlı ortaklık seçeneğinin de girmesiydi. Almanya Dışişleri Bakanı Michael ise

diğer bakanlara Türkiye'nin önüne konacak belgenin daha da sulandırılması halinde Ankara'nın Avrupa'dan uzaklaşabileceği uyarısında bulundu. Yaklaşık dört saat süren görüşmelerde bir sonuç çıkmadı ve Dışişleri Bakanları sabah tekrar bir araya gelmek üzere oturuma son verdi.

Çıkışta İngiltere Dışişleri Bakanı Jack Straw ve genişlemeden sorumlu Olli Rehn kameraların karşısına geçti ve hedef tahtasına Avusturya'yı yerleştirdi: “Belge üzerinde anlaşılan 24 ülke vardı sadece bir ülke karşı çıkıyordu kendimi çaresiz hissediyorum”

Spiker: Sayın seyirciler bütün bu gelişmeleri sadece Hükümet değil aynı zamanda muhalefet partisi de yakından takip ediyordu.

Ana muhalefet partisi lideri Deniz Baykal Show habere açıklamalarda bulundu. Yaptığı açıklamada Baykal, “Avrupa Birliği bunları NATO'ya sokmak istiyor. Bizi de imtiyazlı ortaklığa ikna etmeye çalışacaklar. Bizim kesinlikle hedefimiz tam üyelik olmalı. Bundan asla geri adım atmamalıyız ve bu uğurda bir ulusal strateji kurmalıyız” dedi.

Baykal: “Kuzey Kıbrıs Rum Yönetimi'nin NATO üyesi olmasına sağlayacak bir taahhüdü Avrupa Birliği çerçevesinde bizden almaya çalışıyorlar.”

Alt Ses: Lüksemburg ve Ankara arasında gün boyu yaşanan pazarlıkları dikkatle izleyen isimlerden biri de ana muhalefet lideri Deniz Baykal'dı. Baykal sorularımızı yanıtlarken yaşananların önceden yazılmış bir senaryo olduğunu söyledi ve Avrupa Birliği'nin samimiyeysizliğine dikkat çekti.

Baykal: “Yavaş yavaş biz tam üyelik dışında bir ilişki biçimi de olabilir. Bunu da düşünün noktasına çekilmek isteniyor”.

Alt Ses: Peki Türkiye'ye yönelik itiraflar neden Avusturya'dan çıktı? CHP lideri bunun da bir oyun olduğunu savunuyor;

Baykal: “Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye yönelik resmi tavrı olarak anlaşılmalıdır.”

Alt Ses: Başbakan Tayip Erdoğan'ın parti yöneticileri ve bakanlar kurulu üyeleri ile ortak değerlendirme yapmasını sorumluluğu paylaşma çabası olarak nitelendiriyor. Deniz Baykal ancak bunun yeterli olmadığı görüşünde. Baykal'a göre yeni bir ulusal stratejiye ihtiyaç var.

Baykal: “Tam üyelik dışında bir ilişkiyi Türkiye'nin kesinlikle hiçbir şartla kabul etmeyeceğini bütün devlet kurumlarına, muhalefetiyle, iktidarıyla, partileriyle, sivil toplum kuruluşları ile ilan ettirdik.

Spiker: Bütün bu tartışmaların odağında müzakere çerçeve belgesi, yani bizim yol haritamız var sayın seyirciler. Bunun üzerinde bu kadar konuşulan satır satır değiştirilen satır satır pazarlıklara konu olan müzakere çerçeve belgesinde neler var? Şu anda Ankara’da inceleniyor müzakere çerçeve belgesi. Bu bizim yol haritamız. Ve çok önemli en önemli gelişme Avusturya’nın müzakere çerçeve belgesine imtiyazlı ortaklık Türkiye için bir alternatif olmalıdır şeklinde bir vurgu konulması şeklindeki istemine hayır denilmiş olması. Avusturya bu konudaki inadından vazgeçti. Bunun karşılığında da Hırvatistan’la ilgili isteklerine ulaştı zannediyoruz, çünkü Avrupa Birliği Hırvatistan’la müzakereleri ertelemişti biliyorsunuz. Savaş suçlusunu iade etmiyor Hırvatistan diye. Şimdi çok sürpriz açıklama yaptı, biliyorsunuz Ulusal Savaş Suçları Mahkemesi Başsavcısı Carla del Ponte bu açıklamaya göre; oluşturduğu bu rapora göre Hırvatistan bu konuda son derece işbirlikçi davranıyor olduğu. Bir şekilde yani Avrupa Birliği Hırvatistan’a yeşil ışık yaktı oldu, bu anlamda istediğini vermiş diye Avusturya’da bu çerçeve belgesini bizimle ilgili imtiyazlı ortaklık vurgusu yapılması konusunda bir şekilde vazgeçti. Peki ama tek derdimiz bizim imtiyazlı ortaklık vurgusu yapılması mı? Çünkü eğri oturup doğru konuşalım sayın seyirciler. Zaten müzakerelerin sonu açık olacak diyorlar. Yani bu müzakerelerin sonucunda üye olup olmayacağımız kesin değil. Serbest dolaşım hakkımız zaten yok. E bana sorarsanız bunlar imtiyazlı değil de nedir? Yani adı imtiyazlı ortaklık olmayınca, imtiyazlı ortak olmuyor muyuz? Olmuyoruz neticesinde. Tabi bu müzakere çerçeve belgesinin içinde Türkiye bütün bu pazarlıklar sonrasında neler kazandı neler kaybetti. Onlara da bir bakmak lazım. Sizin için hazırladık.

Alt Ses: Günler süren krizin aşılmasıyla Ankara’ya gönderilen müzakere çerçeve belgesinin içeriği de netleşiyor. Nitekim müzakerelerin ortak hedefinin tam ortaklık olduğu vurgulanıyor. Avusturya’nın ısrarla istediği Fransa’nın ve Almanya’nın başbakan adayı Angela Merkel’in sık sık dile getirdiği imtiyazlı ortaklık ifadesi çerçeve belgesinde yer almıyor. Türkiye’nin müzakere sürecinde izleyeceği yol haritasıyla, müzakerelerin kurallarını belirleyen çerçeve belgesinde Ankara’nın yükümlülüklerini yerine getirmesi isteniyor. Müzakerelerin ucunun açık olduğunun altı çiziliyor.

Müzakerede birliğin yeni üyeliği azmetme kapasitesine yer veriliyor. Türkiye’nin ancak Avrupa Birliği kurumları yeniden yapılandıktan sonra üye olabileceği ifade ediliyor. Bu süreçler sonunda Türk Vatandaşlarının serbest

dolaşımıyla tarım ve yapısal politikalarda kalıcı kısıtlamalar getirilebileceği müzakere çerçeve belgesinde yer alan maddeler arasında.

Türkiye’de demokrasi insan hakları ve temel özgürlüklerle Avrupa Birliği’nin temel aldığı hukuk değerlerinde ciddi ve kalıcı bir olması halinde müzakerelerin Türkiye’nin de görüşünün alınmasından sonra nitelikli çoğunlukla askıya alınabileceği ifade ediliyor.

Rumların talebi sonucu belgede Ankara’nın Avrupa Birliği’ne üye ülkelerin OECD ve NATO gibi Uluslar arası kurumlara üyeliğine engel olmaması da talep ediliyor. Türkiye ve Avrupa Birliği bu maddeyle ilgili görüşmelerini sürdürüyor.

Spiker: Belgeye bu haliyle onay verecek miyiz? Bu haliyle bunu benimseyecek miyiz? Bir yol haritası bir ödev olarak önümüze koyacak mıyız ve müzakereleri bu belgenin üzerine inşa edebilecek miyiz? İşte çok önemli soru bu sayın seyirciler. Henüz şimdilik hiçbir şey belli değil. Türk heyetinin buraya gelip gelmeyeceği Bakan Gül’ün hatta Başbakan Tayip Erdoğan’ın buraya gelip gelmeyeceği hiç belli değil. Şu anda size etraflı göstermek istiyorum, çok olağan üstü şartlarda gazetecilik yapıyoruz. Bütün televizyon kanalları neredeyse Türkiye’den bütün gazeteciler burada. Birbirimizin yanında yayın yapıyoruz. Birbirimizin seslerini duyuyoruz. Şu anda yönetmen arkadaşımız size içinde bulunduğumuz salonu gösteriyor tahmin ediyorum. Beş yüzden fazla gazeteci var. Bunların bir kısmı Türk, çoğunluğu yabancı. Sadece Avrupa’dan değil Dünya’nın her yerinden herkes Türkiye ile ilgili haber geçmek için burada. Çünkü inanın Avrupa’da aldığımız gazetelerin her birinin kapağında Türkiye var. Birinde bir caminin önünde toplanmış Türk insanları birinde Ümraniye’de birileriyle yapılmış röportajlar, birinde elinde Türk bayrağı tutan dünkü gösterileri de yer alan Avrupa Birliği’ne hayır gösterisi de yer alan çocuğun resmi herkes kendine göre bir yorum yapıyor. Bunların bir ortak başlığı var. Bütün gazeteleri okuduk inceledik sizler için. Diyorlar ki “Belki de hani Avrupa Birliği’ni yine tırnak içinde kullanmak istiyorum bir hazmetme kapasitesinden bahsediliyor ya müzakere çerçeve belgesinde onların bizi hazmetme kapasitesine de bakılacak. Çünkü tabi biz ulu büyük çok geniş bir ülkeyiz diye bir hassasiyet konusu kabul edelim. Aksi taktirde buna farklı bir noktada düşünmek gerçekten bizi incitebilir. Dolayısıyla biz hazmetme kapasitesi acaba Avrupa Birliği’nin ne zaman genişleyecek. Türkiye de Avrupa’ya girmeye hazır değil mi acaba? Şeklinde görüşler birleşiyor tüm gazete haberlerinde. Tabi insan düşünmeden edemiyor. 40 yıldır hazmetme kapasitesi sağlanamamıştır. 40 yıldır biz bu birliğe

girmek için kendimizi hazırlıyoruz. Daha ne kadar hazırlayabiliriz. Yüzdük yüzdük kuyruğuna geldik, bütün ödevlerimizi yaptık, yapmaya da çalışıyoruz, ama her şeyin bir sınırı var. Bizim de bir takım dayatmaları diye düşünüyorsa neticede unutmamak lazım ki hiçbir zaman dünyanın sonu değil. Müzakereler başlamayabilir. Hele bu gün yarın başlamazsa bundan sonra ne zaman başlayacağı da gerçekten merak konusu. Çok kolay olmayabilir. Müzakereler başlamasa da dünyanın sonu olmaz sayın seyirciler. Başbakan Erdoğan'ın da söylediği gibi "Kopenhag kriterlerini Ankara kriterleri yapar" yolumuza kolaylıkla devam edebiliriz. Önemli olan ne yapacağımız, unutmayalım 1977'de bizi aday olarak anons etmediler diye ilişkilerimizi askıya almıştık, ondan sonra 1999'da Helsinki'de evet diğer bütün adaylarla eşit statüde sizi kabul ediyoruz demek durumunda kalmışlardı. Bu da bir yol İnönü'ye atıfta bulunalım yeni bir dünya düzeni kurulur, biz de orada yerimizi alırız. Show haber merkezi olarak bütün gelişmeleri takip edeceğiz ve en ufak son dakika gelişmesinde sizin karşınızdaki olacağız. Bu arada Avusturya oyundaki mızıkçı çocuk, hani herkes öyle söylüyor ya, Avusturya neden burada mızıkçılık yapıyor? Yoksa Avusturya aslında mızıkçılık yapmıyor da bir piyon mu? Neden şimdi böyle söyleniyor? Çünkü hatırlayacaksınız Avusturya'da seçimler yapıldı. Aşırı sağcı bir lider Hyder geldi, Başbakanlık koltuğuna oturdu, Avrupa Birliği öyle baskı kullandı öyle bir koz kullandı ki üzerinde, Hyder koltuğu bırakmak zorunda kaldı, yani son derece dramatik bir seçim sonucuyla gelmiş Başbakanı koltuğundan edebilen Avrupa Birliği böyle önemli bir noktada Avusturya'nın görüşmelerine kilitlemesine nasıl engel olamıyor? Acaba Avrupa Birliği'nin içinde başka bir güçler var da onlar Avusturya'ya böyle kötü çocuk rolü mü veriyor bunu merak ediyoruz. Avusturya Türkiye'ye neden soğuk haberimizden izliyoruz.

Alt Ses: Türkiye'nin Avrupa Birliği macerası 1963'de bu görüntülerle başladı. 42 yıllık sürecin belki de en kritik dakikaları son 48 saat içinde yaşandı. Ankara'nın müzakerelere başlamasının önünde tek bir ülke engel olarak çıktı (Avusturya). Peki Avusturya Türkiye'nin önünde neden bu kadar ısrarlı duruyor? Avrupa Birliği'ye 24 üye tamam derken Avusturya üzerinde neden etkili olamıyor? Avusturya 8.100.000'lük nüfusuyla orta Avrupa'nın gelişmiş ülkelerinden. İktidarda Hristiyan Demokrat eğilimli Avusturya Halk Partisi var. Başbakan Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliğine karşı. Öyle ki iç politikada Shusel'in en büyük kozu Türkiye. Peki bu koz işe yarıyor mu? Avrupa'nın güneyindeki Shitel Marc eyaletinde yapılan seçimler işe yaramadığını gösteriyor. Çünkü sonuçlara göre Shusel iktidarı %3 oranında oy

kaybetti. Avusturya Avrupa Birliği üyeliğine aday ülkelerden biri olan Hırvatistan ve Sırbistan Karadağ ile yakın ekonomik ilişkiler içerisinde. Dolayısıyla Avrupa Birliği'nin Türkiye'den önce Hırvatistan ile müzakereleri yürütmesini istiyor ve bunu Türkiye karşıtı bir koza dönüştürüyor. Avrupa Birliği'nin Avusturya karşısındaki pasif tutumu da kafaları karıştırıyor. Çünkü dış politikayı yakından takip edenler Avusturya'da 2000 yılında kurulan aşırı milliyetçi hükümetin ve Avrupa Birliği'nin baskısıyla nasıl iktidardan düşürüldüğünü gayet iyi hatırlıyor... Başbakan Shusel aşırı sağcı Hyder ile koalisyon yapmış, Avrupa Birliği üyesi ülkelerin yetkilileri ile el dahi sıkışmamıştı. Avrupa Birliği'nin aynı yaptırımını Türkiye konusunda neden uygulamadığını kimse bilmiyor.

Spiker: Lüksemburg yeni gelişmelere gebe. Biz de bunları size aktarmak için çalışıyor olacağız. Şimdilik sözü İstanbul merkez stüdyolarına, Hamit Özaraç'a bırakmak istiyorum.

Hamit Özaraç: Evet sevgili seyirciler Defne Samyeli bizlere Lüksemburg'dan bildirdi. Kendisine kolaylıklar diliyoruz ve teşekkür ediyoruz.

4 Ekim Show TV

Alt ses: Avrupa Birliği ile müzakereler başladı.

Lüksemburg'daki Avrupa Birliği Konsey Binası önünde İngiltere Dışişleri Bakanı Jack Straw ile Avrupa'nın hararetli tartışması Türkiye için yine bekleme anlamına geliyordu. Gelin tarihi yazma anlamına gelen dün geceye dönelim.

Bükreş'te gün boyu süren tartışmalı oturumun ardından ortaya konulan müzakere çerçeve belgesi Türk tarafının onayına sunulmak üzere Ankara'ya gönderilmişti. Taslak metin yaklaşık 5 saat incelendi satır aralarında Türkiye'nin kırmızıçizgiye metin üzerinden kontrol edildi. Saatler20.20'yi gösterdiğinde Avrupa Birliği'nden mutabakat yani uzlaşma sağlandı açıklaması geldi. Bunun üzerine Avrupa Birliği komisyon başkanı Warasto Başbakan Erdoğan'ı arayarak Türk heyetini Lüksemburg'a beklediklerini ilettiler. Hazır bekletilen ATA uşağı bu kez yola çıkıyordu. Hem de beraberinde diplomatik bir zafere imza atan yolcularıyla. 21.30'da başlayan 3 saatlik yolculuk yolcular için çok kısa sürdü. Avrupa Birliği dönem Başkanı İngiltere'nin Dışişleri Bakanı Jack Straw ve beraberinde Avrupa Birliği Dış Politika Savunma Yüksek Temsilcisi Javier salonun konferans binasında Türkiye heyetini karşılamak için dakikalar öncesinden kapıya çıkmıştı. Bu bekleyiş yaklaşık 30 dk. sürdü. Abdullah Gül aracına gülümseyerek gitti ve İngiliz meslektaşları samimi bir şekilde hoş geldin diyordu. Önce birlikte basına poz verildi. Ardından Straw Türk

heyetine konferans salonuna kadar eşlik etti. Dışışleri Bakanı Gül ve Baş Müzakereci Babacan salona girdiğinde kameralara Dışışleri Bakanı Plasnick'in kuşkulu bakışı yansıdı. Belli ki son ana kadar Türkiye'nin Avrupa Birliği ile masaya oturmasından memnun değildi. Saatler 01.27'yi gösterdiğinde Hükümetler arası konferans yani müzakereler de resmen başlamıştı. Oturumun ardından Avrupa'nın hatta tüm Dünya'nın merakla beklediği Abdullah Gül İngiltere Dışışleri Bakanı Jack Straw'la kameraların karşısına geçti. Straw basın açıklamasına tarih yazdık açıklamasıyla başladı. 4 Ekim gününün tarih nasıl 3 Ekim olarak yazıldığını açıkladı.

Straw'un Açıklaması: "Ben sayın Gül'le gece yarısından önce konuştum. Gece yarısı derken İngiltere saatini esas alıyorum. Çünkü dönem başkanı İngiltere'dir ve orada saatler daha 12 olmamıştı. Bir anlamda Avrupa Birliği'nin Türkiye için zaman durdurduğuna, söz verildiği gibi müzakerelerin 3 Ekimde başladığını söylüyordu".

Bu esprisinin ardından Gül söz aldı. Gül yaşananların ardından keyifli görünüyordu. Önce Straw'u şaka yoluyla uyardı. Ardından İngiliz Bakanın Diplomaside olan incelikleri sergilediği saat esprisine yanıt verdi. Basın toplantısı boyunca iki bakan samimi bir şekilde oturdu. Straw kimi zaman Türk meslektaşının elini tutmaktan çekinmedi. Gül iki taraf açısından yeni dönemin önemine dikkat çekti.

Abdullah Gül'ün Açıklaması: "Avrupa Birliği'nin ve Türkiye'nin daha yakınlaşacağı bir sürecin içine girdik. Birbirimizin parçası olduk ve bu süreç içerisinde işbirliğinin devamını sağlayacağız".

Abdullah Gül, Baş Müzakereci Ali Babacan'la bir kez daha kameraların karşısına çıktı. Gergin geçen iki günün ardından rahatladığı her halinden belli oluyordu. Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye getireceklerini bir bir sıraladı Gül. Üyelik müzakerelerinin sıkıntılı geçeceğini bugüne kadar süren iyi çıkışların budan sonra da devam edebileceğini buna hazırlıklı olunması gerektiğini ifade etti.

- Bizler saatler sonra gülmeye başladık sayın seyirciler Lüksemburg'da. Çok güzel bir akşam bu akşam. Güneş batmakta gecikti. Ağaçlar kendi içinde parlıyorlar, yağmur bile kesildi. Sanki doğa buradaki olumlu havaya katkıda bulunmaya çalışıyor. Oysa ki saatler önce hava böyle miydi? Pazarlıklar kıran kırana sürerken bu pazarlıkların Ankara'daki adresi Merkez İlçe AK Parti Genel Merkeziydi. Başbakan Erdoğan kurmayları ile birlikte mutabakat sağlanacak mı? sağlanmayacak mı?, şartları ne olmalı? Bu konuları değerlendirirken burada da mutlu bir şekilde müzakerelerden pay alınmalı. Onlar konuşuluyordu. Sonra Dışışleri Bakanı Abdullah

Gül, çıktığı ilk duyulan oraya geleceğini hatta duyulan o haber Lüksemburg'da duyulduğu zaman bütün gazeteciler, bütün Avrupa Birliği yetkilileri alkışlamaya başladılar. Başbakan Erdoğan, Bakan Gül'ü Esenboğa'ya yolcu etti. Ve bakan Gül'de giderken başımız dik gidiyoruz dedi.

- **Erdoğan'ın açıklaması;** Cumhuriyetin Kuruluş ibareleri ve 40 yıllık Avrupa Birliği hedefimizde en önemli merhaleyi geçmiş bulunuyoruz.

- Çetin pazarlıklar sonucunda geline nokta bu sözlerle özetledi Başbakan Erdoğan. Ancak bu noktaya gelmek kolay olmadı. Ankara-Lüksemburg arasındaki pazarlıklar yaklaşık 36 saattir sürüyordu. Ve bu pazarlıkların adresi Dışişleri Bakanlığında AK Parti Genel Merkezine taşınmıştı. Parti binasında Bakanlar Kurulu ortak bir basın toplantısı düzenledi. Toplantı sonrasında kimsenin ağzını bıçak açmıyordu. Ardından üç kritik isim Başbakan Erdoğan, Dışişleri Bakanı Gül ve Baş müzakereci Ali Babacan müzakere belgesini değerlendirmek üzere bir araya geldiler. Tam bu sırada genel merkez önünde sürpriz bir sima belirdi. Müzakere sürecinde Türkiye'ye en büyük desteği veren İngiltere Büyükelçisi...

Avrupa Birliği'nin mutabakata vardığını resmi olarak ilk açıklayan parti genel merkezinden ayrılarak Lüksemburg'a doğru yola çıkan Dışişleri Bakanı Abdullah Gül oldu. Esen boğa hava limanına gelindiğinde Dışişleri Bakanı Abdullah Gül artık rahatlamıştı. İlk olarak Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer ve ona muhalefet lideri Deniz Baykal'ı Lüksemburg'a gideceğine dair bilgilendiren Gül'le birlikte Devlet Bakanı Ali Babacan ve ekibi 7 saat rötarla Lüksemburg'a hareket etti. Başbakan Gül'ü uğurlarken başarının Türk Milletine ait olduğunu söyledi. Müzakerelerin ucu açık eleştirilerine çok sert yanıt verdi.

- Avrupa Birliği ile müzakereler başladı sayın seyirciler. Şimdi Türkiye'yi çok zorlu bir maraton bekliyor. Çünkü artık Kopenhag kriterlerini geride bıraktık. Onun yerine Türkiye'nin şimdiki yol haritasını belirleyecek olan müzakere çerçeve belgesi aldı. Peki bu müzakere çerçeve belgesi nedir? İçinde ne var? Ne yapmamız gerekiyor? Hangi başlıklar ön planda? Ve de en önemlisi ne kadar sürecek buradaki gerekleri yerine getirmemiz. İşte bu soruların yanıtları.

- Türkiye bu gün itibariyle tam üyelik hedefiyle müzakerelere başladı. Bu süreçte birbirinden zorlu başlıklar yer alacak, çözüm yolları aranacak. Peki müzakere süreci nasıl işleniyor? Adaylığı resmen kabul edilen Türkiye tam üyeliğe uzanan süreçte tarama müzakere ve onay almak üzere 3 ana süreçten geçiyor. Türkiye müzakerelerin ilk aşamasına tarama süreci ile başlayacak. Bu süreçte Avrupa Birliği

müktesebatı ile Türkiye'nin mevzuatı arasındaki farklar belirlenecek. Tarama süreci 20 Ekim'de başlayacak. Tarama bitirildiğinde müzakere süreci başlayacak. Türkiye'yi müzakere sürecinde 35 konu başlığı bekliyor. Tarım, enerji, kamu ihaleleri, eğitim ve kültür, çevre, yargı ve temel haklar bu konularda öne çıkan başlıklar. Müzakereler genel olarak kabul edilen ve kısa sürede sonuçlandırılması beklenen konu başlıklarıyla başlatılması bekleniyor. Tıpkı Avrupa Birliği'ne üye bir çok ülkedeki gibi Türkiye'yi de Avrupa'nın tarım başlığı zorlaması bekleniyor. Müzakere başlıklarının tamamının kapanmasının ardından onay süreci başlıyor. Yani Türkiye'nin birliğe tam üye olması için Avrupa Birliği üyelerinin yeni üyenin katılımını onaylaması gerekiyor. Bu maratonun ne kadar sürede tamamlanacağı ise bilinmiyor. Müzakere çerçeve belgesinde belirtildiği gibi müzakerelerin ucu açık olacak. İlk etapta müzakerelerin 10 yıl süreceği belirtiliyor.

- Türkiye'nin Avrupa Birliği ile müzakerelere başlaması siyasetin de ilk gündem maddesi olsun. Dik durmanın semeresini aldık diyen Başbakan Erdoğan coşkusu milletvekilleri ile paylaşırken muhalefetten hem kutlama hem de eleştiri sesleri yükseldi.

- Siyasette tek gündem maddesiydi bugün Türkiye'nin 40 yıllık serüveninin ardından Avrupa ile tam üyelik sürecinde başlanması. Buradaki en coşkulu isim Başbakan Erdoğan'dı. Başbakan parti gurubunda dik durmanın semeresini aldık dedi.

- **Erdoğan'ın açıklaması**; Bu tarihi başarıda daha öncekiler gibi milletimizindir, ülkemizindir. Her vatandaşım emin olsun ki bundan sonra da milletimizin çizdiği yoldan zerre kadar sapmayacağız. Bu milletin gönlüne sığmayanı vicdanımıza asla sığdırmayacağız.

- Başbakan üyelik sürecini eleştiren muhalefete de grup toplantısında yanıt verdi.

- **Erdoğan'ın açıklaması**; Altında imzan var, oraya kimliğini koymuşsun, oraya kişiliğini koymuşsun, imzanı atmışsın ama şimdi kalkıyorsun bunu inkar ediyorsun. Ben onlara gönül verenlere de sesleniyorum. Oyuna gelmeyin, bu tuzaklara düşmeyin, aldatan bizden değildir.

- Ana muhalefet lideri Deniz Baykal süreç boyunca bilgilendirilmediğinden şikayetçiydi.

- Ana muhalefet lideri Baykal'a göre üyelik müzakereleri başlamadı.

- **Baykal'ın açıklaması**; Bizim stratejik hedefimiz 17 Aralık'ı düzeltmek olmalıydı. Bu doğrultuda çalışmalıydık. 17 Aralık'ta kabul edilemez, bizi ayıran ve dışlayan uygulamalar ortadan kaldırılmalıydı. 17 Aralık daha da ağırlaştırılmıştır.

- Muhalefetten tek farklı ses Anavatan Partisi genel başkanı Erkan Mumcu'dan geldi. Mumcu; hükümeti gelinen nokta için hem kutladı, hem de uyardı.

- **Erkan Mumcu'nun açıklaması**; Müzakerelerin başlamasına vesile olan ve bu gün imzalatan hükümet olarak sayın Erdoğan hükümetini kutlamak istiyorum. Bayram havasına kendimizi kaptırmamalıyız.

- Sonuç Cumhuriyetin başarısıdır diyen DYP genel başkanı Mehmet Ağar ise gelinen noktayı 2. sınıf üyelik statüsüyle eşdeğer olarak değerlendirdi.

- **Ağar'ın açıklaması**; Onurlu bir duruşun getirdiği müzakere çerçeve belgesi yoktur.

- Sadece bizi mi? Üyelik müzakerelerine en sonunda başlamış olmak Dünya'nın bir numaralı gündem maddesiydi sayın seyirciler. Lüksemburg'da son iki günde yaşananlar hem yazılı hem görsel basında çok geniş yer buldu kendine. Ortak görüş şöyleydi: Avrupa Türkiye'yi kucakladı, Avusturya yalnız kaldı.

Lüksemburg'da yazılan tarih Avrupa ve Dünya'da geniş yankı buldu. Tepkilerin çoğunluğu olumluydu. Son ana kadar Türkiye'nin üyeliğine engel koyan Avusturya gelişmelere farklı bir açıdan bakıyordu. Türkiye karşıtlığıyla yüze çarpan Avusturya Başbakanı Wolfgang Schüssel, gururluyum birliğin yeni üyeliği hazmetme kapasitesinin müzakere belgesine dahil ettirdik dedi. Almanya Dışişleri Bakanı Fiser ise Türkiye'ye 42 yıl önce verilen sözün tutulduğunu söylüyordu. Yunan tarafı da gelişmelerden memnundu. Yunanistan Dışişleri Bakanı Molivyatis'in müzakerelerle birlikte iki ülke arasında yeni bir dönem başlayacağına dair umutlu olduğunu dile getirdi. Yunan basını da Molivyatis ile aynı görüşteydi. Bazı gazeteler Türkçe hoş geldiniz başlığıyla yayınlandı. En ilginç açıklama ise Portekiz'den geldi. Dışişleri Bakanı Amaral Avrupa Birliği'nin Türkiye ile müzakereleri başlatma kararı almasının terör örgütü El Kaide lideri Usame Bin Ladin'in hoşuna gitmeyeceğini söyledi. Dış basının gelişmelere ilgisi büyüktü. Alman televizyonları Avrupa Birliği ve Türkiye bayrakları arasında Avusturya bayrağını engel olarak koymuştu. Belki de yaşanan gerilimli saatleri anlatmanın en basit yolu bu. İngiliz ulusal televizyonu BBC ise Türkiye-Avrupa Birliği görüşmelerini köşelerine yerleştirdi. BBC'nin haberlerinde Türkiye'nin birliğe katacağı dinamizme dikkat çekildi. Yazılı basında da Türkiye manşetlerdeydi. İngiliz gazeteleri Avrupa'nın Türkiye'ye kucak açmasına

vurgu yaptı. Alman basını Avusturya'nın Lüksemburg'daki tavrının Avrupa Birliği'nin güvenliğine zarar verdiği görüşünü yansıttı. Ve uzun süre Avrupa Birliği'ne direnen Avusturya'ya, Avusturya basını Türkiye'nin birlik içinde yalnızlığa düştüğünde hemfikirdi. Müzakerelerin Washington'un devreye girdiği iddialarını ön plana çıkardılar.

- Avrupa Birliği ile müzakerelerin başlaması tam anlamıyla piyasayı coşturdu sayın seyirciler. Borsa tarihi bir rekor kırarak günü 35 bin 624 puanla kapattı. Doların değeri o kadar çok düştü ki Merkez Bankası müdahale etmek zorunda kaldı.

- Avrupa Birliği ile müzakerelerin başlaması İMKB'ye rekorlar kırdırdı. Borsa endeksi günün tamamında 1323 puan yükseldi. 35 bin 624 puana ulaştı. Böylece hisse senetlerinin günlük ortalama değer kazancı %3,86 oldu. Bakın parasını borsaya yatıranlar 1 günde ne kadar kazandı. Borsa tarihi bir rekor kırarken dövizde düşüş vardı. 1,3320'ye kadar gerileyen dolara Merkez Bankası müdahale etti. Merkez Bankasının piyasadan döviz satın almasıyla doların fiyatı 1,3550'ye kadar çıktı. Peki doların fiyatı neden bu kadar düştü. Ekonomistler yabancıların Türkiye piyasasına tabiri caizse dolar yağdırdığını hisse senetlerine ise yoğun bir talep olduğunu söylüyorlar.

30 Eylül ATV

Alt Ses: 3 Ekim için geri sayım sürerken Avrupa Birliği ile Türkiye arasındaki diplomatik satranç oyunu devam ediyor. Müzakerelerin çerçeve belgesi hala ortada yok. Türkiye ise gelişmeleri temkinli izliyor ve duruşunu bozmayacağı mesajı veriyor.

Ankara'dan Tuba: Başkent'in Avrupa Birliği'ne yönelik son tavrı ne? Ve tabi herkesin beklediği soru şu: 3 Ekim'de Türkiye masada olacak mı?

Alt Ses: Türkiye ile Avrupa Birliği arasındaki ilişkiler bu güne kadar olmadığı kadar sancılı, aslında bu dönemin bu kadar sancılı olacağı beklenen bir gerçektir ve beklendiği gibi devam ediyor. 3 Ekim için geri sayım hızla sürüyor. Bir yandan Avrupa Birliği tarafından gelen mesajlar özenle okunuyor, satır araları tek tek inceleniyor. Diğer yandan mesajların altındaki gerekçelere karşı söylemler getiriliyor. Başkent'te kırmızı çizgilerden taviz verilmeyeceğinin altı kalın kalın çiziliyor.

Neydi bu kalın çizgiler?

- İmtiyazlı ortaklığı kabul etmeyeceğiz.
- Kıbrıs ve Ermeni sorunlarının masaya gelmesine izin vermeyeceğiz.

Müzakerelere yol haritası olacak çerçeve belgesini net bir şekilde görene kadar ve bu belgenin kabul edilebilir bir belge olduğu kanısına varılana kadar Abdullah Gül ve heyetinin Lüksemburg'a gitmeyeceği kesin.

Belge görülene ve kabul edilebilir olduğu kanısına varılana kadar Esenboğa'da bir uçak hazır bekletilecek, kabul edilebilir denirse Abdullah Gül ve heyeti Lüksemburg'a doğru yola çıkacak.

Burada Avrupa'dan iyi haberler de geliyor adeta. Olaya İngiltere el koydu. Dönem başkanı İngiltere Avrupa Birliği Dışişleri Bakanlarına birer mektup gönderdi ve müzakerelere çerçeve belgesinin 2 Ekim akşamına kadar tamamlanmasını istedi. Yoksa durum pek de iyi olmaz dedi. Dolayısıyla Türkiye 3 Ekim akşamı bu belgeyi görecektir değerlendirebilecek.

Avrupa bu sancılı süreçte belki de en net mesajlar en sert mesajlar bugün Başbakan Tayip Erdoğan'dan geldi. Başbakan Çorum'da Avrupa Birliği'ne adeta rest çekti. Bize şaşı bakmayın yoksa Türkiye'nin vereceği cevapta beklenenin çok çok dışında olur dedi.

Başbakan Tayip Erdoğan Çorum'dan Avrupa Birliği'ne mesaj gönderdi. Başbakan Aralık'ta verilen kararlar ilgili Türkiye'nin dürüst davrandığını söyleyerek Avrupa Birliği'nden beklentilerini açıkladı.

Başbakan Tayip Erdoğan: Türkiye bu konuda nasıl dürüst davrandıysa 17 Aralık'ta verilen karar ile ilgili olarak müzakere çerçeve belgesi ile ilgili inanıyorum ki dürüst davranacaklardır.

Eğer burada o beklenen dürüstlüğü görmezsek şüphesiz ki Türkiye'den bekleyecekleri cevap da bu güne kadar olduğunun çok çok dışında olacaktır.

Başbakan uyarılarını sürdürdü.

Avrupa Birliği'nin içerisinde de fanatizmin kurbanı olanlar var. Havanda su dövenler var. Ön yargılarından kurtulamayanlar var. Türkiye'ye şaşkı bakanlar var. Bunu da böyle bilin. Onları da Türkiye'ye doğru bakmaya davet ediyorum.

3 Ekim'in hem Türkiye hem de Avrupa Birliği'nin geleceği için çok önemli olduğunu vurgulayan başbakan şartlar ne olursa olsun yollarına devam edeceklerinin altını çizdi.

1 Ekim ATV

Alt Ses: Türkiye Avrupa Birliği yolunda yine önemli bir virajda. Müzakereler pazartesi günü başlayacak. Ancak çerçeve belge henüz ortada yok. Devletin zirvesi ise hep bir ağızdan taviz yok diyor.

Türkiye'nin Avrupa Birliği maratonundaki kritik döneme saatler kala Başkent'ten Avrupa Birliği'ne taviz yok mesajları yollandı. TBMM'nin 22. dönem başkanlığında kürsüye gelen A. Necdet Sezer 3 Ekim öncesi Avrupa Birliği'ni uyardı. “ Türk ulusu Avrupa Birliği yolunda ek koşulların dayatılmasını ve ülkemize karşı ayrımcılık yapılmasını kabul etmeyecektir. Bizim önümüze konan her engel, gerçekte Avrupa Birliği'nin önüne koyulan duvarın taşları olacaktır” Meclis başkanı Bülent Arınç'ta aynı tavrı takındı: “Akliselim her insanı şaşırtan ve hayrete düşüren manevralarla bizim üyeliğimizi engellemeye çalışanları ibretle izlemekteyiz ve not etmekteyiz.”

Avrupa Birliği ile ilgili uyarılar bu kadarla da kalmadı.

Abdullah Gül: “Türkiye'ye yeni yeni şartları yeni yeni şeyleri ve yahut ta Avrupa Birliği ile hiç alakası olmayan konuları ilk fırsatta gündeme getirmek isterlerse tabi biz o zaman böyle bir beraberlik olmaz.”

Başkent'in bu uyarılarına Londra'dan da destek geldi. Dönem başkanı İngiltere üye ülkelere baskısını arttırdı ama Avrupa tam da böyle bir dönemde

bölücülerin gösterisine yine sessiz kaldı. Brüksel’de 5 bin terör örgütü yandaşı Türkiye aleyhine gösteri yaptı hem de hiçbir müdahaleyle karşılaşmadı.

Kıbrıs Rum Kesimi ise 3 Ekim öncesi gövde gösterisi yaptı.

1 Ekim 1960’da İngiltere’den ayrılıp bağımsızlıklarını ilan eden Rumlar düzenlenen askeri töreni büyük bir coşkuyla izlediler.

2 Ekim ATV

Alt ses: Bu iş bu gece bitecek, Dışişleri Bakanı açıklaması:

Bu güne kadar Avrupa Birliği ile tarihi alanda nitelendirilen pek çok toplantı yapıldı ama bu tarihi sıfatı bu geceki toplantı için son derece önemli bir fırsat. Çünkü tamam mı devam mı noktasında Avrupa Birliği ile ilişkiler bu geceki görüşmeler Türkiye’nin Avrupa Birliği ile ilişkilerini ya devam ettirecek ya da en azından kesintiye uğratacak, sona erdirecek ağır bir tanımlama olur. Kesintiye uğratacağını söyleyebiliriz. Bu tarihi toplantıya, kritik aşamaya nasıl gelindi?

Aslında Avusturya başlattı. Avusturya’nın gerekçesi şuydu, Hırvatistan’ın müzakerelere başlaması söz konusuydu ve Hırvatistan’ın müzakerelere başlamasını askıya alıyordu. Avrupa Birliği neden Yugoslavya ile ilgili savaş suçlularının Hırvatistan’da korunduğuna ilişkin Avrupa Birliği’nde izlenimler vardı ve Hırvatistan’dan bu konuda güvenceler isteniyordu, bu nedenle de müzakerelerin askıya alınması söz konusuydu.

İşte Avusturya Hırvatistan’ı bahane ederek ya Türkiye ya Hırvatistan dedi. Ya Hırvatistan’la müzakerelere hemen başlarsınız, ya da ben Türkiye ile müzakereleri durdururum, veto ederim dedi. Avusturya’nın bu resti burada bitmedi. İmtiyazlı ortaklık statüsünün Türkiye’ye tanınması gerektiğini de söyledi. Yani muhalefet Avusturya’dan kaynaklanıyor ve Türkiye’deki herkes için küçük bir ülkenin, Avrupa Birliği içinde önemli olmayan bir ülkenin bu kadar hayati bir konuda nasıl engel olabileceğini herkes düşünebilir ama aslında sorun tek başına Avusturya değil elbette, Avusturya arkasında Avrupa Birliği içerisinde Türkiye’ye karşı var olan muhalefetin sözcülüğünü yapıyor. Avrupa ya da o muhalefet Avusturya’nın bu çıkışının arkasına gizleniyor. O nedenle bu akşam burada oylanacak olan sadece Avusturya’nın tutumu değil, bölünmüş olan Avrupa Birliği’nin yani Türkiye’nin tam üyeliği konusunda neredeyse yarı yarıya bölünmüş olan Avrupa Birliği’nin bir anlamda karşılıklı restleşmesi olacak bu gece.

İngiltere Dışişleri Bakanı: “Biz geçen Aralık ayında Türkiye’ye müzakerelerin 3 Ekim’de başlayacağına dair söz verdik ve bu sözün altındayız hepimiz dedi ve

hepimizin ağır sorumlulukları var dedi ve bu gece mutlaka bitmesi gerektiğini, yarına sarkmaması gerektiğini söyledi ki İngiltere Avrupa Birliği'nin dönem başkanlığı'nı yapıyor. Bu anlamda söylenenler oldukça önemli. İngiltere Dışişleri Bakanı sadece bu toplantıyla ilgili konuşmadı, Türkiye'nin Avrupa Birliği içerisindeki yerin de altını çizdi. Türkiye Avrupa için önemli bir ülke, Türkiye bir Avrupa devletidir dedi. Ne zaman Avrupa güvenliği ile ilgili bir sorun olsa ilk akla Türkiye gelir ve Türkiye Hristiyanlık ile Müslümanlık arasında bağlantı kurabilecek, güçlendirebilecek bir ülke, demokratik laik bir ülke, halkının çoğu Müslüman olan bir ülke, bu noktalarda Avrupa üyeliği önemli bir ülke ama hepsinin ötesinde şunun altını çiziyor, biz Türkiye'ye söz verdik ve bu sözün altındayız. Sorumluluğumuzu yerine getirmeliyiz. Ben Avusturya'nın çıkışını anlıyorum ama Avrupa Birliği'nin verdiği sözler daha önemlidir" dedi.

3 Ekim ATV

Alt ses: Lüksemburg'da tarihi yayımla birlikteyiz. Aslında bu tarihi yayın sizlere biraz sonra aktaracağım belirsizlikler içinde değil, Türkiye için tarihi bir dönemeçte yapılan yayın olarak belki kaydedilecekti. Çünkü bundan bir saat önce her şey planlandığı biçimde gitmiş olsaydı Dışişleri Bakanı Abdullah Gül, burada Avrupa Birliği ile müzakere çerçeve belgesini imzalamış ve Avrupa Birliği yolculuğunda artık son dönemece girilmiş ve müzakereler başlamış olacaktı. 3 Ekim aslında bu tarihi anın adını taşıyan bir gün olacaktı. Ama öyle olmadı. Son ana kadar belirsizlik devam ediyor. Lüksemburg'da bulunduğumuz basın merkezinde şu anda hiç kimse hiç bir şey bilmiyor. Dışişleri Bakanı Abdullah Gül'ün buraya gelip gelmeyeceği bekli değil. Müzakere çerçeve belgesi üzerinde anlaşmaya varılıp varılmadığı da belli değil. Şu ana kadar aslında Lüksemburg'da esen hava iyimserdi. Eğer yarım saat önce sizlere bağlanmış olsaydık biz her şey üzerinde mutabakata varıldığını ve Dışişleri Bakanı Abdullah Gül'ün de hava alanından Lüksemburg'a doğru havalandığını haber verecektik. Ama Ankara'dan gelen haberler buradaki iyimser havayı doğrulamadı. Şu anda henüz bir anlaşma yok. Abdullah Gül'ün de Lüksemburg'a ne zaman hareket edeceği belli değil. Birazdan Ankara'dan bu gelişmeleri alacak ama Lüksemburg'da neden bu noktaya gelindiğini bir kere daha hatırlatalım. Türkiye'nin Avrupa Birliği macerasında tekerleğe çomak sokan ülke Avusturya'ydı Avusturya'nın birkaç çekincesi vardı. Sonuncusundan başlayalım isterseniz. Sonuncusu Avusturya'nın Hırvatistan ile ilgili çekinceleriydi. Yakın müttefiki Hırvatistan'ın bir an önce müzakerelere başlamasını istiyordu. Oysa

Hırvatistan'da Yugoslavya iç savaşı ile ilgili savaş suçlarından aranan bir generalin durumu pürüz yaratıyordu. Avusturya bu konuda ısrarlıydı. Bugün bu sorun çözülür gibi oldu. İnsan haklarının Başsavcısı bugün buraya geldi ve bir rapor verdi. Öyle görünüyor ki Avusturya'nın bu birinci engeli ortadan kalkmış görünüyor. Ama iki nokta daha var. Bunlar tabî ki Türkiye için çok önemli. Biri dolaylı bir engeldi ama doğrudan Türkiye'yi ilgilendiriyor. Müzakere belgesinin birinci maddesi yani Türkiye'nin tam üyelik hedefi ile ilgiliydi. Avusturya diyordu ki tam üyelik hedefinde başka maddeler konulsun ve Türkiye'nin Avrupa Birliği'ni hazmedip hazmedemeyeceği duruma göre Türkiye ile Avrupa Birliği arasında tam üyelik yerine mümkün olan en güçlü bağlar kurulsun ve müzakere belgesine konulsun deniyordu. İşte bizim bu zamana kadar bilmediğimiz buydu. Müzakere belgesinde bu değişiklik yapıldı mı ve Türkiye bu değişikliğe ne diyor? Daha doğrusu Türkiye'nin bu değişikliğe karşı olduğu biliniyor. Ancak müzakere belgesindeki son durum bilinmiyor. Belirsizliğin birinci nedeni bu. İkinci neden yine müzakere çerçeve belgesinin 5. maddesinde yer alan ikili anlaşmalarla ilgili, somutlaştırırsak Kıbrıs Rum kesiminin NATO'ya üyeliğinin Türkiye'nin veto edip etmeyeceği konusunda da belirsizlik sürüyor. Bu konuda Kıbrıs Rum kesiminin uluslar arası anlaşmalarla NATO'ya girebileceği çerçeve anlaşmasında yer almıyor. Türkiye'yi tatmin etmek için bir ara formül, bir mektupla Türkiye'nin bu şekilde rahatlatılacak bir çözüm arayışı olduğu söyleniyor. Bunu da Türkiye'nin kabul edip etmediği bilinmiyor. Yani bugünkü noktada tam olarak belirsizlik sürüyor. İngiltere Dışişleri Bakanı Straw belki şimdi görüntülere de yansıyor bugün gerçekten bir arabulucu gibi davrandı. Çünkü başından beri Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliğinin yanında yer alıyordu. Sorunların çözülmesi için de gerçekten iyimser olarak da çok büyük çaba gösteriyordu. Defalarca dün olduğu gibi hem Avusturya Dışişleri Bakanı ile görüşmelerde bulundu, hem Ankara ile sürekli temasta oldu ve toplantı içinde yaptığı konuşmada da; Görüşmelere yakınız umut ediyorum ki çözüm bulunacaktır, anlaşma sağlanacaktır, anlaşma sağlanırsa düzlüğe çıkarız ama eğer anlaşma sağlanamazsa bu Avrupa Birliği için felaket olur deyimini kullandı. Şu ana kadar şu ana kadar toplantıdan çıkıp resmi açıklama yapılmış değil. O nedenle toplantılardaki kesin havayı ve kesin sonucu bilmiyoruz. Başka bir gelişme de aslında Avusturya Dışişleri Bakanından geldi uluslararası taktikle bugün yaptığı açıklamada 1. madde ile ilgili uygulama eğimleri gösterdi. Uluslar arası taktik aslında Avusturya'nın kadın Dışişleri Bakanı kuşkusuz kendi adına değil ama Avusturya adına inatçı bir tavır

sergiliyor. Avrupa Birliği'ne pürüz çıkaran Avusturya'nın bu kadar uzun bir yolculuğa engel olabilmesi ya da bu yolculuğun önüne çıkabilmesi tek başına mümkün mü? Ya da bundan ne çıkarı var? İşte burada genel soru şu: acaba Avusturya kendi adına mı hareket ediyor? Yoksa Avrupa Birliği içerisindeki muhalif ülkelerin sözcülüğünü mü yapıyor. Avrupa Birliği içerisindeki Türkiye karşıtı kanat Avusturya'nın bu tutumunun arkasına mı gizleniyor. Buradaki en büyük soru işaretlerinden biri meselenin şu ana kadar kilitlenmesinin de Avusturya'nın gücünü ve boyutlarını aştığını bir anlamda gösteriyor. Evet bütün bunları biraz sonra değerlendireceğiz ama bu siyasi gelişmelerden önce müzakere sürecinde neler yaşandığını saat saat aktaralım. İşte Lüksemburg'da heyecanlı saatler.

- Türkiye için en önemli gezi Lüksemburg'da saatler şuanda tam olarak 20.00 Avrupa Birliği Dışişleri Bakanları hemen bu binanın sağındaki binada toplanmaya başladılar. Burası da basın merkezi bakalım Türkiye'den ve Avrupa'dan gelen gazeteciler bu önemli geceyi nasıl izliyor.

- Dışişleri Bakanı Abdullah Gül ve baş müzakereci Ali Babacan dün saat 16.30'da Dışişleri Bakanlığı binasında gelişmeleri an an izlediler. Dışişlerinin ışıkları sabaha kadar sönmedi. Dışişleri Bakanı Abdullah Gül toplantıya verilen arada İngiltere Dışişleri Bakanı Jack Straw ve Avrupa Birliği komisyonu genişlemeden sorumlu Olli Rehn'i telefonla arayarak Türkiye'nin pozisyonu ve kırmızıçizgileri anlattı.

-Resmi görüşmeler saatler boyunca sürdü. Şu anda saat sabah 1'i 20 geçiyor. Ne yazık ki bir anlaşma sağlanamadı ancak ümitler tükenmiş değil. Her şey kritik 3 Ekim'e kalmış gibi görünüyor.

- Sıkıntılı bir süreç var. Bu Avrupa Birliği'nin doğası 24. üyesi hemfikir olduğu ancak bir üyenin de katılmadığı bir kara var. Ve bunun için çalışacağız.

- Lüksemburg'da hareketlilik devam ederken Ankara'da da ATA uçağı hazırlandı. Avrupa Birliği Dışişleri Bakanları Avusturya'yı ikna edip çerçeve belgesini onaylarsa ATA uçağı kalkmaya hazır.

- Saat 9.55'de dönem başkanı İngiltere Dışişleri Bakanı Jack Straw Avusturya'yı ikna çabaları sonrası sonuç alacağımızdan emin değiliz diyerek endişesini dile getirdi.

- Bu müzakereler zor. Diyoruz ki ilerleme kaydedeceğiz. Ama bunu yapacağımıza söz veremeyiz.

- Sayın Bakanımız bugün birçok defa İngiltere Dışışleri Bakanıyla görüşmelerde bulundu. Avrupa birliği tarafı birçok değışiklik teklifleri sundu. Sayın bakanımız bunların hepsini reddettiler.

- Uzun çok uzun bir gecenin ardından sabaha ulaştık. Avrupa Birliği Dışışleri Bakanları yeniden bir araya geldiler toplantı bu kapını ardında devam ediyor bizim oraya geçişimiz ise yasak. Yoğun geçen gelişmeleri ile Avrupa Birliği Dışışleri Bakanları toplantısı 11’de başladı.

- Hem Dünya’nın hem Türkiye’nin gözü kulağı bu kapının ardında. Öğlen saatlerinden şu saniyeye kadar genel idari kurul toplantısı yapıldı ve ara verildi. Ankara’dan gelen sert mesajlar dinlendi. Bir süre sonra toplantı devam edecek. Bakalım bu mesajlar toplantının gidişatına nasıl yol verecek.

- Aynı dakikalarda Başbakan Tayyip Erdoğan Kızılcahamam’daki Partisinin genel istişare toplantısında kararlı tutumlarında bir değışiklik olmadığını belirtti.

- **Erdoğan:** biz en kadar Avrupa Birliği’ne ihtiyaç duyuyorsak en az bizim kadar Avrupa Birliği’nin de bize ihtiyacı var.

- Dışışleri Bakanları bir saatlik aranın ardından bir kez daha toplandı. Başbakan Erdoğan Kızılcahamam’dan Ankara’ya doğru yola çıktı. Saatler 13.45’i gösterdiğinde Başbakan’a gelen bir telefon kafiye mola verdirmişti. Arayan Amerika Dışışleri Bakanı Condoleezza Rice’di. Rice Başbakan’a Amerika’nın desteğini ilettil. Tayip Erdoğan’da bu desteğin etkisiyle biraz olsun moral buldu. Saat 14.30.... Başkent’te olağan üstü hareketlilik yaşandı. Kabinenin bütün bakanları AKP Merkezine geldi. Ardından Başbakan Tayyip Erdoğan geldi.

- **Erdoğan:** Şu andaki müzakerelerle ilgili bu güne kadar olduğu gibi desteklerin devamı için büyük gayretlerinin devam ettiğini ifade ettiler. Bu güne kadar kendilerine şu ana kadar atılması gereken adımları Türkiye’nin attığını bundan sonra bizim artık atabileceğimiz hiçbir adım yoktur.

- Saat 13.45.... Avrupa Birliği Türkiye müzakere sürecinde yeni bir randevu vermeden erteleme gündemdeydi. Saat 15.55.... Dışışleri Bakanı Abdullah Gül ve baş müzakereci Ali Babacan toplantıya katılmak için AKP genel merkezine geldiler.

- Avrupa Birliği bahçesine Türkiye hep tel örgülerin dışından baktı. 40 yılı aşkın süren düğümü çözecek gün bu gündü. Ama Esenboğa’da ATA uçağı 8 saattir yolcularını bekliyor. Aynı dakikalarda toplantı sürerken saatlerdir hatta günlerdir inadını kırmaya çalışan bakanlar bunu başardı. Avusturya Dışışleri Bakanı ortak

girişimin tam üyeliktir açıklamasını yaptı. Bu açıklamanın hemen ardından çerçeve baş müzakereci Ali Babacan kritik zirveyi inceledi.

-Yabancı ajanslar akşama doğru Türkiye'nin çerçeve belgesini kabul ettiğini duyurdu. Ama başbakanlık sözcüsü Akif Beki öyle düşünmüyordu:

- **Akif Beki:** Görüşmeler hala devam ediyor. Dolayısıyla mutabakat sağlanmamıştır. Sayın Dışişleri Bakanı'nın Lüksemburg'a ne zaman gideceği konusunda bir duyuru henüz yapılmamıştır.

- Evet Başbakanlıktan yapılan son açıklama böyle. Eğer bütün bu açıklama olmasaydı, bu gelişmeler olmasaydı az önce belirttiğimiz gibi Türkiye saatiyle 18'de burada Avrupa Birliği ile müzakere süreci başlamış olacaktı, tören yapılacaktı ve bu törende Dışişleri Bakanı Abdullah Gül imzayı atacaktı. Ancak bu toplantı ertelendi. Bu gelişmeler üzerine Avrupa Birliği çevrelerinden alınan bilgiye göre 22.30 diye bir açıklama yapıldı. Gayri resmi açıklamaya göre yani Dışişleri Bakanı Abdullah Gül'ün makul bir şekilde Ankara'dan kalkıp buraya gelebileceği bir zaman dilimi gözetildi ve saat 22.30 da bu törenin yapılacağı söylendi ama yine az önce Ankara'dan dinlediğimiz gibi böyle bir ihtimal şu ana kadar yok. Ancak her an her şey olabilir. Bunu bekliyoruz. Bu gelişmeler neye bağlı hemen Ankara'ya dönelim.

- AK Parti Genel Merkezi en hareketli günlerinden birini yaşadı. Peki Ankara'da nasıl bir hava var. Lüksemburg'dan gün boyu bu olumlu mesajlar, bu iş bitti mesajları geldi ama Ankara hep temkinli. Bu yüzden Başbakanlık sözcüsü Akif Beki yaptığı açıklamada henüz her şey bitmedi, henüz mutabakat sağlanmadı, hatta Abdullah Gül'de Lüksemburg'a ne zaman gideceği, nasıl gideceği belli değil dedi ama Lüksemburg'a gidip gitmeyeceği belli değil şeklinde bir açıklaması yoktu. Bu da bir hikâye sayılabilir. Ankara'da Abdullah Gül'ün Lüksemburg'a gitmesi bekleniyor ama pazarlıklar hala devam ediyor. Ankara'nın Türkiye için önemli olan Avrupa'nın da beklediği imtiyazlı ortaklık ifadesinin müzakere belgesinden çıkarılmasıydı. Bu Ankara için önemliydi. Çünkü Türkiye'nin istediği tam olarak ortaklık, Avrupa Birliği üyeliği imtiyazlı ortaklık çıkarılması memnun ediciydi. Ama Ankara memnun olduğunu ve gelişmeleri olumlu karşıladığını açıklamıyor. Çünkü pazarlıklar hala devam ediyor ve Ankara pazarlıktaki gücünü, elindeki kozunu zayıflatmak istemediği için olumlu açıklamalar yapmaktan imtina ediyor diyebiliriz. Gün boyu AKP Genel Merkezinde Lüksemburg ile telefon diplomasisi devam etti. Özellikle İngiltere Dışişleri Bakanı Jack Straw, Abdullah Gül ve Erdoğan konuştu. Değişiklikle ilgili taslak metinler Ankara'ya ulaştırıldı. Son olarak İngiltere'nin

Ankara büyük elçisi geldi. AK Parti Genel merkezinde bunun da anlamı şu. Belki bir garanti gösteren yazılı metin getirdi Ankara'ya. Bu da önemli bir işaret olarak algılandı ve bakanlar gün boyu buradaydı. Ayrılırken söyledikleri pazarlıklar hala devam ediyor. Son sözler bunlar oldu. Belirsizlik var ama moraller çok da bozuk değil. Törenler 22.30'da olacaksa Abdullah Gül'ün hala yetişmek için vakti var ve Ankara şimdi ATA uçağının Esenboğa hava limanından yola çıkmasını bekliyor. AKP Genel Merkezinden Hareketli dakikaların özeti böyleydi. Sayın Gül buraya gelecek bence ve tabi bu olmasını temenni ettiğim konu. Meydanı Türkiye düşmanlarına boş bırakmamak gerekiyor. Sonuç itibariyle bu gün burada bir hüsrana olursa bundan en fazla sevinecek olan Asala örgütüdür, PKK lobisidir, Yunanlıların fanatik lobisidir. Bazı başka karşıt lobilerdir. Türkiye'nin milli davası bu lobileri sevindirmek değildir.

- Evet sevgili seyirciler. 17 Aralık Bahadır Kaleağzı'yla son durumu değerlendirmiştik. O zaman da iyimser bir tablo çizmiştik. Bu gün de aynı doğrultuda bir değerlendirme yaptı. Bu Lüksemburg'dan Avrupa Birliği ile ilgili gelişmeleri şimdilik noktalıyoruz. Bu dakika itibariyle hiçbir şey çözülmüş değil, her şey belirsizliğini koruyor. Ne Avrupa Birliği çevreleri ne de biz ne de buradaki hiç kimse Türkiye'nin ve de Dışişleri Bakanı Gül'ün buraya gelip gelmeyeceğini bilmiyor. Çerçeve belgesinde tam bir mutabakat sağlanıp sağlanmadığını kimse bilmiyor. Bu konuda hiçbir kesinlik yok. Şimdi sizlere başka bir haberi Lüksemburg'dan duyurmak istiyorum.

4 Ekim ATV

Alt Ses: Sevgili seyirciler, Lüksemburg'da dün gece yarısı saatlerin durduğu anda Türkiye Avrupa Birliği'ne tam üyelik yolunda bilinmez yolculuğa çıktı. Bu yolun sonu Avrupa Birliği ve bu yoldan artık dönüş yok ve kabul etmek gerekir ki bundan böyle Türkiye artık olmayacak. Ama yalnızca Türkiye mi? Bundan böyle Avrupa eski Avrupa değil, Dünya eski Dünya değil. Avrupa en büyük projesini gerçek anlamda hayata geçirirken Dünyada da medeniyetler çatışmasının son bulması yolunda belki de en önemli en anlamlı ve en somut adım atıldı. Evet sevgili seyirciler Türkiye artık gerçekten de Avrupa Birliği'nin son üyesi olmaya burada uzun yolculuğuna çıktı ve çoğunluğu Müslüman olan laik ve demokrat Türkiye'nin 200 yıllık Batı'ya yürüyüşünde en etkin ve en önemli viraj dönüldü ve bu virajdan da artık geriye dönüş yok. Belki 3 Ekim'de yaşananlar anlatılanlar abartı gibi gelebilir

ama hiçbir şey gerçeği tam olarak ifade etmiyor ve doğal olan da belki de Dünya medyasından bütün bu olaylardan sonra 3 Ekim’le ilgili olarak yansımalarla bakmak gerekiyor ve orada uluslar arası toplumun belki de çok daha fazla hatta bizden daha fazla bu işe ve olup bitenlere 3 Ekim dönemecine önem verdiği görülüyor. Sevgili seyirciler 41 yıllık macerada aslında çok zor, çok sabırlı dönemlerden geçildi. Ama özellikle Lüksemburg’da son 30 saatte bitme noktasına gelindi. Her şey bitebilirdi ama gerçekten de yazık olurdu. 42 yıldır bu işe emek veren koskoca bir ülkenin emekleri boşa gitmemeliydi. Yazık olurdu her şeye ama böyle olmadı. Bitmedi de yolculuk devam ediyor. Macera burada bitmedi. Biraz sonra sevgili seyirciler özellikle son 30 saatte bu 30 saatin gergin hikayesine ve yaşananlara döneceğiz. Ayrıntılarıyla ve çok çarpıcı görüntüleriyle o hikayeyi size aktaracağız. Ama önce hemen bu işin ilk yansıması olan ekonomideki yansımaları piyasalardaki bu günkü yansımalarla gelemim. Avrupa Birliği ile ilgili iyi haberlerin gelmesiyle birlikte piyasalar bu gün gerçekten hareketlendi. Ama daha sonra günün ilerleyen saatlerinde çoktandır beklenen Erdemir’in satılıyla ilgili gelen haberler de ekonomideki olumlu havaya çok daha iyimser bir moral kattı.

Alt Ses: Dün gece yarısı Lüksemburg’dan dünyaya yansıyan bu sıcak görüntüler dün somut etkisini Türkiye ekonomisinde gösterdi. Avrupa Birliği moraliyle bu gün yapılan Erdemir ihalesi yabancı şirketlerden çok Türk şirketlerin yarışına sahne oldu.

Alt Ses: Piyasalara da bu gün Avrupa heyecanı damgasını vurdu. Kritik 3 Ekim gününü umudu satın alarak zirve yapan borsa bu gün de yeni rekorlara koştu. Avrupa Birliği arkasına alan borsa Erdemir ihalesinin de heyecanı ile hızlı bir atak yaptı ve endeksi bu gün 1324 puan yani %3,86 artışla 35.625 puandan kapatırken yeni bir tarihi zirve rekoru kırdı. Borsada bu gün 2,8 Milyarı aşan işlem hacmi de tarihi rekoruydu. 42 yıllık zorlu maceranın ardından Türkiye ve Avrupa kapısının açılmasıyla esen rüzgâr döviz piyasalarında ise düşüşe yol açtı. Dün Lüksemburg’dan gelen tatsız haberlerle 1.37 YTL sınırında olan dolar bu gün iyi haberlerle düşüşe geçti. 1,33 Lira sınırına kadar gerileyen dolara Merkez Bankası’ndan müdahale geldi. Merkez Bankası bankalardan doğrudan dolar satın alarak piyasaya müdahale ederek doların toparlanmasını sağladı. Merkez Bankası’nın 1 Milyar dolar civarında olduğu tahmin edilen ihale operasyonu ile dolar toparlandı ve serbest piyasada günü 1,35 Lira sınırında kapadı. Günün içinde bir ara 1,60 Liranın altına inen EURO ise kapanışta 1,61 Liraydı.

Alt Ses: Bu noktaya nasıl gelindi? Son 30 saatte ve özellikle o son 30 saatin son dakikalarında neler yaşandı. Sevgili seyirciler Lüksemburg'da tarihi dönemecin döndüğü bu orta Avrupa şehrinde bir anda ve hatırlayacaksınız Salı akşamı buradan ilk yayınıımızı gerçekleştirdiğimizde çok gergindi hava. Ya tamam ya devam deniyordu. Tamam mı devam mı? Diye ifade ediliyordu her şey. Gerçekten de o noktadaydı. Ama hatırlayacaksınız Pazar akşamı ATV Ana Haber Bülteninde biz yayınıımızı noktalarken hayır demiştik. Bu yoldan dönüş yok. Başka yolu yok, ya tamam ya devam. İşte ya devam ya devam noktasına geline ve maceranın devam ettiği son 30 saatin maceranın devam ettiği görüntüleri getiriyoruz ekranlarınıza.

- Lüksemburg'da Türkiye'nin 42 yıl süren zorlu macerasının ardından nihayet Avrupa Birliği ile masaya oturdu.

- Jack Straw'ın açıklaması: 48 saat boyunca çok uğraştık. Yalnızca 3 saat uyuduk. Ama buna değdi. Türkiye ile anlaştık.

- Aynı dakikalarda da AKP Genel Merkezinden de aynı açıklamalar geldi. Erdoğan müzakere çerçeve belgesine ona vermişti.

- Müzakereleri sürdürdüğü Abdullah Gül Lüksemburg'dan buraya doğru yola çıkmaya hazırlanıyor şu dakikalarda.

- **Gül'ün açıklaması:** Mutabakata vardık ve inşallah Lüksemburg'a doğru yola çıkıyoruz.

- Gül'ü saatlerce bekleyen ATA uçağı sonunda havalandı. Dışişleri Bakanı kapıdayken İngiltere Dışişleri Bakanı Straw kapıda heyecanla bekliyordu. Gül Lüksemburg'a doğru yol alırken Başbakan Erdoğan kameralar karşısındaydı.

- **Erdoğan'ın açıklaması:** Bu yol boyunca yegane desteğimiz milletimizin gücü, iradesi olmuştur. Her zaman söylediğimiz gibi her türlü başarının sahibi aziz milletimizdir.

- Dışişleri Bakanı Abdullah Gül ve beraberindeki Türk heyeti Lüksemburg'a geldi ve sonunda saatlerimiz gece yarısını birkaç dakika geçiyor yani 4 Ekim. Dışişleri Bakanı Gül'ü kapıda İngiltere Dışişleri Bakanı Jack Straw karşılıyor.

- İngiltere Dışişleri Bakanı Jack Straw Türkiye heyetini sıcak bir şekilde karşıladı ve müzakereleri kısmen başlatan konferansa geçildi. Konferansın ardından Gül, Straw ve Babacan kameraların karşısına geçti.

- **Abdullah Gül:** Hükümetler arası konferansın ilk toplantısı 3 Ekim tarihinde yapılmış oldu. 3 Ekim tarihinde yapıldığını Jack söyledi böylece. Biz de Avrupa Birliği'ye girdik ve bütün oyunları oynamaya başlayacağız.

-Basın toplantısında Abdullah Gül ve Straw arasında sıcak görüntüler de yaşandı. Toplantı çıkışında da olumlu hava devam etti. 25 ülkenin Dışişleri Bakanı Gül'ü teker teker kutladı. Şampanya patlatıldı. Gül portakal suyu içti.

- Saatimiz yerel saatle 2'yi, Türkiye saatiyle ise sabaha karşı 3. Abdullah Gül basın toplantısını yeni bitirdi ve az sonra basın merkezinin oradan hareket edecek konseyin bulunduğu yerden otele gelecek ve burada yapacağı istirahatından sonra sabah saatlerinde Ankara'ya dönmek üzere buradan ayrılacak.

- Bakan Gül rahat bir nefes aldıktan sonra bugün tekrar kameraların karşısındaydı. Artık hem mutlu hem de liderdi.

- Gerçekten Avrupa Birliği ile ilgili bütün 40 yıllık maceranın dün bütünüyle bitebileceği bir noktaya gelindi mi? Gül'ün Cevabı: Zaman zaman kopma noktaları oldu. Özellikle birinci, maddeyle ilgili oldu çünkü bizim arzu etmediğimiz şekilde metinler vardı. Bu metinler çok değişti.

- Basın toplantısının ardından zirveyi takip eden basın mensupları iki bakanla hatıra fotoğrafları çekti. Başbakan Erdoğan gurup toplantısında gelişmeleri değerlendirdi.

- **Erdoğan**; bu diplomatik başarının yankısını sadece Avrupa değil, Asya'dan Afrika'ya mani ülkelerinden Amerika'ya kadar hissedilmişti.

Müzakerelere atılan tarihi adım sadece hükümeti değil 42 yıllık süreci yaşayan 9. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'i de memnun etti. Avrupa Birliği yolunda önemli bir adım geride kaldı.

Dışişleri Bakanı Gül'ün bu sabah bizim sorumuza verdiği yanıtta da aktarıldığı gibi aslında her şey kopma noktasına gelmişti bir ara. Ve yine her şey müzakere çerçeve belgesi üzerindeki bazı maddelerden kaynaklanıyordu. Ama bunlar Türkiye açısından son derece yaşamsal ve kritik maddelerdi. Ama sonunda anlaşma sağlandı ve müzakere çerçeve belgesi her iki taraf tarafından da kabul edildi. Kabul edildi ama elbette, Türkiye'de farklı da değerlendiriliyor. İktidar kanadıyla muhalefet kanadı arasında müzakere çerçeve belgesinin son haline elbette muhalefet ve iktidar açısından farklı yaklaşımlar da oldu. Ve bu yaklaşımlar bugün TBMM çatısı altında iktidar ve muhalefetin gurup toplantılarında Başbakan Erdoğan ve ana muhalefet lideri Deniz Baykal tarafından dillendirildi.

- Yasama yılının ilk gurup toplantısında meclisin Türkiye'ye sözü vardı. Başbakan müzakerelere başlanmasına tarihi zafer dedi ama muhalefet lideri Baykal

farklı düşünüyordu. Baykal; 15. 20. 25. yılında da hep şeyler vardı, o tarihten sonra biz tam üye olacağız. Var mı böyle bir şey?

- Yok öyle bir şey söyleyemeyiz.

- Erdoğan; müzakerelerin ortak hedefinin olduğu, yani tam üyelik olduğu açık bir şekilde ifade edilmiştir.

- Baykal'a göre Kıbrıs'ta tarih verildi ama Başbakan'a göre bu doğru değildi.

- Sadece Baykal değil diğer muhalefet liderlerinin gündemi de müzakerelerdi.

DYP lideri Ağar Hükümeti eleştirirken, ANAP liderinden övgü geldi.

- Evet müzakere çerçeve belgesinden sonra artık çetin bir süreç başlayacak ama başlangıçta belirttiğimiz gibi bu yoldan geriye dönüş yok. Bundan sonrası sadece zaman ve bu zaman içindeki zorlu müzakereler, zorlu atışmalar belki mücadeleler karşılıklı Avrupa Birliği ile Türkiye arasında. Peki ama bu müzakere süreci nasıl seyredecek? Müzakere ne demek? Hangi platformlarda nasıl seyredecek? Nasıl gelişecek? İşte biraz da bunları anlamaya çalışalım.

- Yıllarca Kopenhag kriterlerini konuştuk. Artık ana başlığımız müzakere. Avrupa Birliği ile Türkiye arasında yapılacak görüşmelerin yol haritasının adı müzakere çerçeve belgesi. Belge mal, çeşit, sermayenin serbest dolaşımı, rekabet politikası, eğitim, balıkçılık ulaştırma, çevre, eğitim, vergi ve sanayi gibi 35 başlık var. Kısaca sosyal hayatın her alanı müzakere edilecek. Türkiye'yi en çok zorlayacak başlıklar ise büyük yatırım ve yapısal değişiklikler, tarım ve çevre olacağı görülüyor. Müzakerelerin ortak hedefi: katılım. Ancak bu ucu açık bir süreç olup sonucu önceden garanti edilemez deniyor. Kopenhag kriterlerinin tam değerlendirilmesi ve Avrupa Birliği'nin temelini oluşturan özgürlük, demokrasi, insan hakları ve temel özgürlüklerin ihlali durumunda komisyon müzakereleri askıya alınmasını önerebilir. Peki müzakere sürecinin aşamaları nasıl olacak? Türkiye diğer aday ülkeler gibi tarama, müzakere, onay almak üzere üç ana aşamadan geçecek iken hatta sonra başlayacak olan tarama süreci aday ülkenin Avrupa Komisyonu'yla birlikte hukuki düzenlemeleri ile Avrupa Birliği ile karşılaştırma anlamını içeriyor. İkinci aşama yeni müzakere süreci Türkiye ile Avrupa Birliği'nin Türkiye açısından ve katılım konferansı adı verilen yapı tarafından yürütülüyor. Üçüncü ve son aşamaysa onay süreci. Kapatılan her müzakere başlığı için Avrupa Birliği ve aday ülkeler arasında yapılan anlaşma katılım anlaşmasının temellerini oluşturuyor. Anlaşmanın üye ülke temsilcileri arsında imzalanmasının ardından onay süreci başlıyor. Ülkeler onayı kimi zaman parlamento düzeyinde yapıyor, gerek görenler ise referanduma gidiyor.

Anlayacağınız, Türkiye'nin bu süreçte 35 madde ile 25 Ülke yani 875 kez onay alması gerekiyor.

EK-3**TÜRKİYE- AVRUPA BİRLİĞİ İLİŞKİLERİNİN KRONOLOJİK TARİHİ (1959-2007)****1959**

- 31 Temmuz: Türkiye, AET'ye ortaklık için başvurdu.
- 11 Eylül: AET Bakanlar Konseyi, Ankara ve Atina'nın Ortaklık başvurularını kabul etti.
- 28-30 Eylül: Avrupa Toplulukları Komisyonu ile Türkiye arasındaki ilk hazırlık görüşmesi yapıldı.

1963

- 12 Eylül: Türkiye ile AET'yi Gümrük Birliği'ne götürecek ve tam üyeliği sağlayacak olan Ortaklık Anlaşması (Ankara Anlaşması) imzalandı.
- 12 Eylül: I. Mali Protokol imzalandı.

1964

- 1 Aralık: Türkiye-AET Ankara Anlaşması yürürlüğe girdi. Birinci Ortaklık Konseyi toplantısı yapıldı.

1966

- 16-17 Mayıs: Birinci Türkiye-AET Karma Parlamento Komisyonu Brüksel'de toplandı.

1968

- 9 Aralık: Katma Protokol görüşmeleri başladı.

1970

- 26 Ekim: İlk Gümrük İşbirliği Komitesi toplantısı yapıldı.
- 19 Kasım: Ortaklık Konseyi'nde Katma Protokol metni kabul edildi.
- 23 Kasım: Katma Protokol Brüksel'de imzalandı.
- 23 Kasım: II. Mali Protokol imzalandı.

1971

- 5 Temmuz: Katma Protokol, TBMM'de 69'a karşı 149 oyla kabul edildi.
- 22 Temmuz: Senato, Katma Protokol'ü kabul etti.
- 1 Eylül: Katma Protokol'ün ticari hükümleri "Geçici Anlaşma" ile yürürlüğe konuldu.

1972

- 13 Ocak: Ortaklık Anlaşması'nın Topluluğa katılacak yeni ülkelerce de kabulünü sağlayacak Türkiye - AET müzakereleri başladı.
- 20 Temmuz: Ortaklık Konseyi, 1.9.1972 tarihinde sona erecek olan "Geçici Anlaşma" süresini yıl sonuna kadar uzattı.

1973

- 1 Ocak: Katma Protokol yürürlüğe girdi. Birinci gümrük indirimi ve konsolide liberasyon listesi uyumu yapıldı.

- 21 Mayıs: Türkiye - AET genişleme görüşmeleri mutabakat ile sonuçlandı.
- 30 Haziran: I. Genişleme Anlaşması (Tamamlayıcı Protokol) Ankara'da imzalandı.

1974

- 1 Ocak: Tamamlayıcı Protokol ile ilgili geçici anlaşma yürürlüğe kondu.

1976

- 1 Ocak: Türkiye, Katma Protokol'den kaynaklanan yükümlülüğünü yerine getirerek ikinci gümrük indirimi ve konsolide liberasyon listesi uyumunu gerçekleştirdi.

1977

- 12 Mayıs: III. Mali Protokol Brüksel'de imzalandı.
- 1 Temmuz: Topluluk tarafından Türkiye'ye tanınan yeni tarım tavizleri yürürlüğe kondu.

1978

- 4-11 Ekim: Türkiye, Dördüncü Beş Yıllık Plan süresince yükümlülüklerinin dondurulması ve aynı dönem için yaklaşık 8 milyar dolarlık yardım yapılması talebinde bulundu.
- 30 Ekim: III. Mali Protokol'ün onay işlemleri tamamlandı.

1980

- 30 Haziran: Ortaklık Konseyi tarım ürünlerinin tamamına yakın bir kısmında Türkiye'ye uygulanan gümrük vergilerinin 1987 yılına kadar sıfıra indirilmesini kararlaştırdı. (1/80 sayılı Karar)

1981

- 25 Mart: Milli Güvenlik Konseyi, AT' ye tam üyelik başvurusu yapmak üzere hazırlıkların başlatılması kararı aldı.

1982

- 22 Ocak: Avrupa Topluluğu, Türkiye ile ilişkilerini dondurma kararı aldı.

1986

- 16 Eylül: Türkiye - AET Ortaklık Konseyi toplandı. Böylece 12 Eylül 1980 tarihinden itibaren dondurulmuş bulunan Türkiye-AET ilişkilerinin canlandırılması süreci başladı.

1987

- 14 Nisan: Türkiye, AT' ye, Roma Antlaşması'nın 237'nci, AKÇT Antlaşması'nın 98'inci ve EURATOM Antlaşması'nın 205'inci maddelerine istinaden tam üye olmak üzere müracaat etti.
- 27 Nisan: Türkiye'nin tam üyelik talebi Topluluk Bakanlar Konseyi tarafından incelenmek üzere Komisyon'a havale edildi.

1988

- 7 Kasım: Türkiye -AET arasındaki ticari ve iktisadi sorunların ele alınması amacıyla oluşturulan Ad- Hoc Komite, birinci toplantısını gerçekleştirdi.
- 20-21 Aralık: Ad-Hoc Komite ikinci kez toplandı ve Türkiye, 1978 yılında askıya aldığı yükümlülüklerini yerine getirmek üzere, hızlandırılmış bir takvimi Topluluğa

verdi ve bu takvime işlerlik kazandırdı.

1989

■18 Aralık: AT Komisyonu, Türkiye'nin tam üyelik başvurusu konusundaki "Görüş" ünde (Avis), Topluluğun, kendi iç pazarını tamamlayabilme sürecinden önce (1992) yeni bir üyeyi kabul edemeyeceği ve Türkiye'nin katılmadan önce, ekonomik, sosyal ve siyasal alanda gelişmesine ihtiyaç duyulduğu hususlarına yer verdi.

1990

■6 Haziran: Topluluklar Komisyonu, Türkiye ile her alanda işbirliğinin başlatılması ve hızlandırılması konusundaki önlemleri içeren bir "İşbirliği Paketi"ni hazırlayarak Konsey'in olurlarına sundu.

1991

■30 Eylül: Ortaklık Konseyi 1986 yılından sonra ilk kez toplandı.

1991

■6 Aralık: Ortaklık Konseyi gibi bir ortaklık organı olan Türkiye - AT Ortaklık Komitesi de 1986'dan sonra ilk kez toplandı.

1992

■21 Ocak: Türkiye - AT arasında bir Teknik İşbirliği Programı imzalandı.

■9 Kasım: Türkiye - AT Ortaklık Konseyi'nin 33'üncü dönem toplantısı yapıldı.

■3 Aralık: Türkiye - AT ilişkilerinin yürütülmesinde ortaya çıkan ticaret ve gümrüklerle ilgili teknik sorunların çözümü için kurulmuş olan ve 12 Kasım 1982'den beri toplanamayan Gümrük İşbirliği Komitesi, 10'uncu dönem toplantısını gerçekleştirdi.

1993

■24-25 Şubat: 9 Kasım 1992 tarihli Ortaklık Konseyi'nde, Ortaklık Komitesi gözetimi altında çalışması kararlaştırılan teknik komitelerden Gümrük Birliği Alt Komitesi toplantısı Brüksel'de yapıldı.

■15 Temmuz: Avrupa Parlamentosu PKK'yı bir terör örgütü olarak kınadı.

■11-13 Eylül: Türkiye ile AT Komisyon ve Konsey yetkilileri arasında işbirliğini geliştirici önemli görüşmeler yapıldı.

1994

■Temmuz: AT Komisyonu, Gümrük Birliği'nin, Türkiye-AT arasında 1963 yılında imzalanan Ankara Anlaşması'nda belirtildiği şekilde gerçekleşmesini sağlayıcı ilkeleri tespit etti.

1995

■6 Mart: Türkiye ile AB arasında Gümrük Birliği'nin gerçekleştirilmesi ile ilgili ve Gümrük Birliği döneminde uygulanacak usul, esas ve süreleri belirleyen 1/95 ve 2/95 sayılı kararlar Ortaklık Konseyi'nin 36'ncı dönem toplantısında kabul edildi.

■30 Ekim: Ortaklık Konseyi, 1/95 sayılı Gümrük Birliği Kararı çerçevesinde, Türkiye'nin Gümrük Birliği'nin iyi işlemesi için gerekli teknik koşulları yerine getirdiğini tespit eden 37'nci toplantısını gerçekleştirdi.

■13 Aralık: 1/95 Sayılı Türkiye-AB Ortaklık Konseyi Kararı Avrupa Parlamentosu tarafından onaylandı (343 Kabul, 149 Red, 36 Çekimser).

■21 Aralık: AB ile Türkiye arasında, AKÇT ürünlerini kapsayan Serbest Ticaret Anlaşması parafe edildi.

1996

■1 Ocak: Türkiye, AB ile entegrasyonunda 22 yıl süren “Geçiş Dönemi”ni 31 Aralık 1995 tarihinde tamamlayarak, 1.1.1996 tarihi itibarıyla, tam üyelik sürecinde “Son Dönem”e, sanayi ürünlerinde ve işlenmiş tarım ürünlerinde sağlanan Gümrük Birliği ile girdi.

■7-15 Şubat: AT Komisyonu ve Avrupa Parlamentosu Türkiye-Yunanistan arasındaki Kardak (İmnia) adası nedeni ile yaşanan sorunun barışçı yollardan çözümü çağrısında bulundu.

■19 Şubat: Gümrük Birliği Ortak Komitesi 1’inci dönem toplantısı yapıldı.

■24-26 Nisan: AT Komisyon ve Konsey yetkilileri Türk Cumhurbaşkanı ve Başbakanı’nı ziyaret ederek görüş alışverişinde bulundu.

■4 Haziran: Türk Başbakanı, AT Komisyon Başkanı’nı Brüksel’de ziyaret ederek insan hakları ve terörist faaliyetler hakkında görüşmelerde bulundu.

■25 Temmuz: Türkiye-AB AKÇT Anlaşması Brüksel’de imzalandı.

■1 Ağustos: Türkiye-AB AKÇT Anlaşması TCRG’de yayımlanarak yürürlüğe girdi.

■30 Ekim: AT Komisyonu hazırlamış olduğu raporda, Türkiye-AT Gümrük Birliği ilişkisinin son derece başarılı biçimde gerçekleşmekte olduğunu vurguladı. Fakat raporda, Türkiye’nin ekonomik ve demokratik reformlar açısından aynı başarıyı gösteremediği; insan hakları ihlallerinin devam ettiği belirtildi.

■13-14 Aralık: Dublin’de gerçekleştirilen Avrupa Zirvesi’nde, AT’nin Türkiye ile ilişkilerini daha da geliştirmesinin önemine değinilmekle birlikte; insan hakları konusu ile Kıbrıs ve Ege sorunlarının da altı çizildi.

1997

■14-16 Nisan: Türkiye-AB Karma Parlamento Komisyonu 40’inci dönem toplantısı yapıldı.

■29 Nisan: Türkiye-AT Ortaklık Konseyi Lüksemburg’da toplandı; Konsey Başkanı Türkiye’nin AT üyeliğine ehil olduğunu ve diğer tam üyeliğe başvuran ülkelerle birlikte, aynı kriterler altında değerlendirileceğini vurguladı.

■30 Mayıs: Gümrük İşbirliği Komitesi’nin 19’uncu dönem toplantısı yapıldı.

■15 Temmuz: AT Komisyonu “Daha Güçlü ve Daha Geniş bir Birlik için Gündem 2000” isimli bir rapor yayımladı. Bu raporda, tam üyelik başvurusu yapan 10 Doğu ve Merkezi Avrupa ülkesi ile Kıbrıs’ın, Avrupa Birliği’ne katılabilme konuları incelendi.

■15 Temmuz: AT Komisyonu, Türkiye-AT ilişkilerinin Gümrük Birliği ilişkisinin ötesinde daha da geliştirilmesi dileği ve önerisini içeren bir karar aldı.

■17 Temmuz: Avrupa Parlamentosu, Türkiye’nin Kuzey Irak’ta, yaptığı askerî manevraları eleştiren bir karar aldı.

■23 Temmuz: Gümrük Birliği Ortak Komitesi 6’ncı dönem toplantısı yapıldı.

■30 Ekim - 27 Kasım: AT Konsey ve Komisyon yetkilileri Türkiye’ye resmi ziyaretlerde bulundu.

■21 Kasım: Türkiye - AT Gümrük İşbirliği Komitesi, 20. Dönem toplantısını gerçekleştirdi.

■5 Aralık: Türkiye insan hakları, Kıbrıs, Ege gibi başlıkları içeren siyasî konuları AT ile hiçbir şekilde görüşmeyeceğini; ilişkisini Gümrük Birliği çizgisinde sürdüreceğini bildirdi.

■12-13 Aralık: Avrupa Birliği’nin Lüksemburg’da gerçekleştirdiği devlet ve

hükümet başkanları zirvesi sonucunda Çek Cumhuriyeti, Slovak Cumhuriyeti, Macaristan, Polonya, Slovenya, Romanya, Bulgaristan, Litvanya, Letonya, Estonya ve Kıbrıs Rum Yönetimi tam üyelik için aday ülkeler olarak belirlendi. Türkiye ise aday ülkeler arasında zikredilmedi, tam üyeliğe ehil olduğu teyid edildi.

1998

- 1 Ocak: Türkiye ile AB arasında karşılıklı tarım tavizlerine ilişkin 1/98 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı yürürlüğe girdi.
- 21 Ocak: Türkiye-AT Ekonomik ve Sosyal Karma İstişare Komitesi Brüksel’de toplandı.
- 3 Mart: Türkiye-AB ilişkilerinin geliştirilmesine yönelik olarak AB Komisyonu tarafından hazırlanan “European Strategy for Turkey” başlıklı belge açıklandı.
- 12 Mart: AB üyesi devletler ile tam üyeliğe aday 11 devlet Londra’da Avrupa Konferansı çerçevesinde toplandı. Türkiye’nin kendi seçimi nedeni ile katılmadığı toplantıda, Fransa, Belçika ve İngiltere devlet ve hükümet başkanları; Türkiye’nin, Avrupa’nın geleceğinin bir parçası olduğunu ve bu tür toplantılarda Türkiye’yi de görmek istediklerini vurguladı.
- 20–22 Nisan: Türkiye-AB Karma Parlamento Komisyonu 42’nci dönem toplantısı yapıldı.
- 27 Nisan: İngiltere Dışişleri Bakanı’nın başkanlığında toplanan AB Konseyi, 25 Mayıs 1998 tarihinde yapılması öngörülen Türkiye-AB Ortaklık Konseyi toplantısını da gündeme aldı ve stratejinin uygulanması gereği vurgulandı. Yunanistan Dışişleri Bakanı, vetosunu sürdüreceğini beyan etti.
- 25 Mayıs: Türkiye-AB Ortaklık Konseyi, Türkiye’nin, ilişkilerin seyrinden duyduğu memnuniyetsizlik nedeni ile toplanmadı.
- 24 Haziran: Avrupa Parlamentosu Türkiye ile siyasî diyalogun yeniden başlatılmasını vurgulayan bir raporu kabul etti.
- 22 Temmuz: Türkiye, AB politikasının özünü oluşturacak şekilde hazırlamış olduğu “Türkiye AB ilişkilerini Geliştirme Stratejisi” başlıklı raporunu bir nota eşliğinde, AB Komisyonu ve dönem başkanlığına (Konsey’e) gönderdi.
- 16 Eylül: Avrupa Parlamentosu’nun muhafazakâr kanadından milletvekili Mc Millan Scott’un Türkiye-AB ilişkilerini konu alan raporu Avrupa Parlamentosu’nda tartışıldı.
- 22 Ekim: AB Komisyonu, Yunanistan vetosu nedeniyle engellenen mali desteğin verilebilmesi ve Türkiye için Avrupa Stratejisi’nin uygulamaya sokulabilmesi amaçlarıyla yeni bir mali işbirliği önerisi sundu.
- 4 Kasım: AB Komisyonu tarafından hazırlanan ve AB’ye üyelik için belirlenmiş olan Kopenhag kriterleri ışığında kaydedilen gelişmelere ilişkin Komisyon görüşlerini içeren “İlerleme Raporu” yayımlandı.
- 23 Kasım: Avrupa Birliği Konsey Dönem Başkanlığı adına Avusturya, yasadışı bölücü terör örgütü lideri Abdullah Öcalan’ın İtalya tarafından Türkiye’ye iadesi hususunda, AB’nin İtalya ile dayanışma içinde bulunduğunu belirten bir deklarasyon yayımladı.
- 10 Aralık: TC heyeti ile Avusturya’nın Konsey Dönem Başkanlığı’nı yaptığı AB heyeti arasında ikinci kez adalet ve içişleri konularında işbirliği toplantısı Ankara’da gerçekleştirildi.
- 18 Aralık: AB Komisyonu, Türkiye’deki beş ekonomik ve sosyal amaçlı proje için toplam 133 milyon ECU tutarındaki yardımın MEDA fonlarından Türkiye’ye aktarılması için gereken onayı verdi.

1999

- 1 Ocak: Türkiye “Pan Avrupa Menşe Kümülayasyonu” sistemine dâhil oldu.
- 18 Ocak: Göç ve sığınma hakkı konularında Avrupa Birliği’ne egemenlik devrine imkân veren anayasa değişikliğini gerçekleştirdi.
- 26 Ocak: Türkiye’deki insan hakları ihlallerini öne sürerek iki yıldan beri Türk öğrencilerin AB’nin eğitim ve gençlik programlarından yararlanmasını önleyen Avrupa Parlamentosu’nun Kültür, Eğitim ve Gençlik Komisyonu görüş değişikliğine gitti ve bu konuda Türkiye’ye yeşil ışık yakan Alman Parlamenter Renate Heinisch’in raporunu kabul etti.
- 23 Şubat: Türkiye-AKÇT Ortak Komitesi’nin Çalışma Usulleri’nin kabul edildiği ilk toplantısı yapıldı.
- 24 Şubat: Öğrenci ve öğretim elemanlarının eğitimi ve değişimi amacına hizmet eden AB’nin “Socrates” ve ” Avrupa Gençliği” programlarına Türkiye’nin de katılımı konusunda Avrupa Parlamentosu’nda yapılan oylamada, büyük bir çoğunlukla olumlu karar alındı. (Ancak bu konudaki nihai karar yetkisi Konsey’in olacaktır.)
- 26 Şubat: Türkiye-AB Gümrük Birliği Ortak Komitesi’nin 8’inci toplantısı yapıldı.
- 28 Şubat: AB ile Türkiye arasındaki ilişkilerin geliştirilmesi ve gümrük birliğinin derinleştirilmesi amacını taşıyan “Türkiye için Avrupa Strateji’sinin hayata geçirilmesi amacıyla yapılan teknik görüşmelerin üçüncüsü Bonn’da gerçekleştirildi.
- 4-5 Mart: AB’ye dâhil 15 ülkenin Tarım Bakanları Berlin’de yapılan Avrupa Konseyi çerçevesinde toplanarak, Ortak Tarım Politikası reformu üzerinde büyük oranda uzlaştılar ve tarım harcamalarına bütçeden ayrılan miktarın azaltılması ve bunun oranları hususunda görüş birliğine ulaştılar.
- 9 Mart: Türkiye’deki ve AB’deki ekonomik ve sosyal çevrelerin entegrasyon sürecinde birbirini tanıması ve anlamasına yönelik diyalog ortamının yaratılmasını amaçlayan ECOSOC Karma İstişare Komitesi’nin, 7’nci toplantısı Brüksel’de yapıldı.
- 1 Mayıs: Amsterdam Antlaşması yürürlüğe girdi. 2 Ekim 1997 tarihinde 15 AB ülkesi tarafından imzalanan ve üye devletlerin onay sürecini geçen Amsterdam Antlaşması, 1 Mayıs 1999 tarihinden itibaren, AB’ye dâhil tüm devletlerde uygulanmaya başlandı.
- 8 Temmuz: Türkiye-AKÇT Ortak Komitesi’nin ikinci toplantısında Türkiye-AKÇT Serbest Ticaret Anlaşması’nın Menşe Protokolü’nde Türkiye’nin 1 Ocak 1999 tarihi itibarıyla Pan-Avrupa Menşe Kümülayasyonu Sistemi’ne dâhil olması çerçevesinde gerekli değişiklikler yapıldı.
- 4-5 Eylül: Finlandiya’da yapılan AB Dışışleri Bakanları toplantısında, deprem nedeni ile tekrar gündeme gelen Türkiye ile mali işbirliği konusu ve AB’nin genişlemesi bağlamında Türkiye’nin adaylığı ele alındı.
- 13 Ekim: AB Komisyonu tarafından hazırlanan ve AB’ye üyelik için belirlenmiş olan Kopenhag kriterleri ışığında kaydedilen gelişmelere ilişkin Komisyon görüşlerini içeren ikinci “İlerleme Raporu” yayımlandı.
- 26 Ekim: Adalet Divanı tarafından üye ülkelerdeki silahlı kuvvetlerin idaresi ve organizasyonu ile ilgili alınan kararlarda, kadın erkek eşitliğinin gözetilmesine dair bir karar verildi.
- 11-12 Aralık: Helsinki’de gerçekleştirilen Avrupa Konseyi Zirve Toplantısı’nda Türkiye’ye adaylık statüsü tanındı.
- 13 Aralık: Türkiye-AB Gümrük İşbirliği Komitesi 24’üncü dönem toplantısı yapıldı.

2000

- 24–25 Ocak: Avrupa Birliği ve Türk heyetleri arasında Adalet ve İçişleri konularında katılım ortaklığı stratejisi ile malî yardımları saptama amaçlı görüşmeler gerçekleştirildi.
- 23–24 Mart: AB Konseyi Olağanüstü Zirvesi Dönem Başkanı
- 5–6 Haziran: Türkiye-AB Karma Parlamento Komisyonu’nun 45. Dönem Toplantısı yapıldı.
- 13 Haziran: Türkiye-AB Gümrük İşbirliği Komitesi’nin 25’inci dönem toplantısı yapıldı.
- 4 Temmuz: Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, 4 Temmuz 2000 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan 4587 sayılı Kanun’la, Başbakanlığa bağlı olarak kuruldu. Kanuna göre amaç, Türkiye’nin Avrupa Birliği üyeliğine hazırlanmasına yönelik faaliyetler çerçevesinde kamu kurum ve kuruluşlarının yapacakları hazırlık ve çalışmalarda iç koordinasyon ve uyumun plân ve programlara uygun olarak yönlendirilmesi ve yürütülmesini sağlamaktır. Avrupa Birliği Genel Sekreterliği görevine ise Büyükelçi Volkan Vural atandı.
- 26 Temmuz: Avrupa Komisyonu, Türkiye için 450 milyon EURO tutarında bir kredi finansman paketini onayladı. (Türkiye’ye yönelik bir özel eylem programı şeklinde olacak 450 milyon EURO tutarındaki bu finansman 2000–2004 döneminde Avrupa Yatırım Bankası tarafından idare edilecektir.)
- 18–28 Eylül: AB Komisyonu’ndan bir heyet, Adalet ve İçişleri konusunda Türkiye’nin kaydettiği gelişmeleri izlemek üzere 10 günlük inceleme ziyaretinde bulundu.
- 13 Ekim: Avrupa Komisyonu Türkiye için 3. İlerleme Raporu’nu açıkladı.
- 17–18 Ekim: Türkiye ile AB arasında Hizmetler ve Kamu Alımları alanlarında müzakerelere başlandı.
- 8 Kasım: AB Komisyonu Türkiye hakkındaki İlerleme Raporları’ndan 3’üncüsünü, Katılım Ortaklığı Belgesi Taslağı’nı ve Genişleme Stratejisi’ni açıkladı.
- 15 Kasım: Türkiye’nin ekonomik ve sosyal reform programını desteklemek amacıyla AB Komisyonu MEDA programı çerçevesinde 150 milyon EURO tutarında olan ve 2001 yılı içerisinde ödenmesi tamamlanacak olan bir hibe yardımına onay verdi.
- 21–22 Kasım: Türkiye-AB Karma Parlamento Komisyonu’nun 46’ncı toplantısı yapıldı.
- 4 Aralık: Genel İşler Konseyi Türkiye için Katılım Ortaklığı taslağını kabul etti.
- 7–9 Aralık: Nice’te toplanan Avrupa Konseyi, Nice Antlaşması’nı kabul ederek, üye ülkelerin genişleme sürecinde AB kurumlarındaki temsil güçlerinde değişikliğe gitti.

2001

- 4 Ocak: AB Konseyi Türkiye’ye 2001–2003 yılları içinde verilecek olan toplam 135 milyon EURO tutarındaki hibeyi onayladı.
- 18–19 Ocak: Hizmetler ve Kamu Alımları müzakerelerinin ikinci turu gerçekleştirildi.
- 26 Şubat: Katılım Ortaklığı’na ilişkin usuller ile Katılım Ortaklığı çerçevesinde ülkemizin alacağı yardımların temelini oluşturacak Çerçeve Yönetmelik, Genel İşler Konseyi’nin toplantısında kabul edildi.
- 8 Mart: AB Bakanlar Konseyi, Türkiye için Katılım Ortaklığı Belgesi’ni kabul etti.
- 19 Mart: TBMM “Topluluk Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı”nı kabul etti.

- 26 Haziran: Türkiye-AB Ortaklık Konseyi'nin 40'inci dönem toplantısı yapıldı.
- 26-27 Haziran: Türkiye-AB Karma Parlamento Komisyonu'nun 47'nci toplantısı yapıldı.
- 2-3 Temmuz: AB-Türkiye Gümrükler, Vergilendirme, Uyuşturucu ve Kara Para Aklama Alt Komite Toplantısı Ankara'da gerçekleştirildi.
- 5 Eylül: Avrupa Birliği Parlamentosu, Kıbrıs konusunda Jacques Paas tarafından hazırlanan raporu kabul etti. Raporda Kıbrıs'ta bir çözümün bulunamayışının sorumlusu olarak Türkiye gösterilirken, 2004 yılında bir çözüm olmasa dahi Kıbrıs'ın üyeliğinin gerçekleşeceği belirtilmişti.
- 13 Kasım: 4'üncü İlerleme Raporu yayınlandı.
- 14-15 Aralık: Avrupa Konseyi Belçika'nın Leaken kentinde toplandı. Zirvenin sonucunda Türkiye'nin katılım müzakerelerine yaklaştığı ve AB'nin geleceği ile ilgili konvansiyon çalışmalarına katılacağı ilan edildi.

2002

- 21-22 Haziran: Seville zirvesinde devlet ve hükümet başkanları Türkiye'nin gerçekleştirdiği reformların memnuniyet verici olduğunu vurguladılar. Liderler yapılan reformların yürürlüğe sokulmasının Türkiye'nin üyelik perspektifini pekiştireceğini hatırlattılar.
- 3 Ağustos 2002: 14 madden oluşan III. Uyum Paketi yürürlüğe girdi. TBMM'de kabul edilen yasayla, "savaş ve yakın savaş tehdidi" dışında idam cezası kaldırıldı, Kürtçe de dâhil farklı anadil ve lehçede yayına izin verildi, anadilde öğrenim serbest bırakıldı, azınlık vakıflarına gayrimenkul edinme, kendi taşınmazları üzerinde tasarrufla bulunma hakkı tanındı.
- 8 Ağustos 2002 Cumhurbaşkanı Sezer, Avrupa Birliği'ne uyum yasa paketini onayladı.
- 11 Aralık 2002 Kopenhag siyasi kriterleri ile Anayasa'ya uyum çerçevesinde hazırlanan ve çeşitli yasalarda değişiklik öngören yasa tasarısının, yürütme ve yürürlük maddeleri dışındaki tüm maddeleri, TBMM Genel Kurulu'nda kabul edildi.
- 9 Ekim: Avrupa Komisyonu AB'ye aday 13 ülke hakkında birer ilerleme raporu yayınladı. İlerleme raporuyla birlikte aday ülkelerle ilişkilerin geleceğini belirlemek için üye ülkelere önerilerde bulunuldu. Komisyon, Türkiye'nin gerçekleştirdiği Anayasa değişiklikleri ile AB uyum paketinin Kopenhag kriterlerine doğru önemli adımlar olduğunu belirtti.
- 24-25 Ekim: Olağanüstü Brüksel zirvesinde AB'ye üye ülkelerin devlet ve hükümet başkanları Avrupa Komisyonu'nun ilerleme raporunda belirttiği reformlardan duydukları memnuniyeti dile getirdiler ve Türkiye'nin katılım müzakerelerine yaklaştığı vurgulandı. Türkiye'nin reformlara devam etmesi gerektiğini belirten sonuç bildirgesinde, Kopenhag zirvesinde, Avrupa Komisyonu'nun ilerleme raporunu esas alarak, Helsinki ve Seville zirvelerinin sonuç bildirgesinde belirtilen görüş ışığında, Türkiye'nin adaylığının bir sonraki aşaması konusunda karar alacaklarını bildirildi.
- 28 Ekim: Avrupa Anayasası taslağı Avrupa Konvansiyonu'nun genel oturumunda Başkan Valéry Giscard d'Estaing tarafından sunuldu.
- 12-13 Aralık: Kopenhag Avrupa Konseyi Zirvesi sonucunda 10 aday ülkenin 1 Mayıs 2004 itibarıyla üye olmaları kararı verildi. Zirve'nin Sonuç Bildirgesi'nin Türkiye bölümünde Konsey'in 2004 yılı İlerleme Raporu ve Komisyon'un görüşleri ışığında, Aralık 2004 tarihli Zirve'de Türkiye'nin Kopenhag siyasi kriterlerini karşıladığı kararını alması halinde müzakerelerin gecikmeden başlatılacağı belirtildi.

2003

- 11 Ocak: Dördüncü Uyum Paketi Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe girdi. Söz konusu paketle başta Siyasi Partiler Kanunu, Basın Kanunu, Dernekler Kanunu olmak üzere toplam 16 ayrı yasada değişiklik yapıldı.
- 23 Ocak: AB’ye uyum çalışmaları çerçevesinde hazırlanan Beşinci Uyum Paketi yürürlüğe girdi. Paket, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu ile Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu’nda AİHM kararları doğrultusunda yargılamanın iadesine gidebilme konusunda önemli değişiklikler getirdi. Ayrıca Beşinci Uyum Paketi ile daha önce Üçüncü Uyum Paketi’nde yer almış hükümlerin kapsamı genişletildi.
- 31 Ocak: AB Troikasası (AB Dönem Başkanı Yunanistan, müteakip Dönem Başkanı İtalya’nın Dışişleri Bakanları ve AB Komisyonu’nu temsilen Genişlemeden Sorumlu Komisyon Üyesi Günter Verheugen’den oluşan) Türkiye’yi ziyaret etti.
- 1 Şubat: AB’nin tarihindeki en büyük genişlemenin yolunu açarak gerekli kurumsal yapılanmayı düzenleyen Nice Antlaşması yürürlüğe girdi.
- 19 Mart: Türkiye-AB Karma Parlamento Komisyonu Genişletilmiş Başkanlık Divanı toplantısı Brüksel’de gerçekleştirildi.
- 26 Mart 2003: Avrupa Birliği Komisyonu Türkiye için gözden geçirilmiş Katılım Ortaklığı Belgesi taslak metnini ve katılım öncesi mali yardıma ilişkin önerisini sundu.
- 2 Nisan: Türkiye Cumhuriyeti ve Avrupa Yatırım Bankası (AYB) arasında toplam 350 milyon Euro tutarında iki kredi anlaşması yapıldı.
- 15 Nisan: Türkiye-Avrupa Birliği Ortaklık Konseyi’nin 42. toplantısı Lüksemburg’da yapılmıştır. Toplantıda Avrupa Birliği tarafı Türkiye’ye gözden geçirilmiş Katılım Ortaklığı Belgesi’ni sundu.
- 19 Nisan: Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde AB Komisyonu kurulmuştur. Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne katılım sürecine ilişkin gelişmeleri izlemek ve müzakere etmekle görevlendirilen söz konusu Komisyon aynı zamanda TBMM’ye sunulan kanun tasarısı ve teklifler ile kanun hükmünde kararnamelerin AB mevzuatına uygunluğunu inceleyecek ve ihtisas komisyonlarına görüş sunacaktır.
- 5 Haziran: Avrupa Halk Partisi-Hristiyan Demokrat Grup üyesi Arie Oostlander tarafından Türkiye’ye ilişkin olarak hazırlanan rapor Avrupa Parlamentosu Genel Kurulu’nda kabul edildi.
- 12 Haziran: Türkiye için Gözden Geçirilmiş Katılım Ortaklığı Belgesi 12 Haziran 2003 tarih ve L 145 sayılı Avrupa Birliği Resmi Gazetesi’nde yayınlanarak geçerlilik kazandı.
- 16–17 Haziran: AB-Türkiye Karma Parlamento Komisyonu 50. toplantısını İstanbul’da gerçekleştirmiştir. Toplantıda Türkiye-AB ilişkilerinin yanı sıra Türkiye’nin AB’ye katılımının önündeki sorunlar, Türkiye için katılım öncesi stratejisinin uygulanması, Avrupa’nın geleceğine ilişkin Konvansiyon çalışmaları ve Avrupa Parlamentosu ile TBMM arasındaki işbirliği görüşüldü.
- 19 Haziran: 6. Uyum Paketi TBMM’de kabul edildi. Paket ile Terörle Mücadele Yasası’nda değişiklik yapılarak terör suçu yeniden tanımlandı ve farklı dil ve lehçelerde yayın hakkı getirildi.
- 30 Temmuz: Düşünce ve ifade özgürlüğünün kapsamının genişletilmesi amacıyla Türk Ceza Kanunu’nda (TCK) değişiklikler öngören 7. Uyum Paketi TBMM Genel Kurulu’nda kabul edildi. 7. Uyum Paketi çerçevesinde MGK ve MGK Genel Sekreterliği Kanunu’nun çeşitli maddelerinde de değişiklik yapıldı. Yasanın 4. maddesinde yapılan değişiklikle MGK’nın görevleri yeniden tanımlandı.
- 15 Ağustos: Türkiye tarafından hazırlanan 2003–2006 dönemine ilişkin 3. Katılım Öncesi Ekonomik Program Avrupa Komisyonu’na sunuldu.

- 8 Ekim: Avrupa Birliği'nden sağlanacak mali yardımların etkin bir şekilde kullanılabilmesi için kurulan Merkezi Olmayan Mali Yapılanma onaylanmış böylece AB mali yardımlarının yönetimi Türkiye'ye geçti.
- 16-17 Ekim: Avrupa Birliği Brüksel Zirvesi ve 15 Birlik üyesinin yanı sıra 1 Mayıs 2004 tarihinde AB tam üyesi olacak 10 aday ülke ile Romanya, Bulgaristan ve Türkiye'nin gözlemci statüsü ile katıldığı Hükümetlerarası Konferans toplantısı gerçekleştirildi.
- 5 Kasım: AB Komisyonu Türkiye'nin üyelik yönünde attığı adımları siyasi, ekonomik ve müktesebat uyumu kriterleri açısından değerlendiren 2003 Türkiye İlerleme Raporunu ve Strateji Belgesi'ni yayınladı.
- 12-13 Aralık: Avrupa Birliği Zirve toplantısı Brüksel'de gerçekleşmiştir. Konsey, Komisyon'un raporu ve tavsiyeleri temelinde, 2004 Aralık ayında yapılacak olan Zirve'de alınacak karar ışığında Türkiye ile birlikte çalışacağı taahhüdünü vurgulamıştır. Ayrıca Konsey, tam üyelik müzakerelerine başlanabilmesi için yapılan hazırlıklar çerçevesinde kaydedilen önemli ilerlemelere dayanarak Türkiye'yi teşvik ettiğini vurgulamaktadır.
- 15 Aralık: Türkiye ile AB mali işbirliği çerçevesinde finanse edilen projelerin değerlendirmesinin yapıldığı Ortak İzleme Komitesi Toplantısı Avrupa Birliği Genel Sekreterliği'nde gerçekleştirilmiştir. Türkiye'de aday ülke statüsünde ilk kez yapılan toplantı sonuçları mali yardımları kullanmada bir atılım olduğunu göstermektedir.

2004

- 9 Ocak: İdam cezasının kaldırılmasını öngören Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 13. protokolü Türkiye tarafından Strazburg'da imzalandı.
- 9 Şubat: Interreg III/A kapsamında Türkiye-Yunanistan Sınır Ötesi İşbirliği Programı onaylandı.
- 19 Şubat: Annan Planı çerçevesinde görüşme konusunda uzlaşmaya varan taraflar, Kıbrıs'ta müzakerelere başladı.
- 31 Mart: Türkiye-Bulgaristan Sınır Ötesi İşbirliği Programının stratejik çerçevesi tamamlandı.
- 1 Nisan: Avrupa Parlamentosu'da Türkiye hakkında Arie Oostlander'in Raporu onaylandı.
- 15 Nisan: Türkiye ile Avrupa Komisyonu arasında Türkiye'nin AB Eğitim ve Gençlik Programlarına katılımına ilişkin Mutabakat Zaptı imzalandı..
- 24 Nisan: Kıbrıs'ta referandum yapılmıştır. Kıbrıs Türk halkının yüzde 64,9'u Annan Planını onaylarken Kıbrıs Rum kesiminde ise halkın yüzde 75.83'ü planı reddetti.
- 29 Nisan: Avrupa Birliği Konseyi Kıbrıs Tüzüğü'nü onaylamıştır. Tüzükle, Kıbrıs'ta yapılan referandumun ardından sorunun çözüme ulaşmaması üzerine mevcut duruma ve özellikle malların dolaşımına ilişkin önlemler alındı.
- 7 Mayıs 2004: Anayasa Reform Paketi TBMM'de kabul edildi.
- 22 Haziran: Avrupa Konseyi Parlamenterler Asamblesi Türkiye üzerindeki denetim sürecini sona erdirdi.
- 1 Temmuz: Hollanda AB dönem başkanlığını üstlendi.
- 7 Temmuz: Avrupa Komisyonu Kıbrıslı Türklerin izolasyonunu sona erdirmek için kapsamlı öneriler açıkladı.
- 6 Ekim: Avrupa Komisyonu, 2004 Türkiye İlerleme Raporu ve rapora bağlı tavsiye belgesini yayımladı. Söz konusu belgelerde Türkiye'nin siyasi kriterleri gerekli ölçüde karşıladığı belirtilerek, birliğe katılım müzakerelerinin başlatılması tavsiyesinde bulunuldu.

■16-17 Aralık: Avrupa Parlamentosu, Hollandalı Hristiyan demokrat parlamenter Camiel Eurlings'in hazırladığı, AB'nin Türkiye ile 3 Ekim 2005'te tam üyelik müzakerelerini başlamasını tavsiye eden raporunu 262'ye 402 oyla kabul etti.

2005

■7 Mart: AB-Türkiye Troyka toplantısı Ankara'da gerçekleşti. Toplantıda siyasi kriterlere uyum öncelikli olmak üzere Türkiye ve AB arasındaki ilişkiler gözden geçirildi.

■1 Haziran: Türk ceza sisteminde köklü değişiklikler getiren Yeni Türk Ceza Kanunu yürürlüğe girerek AB uyum sürecine ilişkin önemli bir adım daha atıldı.

■13 Haziran: Lüksemburg'da toplanan AB Dışişleri Bakanları, Ankara Anlaşması'nı G. Kıbrıs'ı da kapsayacak şekilde genişleten Protokolü onaylandı.

■16-17 Haziran: AB Hükümet ve Devlet Başkanları Zirvesi'nin sonuç bildirgesinde Türkiye'ye ilişkin doğrudan bir ifade yer almamakla birlikte, önceki Zirve Kararlarına atıfta bulunarak, bu kararların tam olarak uygulanması gerektiğini vurgulandı.

■29 Haziran: Avrupa Komisyonu, 2005 yılı içinde Türkiye'ye yönelik olarak hazırlanması öngörülen belgelerden, "Türkiye İçin Katılım Müzakereleri Çerçevesi Taslağı"nı açıkladı. Taslakta, müzakereleri düzenleyen genel ilkeler, müzakerelerin içeriği, müzakere prosedürleri ve müzakere başlıklarına ilişkin taslak liste yer aldı.

■18 Temmuz: AB Dışişleri Bakanları Konseyi Brüksel'de toplandı. Ayrıca Genişlemeden sorumlu Komisyon üyesi Olli Rehn Türkiye'nin üyelik müzakerelerine yönelik çerçeveyi belirleyen Komisyon önerisini Konsey'e sunmuştur. Ancak, Türkiye'nin Katma Protokolü 10 yeni üyeyi kapsayacak şekilde genişletecek olan protokolü henüz imzalamaması nedeniyle çerçevenin tartışılması 1-2 Eylül'de yapılacak olan gayri resmi Genel İşler ve Dış İlişkiler Konseyi'ne bırakıldı.

■30 Temmuz: Türkiye, AB ile ilişkilerinin hukuki temelini oluşturan 1963 tarihli Ankara Antlaşması'nı, 1 Mayıs 2004 tarihinde AB üyesi olan 10 ülkeyi kapsayacak şekilde genişleten "Ek Protokol"ü imzaladı. Türkiye bu imzayı takiben, Ek Protokol'ü imzalamasının, Protokol'de "Kıbrıs Cumhuriyeti" adıyla ifade edilen Rum Kesimi'ni tanıdığı anlamına gelmeyeceğine yönelik deklarasyonu yayınladı.

■3 Ekim: Lüksemburg'da alınan kararla AB, Türkiye ile tam üyelik müzakerelerini başlattı.

■20 Ekim: Üyelik müzakerelerinin ilk aşamasını oluşturan tarama süreci, bilim ve araştırma alanında düzenlenen "tanıtıcı tarama" toplantısı ile başladı.

■26 Ekim: Eğitim ve kültür başlığındaki tarama toplantısı gerçekleşti.

■9 Kasım: AB Komisyonu, Türkiye'ye yönelik 2005 yılı İlerleme Raporu'nu ve Katılım Ortaklığı Belgesi'nin açıkladı.

■23 Kasım: Avrupa Parlamentosu ile TBMM arasında diyalog kurumu olan Türkiye-AB Karma Parlamento Komisyonu toplantısı Brüksel'de yapıldı. Toplantıda ifade özgürlüğü, kadın hakları, azınlık hakları, Kıbrıs meselesi, işkence ve kötü muameleyle mücadele, sendikal haklar ve Güneydoğu sorunu görüşüldü.

2006

■16 Ocak: AB ile katılım müzakerelerinin ilk adımı niteliği taşıyan tanıtıcı tarama toplantılarının sekizincisi Malların Serbest Dolaşımı faslında başladı.

■20 Ocak: Türkiye, Kıbrıs sorununun çözümüne yönelik yeni planı İngiltere Dışişleri Bakanı Jack Straw'un KKTC, G. Kıbrıs ve Türkiye ziyareti öncesinde, BM Genel Sekreteri Kofi Annan'a sundu. Annan'ın inisiyatif alması istenen bu planda, Türk

limanlarının Rumlara açılması karşılığında KKTC'ye izolasyonların kaldırılması istendi.

■20–23 Ocak: Tarım ve kırsal kalkınma faslındaki ayrıntılı tarama toplantısı gerçekleştirildi. Türk heyeti tarafından tarım politikası, doğrudan ödemeler ve diğer destek planları, ortak piyasa düzenleri, ticaret mekanizmaları, devlet yardımları, kırsal kalkınma, coğrafi ve geleneksel işaretler, organik tarım konularında mevcut uyum düzeyine ilişkin Komisyon yetkililerine de bilgi verildi.

■20–24 Şubat: Malların serbest dolaşımı faslındaki ayrıntılı tarama toplantısı yapıldı.

■2–3 Mart: Fikri mülkiyet hukuku konusunda ayrıntılı tarama toplantısı gerçekleştirildi.

■27–28 Mart: İşletme ve sanayi politikasıyla ilgili tanıtıcı tarama toplantısı yapıldı. Toplantıda, açık ve rekabetçi ortamda sanayi politikası, bölgesel sanayi işbirlikleri, rekabet gücünün ölçümü ve sınırlandırılması, Avrupa-Akdeniz Serbest Ticaret Bölgesi hazırlıkları, Lizbon Stratejisi, küreselleşen ekonomide Avrupa sanayisinin rekabet gücünün artırılması konularına ilişkin Topluluk müktesebatı Türk tarafına aktarıldı.

■29–30 Mart: Mali hizmetler alanında tanıtıcı tarama toplantısı gerçekleştirildi. Toplantıda, mali hizmetler başlığında Türkiye'nin AB müktesebatına orta düzeyde uyum sağladığı bildirildi, sigorta sektörüne yönelik yasal düzenlemelerin yapılması, mali raporlama kalitesinin yükseltilmesi ve denetleyici kuruluşlar arasında işbirliğinin artırılmasının beklendiği ifade edildi.

■31 Mart: Balıkçılık alanındaki ayrıntılı tarama toplantısı yapıldı.

■3–11 Nisan: Çevre alanında tanıtıcı tarama toplantısı Brüksel'de gerçekleştirildi.

■12 Nisan: Reform İzleme Grubu'nun 9. Reform Paketi, Dışişleri Bakanı Abdullah Gül tarafından açıklandı. Reform Paketinde, kamu denetçiliği kurumu tasarısı, sayıştay kanununda değişiklik yapılmasına dair kanun tasarısı, özel öğretimler kanununda değişiklik yapılmasına dair kanun tasarısı, vakıflar kanunu, iskan kanunu tasarısı, idari usul kanun tasarısı, idari yargı usulü tasarısı, siyasi etik komisyon kurulmasına dair tasarısı, siyasi partilerin finansmanına dair kanun tasarısı, askeri mahkemelerin kuruluşu ve yargılama usulü kanununda değişiklik ve yapılması öngörülen idari düzenlemeler yer aldı.

■3–4 Mayıs: Türkiye-AB Karma Parlamento Komisyonu TBMM'de toplandı. Toplantı sonrasında Türkiye-AB KPK Eşbaşkanları Joost Lagendijk ve Aydın Dumanoglu yaptıkları açıklamada hassas konuların ele alındığını ve bu konularda hem Türkiye hem de AB'de görüş ayrılıklarının bulunduğunu belirtti.

■15–17 Mayıs: Enerji politikası alanında tanıtıcı tarama toplantısı Brüksel'de gerçekleştirildi.

■18 Mayıs: Mali kontrol alanında tanıtıcı tarama toplantısı Brüksel'de gerçekleştirildi. Toplantıda, kamu içi mali denetim mekanizmaları, AB mali yardımları için uygulama yapıları, AB mali çıkarlarının korunması gibi konulardaki AB mevzuatı Türk heyetine aktarıldı.

■6–7 Haziran: Vergilendirme başlığında tanıtıcı tarama toplantısı Brüksel'de gerçekleşti.

■8–9 Haziran: Tüketicinin ve sağlığının korunması faslında tanıtıcı tarama toplantısı yapıldı ve tarama süreci başladı.

■12 Haziran: Taraması tamamlanan Bilim ve araştırma faslında fiili müzakereler Lüksemburg'da düzenlenen Hükümetlerarası Konferans'ta gerçekleşti. Faslin açılıp kapanmasına yönelik Rujm yönetiminin itirazları AB Genel İşler ve Dış İlişkiler Konseyi'nde aşılılarak, Türkiye'nin gerekli kriterleri yerine getirdiği belirtildi ve bu fasıl aynı toplantıda kapatıldı. 45. Ortaklık Konseyi toplantısı Lüksemburg'da gerçekleşti. Toplantının ana gündemini oluşturan ve Avrupa Birliği tarafından

hazırlanan Ortak Tutum Belgesi, büyük ölçüde 2005 yılında yayımlanan üç temel dokümandaki (2005 Yılı İzleme Raporu, Müzakere Çerçeve Belgesi ve Gözden Geçirilmiş Katılım Ortaklığı Belgesi) hususlardan oluştu

■15–16 Haziran: AB Konseyi zirve toplantısı Brüksel’de gerçekleşti. Zirve sonuç bildirgesi’nin Türkiye ile ilgili paragrafında Konsey’in Türkiye ile fiili katılım müzakerelerinin başlamasından duyduğu memnuniyet dile getirildi; birliğin de Türkiye’nin üyelik yükümlülüklerini yerine getirme yönündeki gayretlerini destekleyeceği belirtilmiştir.

■19–20 Haziran: İstatistik faslında tanıtıcı tarama toplantısı Brüksel’de gerçekleşti.

■21 Haziran: Türkiye’nin katılım sürecinde kaydettiği ilerlemeye ilişkin, Hollandalı Parlamenter Camiel Eurlings tarafından hazırlanan taslak rapor, Avrupa Parlamentosu Dış İlişkiler Komisyonu’nda görüşüldü. Taslak rapor, müzakere sürecinde sınır ve Kıbrıs sorunu, 9. Uyum Paketi, insan hakları ve dini özgürlükler ve dış ilişkiler gibi konuları içeriyor. Şirketler Hukuku müktesebat başlığındaki tanıtıcı tarama toplantısı da Brüksel’de yapıldı.

■17–18 Temmuz: İstatistik faslında ayrıntılı tarama toplantısı Brüksel’de gerçekleşti.

■19 Temmuz: İşçilerin serbest dolaşımı müktesebat faslında tanıtıcı tarama toplantısı Brüksel’de yapıldı. Toplantıya Türkiye adına katılan heyete, Komisyon yetkilileri tarafından istihdam piyasasına giriş, Avrupa İşçi Hareketliliği, sosyal güvenlik sistemlerinin koordinasyonu ve Avrupa Sağlık Sigortası kartı uygulaması konularında bilgi verildi.

■20 Temmuz: Şirketler hukuku müktesebat faslında ayrıntılı tarama toplantısı Brüksel’de gerçekleşti.

■4 Eylül: Hollandalı Parlamenter Camiel Eurlings tarafından hazırlanan Türkiye’nin üyelik sürecine ilişkin taslak rapor AP Dışişleri Komitesi’nde kabul edildi. Taslak raporda, fiili müzakerelerin açılması memnuniyetle karşılanırken, reform sürecinin yavaşladığının altı çizildi. Raporda tam üyelik öncesi Türkiye’nin sözde Ermeni soykırımının tanınması bir kez daha istenirken, Süryani ve Pontus soykırımı ifadeleri de eklendi.

■6 Eylül: Avrupa Konseyi’ne bağlı Avrupa İşkence ve Kötü Muameleyi Önleme Komitesi (CPT), Aralık 2005 tarihinde Türkiye’ye yaptığı ziyaret sonrasındaki izlenim ve önerilerini içeren raporunu Türkiye’nin talebi üzerine açıkladı. Raporda, Türkiye’de emniyet güçleri ve jandarma tarafından alıkoyulan kişilere yönelik muamele gözden geçirilmiş ve kötü muamele ile mücadele edilmesine yönelik yürürlükteki yasal teminatların günlük işleyişleri değerlendirildi.

■7–8 Eylül: Yargı ve Temel Haklar başlığı ile ilgili tanıtıcı tarama toplantısı Brüksel’de gerçekleşti.

■11 Eylül: Kişilerin Serbest Dolaşımı faslında ayrıntılı tarama toplantısı Brüksel’de gerçekleştirildi.

■11–12 Eylül: Bölgesel Politika ve Yapısal Araçların Koordinasyonu faslında tanıtıcı tarama toplantısı Brüksel’de yapıldı.

■13 Eylül: Dış İlişkiler faslında ayrıntılı tarama toplantısı Brüksel’de gerçekleşti.

■20 Eylül: Avrupa Komisyonu, Türkiye’nin ilerleme raporunu 8 Kasım tarihine erteledi.

■27 Eylül: Avrupa Parlamentosu Genel Kurulu, sözde Ermeni soykırımının tanınmasının üyelik öncesi ön koşul olarak getirilmesi yolunda yaptığı çağırısı geri çekti. Hollandalı parlamenter Camiel Eurlings’in raporu, soykırım maddesi çıkarılarak, kabul edildi.

■8 Kasım: Türkiye ilerleme raporunu yayımlayan AB Komisyonu, imzalanan Ek Protokol’e karşın limanların ve havaalanlarının Kıbrıs Rum kesiminin kullanımına

açılmadığı tespitinde bulundu ve Türkiye'ye 14–15 Aralık'taki liderler zirvesine kadar süre verdi.

■13 Kasım: AB Konseyi İstanbul'un 2010 yılında Avrupa Kültür Başkenti olmasını onayladı.

■28 Kasım: AB Dönem Başkanı Finlandiya, Kıbrıs konusunda taraflarla bir süredir sürdürülen görüşmelerin başarısızlıkla sonuçlandığını açıkladı.

■29 Kasım: AB Komisyonu, aldığı tavsiye kararında, Türkiye limanlarını Rumlara açmadığı sürece, hiçbir müzakere başlığının kapatılmamasını kararlaştırdı. Komisyon adına açıklama yapan Rehn, Türkiye yükümlülüklerini yerine getirmediği 8 müzakere başlığının açılmayacağını vurguladı.

■7 Aralık: Türkiye, bir liman ve bir havaalanını Ercan Havaalanı ve Magosa Limanı'nın açılması karşılığında Rum gemi ve uçaklarına açmayı ve 2007'de Kıbrıs'ta bir çözüm girişimi başlatılmasını önerdi.

■11 Aralık: AB Genel İşler Konseyi toplantısında, Avrupa Komisyonu'nun 29 Kasım'da aldığı tavsiye üstünde uzlaşma sağlandı. Buna göre müzakereler 8 başlıkta askıya alınacak.

2007

■16 Ocak: İtalya Dışişleri Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Massimo D'Alema ile Avrupa Komisyonu'nun Genişlemeden Sorumlu Üyesi Olli Rehn Roma'da AB-Türkiye ilişkilerine de değinen ortak bir basın toplantısı düzenledi.

■18 Ocak: Brüksel'de toplanan AB Daimi Temsilciler Komitesi (COREPER), 'İstatistik' başlığında Türkiye'ye Müzakere Pozisyon Belgesini hazırlaması için davet gönderme kararına vardı. Bunun yanı sıra 'Sosyal Politika ve İstihdam' başlığında da bir mektup gönderilerek, müzakerelerin açılması için Türkiye'nin grev, lokavt ve toplu sözleşme haklarında AB ve ILO standartlarının benimsemesi amacıyla bir eylem planı sunmasının açılış kriteri olarak belirlendiğinin iletilmesi kararlaştırıldı.

■18 Ocak: Avrupa Topluluğu Adalet Divanı aldığı kararla, terör örgütü PKK'nın AB terör örgütleri listesine alınmasına adli itiraz yolunu açtı ve örgüt yandaşlarının AB terör örgütleri listesinden çıkarılma talebinde bulunmaya hakkı olduğu görüşüne vardı.

■6 Şubat: Avrupa Komisyonu tarafından aday ülkelerin entegrasyon sürecine destek olunması amacıyla oluşturulan ve 1 Ocak 2007 tarihinden itibaren yürürlükteki beş mali yardım programının (PHARE, ISPA, SAPARD, Türkiye Katılım Öncesi Mali Yardımı, CARDS) yerini alacak olan Katılım Öncesi Mali Araç'ın (IPA) kırsal kalkınma bileşeni (IPARD) kapsamında, Türkiye'ye 2007–2009 döneminde 159 milyon Euro hibe yardımı sağlanacağı açıklandı.

■14 Şubat: AB Daimi Temsilciler Komitesi (COREPER), 'Mali Kontrol' başlığında Türkiye'ye Müzakere Pozisyon Belgesini hazırlaması için davet mektubu göndermeyi kararlaştırdı.

■16 Şubat: Avrupa Komisyonu ile Türkiye arasında imzalanan Katılım Öncesi Mali Yardımın 2005 Yılı Programına ilişkin ekli "Finansman Anlaşması" Bakanlar Kurulunca onaylandı.

■28 Şubat: Almanya Dönem Başkanlığı, Kuzey Kıbrıs ile doğrudan ticaretin başlatılmasına ilişkin Tüzüğün uygulanmasıyla ilgili izlenecek prosedürü, Kuzey Kıbrıs Ad Hoc Grubu'na sundu.

■1 Mart: Avrupa bölgesinde yükseköğretimle ilgili belgelerin tanınmasına ilişkin Lizbon Sözleşmesi Türkiye'de yürürlüğe girdi.

■15 Mart: AP Yüksek Temas Grubu tarafından hazırlanan ve 14 Şubat 2007 tarihinde

yayımlanan K.Kıbrıs Raporu 15 Mart 2007 tarihinde AP Başkanlar Konferansı'nda ele alındı. Başkanlık Konferansı raporu değişiklik yapmadan onayladı.

■29 Mart: İşletme ve Sanayi Politikası faslında müzakereler başladı.

9 Nisan Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı, Bakanlar Kurulu tarafından onaylanarak yürürlüğe girdi. Sözleşme'nin 2 maddesinin birer fıkrasına ve 2 maddesinin tamamına daha önceden koyulan çekinceler ise kaldırılmadı.

■13 Nisan: Türkiye, Mali Kontrol faslında müzakere pozisyon belgesini Türkiye'nin AB'ye Katılımına İlişkin Hükümetlerarası Konferansa sundu.

17 Nisan: Türkiye'nin AB Müktesebatına Uyum Programı Başbakan Yardımcı ve Dışişleri Bakanı Abdullah Gül ile Ekonomiden Sorumlu Devlet Bakanı ve Başmüzakereci Ali Babacan'ın katılımıyla düzenlenen basın toplantısıyla kamuoyuna açıklandı. 2007–2013 döneminde AB müktesebatına uyum kapsamında gerçekleştirilecek yasal düzenlemeleri içeren program toplam 412 sayfadan oluşuyor.

■7 Mayıs: Avrupa Parlamentosu'nun yeni Türkiye Raportörü Hollandalı Parlamenter Ria Oomen-Ruijiten oldu.

■11 Mayıs: Türkiye'nin, 2007–2013 dönemini kapsayan Kültür 2007 Programı'na katılımını düzenleyen Mutabakat Zaptı, Türkiye'nin AB nezdindeki Daimi Büyükelçisi Volkan Bozkır ve Avrupa Komisyonu'nun Eğitim ve Kültür'den Sorumlu Üyesi Odile Quintin tarafından imzalandı.

■30 Mayıs: Türkiye'nin, 2007–2013 dönemini kapsayan Hayatboyu Öğrenme ve Gençlik Programlarına katılımını düzenleyen Mutabakat Zaptı, Türkiye'nin AB nezdindeki Daimi Büyükelçisi Volkan Bozkır ve Avrupa Komisyonu'nun Eğitim ve Kültür'den Sorumlu Üyesi Odile Quintin tarafından imzalandı.

■1 Haziran: Türkiye'nin 7. Çerçeve Programı'na katılımını düzenleyen Mutabakat Zaptı Türkiye'nin AB nezdindeki Daimi Büyükelçisi Volkan Bozkır ve Avrupa Komisyonu'nun Araştırma'dan Sorumlu Üyesi José Manuel Silva Rodriguez tarafından imzalandı.